

ЙЎЛДОШ СУЛАЙМОН

**ОСМОНГА
СИҒМАГАН МУҲАББАТ**

(шеърлар, драма-достон, ҳасби ҳол)

Тошкент — «Меҳнат» — 2000

Йўлдош Сулаймон

Осмонга сифмаган муҳаббат (шеърлар, драма—достон, ҳасби ҳол)—Т.: Мехнат, 2000. —272 б.

Таниқли ёзувчи ва шоир Йўлдош Сулаймон ҳамиша бир ажиб шижоат, ғайрат, ҳаяжон ва тошқинли илҳом билан яшайди. Унинг ўнлаб очерк, хикоя ва шеърлий китобларида, «Фаришоннома», «Марғилоннома», «Кўқоннома», «Гулнома», «Хиротта саёҳат» номли достонларида, «Муҳаббат», «Авлодлар», «Жалада қолган гул» қиссаларида ва бошқа қатор ҳужжатли асарларида инсонни инсондан саралайдиган, инсон қилиб улуғлайдиган муҳаббат ўзига хос эҳтиром билан қуйланади. Адибнинг «Субҳидам», «Вафо» ва «Армон» романларини қитобхонлар севиб мутоала қилишларининг боиси ҳам шунда.

Йўлдош Сулаймоннинг сўнгги йиллардаги асарлари жамланган қўлингиздаги китоби ҳам ўз ихлосмандларини хушнуд этади, деган умиддамиз.

ББК Ў32

Тақризчи: Жуманиёз ЖАББОРОВ — Ўзбекистон халқ шоири

ЙЎЛДОШ СУЛАЙМОН

ОСМОНГА СИФМАГАН МУҲАББАТ
(Шеърлар, драма—достон, ҳасби ҳол)

Тошкент — «Мехнат» — 2000

Нашриёт директори *О. Мирзаев*, Бош муҳаррир *З. Жўраев*
Таҳририят мудир *М. Мирқомиллов*, Муҳаррир *Муҳиддин Омон*
Рассом *Л. Дабижжа*, Бадий муҳаррир *Ҳ. Қутлуқов*
Техник муҳаррир *Ж. Бекиева*, Мусахҳиҳа *Д. Холматова*

2000 йил 31 мартда босишга руҳсат этилди. Бичими 84x108 1/32 №1 қоғозга «Таймс» ҳарфида офсет усулида босилди. Шартли босма табоғи 16,0. Нашр табоғи 16,25. 5000 нусха. Буюртма № К=3338 Баҳоси шартнома асосида.

«Мехнат» нашриёти. 700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.
Шартнома № 50—99.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг Тошкент ижарадаги матбаа корхонасида босилди.
Тошкент, Навоий кўчаси, 30-уй.

ISBN 5—8244—1358—4

© «МЕХНАТ» нашриёти, 2000 й.

С 4700000000 - 32 зълонсиз 2000
М 359 (04) - 2000

ЭРТАК АЙТИНГ

Бормисиз бувижон, жоним бувижон,
Таскин излаб келдим хузурингизга.
Хис этмаймиз хар он кутишингизни,
Ўрганиб қолгансиз маъзуримизга.
Юрагим ўзига сизгамай эзилар,
Кўпдан эшитмадим эртагингизни.
Холи-жонингизга қўймасдим, ахир,
Ёшлигимда ушлаб этагингизни,
Шахар ёлғонидан тўйган ўғилнинг
Зирқираб кетяпти тани, бувижон,
Элини алдади битта яқини,
Менга эртақ айтинг, кани, бувижон!

ЭЙ, ЎТГАН ВАҚТИМ

Неча бор қоқиндим, коврилди сийнам,
Аммо кўзларимдан чиқармадим нам,
Ютқазган онимда ютқандай турдим,
Мендан умидворлар емасин деб ғам.
Сездирмай оқарди соч толалари,
Тилимга кўчмади ҳеч нолаларим.
Ошингиз ҳалолдир, нонингиз ҳалол,
Ёдингизда турсин шу, болаларим!
Баъзан яккаланиб колса ҳақиқат,
Ёқлашга кўпларда бетламаса ҳад,
Йўлимни тўсса ҳам ҳатто тоғдай қад —
Тақдир ёзувини эта олдим рад —
Ёлғизнинг ёнини олишдан кўркмай,
Кўпга кучим етмай толишдан кўркмай —
Таваккал онларга ўзни топшириб,
Кўплардан ажралиб қолишдан кўркмай —
Инсон бўлиб яшаш маъносин чақдим,
Куйсам ўзим куйдим, ўзимни ёқдим!
Доим ўзгаларга бахшида шахдим,
Миннатдорман, сендан, эй, ўтган вақтим!
Яшириб бўлмади гар келса ўлим,
Ўзгасини ютиб келяпти дилим,
Нега енгил кўшиқ айтиб юрибсан
Юракни асрашни ўйламай тилим?!

СЕНИ КЎРСАМГИНА...

Тонгдан бурун яна уйғониб олдим,
Юрак нотинчланиб тўлғаниб олдим.
Кўзимга кўринар неваражоним —
Томир-томиримда жўш урар қоним,
Ҳам тонгни, ҳам жигар-гўшамни кутиб,
Турибман ўзимни зўрма-зўр тутиб!
Уни хаёлимга келтирдим яйраб,
Кўнглимни кўтарди булбулдай сайраб!
Ана шундай дамда тоғлар ортидан,
Бир-бирига туташ боғлар ортидан —
Гўзал тонг оқариб, ўзин кўрсатди,
Нени киёсладим, ўша фурсатда:
Тонг жажжи Камола қизимга ўхшар,
Уни эркалатган сўзимга ўхшар.
Ёнимдан яқинда кетган бўлса-да,
Фарғонага энди етган бўлса-да —
Оловга айланиб борар соғинчим,
Рухий ҳолатимни чимдилар чим-чим.
Ўз-ўзидан ёниб кетяпти ичим,
Соғинчни енгмоққа етмайди кучим!
Тунимни қувлаган кундузимсан сен,
Қалбим кўкидаги юлдузимсан сен,
Сенинг муҳаббатинг ўчмайдиган чўғ,
Сенда сохталик йўқ, сенда ёлғон йўқ.
Беғубор оламим келасан қачон —
Сени кўрсамгина ором топар жон.

КЎНГИЛ ДАРАХТИ

Кўнглимда кўкарди шу дарахт,
Ошиқлигим дарди шу дарахт —
Бугун қаттиқ бўрон ичида қолди,
Эгилди ва аммо кучида қолди.
Муҳаббатсиз нигоҳ юрагимга ўқ.
Ахир сендан ўзга суянчигим йўқ,
Ҳузурингда бошни эгсам арзийди,
Эй, ўзимнинг севгим, эй, нури дийдам!

УЗОҚДА ҚОЛГАН ЙИЛЛАР

Ялангликда бошланган наво
Ярим тунга бориб тугади.
Фонуслардан таралган зиё,
Қарасангиз йўқдай адади.
Осмондаги бари юлдузлар
Тўкилгандай гўё қишлоққа.
Теваракка ёппа учишиб,
Ҳар бири ўз уйига оққан.
Дадамнинг ҳам қўлида юлдуз,
Елкасида энг катта укам.
Кўтаргандир онам кичигин,
Ушлаб дадам этагин мен ҳам —
Мурғак дилим хайратда эди,
Чиккандайман эртак ичидан.
Айтадиган гапим кўпайган,
Туришибди тилим учида.
Хаёлда йўқ қорин очлиги,
Ҳаммамиз ҳам куй оғушида.
Кўрмаганман мен буғдой нонни,
Онам ҳар кун кўрар тушида!
Ночор эдик, аммо билмасдик
Не бор инсон пешонасида,
Кеча шуни эслаб ўтирдим
Маданият кошонасида...

ДЎСТ

Ёришади кўнгил уни кўрган чоғ,
Қалбимда қолмайди яширин сирлар,
Унинг нигоҳидан ёру ошнанинг
Бағрига ёғилар илоҳий нурлар.
Жигарсиз ё дўстсиз яшаб бўларми,
Одам билан ахир тирикдир одам.
Нишондир мардликдан сўзу амали,
Жондош биродарим, муборак қадам.
Ақлу идрок уйғоқ, оқибат уйғоқ,
Латиф лутфи эса таъзимга лойик.
Охиратнинг ёдин асло унутмас,

Лабзу ишларини алкар халойик!
Одиллик бобида қиёси йўқдир,
Валломатлар ичра ўзи валломат.
Гапим гаплигича қолмасин, ё раб,
Ана шу дўстимга ёр бўлсин омад?

КУЗ УЗОҚ ДЕБ ЎЙЛАМА

Эндигина қадам қўйибсан ёзга,
Бугунга нарвон эт доим кечани.
Куз ҳали узоқ деб бўлма хотиржам,
Кейинга қолдирма асло режани.

Атрофга қарайман, кулоқ тутаман —
Ёши катталарнинг юрак сасига.
Нима бўлди унга — ўз мушти билан
Уряпти ўзининг пешонасига?!

ҚАНИ, СИЗДАЙ СЕВСАМ

Қанча ёзган бўлсам қутловномани,
Айрилиқ шеърин ҳам битганман шунча.
Мени қувончу-ғамдан асраб турар
Дунё ҳақидаги аниқ тушунча.
Аммо, дада, Сизни қачон эсласам —
Довдираб қоламан вужудим ёниб!
Ҳар сафар бошқача бўлиб кетаман,
Янгидан ёзилар виро достони!
Бу дунё кўзимга ғариб кўринар,
Юрагимга ёғар паға-паға қор.
Унутиб қўйяпман кундузми-тунми,
Соғинчим эзилиб, сизилиб оқар.
Олам-олам бўлиб кўрмаган асли,
Менинг назаримда, Сиздай оқилни.
Қайноқ муҳаббатга чорлагансиз Сиз —
Ўзини ўйлаган совуқ ақлни!
Қани, Сиздай севсам болаларимни,
Қани, Сиздай севсам одам зотини.
Ҳисса қўшсам дунё гўзаллигига,
Янгидан яратсам ё баётини!

Кўнгиллар нурига айланмасам гар —
Тақдиримда ўзим ўзимга ганим.
Мендан умидингиз жуда зўр эди,
Шуни оқлай олсам, дадажон, қани!

МУРФАКЛИГИМ

Кечалари тоғамлардан
Эртақ тинглаб юрган даврим:
Ёшим бешда эди, аммо —
Бор эди ўз тасавури.
Ойдин тунда, сой бўйида
Тоғам билан ўтирардик,
Тош урилар тошга дук-дук.
Ихтиёрни тортиб қолди,
Ҳайратландик унга боқиб:
Тепада ой фақат битта,
Бошқалари эса оқиб —
Кувалашиб чўмилишар,
Гоҳ кўриниб, гоҳ кўринмай.
Қаёққадир шошилишар,
Кўпайишиб борар тинмай.
Кўкда битта лахтак булут,
Сувдан эса кўп-кўп ўтар.
Юлдузларнинг саноғи йўқ,
Ғуж-ғуж бўлиб, тўп-тўп ўтар.
Юлдузларни дон деб ўйлаб,
Ойга кўнмоқ бўлар қушлар.
...Бугун ўша мурфакликни
Эсламоқни кўнгил хушлар!

МАРДЛАР

(Маҳмуджон Жўраевга)

Яна Фарғонага ҳаёлим кетди,
Гўзаллар гўзали бағрига етди.
Йўлимдан не чиқса, уни сизладим,
Жигар-гўшаларни ёниб изладим.
Сўроқладим Маҳмуд Қаримжон ўглин,
Меҳру оқибатда жуда ҳам чўғли.
Тонгнинг ҳавосидай губордан холи,
Тўлиб-тошиб оқар дарё мисоли.
Алплардай сизмасдан катта кўчага,

Сахий қўл узатиб неча-нечага,
Кўпларнинг кўнглини олган дўстимни,
Ҳамиша савобга қолган дўстимни —
Дилдан ардоқлашар узоқ яқинлар,
Сиз, эй, зилзилалар, эй, Сиз чақинлар:
Баъзан-баъзан ташлаб оғир дардларни,
Силкитиб кўрасиз шундай мардларни!
Фақат Сиз меҳрибон, эй, ота-она,
Кимки курашмаса, ҳаёт бегона!
Маҳмуджонни кўрдим беҳос, кўчада,
Яна ўз хизматин этипти адо.
Вақт аччиқ-чучугин унга ичирди,
Дунё не, одам не, бошдан кечирди...
Мардлар силкинишин боболар айтган,
Кейин эса узоқ яшашга қайтган!

МАРФИЛОННИНГ ДИЛУ ЖОНИ

Марфилоннинг дилу жони, эй, хушрўй қизи,
Ҳаёнгиз ҳам, сўзингиз ҳам бўлакча ўзи!
Чехрангизни соғинаман юрак эзилиб,
Не оҳанглар ич-ичимдан ўтар сизилиб!
Шоҳимардон тоғларининг ҳавоси Сизда,
Ўйинқароқ ҳаёлимнинг даъвоси Сизда.
Муҳаббатнинг аллаловчи навоси Сизда,
Марду майдон мажнунликнинг равоси Сизда!
Суйдурасиз, куйдурасиз, айтинг, надансиз?!
Нурли ҳаёл, нурли нигоҳ, нурли бадансиз!
Ҳушим кетиб термулибман яноғингизга,
Насиб этса бош қўяман оёғингизга!
Сиздан келар тонгнинг оппоқ-оппоқ хушбўйи,
Вужудимда оқиб турар муҳаббат куйи!
Гўзалликда Ойсиз, Кунсиз, Марфилон қизи,
Ошиқ Йўлдош қўли Сизга етарми ўзи?!

СЕНИ КУЙЛАЙМАН

Нимадан яралган бу ёруғ дунё,
Севги қўшиғидан туғилганми ё?
Муҳаббатдир асли дунёнинг оти,
Шундандир қайрилмас икки қаноти!
Шундай ўйга келдим яшаб бағрида,
Ҳеч губор изламанг унинг қаъридан.

Ишонма, ишонма, — дейди баъзилар,
Гоҳ-гоҳ бир-бирини ейди баъзилар.
Ёмонликни топар фақат ёмонлар,
Бир-бирин ардоқлар бизнинг томонлар.
Биз ҳар он муҳаббат, муҳаббат, — деймиз!
Кўтариб турибмиз шундан қад, — деймиз!
Муҳаббат, муҳаббат, жоним муҳаббат,
Томиримда урган қоним, муҳаббат,
Кўз очиб қўрганам бўлди гўзаллик,
Бора-бора дилга тўлди гўзаллик.
Ёруғликнинг ўзи кўнглим чечаги,
Асло такрорланмас бугун кечаги.
Ҳар куним ўзгача ўтиши хушдир,
Эрка хаёлларим гўёки қушдир —
Нур излаб, нур ичра очади кўнгил!
Мени асир этган қора кўз, эй, гул,
Эй, мени қузатган хаёли нигоҳ,
Дунё неъматидир дилимдаги «ох»!
Муҳаббатсан дунё, гўзалсан бунча,
Мен билмаган диллар, албатта, ғунча —
Ишонмай бўлурми очилишига,
Тасанно айтаман дунё ишига!
Орзуим ушалмай ўлиб кетсам ҳам,
Ва охири тупроқ бўлиб кетсам ҳам —
Яна эзгуликни ўйлайман, дунё,
Фақат, фақат сени қуйлайман дунё!

ДИЛГА ҚУЛОҚ ТУТ

Суяниб бўлмайди суяксиз тилга,
Оқил аввал қулоқ тутади дилга.
Қалб ўхшар ҳали сен кирмаган бокқа,
Узоқлардан гўзал кўринган тоққа.
Билмайсан, бу боғнинг меваси борми,
Яшнаб турибдими ё сувга зорми?
Гулларни эркалар булбул аллалаб,
Бўрилар ётгандир балки болалаб!
Синалмаган тоғда чопқиллаб бўлмас,
Ўту ўланларни тортқилаб бўлмас.
Оёқларинг таги, балки ўйилган,
Қарагин, эҳтимол қопқон қўйилган.
Чашманинг қирғоғи ютиб юборар,

Билмайсан, ху сўқмоқ қаерга борар.
Одамлар қалби ҳам сирлидир шундай,
Кўриниб турмайди кўзингга кундай.
Сўзин тингла, аммо қалбини ўрган,
Шуни унутмайди дунёни кўрган!

ЯЙРАБ ҲЙНАНГ

Алам қилар шуниси фақат,
Қилолмадим ўзимга шафқат,
Энди кимга айтай арзимни,
Фарзанд бўлиб оддий қарзимни
Узолмадим онам олдида.
Вақтим бор, — деб ҳали олдинда,
Бепарволик охири еди.
Ҳажга бориш орзуим эди —
Онажоним, Сизни кўтариб,
Айрилиққа топилмас таъриф!
Онажони тирик одамлар,
Дадил-дадил ташланг қадамлар,
Шошилинг-ей, она ёнига,
Оро киринг унинг жонига.
Улгуролмай йиғламанг мендай,
Кўнглингизни тигламанг мендай.
Яйраб ўйнанг, қандай бахтлисиз,
Хонлардан ҳам зиёд тахтлисиз.
Ахир, Сизнинг онангиз ҳаёт,
О, онажон, қайдасиз, ҳайҳот?!

ОСОҢ ЭМАС

Жаннатни ҳаёлдан ўтказган чоғда,
Авалло юргандай бўламан тоғда —
Ва унга туташган чеки йўқ боғда,
Мевалари холис ҳар қандай доғдан.
Хушбўй сарин еллар қилар қарашма,
Гулзор орасида жимирлаб чашма —
Яраклаб-яраклаб ҳушимни олар,
Шу манзара ўнгу тушимда қолар.
Бу дунёда қўлим етмаган гўзал,
Куйганимга парво этмаган гўзал —
Кўзимга жовдираб, кўнглимни овлар,
Нозланар-нозланар яна не ойлар.

Райхоннинг хуш бўйи ховузга тўлар.
Унга тушган қари айланар ёшга,
Ўзи эга ойга, эга қўёшга.
Ул дунёга асло қоронғу тушмас,
Унинг бирор они лаззатдан бўшмас.
Шовуллайди анҳор, чулдирар ирмоқ,
Эй, вох, осон эмас жаннатга кирмоқ...

КУЙДИРМА КҮП

Бунча гўзал, бунча ширин бўлибсан сен,
Кумуш мисол малоҳатга тўлибсан сен.
Ўтли нигоҳ лаззатидан татиб қолдим,
Хижронининг азобига ботиб қолдим?!
Менинг на бор узун қўлим, на қанотим,
Қани, келса хаёлдаги Фирқўк отим,
«Боғи эрам» сари олиб кетар эдим,
Гар қувонсанг муродимга етар эдим,
Ахир қачон етиб борар оху нолам,
Сенсиз менга худди тундир ёруғ олам!
Кечалари ухلامасдан ёзаман шеър,
Илхомимга мадад беринг, ё Алишер!
Юрагида севги рухин уйғотайин,
Билмаганга оляптими ё атайин?!
Ўзинг ўйла, бу ҳаётда уйдирма кўп,
Йўлдош адо бўлсинми ё, куйдирма кўп!

ОТА

Қандай ёруғ эди кечаги куним,
Онам дуо қилиб, ишимда уним.
Кўзим чакнаб кўнглим бутунлигидан,
Ўзим чакнаб кўнглим бутунлигидан —
Тоғни кўтарсам ҳам кўринган камдай,
Тоғни кўтарардим, балки елкамда!
Юрагимни очсам энди тўла «ох»,
Кундузги қуёшим, тунимдаги моҳ —
Падари бузругим, волидам эди,
Бутунлай ўзгача, ўзга дам эди.
Қаердадир дадам, қаерда онам?
Ҳолимни қуритар кўзимдаги нам!
Эзилиб туришим, наҳотки, хато,
Ўзни тут, эй, Йўлдош, ўзинг ҳам ота!

БЕЗОВТАЛИК

Нега туриб кетдим уйқудан сапчиб?
Қоронғулик бағрида кўзимни очиб —
Дарров йиғиб олдим ақлу хушимни,
Уйлаб кетдим ҳозир кўрган тушимни:
Қандай ўтди ўзи кечаги куним,
Бўлмадими ёки ишимда унум?
Қимнингдир дилини оғритдимми ё,
Ўксидими мендан одоб ва ҳаё?
Нима учун ахир кўнгил безовта,
Чўчитган тушимни эсладим қайта:
Кўлни бигиз қилди ҳалол устозим,
Унинг таъбирини ечмоғим лозим!

ОҚИБАТ

Тонгда ўпиб куёш киприкларини,
Уялган Олойнинг ранглари алвон.
У ё кенг осмонни кўтарган устун,
Ё чордона қуриб ўтирган полвон.
Ё оёқ узатиб ёнбошлаганча
Ҳаёл сураётган оқ қалпоқли чол.
Ундан — ҳол-аҳвол сўраш пайида
Бўйинини астойдил чўзяпти Чотқол!

УМРИМ ДАВОМИ

Боғ оралаб юрибсан жоним,
Тунда кўкни ёритган ойдаё.
Изларингдан оқиб боряпти
Кўшиқларим мисоли сойдаё.
Юзларингни силаб-сийпалаб,
Хуш бўй олиб учяпти еллар.
Нафасингнинг асалларидан
тўйиб-тўйиб ичяпти еллар.
Ёз ўз тонгин сўлимлигини
Сендан олиб кетар тунлари.
Эшитилар қадамларингдан
Муҳаббатнинг ширин унлари.
Энтикаман кўзим тушган чоғ,
Ё сен жоним — тоза ҳавоми?
Қари Йўлдош ҳали кўп яшар,
Нигоҳларинг умрим давоми!

ЧОРЛАЙМАН

Бир ёнда муҳаббат, бир ёнда нафрат,
Бир-бирини аёвсиз этаётир рад.
Кимлардир сарсондир икки ўртада,
Ана шундан юрак-бағрим ўртади.
Қара, орамизда яшаш қасдида —
Ўзин ўту чўкка уряпти ағёр.
Яхши кун келишин кутиб ўтирмай,
Муҳаббатга сени чорлайман, эй, ёр!

ИШОНЧ

Вафодорим баҳорнинг
Нафосатдир қат-қати.
Хавасимни келтирар
Унинг тенгсиз ибрати.
Ёмғир ёғар, қор ёғар,
У туради аҳдида.
Кечикса сал кечикар,
Кириб келар вақтида.
Хеч нимани яширмас,
Кўринади йўқ-бори.
Дил-дилимдан ўзингга
Ишонаман баҳорим...

МУҲАББАТИМ

Қарашларинг, яйрашларинг бунча ҳам шўх,
Сенга ошиқ бўлганимни билмаган йўқ.
Тану жонни аямасдан куйдирди чўғ —
Муҳаббатим, муҳаббатим, муҳаббатим,
Қўшиқ бўлди сенга атаб ёзган хатим!

Нигоҳларим сийпалади юзларингни,
Қани, яна кўрсам ўша кўзларингни,
Ёниб-ёниб излаяпман изларингни,
Муҳаббатим, муҳаббатим, муҳаббатим,
Қўшиқ бўлди сенга атаб ёзган хатим!

Сендан гўзал борми ўзи бу дунёда,
Пари десам парилардан сен зиёда,
Насиб этсин Йўлдошга ҳам ишқий бода,
Муҳаббатим, муҳаббатим, муҳаббатим,
Қўшиқ бўлди сенга атаб ёзган хатим!

ОДАМ ОДАМ БИЛАН

Одамий хислатдан сўз айтгим келди,
Бу мавзуга яна бир қайтгим келди.
Энг арзон, энг қиммат тагин ўшадир,
Борлиги обрўга обрў қўшади.
Ҳамиша билиб бос, дўстим, қадамни,
Йўлингга учраган хар бир одамни —
Худди туғишгани топгандай кутгин,
Ҳатто ранжитса ҳам ўзингни тутгин.
Доғда қолдирмайди меҳру оқибат,
Одам одам билан кўтаради қад!

НАҲОТ

Гоҳ ўтмиш бағрига бўйлаб қоламан,
Ўша ёшлигимни ўйлаб қоламан.
Онажоним доим мени ўйлаган,
Сўйласа ҳам фақат мени сўйлаган.
Орзулари мену ҳаёллари мен,
Ҳаяжони мену ҳаёлари мен.
Кун туғса ҳам менга, ойлар туғса ҳам,
Шафқатим йўқлигин ҳатто укса ҳам —
Хизматимда бўлди худди чўридай,
Не бор эди ўзи менга тўрида?!

Татиганми ёки йўқми билинмай,
Илинганин ўзим ебман илинмай.
Жонидан ортиғи — кўрар кўзи мен,
Нимани илиндим унга ўзи мен.
Ўйлабманки, ҳали жуда кўп яшар,
Дилда изтиробнинг қийноғи ошар.
Ҳаёлни қайси бир йўлга бурсам ҳам,
Бошимни деворга, тошга урсам ҳам —
Топган юпанчларим бўлолмайди қор,
Бариси бекордир, бариси бекор.
Ўнгни англолмаган бу тесим недур,
Эндиги йиғлашим, афсусим недир.
Ичимни ёндирган бу ҳисим недир,
Кеч кирган бугунги бу эсим недир —
Аламим ўзимда, ўзимда гинам,
Наҳот энди йўқдир онажонгинам.

АДАШГАНДАЙ

Тукин ёзни ўтказиб юбордим,
Хафа бўлиб кетяпман ўзимдан.
Ушалмаган орзуим термулар,
Умид қилса бўларми кузимдан?!
Ё бой бериб қўйдимми ростдан ҳам,
Излаяпман нимани кўзимдан?
Турармиди ёздаги ҳолатим,
Адашгандай турибман сўзимдан.

МЕҲМОНИНГИЗ БЎЛАМАНМИ?

Хуш сурату ширин забон,
Қиёси йўк моҳи табон,
Ошиқ бўлиб келди чўпон,
Кутганингиз шонми, шаънми,
Меҳмонингиз бўламанми?

Муҳаббатга чоғлаб қўйиб,
Юрагимни доғлаб қўйиб,
Хаёлимни боғлаб қўйиб —
Индамайсиз, ёмонманми,
Меҳмонингиз бўламанми?

Узоқлашди нечук ора,
Тирналяпти ахир ярам.
Яна ўша лутфу карам —
Насиб этмай сўламанми,
Ёки меҳмон бўламанми?

Жисмингизга жоғим жондир,
Сизни кўрган оним ондир.
Эй, муҳаббат, мени ёндир —
Севги ўзи шону шаънми,
Меҳмонингиз бўламанми?

БЕИХТИЁР

Боболарда сўз бор ажаб,
Минг «хап-хап»дан битта чап-чап —
Яхши, — дебон баҳолашган,
Мағзин чақиб ҳоҳолашган.

Авайлаб бир-биримизни
Тўкиб бори сиримизни —
Кўп гапирдик иккимиз ҳам,
Лек ташна дил кутар малҳам...
Қани, жоним, ўзни чоғла:
Беихтиёр бир кучокла.

МЕНИ ДЕГИЛ

Ёлбар десанг ёлбарай,
Ой десанг олиб берай,
Юлдузларни тутқазай,
Шаънингга дoston ёзай —
Ёлғизим мени дегил,
Севгига сен ҳам эгил!

Чўлларни боғ этайин,
Мақсадимга етайин,
Келдим яна атайин,
Хурсанд бўлиб қайтайин —
Хушни йиғ, мени дегил:
Севгига сен ҳам эгил!

Пойгада ўзиб келай,
Уммонда сузиб келай,
Не режа тузиб келай,
Кўнглингга сизиб кирай —
Не десанг, қани, дегил,
Севгига сен ҳам эгил!

Жонгинам, ташла назар,
Менда йўқдир сийму зар.
Ошиққа берма озор,
Кўзим сенга интизор —
Сен фақат мени дегил:
Севгига сен ҳам эгил!

Сўзингни бажо айлай,
Қачон ярақлар манглай,
Қани, ўзинг айт, найлай,
Гиркўкимни эгарлай —
Кутаяпман, эй, ёр, дегил:
Севгига сен ҳам эгил!

ҚАСДИМ БОР

Сўзимизни эзгу сўзга улардик,
Гоҳо ҳасратлашиб, гоҳо кулардик.
Кувончим,
ростлигим,
ишончим эдинг,
Дунё ёлғон эди, ўзинг чин эдинг.
Ўлим шу ҳақликнинг бошига етди,
Қаҳқаҳ кулгуларим даврадан кетди.
Турдали укамга не бўлди ўзи,
Бошим айланяпти, тиняпти кўзим.
Ўтолмай тақдирга битилган ғовдан,
Бехос синиб кетди навқирон новда,
Дунёни ташлагим келар тўнтариб,
Ҳайқираман яна бошни кўтариб:
Олдинг-ку отамни, олдинг онамни,
Елкамга ташладинг шунчалар ғамни.
Дарё қилиб қўйдинг кўздаги намни,
Каммиди, бағримдан юлдинг укамни?!
Ўлганлар учуну тириклар учун,
Яшамоғим керак, энди, эй, кучим.
Ё худо, ўзингдан сўрайман шафқат,
Яна қайта бошдан кўтарайин қад.
Ҳали узоқларга элтади йўлим,
Сенда қасдим бордир, инсофсиз ўлим!

ЭЙ, ОТАМНИНГ ҚИШЛОҒИ

Эй, отамнинг қишлоғи,
Эй, онамнинг қишлоғи —
Жуда чиройли эдинг,
Куёшли, ойли эдим.
Сенда эди куёшим,
Ой эса силаб бошим —
Истагим билар эди,
Бахтимни тилар эди.
Ўтиб кетди у кунлар,
Энди дилим ўкинар.
Сен отамни топиб бер,
Онамни кўрсат, эй, Ер!
Ҳижрон деган ёнғинда
Мен уларни соғиндим.

Излаб отам изини.
Насихатли сўзини —
Эслашнинг ўзи роҳат.
Айрилиқ камдай, ноҳат —
Онажоним йўқ энди.
Мени ёлғизлик енгди —
Атрофим гўё сахро,
Ололмайди дил баҳра —
Сенга қандай бораман,
Дилни кимга ёраман?
Мени энди ким англа?!
Отажоним қишлоғи,
Онажоним қишлоғи,
Уларни эслаб бўзла,
Не билсанг шуни сўзла —
Шунда етиб бораман,
Шунда дилни ёраман!

СОҒИНИШДАН СЎЙЛАЙСАНМИ?

Булоқми ё кўзингми бу,
Ҳилолми ё ўзингми бу?
Булбулми ё сўзингми бу —
Хаёлимнинг хуш чоғида
Эркаландим кучоғида!

Муҳаббатнинг шивирими,
Ошиқликнинг ё сирими,
Шунданмикин ё ирими —
Тилинг эмас, кўзинг сўзлар,
Вужудиму қалбим бўзлар!

Мен томонга бўйлайсанми,
Соғинишдан сўзлайсанми?
Охирини ўйлайсанми —

Яна кутсам, эй, дош қони,
Ёлғиз кулинг, Йўлдош қани?!

СИЗ ОЙМИСИЗ?

Сиз оромли ҳавоми?
Муҳаббатли навоми?

Титраб кетди нигоҳим,
Ич-ичимда «оҳ-оҳим»!
Асалмиди сўзингиз,
Ё маймиди кўзингиз —
Бир боқишда маст этди,
Яна нени қасд этди?!
Илинтириб қушимни,
Олиб қўйди ҳушимни!
Саволим бор мумкинми,
Сиз оймисиз ё кунми?!
Юрагимнинг ичида,
Ё тилимнинг учида —
Айтилмаган сўз қолди,
Ёниб турган кўз қолди.
Йўлдошга жон, илло Сиз,
Қачон йўқлаб келасиз?!

БЎЛАКЧАМАН

Садпора эмас жонинг,
Ишқ гаминг эмас жонинг.
Бунчалар бепарвосан,
Биламан сенга осон;
Бемалол уйғонасан,
На қуйиб тўлғонасан!

Аmmo мен бўлакчаман,
Бошим гар бўлса омон,
Ҳамиша сенга томон —
Юракдан интиламан!

Ел бўлиб юзларингдан,
Кипригу кўзларингдан,
Асаядай сўзларингдан,
Босилган изларингдан
Ўпишга чоғланаман,
Ўзингга боғланаман!

Етолмай охир толса,
Ё тақдир шўриш солса,
Йўлдошинг нураб қолса —
Қайрилиб қарайсанми,
Сен шунга ярайсанми?!

Бир хаёл бўйлайсанми,
Уволин ўйлайсанми,
Бирор сўз сўйлайсанми,
Сен қачон уйғонасан,
Сен қачон тўлғонасан!

УВОЛ ЭТМА МЎЛТИРАШИНГНИ

Муҳаббатдан сўзлама гўзал,
Лол этишни кўзлама гўзал,
Ишқ дегани юрагингда йўқ,
Кўзларингда кўринмайди чўғ.
Сезилмаса севги нишони,
Не топаман сенга ишониб?
Талпиняпсан атрофга боқмай,
Қани, тингла, ўзингча оқмай.
Чиройлисан, эй, оппоқ бадан,
Интилишинг боиси надан?
Обрўйимми, амалимми ё,
Нигоҳингда ё йўқми ҳаё?
Узоқларга кетган муҳаббат,
Муродига етган муҳаббат —
Эъозланар покиза дилда.
Сеники-чи, сеники тилда...
Увол этмай мўлтирашингни,
Яхшиси тер, қани тошингни!

ТУРДАЛИНИ ЎЙЛАБ

Янги йилни кутиш арафасида,
Юрагимни эзар дардли қасида:
Эслаб ўтган йилни, эслаб шу кунни!
Телефон жаранглади уйғотиб тунни:
— Қутлуғ бўлсин янги йилингни! — дея
Меҳри оқибати гўёки зиё —
Мени табриклади Турдали укам,
Бугун эса, қаранг, қаторимиз кам.
Даврамизни ташлаб яна ким кетди,
Совуқ ўлим кимнинг бошига етди?!
Руху жоним инграр, танам қалтирар,
Сўзломасман, эй, воҳ, тилим валдиарар,
Янги йилни кутиш арафасида...

ХАЁЛ

Кўшигингни айтган сарим,
Узоқлашиб кетганинг не?
Дардимисан, бедардимисан,
Номардимисан ё мардимисан?
Оппоқмисан ё гардимисан,
Синовмисан ё шартмисан?
Ўзинг ойдаи, куёшдайсан,
Муҳаббатда кўз ёшдайсан.
Кимлигингни билолмадим,
Ё ўзимга келолмадим,
Сочларингни силолмадим,
Ёки оқ йўл тилолмадим.
Қуриб борар энди ҳолим,
Тентирама, эй, хаёлим,
Бўсаси қанд, ширин болим —
Охир бўлар чин аёлим!

ДИЛ КЕТДИ

Автобусга чиққан онимда,
Сенга беҳос ёпишди кўзим,
Фикру ўйни сархушлик олди,
Унутибман, ўзимни ўзим,
Ўтирибсан ўриндик узра,
Ён-верингга қарамасдан жим,
Хаёлингга келмайди ҳатто
Тепангда тик турган ўзи ким?!
Юзларингдан ёғилар хаё,
Оппоқ-оппоқ бўйнинг ярақлар.
Шаҳло кўзлар сокин ва масъум,
Унга тушган нигоҳ чарақлар.
Капалакдай беозоргина
Тушиб қолдинг файзли бекатда.
Этагингни ушлаб дил кетди,
Югурмадим изингдан аттанг...

ҚЎШАЛОҚ ГҮЛ

Вужудимга сизмай дардим,
Хаёл суриб ўтирардим —
Катта анҳор кирғовида.
Шу чоқ сувнинг қумоғида

Гоҳ кўриниб, гоҳ кўринмай —
Оқиб-қалқиб келар бай-бай:
Бири қизил, бири оппоқ гул,
Уни отган қайси тош кўнгил?
Ёки унинг руҳими майиб,
Гулда йўқ-ку ахир ҳеч айиб
Қўшгул қўлда хушбўйин сочди,
Ғаш кўнглимни бутунлай очди!

ДАРА

Ирмоқдан сув ичяпмиз,
Қувалашиб кечяпмиз.
Нима ўзи шағиллар,
Бир маромда вағиллар.
Ирмоққа хос пилдираш,
Майингина чулдираш,
Баланд-бағанд шовуллаш,
Дарадаги ғув-ғувлаш
Эшитилмас қулоққа!
Тепадан пастга оққан —
Тоғ дарёси ўкириб,
Бўкиришдан кўпириб —
Атрофига сачратар,
Ҳовуч-ховучлаб отар —
Муздай сувни ҳар ёнга,
Оромлидир жон-жонга!

ФАРҒОНАЖОН

Эсу ҳушим,
Қалбим қуши —
Айланади,
Ўргилади
Сендан она —
О, Фарғона!
Кетсам йироқ,
Ўзинг чироқ
Тунларимга!
Кунларимга —
Рухсан ўзинг,
Чўғсан ўзинг
Юрагимга!

Тиргагимга
Мёхрим буюк,
Эй, сен, суюк —
Жонимга жон
Фаргонажон!

ЭНДИ СЕН ЙЎҚ

Сени жондан ортиқ кўрганман,
Яширганман жоним ичига.
Сен алдагач, суянганман мен
Шу пинҳоний севги кучига.
Молу дунё бағрига кириб,
Яйратгансан ўзингни ўзинг.
Кўлим юпқа эди ўшанда,
Нега бугун мўлтирар кўзинг?
Изларимдан нигоҳингни ол,
Суйганингни суйиб бўлгансан.
Энди сен йўқ, жоним ичида —
Аллақачон куйиб бўлгансан!

СЕВГИ БОРЛИГИДАН

Боғда ўтирибди иккита ошиқ,
Азал алоҳида улар дунёси,
Ҳаёт гўзал, яшаш эса ундан ҳам,
Бундайин оламнинг йўқдир риёси.
Жуда-жуда якин туришар, аммо
Суқилмас бир-бирин асло пинжига.
Синагани олтин сочинг бошлардан,
Қарашмайди улар хатто инжуга!
Ҳавас-ла ҳамоҳанг шивирлар барглар,
Чулдираган сув ҳам айланган куйга.
Тепада чарх урар яйраган қушлар,
Катта боғ йўғрилиб бўлган хуш бўйга.
Кўзлар бир-биридан олади баҳра,
Шеър ўқишяптими ё сўзлари шеър.
Қиз гўёки янги очилган гулдай,
Тебранади йигит мисоли бир шер!
Нариги йўлакдан ўтиб боряпман,
Севги борлигидан юрагим тўлди.
Ишқилиб бирор сур улар ёнига
Ялпайиб ўтириб олмаса бўлди.

ОЙ ВА ЖОНОН

Тўлиб турган ойга қарайман,
Энтикаман нигоҳни узмай.
Шеърларимни ичда ўқийман,
Шоирона жимликни бузмай.
Қани, шундай тўлиб туролсанг,
Истагимдай бўлиб туролсанг.
Гоҳо нимта, гоҳо яримта
Бўлганинга ўйга ботар тан.
Фамни мендай ютгин ичинга,
Ва ишонгин шахсий кучинга.
Яна ўзинг ўзингни ейсан,
Боримча нур сочаман дейсан,
Ой қисмати битилган шундай.
Сен, эй, жонон, ҳозирги кундай —
Тўлиб-тошган ҳолатингни тут,
Менинг қариб қолмаслигим кут!

БУЮК ҚЎШИҚ

Қорли тоғнинг кўнгли очик бийларини,
Ичидан сув оқиб турган уйларини,
Охуларин қимиз тутиб сийларини,
Барчин мисол дуркин-дуркин бўйларини,
Нигоҳида ёниб турган ўйларини,
Ширин тушу ўша ширин рўйларини,
Бой беканинг содда-содда сўйларини,
Яна ажиб айтишувлар — барин қўшиб —
Яратарман охир бир кун буюк қўшиқ!

ЧИН СЕВСАНГИЗ

Оқ-сув, Кўк-сув шарқираб кутар Сизни,
Ширин ҳаво бағрида тутар Сизни.
Ой қизлари чечан бўлиб битар сўзни.
Байти барак айтишса гар ютар Сизни.
Сўнг гул билан бир-бир сийлаб ўтар Сизни,
Чин севсангиз кўтар-кўтар этар Сизни!
Тоғ қизлари, жонимга тенг тоғ қизлари,
Ўзи ширин, сўзи ширин боғ қизлари,
Оромижон райҳонлари, ялпизлари,
Қўзларимни ўйнатади ой юзлари,
Йўлдошни ҳам эргаштирар гул излари!

МАЙДОН УЗРА

Шоҳимардон алп йигитлари,
Доим жўшқин қалб йигитлари:
Автобусни кифтига олган,
Харсангларни кафтига олган —
Сиз Лочинсиз, Турсуналисиз,
Умидимиз шулки: ҳали Сиз —
Жаҳон аро томошаларда
Алпомишдай кўриниб бардам,
Майдон узра порлаб турасиз,
Курашмоққа чорлаб турасиз!

ЯХШИЛАРДАН ЯХШИ

(Аҳмадилла Рустамовга)

Сизни бугун не деб мақтайин,
Ёлғон чиқар дарёсиз десам,
Ё куёшга ўхшатиш эса —
Эски бўлиб қолгани тайин.
Дўстлигимни қилайин кўз-кўз,
Тавсифингиз шунча қийинми?!
Сизни мардлар марди дейинми —
Бу ҳам жуда баландпарвоз сўз!
Яхшилардан яхши одамсиз,
Бахт топгансиз тоза ниятдан.
Ошмагансиз ҳеч қачон ҳаддан,
Элга манзур қутлуғ қадамсиз!

ЮКСАКЛАР СИРИ

Улуғлар ҳақида гапириш қийин,
Аввал сен ўзингни билиб ол тайин,
Ўша тепаликка чиқмасдан туриб,
Баланд сўзлар айтиб ё суҳбат қуриб —
Қийналиб кетяпсан, ўзни қийнама,
Шунинг учун сенга битяпман нома!
Биласанми ўзи юксаклар сирин:
Юксакликлар аро топар бир-бирин!

ЖУФТЛИК

Муҳаббат жуфтликдир, муҳаббат жуфтлик,
Муҳаббат кўпликдир, муҳаббат кўплик!
Ундан эзгулигу хайрлик ризо!
Адоват нифокдир, адоват низо —
Дастидан муҳаббат ийграр ўртаниб!
Одамзод бағрига санчилган тикан —
Нифокнинг илдизи адоват экан.
Унда рух бўлмайди, бўлмайди юрак,
Севолсанг ҳеч қачон ўлмайди юрак.
Эй, кўплик, эй, жуфтлик, эй, сен, қанисан,
Сен ошиқ Йўлдошнинг жону танисан!

ЎЗИМДАН КУЛДИМ

Қаҳқаҳ уриб доим ўзимдан кулдим,
Бемаврид айтилган сўзимдан кулдим.
Кўлим юпқалиги дилни чўқтирмас,
Недандир енгилган тўзимдан кулдим.
Гоҳ наърали, гоҳо маъюс кунларим,
Кундузидан кўпга ўхшар тунларим,
Лекин элим аро юзим ёруғдир,
Бекорга ўтмади кечган кунларим!

ИТ ҲАҚИДА

Қорин тўқлигини бахт деб билар у,
Думин ликиллашиб нени тилар у?
Ўйламайди зинҳор бахтсизлигини,
Фақат буюрилган ишни қилар у!

ЁНСАМ, БУТУНЛАЙ ЁНАЙ

Севгидан сўйлаяпсан,
Тўхтамай куйлаяпсан.
Дилимга бўйлаяпсан,
Нимани ўйлаяпсан?!
Ошиқлар гулзорини,
Тикану озорини —
Йўлдош ҳам суйган, аммо,
Юрагим куйган, аммо —
Муҳаббат оловига,

Ё унинг қаловига —
Қонса ҳам қонмагандай,
Ёнса ҳам ёнмагандай—
Умрини ўтказяпти,
Кўксимда қуёш тафти!
Бутунлай қонай қонсам,
Бутунлай ёнай ёнсам.
Муҳаббат уққин мени,
айлантир ўққа мени.
Айлантир чўққа мени,
Ё чиқар йўққа мени!

САБО

Ўйноқлаб келишингдан,
Шўхгина елишингдан,
Хушбўйлар сочишингдан,
Кўнглимни очишингдан —
Саволим бор, эй, сенга,
Кимни солдинг эсимга!
Сабожон, оромижон,
Сен асли мароми жон.
Силайсан майин-майин,
Кел, эй, мен ҳам ўпайин.
Гулмисан, сунбулмисан,
Ё ошиқ булбулмисан?
Сен ялпиз, сен райҳонсан,
Ширинсан, худди жонсан.
Олиб қўйдинг эсимни,
Эритиб бор ҳисимни —
Яйратган бўсаларинг,
Тенгсиздир билсаларинг.
Гул хиди лабингмиди,
Ё нозик таъбингмиди?!
Сабожон, мароми жон,
Йўлдошга оромижон!

ОФТОБХОННИНГ ДИЛ СЎЗИ

Худди тоғдай ҳайратли,
Чинорлардай тик қадли.
Шаршарадай ғайратли,
Алпомишдай келбатли,

Фиркўк отдай қанотли,
Кучу қудратда ҳадли,
Айтсам Турдали отли —
Сут каби оппоқ кўнгил,
Мен эса унга сингил!
Муҳаббатли қўзим ҳам,
Нур балқиган юзим ҳам,
Ҳалол ошим, тузим ҳам,
Энг гурурли сўзим ҳам,
Ўйлаб кўрсам эс-хушим —
Акамга суянишим!

ОТА СЎЗИ

Дадасининг ортидан бола эргашса,
— Сенга нима бор, — деб уни тергашса,
— Бораман! — деганда титраб кетар лаб,
Депсиниб-депсиниб, йиғлар хиқиллаб!
— Нега йиғлайсан, — деб кулар ойиси, —
Йиғлашингнинг ўзи нима боиси!
Ота дер: — Майлига, йиғласин, майли,
Менга эргашиши меҳри туфайли,
Ўрни келса дилни тилиши керак,
Бола йиғлашни ҳам билиши керак!

СУҲБАТ

— Ошиқликнинг ишин бошлаб кўр,
Йўлларига бир тўр ташлаб кўр.
Бароридан келиб қолса ов —
Сенга ҳеч ким бўла олмас ғов.
Бўшашма, эй, қани, тур, — дединг,
Хаёлингда яса тўр, — дединг.
— Гапинг бекор, қани, эй, ўтир,
Ёлғончининг ёлғонидир тўр,
Илнтириш келмас қўлимдан,
Севги бўлиб чиқсин йўлимдан!

МУҲАББАТНИНГ СУРАТИ

Ё худоим, ўзингдан ҳар не ўзга фонийдир,
Таним-ку ўзимники, жоним руҳлар жонидир.
Жойнамазим устида ўтирганимда ҳар он,
Бирлашади хаёлим, бирлашади Сену жон!

Фақатгина бир ўзинг кўринасан кўзимга,
Баъзан узоқ дақиқа келолмайман ўзимга,
Ёдимдан кўтарилар бутунлайин бу дунё,
Не бўлди менга бугун, адашдимми бугун ё?

Ич-ичим безовтадир, хаёлларим безовта,
Ўғирланди идроким, ёниб борар жону тан!
Ҳамиша адо этдим, дилдан беш вақт номозни,
Сенга айтилган ҳамду сенга айтилган розни —

Ўқир эдим тўлқинда ўзга хаёлни кўшмай,
Энди тўхтаб қоляпман, билганим эсга тушмай,
Илоҳийлик руҳининг устун келган ҳолати —
Улуғ инсон боласин беқиёс камолоти!

Шу ўйнинг гурурида яшардим ҳозиргача,
Ақлиму идрокимга гулгула тушди қачон?
Хаёлим нима учун ўзга томонга учди,
Не воқеа кечяпти, бошимга не кун тушди?

Инону ихтиёрни яна олди Фарғона,
Кўзим олдидан нари кетмай қолди Фарғона.
Танимда гўё жон йўқ, мадор йўқдир оёқда,
Кўзим ўша ёқдадир, жоним ҳам ўша ёқда!

Мени зор кутаётган санамим Фарғонада,
Мажнунлигимдан воқиф у ерда ҳар хонадон!
Баланд тоғдай куч-қудрат бор эди бардошимда,
Айланиб-ўргилияпти баҳоналар бошимда.

Муҳаббатнинг сурати минг оҳангдир, минг рангдир,
Ё халлоқи оламим у ҳам Сенинг заррангдир.
Қалбимни ёриштирар шунинг учун ўша ҳам,
Жон-жонимдан ортиқдир у яшаган гўша ҳам!

Неча кунки эзяпти ҳижрон ташлаган губор,
Не ҳолки, на ўзидан, на сўзидан дарак бор.
Келолмаса, овозин эшитар эдим симдан,
Агар хабар топмасам — айриламан эсимдан.

Дўрмондаги хонамда ўтирибман паришон,
Шиддат билан ўрнимдан гоҳ турибман паришон,
Оқ кўнглимни қор этиб, тўккан осмон паришон,
Таскин бўлиб ёнимга чўккан осмон паришон!

Соғинчнинг оловида бутунлай куйиб кетиб,
Бекиёс азобидан охири тўйиб кетиб —
Унутиб қўйдимми ё у дунё-бу дунёни,
Ўзингга аён худо, адо бўляпман ёниб!

Ўлчаяпман ер-кўкни ўз ўйиму аршимда:
Мана икки жаҳон ҳам тик турибди қаршимда.
Ё худо, уни севдим, худди сени севгандай,
Шариат пешволари буни баҳолар қандай?

Муҳаббатнинг сурати минг оҳангдир, минг рангдир,
Ё халлоқи оламим, у ҳам Сенинг заррангдир!

ЯХШИЛИК ҚИЛ

Бу оламда яхшиликдан яхшилик кўриш қийин,
Муҳаббат бўлган билан гаштини суриш қийин,
Катта оғиз бўлса бир мақомда туриш қийин,
Оддий сўз: бузиш жуда осону қуриш қийин!

Турсанг жар ёқасида хушёр бўл, сузадилар,
Ҳалолликнинг ипини билдирмай узадилар.
Урушу жанжалларнинг режасин тузадилар,
Муҳаббатнинг қасрини атайин бузадилар.

Арпа экканга арпа, буғдой экканга буғдой,
Йигит бўлсанг суянч бўл дўсту ёрингга тоғдай.
Эл деганнинг юраги ёнади худди чўғдай,
Номусу ор шиори хилпираб турсин туғдай!

Ўзга учун бўйнингга, майли, олма муаммо,
Кўлларингдан яхшилик келмаса, майли, аммо —
Ёмонликни ҳеч кимга раво кўрмасанг бўлди,
Ўзгаларга қайишган дилдан дил нурга тўлди.

Ўзингни олиб қочма ҳақиқат нигоҳидан,
Қадам ташла имону диёнатнинг роҳида.
Бари ҳикмат ёзилган ҳалоллик огоҳида,
Халқнинг ҳақи доимо худонинг паноҳида.

Бахиллигу адоват ҳамиша дилга оғрик,
Вужудингни гар ундан этмоқчи бўлсанг фориг:
Хизматни айла адо, раҳматин айтмаса ҳам,
Яхшилик қил, эй Йўлдош, яхшилик қайтмаса ҳам!

КАРАХТ

Дарахтларнинг сўнги барги узилиб,
Кеч кузнинг хавоси бирдан бузилиб,
Кундузи қисқариб, узайиб тунлар,
Қишнинг изғирини сезилган кунлар,
Унга беихтиёр кўзларим тушди,
Гуллаган олмага ичим ачишди.
Қариганда ёшга уйланган чолдай,
Тун бўйи азобда ўйланган чолдай —
Гуллари ҳам карахт, ўзи ҳам карахт,
Нима бўлди ўзи сенга, эй дарахт?!

МЕН СИЗНИ ИЗЛАЯПМАН

Хуш кўраман ҳамиша тонгни кутган бедорни,
Фақат ёлғон-яшиқлар қуритади мадорни,
Дўст излаб тополмадим бирорта харидорни,
Қалам ёзганмикин ё қисматимга фироқни,
Яқин қилолмадим ҳеч ҳамон ўша йироқни,
Аммо кўриб турибман милтиллаган чироқни!
Мени дўст ақраболар ўзидан жудо этса,
Бошқалардан наф излаб, майли, жон фидо этса,
Бошпана тополмасам, Сиз эшик очармисиз,
Ё дунё йиғиш билан овора-ночормисиз,
Эски тўнли эски дўст келса ё қочармисиз?
Сиз, эй, ёру ошналар, Сиз ҳам мендай хормисиз,
Сиз кимсиз, нега жимсиз, номусмисиз, ормисиз?
Эл юки офирлашса қуёнми ё нормисиз,
Қалбингизга бирор дўст сиғарми ё тормисиз?
Йўлдошни йўқлайсизми, йўлларига зормисиз,
Мен Сизни излаяпман, бу дунёда бормисиз?!

ОРЗУМСАН

Меҳмонхона уйимдир, ёлғиз турибман,
Иш қилиб куним ўтиб, бир нав юрибман.
Ҳар онда ҳаёлимда улғайган воҳам,
Альбомимни титкилаб қоламан гоҳ!
Кўзларимга аввало кўринасан сен.
Ахир ўзинг ғайратим, қалбиму эсим!
Бир ажойиб турибсан, жоним, суратда,
Бўйлашолмас сен билан парилар ҳатто!

Қиёсласам гуллар ҳам хира муқаррар
Ўша ойдаи, қуёшдай ҳуриликлар —
Қачон кўрса ичига тушади дами,
Сен, эй, виждон санами, ҳаё санами!
Менинг ширин ўйиму ширин орзумсан,
Худодан сўраб олган ўша арзимсан.
Турмушимиз қирк йилга етган бўлса ҳам,
Ёшлигимиз чиройи кетган бўлса ҳам —
Ҳамон Тохир-Зухродир муҳаббатимиз,
Ошиқлар қаторида қолар отимиз!
Фариштам, сен на чечан, ва нада қувсан,
Яйрайман сендан ўзга ҳаёлни қувсам!
Вужудимни аланга олдирган чўғсан,
Ўчинг борми ё менда, ёнимда йўқсан?!
Кеча-кундуз йўл пойлаб қуйиб кетяпман,
Не десанг де, яшашдан тўйиб кетяпман.
Учиб бориб, олиб кел, эй Йўлдош уни,
Кундузларга айланар ўшанда тунинг!

ҚАНОТ

Бошдан-оёқ оқ ҳарирга ўралган, эй фариштам,
Рубарўмга келиб турсанг, голибдирман ҳар ишда.
Сенда қандай фазилату, Сенда қандай хислат бор,
Юрагимнинг ичида йўқ энди бирорта губор.
Сени севиб, сен туфайли топиб олдим худони,
Муҳаббатни қуйлаяпман кечаю кундуз ёниб!
Сени севиб, кейин-кейин англадим ўз-ўзимни,
Дил-дилимдан айтадиган бўлдим бари сўзимни.
Изларингдан юрганимда таниб Ҳақнинг йўлини,
Ўз қўлимда кўрмоқдаман диёнатнинг қўлини.
Тилагим шу: дард кўрмасин, илоҳим жону танинг,
Фақат менга аталганинг, мен учун туғилганинг —
Дарё келса кўприк бўлди, тоғ келса бўлди қанот,
Ёш йигитга айландиму яна қайта миндим от!
Ҳаёлим ҳам, вужудим ҳам тўла ишқий нидога,
Заминдаги севгисига етган — етар Худога!

КЎНГИЛ ОЧСАМ

Нималарни сўзлаб турибсан менга,
Нималарни раво кўрибсан менга.
Уялмай аёлни қиляпсан ғийбат,

Сени роса ўраб олгандай минг бад.
Бири ёмон бўлса, майли, ёмондир,
Унутма, улар ҳам бир тирик жондир.
Аёллар ҳақида бундай гапирма,
Чумолини худди фил деб лоф урма.
Ким ахир қуёшга кўтаради қўл,
Ҳозир айтган бари сўзинг номаъкул.
Ўзингни санайсан фозилу оқил,
Мен эса, уларга ихтиёрий қул!
Ҳамиша улардан гап кетган чоғда,
Кўксим кўтарилиб, гўёки тоғдай —
Ҳайқириб, фақат шеър ўқигим келар,
Шундай ширин дамда ёдга ким келар:
Ёришиб кетади кулбаи хонам,
Рўбарўмда ахир турибди онам.
Яна синглим, қизим кўринса кўзга,
Дунё тўлиб кетар ардоқли сўзга!
У бўлса билинар дунё борлиги,
Унинг йиғлагани — йигит хорлиги.
Қаёқларга сочиб хаёлларини,
Севгига интизор аёлларини —
Пулни деб тиз чўккан гавдалар суймас,
Дилига муз чўккан навдалар қуймас!
Яхшими, ёмонми, бўлсин аёлинг,
Келажак ишқида ёнар хаёлинг!
Сен, эй, менинг кўрар кўзим, муҳаббат,
Дилдаги энг қайноқ сўзим, муҳаббат,
Сенсиз бу дунёнинг кераги йўқ ҳеч,
Сенсиз бу дунёнинг тиргаги йўқ ҳеч.
Кўнгил очсам, Йўлдош, чўғим кучидан
Икки олам қолар ўтнинг ичида!

ЖОНИМ ШИРИН

Чертилади кўнглимнинг тори,
Қўшиқларга айланар зорим.
Ёрилади бори хуморим —
Вужуд яйрар ёнимда бўлсанг,
Шоним ўзинг шонимда бўлсанг!

Сенсиз доим ҳолим бўлар танг,
Юрагимни эзади «аттанг».
Нигоҳингдан эрир хатто санг,

Қани, ҳозир ёнимда бўлсанг,
Гупирар қон қонимда бўлсанг!

Изларингни хаёл ўпади,
Кўзлар дилни этар ифода.
Керак эмас ҳеч ўзга бода —
Ичмай мастман, ёнимда бўлсанг,
Сўроқлаган онимда бўлсанг!

Ғаму андуҳ топади завол,
Ечилади ҳар қандай савол.
Йўлдош бахтга етар энг аввал —
Сен ҳамиша ёнимда бўлсанг,
Жоним, ширин жонимда бўлсанг!

ҲАМОН ЎША

Меҳру муҳаббатнинг аслини истаб,
Гўзал одамларнинг васлини истаб,
Бугун ҳам кўчадан ўтиб кўчага.
Йўлининг устида доим учраган —

Кишилар меҳридан юраги тўлиб,
Ўтган ҳаётидан бахтиёр бўлиб —
Шаҳар айланишга чоғланган ўелинг,
Сенга дил-дилидан боғланган ўелинг —

Ҳозир, Фарғонажон, олисда яшар,
Ҳамон ўша ўтли бир хисда яшар!
Ишқингда ловуллаб куйган болангни,
Сени жондан ортиқ суйган болангни —

Эслайсанми-йўқми, билмайман, аммо,
Унутсанг, бағримни тилмайман, аммо —
Йўлдошнинг хаёли бир ўй билан банд:
Бўлолдимми сенга муносиб фарзанд?!

СЎЗ ОЧИШСА

Уйқумнинг йўқлигидан кечаларим бедордир,
Тунни мен-ла ўтказган кўчаларим бедордир.
Унинг йўлини пойлаб, икки кўзим бедордир,
Янги либос киёлмайд турган сўзим бедордир.

Давраларга қалбимни очолганим йўқ ҳали,
Менинг билганим фақат Фарғонанинг гўзали!
Тоғлардан сўз очишса, муҳаббатни ўйлайман,
Боғлардан сўз очишса, муҳаббатни куйлайман.

Ахир менинг суянган тоғимдир муҳаббатим,
Кўнглим учун оромли боғимдир муҳаббатим.
Илтижоим, дилдорим, мени ёндирсанг бўлди,
Бутунлай кул эт, аммо ўтга қондирсанг бўлди.

Севгини билмаганнинг юрагу бағри тошдир,
Муҳаббатим ичимда ёниб турган куёшдир,
Ёру дўстинг, эй, Йўлдош, билмайдими шуни ё,
Ёғмаса қору ёмғир қурийди ахир дарё!

БИР ҚАРАБ

Бунга фақат ўзинг шохидсан, ё раб,
Муҳаббатдан қачон очганимда лаб
Вужудимга ажиб оловми қалаб,
Бир оху кўринар шундоқ кўзимга,
Келолмасман э, воҳ, энди ўзимга!

Кўзин қоралиги ўткир тундан ҳам,
Нигоҳи ёндираб ёзги кундан ҳам.
Қандайлигин билса бўлар шундан ҳам —
Ўзимни йўқотиб қўйдим бир қараб,
Тўкин ёзу тонгги сабо биз тараф.

Ошаб бўлмадимми ҳали ошимни,
Ўйлаб ҳам кўрмади ҳатто ёшимни,
Тамом айлангириб бўлди бошимни.
Ўтга қайта ташлар ҳолимни сўраб,
Яйрайман номини дилимга ўраб!

Бу сафар тушимда кўрдим Кумушни,
Яна тортиб олди идроку ҳушни.
Қўлимга қўндирсам ул Хумо қушни —
Ёру кўкни ширин титратар куйим,
Куёшга ҳам кўноқ бўлади уйим!

БИР ҚЎШИҚ БАҒРИДА

Бир қўшиқ бағрида яйраб турибман,
Ўзим ҳам қўшилиб, сайраб турибман.
Юргандай бўламан гуллар оралаб,
Гулдаста тузаман сенга саралаб!
Энтикиб қўяман гоҳи-гоҳида,
Куч оламан доим севги оҳидан!
Мухаббат бор ерда — бордир диёнат,
Оёқлар остида йиғлар хиёнат!
Ҳисобга қўшмасдан ғазабларимни,
Юрагингга олдинг азобларимни.
Севги билан урар томиримда қон,
Севгидан туғилар, ахир чин инсон.
Ошиқлар тақдири ўзингга аён,
Аччиғу ширини чексиз — бепоён.
Бунга чидамаган кўтарар исён,
Ёнар бўлсанг, Йўлдош, Мажнун каби ён!

БОШЛАНАР

Ҳаётнинг сабоқлари кўзга бир-бир ташланар,
Яхшилигу ёмонлик эргашишдан бошланар.

Барибир эркатойнинг кўзи сохта ёшланар,
Ишонсангиз алдовнинг йирикроғи бошланар.

Пораю ўғрилиққа ҳирсин қўйган ошналар
Фарзандин қадами ҳам шаксиз шундан бошланар.

Имону диёнатга, эзгулиққа ташналар
Издан юрганларнинг ёруғ куни бошланар.

Яхшилиқ қилолмасам, Йўлдош, кўнглим ғашланар,
Шунинг учун кунларим яхшилиқдан бошланар.

ЎЗ ҚАТОРИНГГА ИНТИЛ

Кенгга кенгдир бу дунё, кўнгилини тор этмагин,
Ё ўзингни кўз-қўзлаб, ҳар жойда бор этмагин.

Йиққан молу ҳолингни кўтариб кетолмассан,
Атрофингга қарагин, нафсингни ғор этмагин.

Йўл устида дуч келган ҳар даврага бош урма,
Сухбатларга от солиб, ўзингни хор этмагин.

Сенга умид кўзини тикиб тўрганлар бўлса,
Ҳар надан кутган ёмон, йўлингга зор этмагин.

Бўзчиларнинг моккиси эмассан, ахир, ўйла,
Улуғлар қабулини ҳеч-ҳеч бозор этмагин.

Ўз қаторинга интил, ошнанг бўлган катталар,
Орзиқиб кутсин сени, Йўлдош, безор этмагин.

РОҲАТДИР

Уни кўрганларим ўнгимми ёки туш,
Ўзим ҳар жойдаю ундадир эс-хуш.
Гулдай очилади не кийса ярашиб,
Кўплар йўлин пойлар энтиқиб, қарашиб!
Юзларидан шарми-ҳаё балқиб турар,
Юракни ўйнатиб кўкси қалқиб турар.
Гўзал бўлганда ҳам киройи бўлакча,
Сутга чайилгандай чиройи бўлакча.
Уни пари айлаб, ўзим қул тутиндим,
Оёғин остида бўлишни ўтиндим.
Ошиқлик дилдаги ширин жароҳатдир,
Ёр кўнглини олиш, эй, Йўлдош, роҳатдир!

ГУЛ ҚУЛИ

Майли, бўлай уйда, чўлда ё тоғда,
Ҳатто қўлим ишда банд бўлган чоғда
Ҳаёлларим учиб юради боғда.
Узилмайди сендан ҳеч кўнгилларим,
Малҳамим ёрми, ё Сизми, гулларим!
Муҳаббат ловуллаб турса-да танда,
Бир одатни ҳеч ҳам қилолмас қанда:
Висол дамларига етай деганда
Булбулнинг чарчоғи ортиб кетади,
Уни бир маҳлиқо тортиб кетади.
Уйқу номли жуда гўзал кучоғда
Очилиш пайтингни кўролмай доғда —
Яна қуйиб-ёниб ўша ўчоқда
Аламидан нола қилар бўлбулинг,
Мен эса уйқудан кечган бир қулинг!

БУ ОЛАМ

Қармоққа олтин балиқ илинтирган
ул чолдай,
Ҳам худбину ҳам очкўз кампирига
кул чолдай —
Ўйламасдан иш тутиб, ҳаддидан
ошган киши
Кўтаролмай бошини титрайди
мажнунтолдай!
Агар кимқи паст кўйса ўзидан ўз
халқини,
Билолмаса пок билан нопокликнинг
фарқини,
Молу матодай бичса одамийлик
нархини
Не бўлар, эй, ёронлар, бундайларнинг
талқини?!
Тингламаса отасин насихату
арзини,
Фарзандлари олдида узолмаса
қарзини,
Умрига мазмун этса ўзгаларнинг
нарзини —
Фафлатта айлантитар ҳаётининг
тарзини!
Жуда ҳам тез ўтади — тез кетади
бу олам.
Дил кенг бўлса ҳаммага тенг етади
бу олам!
Манглай теринг сочилсин, эй,
Йўлдош, кенгликларга,
Ана шунда иқболнингни бор этади
бу олам!

ҲУШНИ ЙИҒ

(Ҳазинийга назира)

У дунёни ўйласанг, ўйла, ўлимдан илгари,
У дунёдан сўйласанг, сўйла ўлимдан илгари,
У дунёнинг ишқини куйла ўлимдан илгари,
Сўнг дема: келар эди бари кўлимдан илгари,
Ҳушни йиғ, асқотмагай бу дунёнинг дуру зари.

Ёруғ этади юзни халлоқи олам ризоси,
Охиратни куйдирар бойлик талашиш низоси.
Нопокликдан қайтмадинг, нега, эй, банди осий —
Жон омонат эканин билмай ўлимдан илгари,
Ўлдинг ўлимни кўзга илмай ўлимдан илгари.

Ҳар мўъмин эзгу ният бағрида-ки, эрта турар,
Ҳатто шу дунёда ҳам бу хислатин айшин сураб.
Ҳалол меҳнат каддини ул рўзи маҳшарда кўраб.
Сийласин дилдан ўғил-қизинг ўлимдан илгари.
Ўчмасин ҳеч-ҳеч босган изинг ўлимдан илгари.

«Рўзи шаб тангрига қил тоат» у ҳар ибодатни.
«Даргоҳига айлагил хизмат», қўйма бу одатни,
Ҳақ таолодан охир топар банда саодатни,
Жаннату дийдорига етгай ўлимдан илгари.
Яқинларингни рози этгин ўлимдан илгари.

«Ёди ҳақ бирла бўлган Ҳазиний шондир, Йўлдош,
У дунё хизматига бу фанимат ондир, Йўлдош,
Ҳазратимга эргашиб, сен ҳам дилни ёндир, Йўлдош,
Сахийликда танилсин кўлим ўлимдан илгари,
Ё худоим чикмасин ўлим йўлимдан илгари!

ИЛТИЖО

Ҳали бу ҳаётга тўйганим йўқ-ку,
Лаззатини ичдан туйганим йўқ-ку,
Суйганимни ёниб суйганим йўқ-ку,
Ҳали Мажнун мисол куйганим йўқ-ку,
Чакноқ кўзим нега тиняпти гоҳ-гоҳ,
Ҳолсизлигим ахир нимадан огоҳ?
Дилда такрорлайман минг бир отингни,
Озгина олмай тур омонатингни.

Ота-онам кўнгли мендан тўлганми,
Нимаики қилсам ё кам бўлганми?
Бирор феъл-атворим малҳам бўлганми,
Мени деб бошлари ё ҳам бўлганми?
Шу ҳақда ўйлашга вақт бер, ё худо —
Мени еб тўярми бу Ер, ё худо.

Олам китобининг бирор варагин
Очсам бўлармиди кўнглим чароғон,

Укаларим не дер акалигимга,
Оқибатга қандай ҳакамлигимга.
Сувдай сингиб кетар бўлдимми кумга,
Ёки бирор нафим тегдими, кимга?
Асли ўзи борми олган раҳматим,
Тегдимикин ёки зиён-заҳматим?
Бўлолдимми ёрнинг ошиқ Тоҳири,
Енгил қилолдимми элнинг оғирин?

Қизу ўғилларим мендан розими,
«Не қолдирдинг» деган Ҳақ овозими?
Ваҳимами бу ё ҳаёт нозими —
Ушалмай қолмасин орзу-армоним,
Ишқимга бўйлашиб турсин дармоним,
Юрагимда ёлғиз ўзинг сарбоним —
Дилда такрорлайман минг бор отингни,
Сўровим, олмай тур омонатингни.

Умрим охирими — талвасадаман,
Эгасин топмаган маҳзун садоман,
Тупрокка тўкилиб кетган бодаман,
Сўнги дамда меҳрга зор-зор гадоман,
Вужудимни эзар сонсиз надомат —
Бирор из қолдирмай наҳот, адоман.
Йўлдош такрор айтар ёниб отингни,
Ё худо, олмай тур омонатингни.

УНИНГ ВАСЛИ

Нега инсон Ердан кўра осмонга кўп қарайди,
Ҳатто гўдак унга томон қўл узатиб яйрайди.
Ўша ошиқ булбуллар ҳам ердаги гулга эмас,
Бўйинларин чўзганича кўкка қараб сайрайди.
Даъватим шу: табиатнинг олий насли, эй инсон,
Сени кутар она-Ерда севги фасли, эй инсон.
Ундан ортиқ меҳрибон йўқ, сенга асли, эй, инсон,
Ва охири вафо қилар унинг васли, эй инсон!

МАРҒИЛОНЛИК ДИЛРАБОЛАР

Марғилонлик дилраболар офатихондир,
Нигоҳларин бир ўзи ҳам роҳатихондир.
Эй, гўзаллик, майли ўзинг ёндирсанг ёндир,
Марғилоннинг шўх қизлари жонимга жондир.
Учрашсангиз ерга қараб туриши яхши,
Ифбат тўла, ҳаё тўла юриши яхши.
Холи қолса ширин ҳаёл сўриши яхшй,
Муҳаббату вафони хуш кўриши яхши!
Худди мумдай эритишар сўзлашса агар,
Мажнун қилиб кўяр Сизни кўзлашса агар.
Ихтиёрий қул бўласиз юзлашса агар,
Қочгани жой тополмайсиз тузлашса агар!

Марғилоннинг оқ қушлари, оппоқ қушлари,
Сизлардадир ошиқларнинг эсу хушлари.
Билолмаслар Сиз ўнгими ёки тушлари,
Йўлдош каби доғда қолар хиёл бўшлари!

ИЗҲОРИ ИШҚ

Изҳори ишқ айтолмай ул Раънога,
Қайта келдим дилбари Фарғонага.
Зор бўлса гар мендайин парвонага,
Қул бўлишга розиман ҳар хонага,
Қайта келдим дилбари Фарғонага!
Кўчаларни кезяпман юз-юз бора,
Йўлларимда учраса, қани, зора.
Куйиб-ёниб кетяпти дил тобора,
Бўлай майли, ишқида минг оввора,
Йўлларимда учраса, қани зора!
Ким мақтанар ошиқлик толедан,
Ким татиган севгининг ул болидан?!Сўз очишмас не учун иқболидан,
Хабарим ё йўқмиди Қайс холидан,
Ким тотиган севгининг ул болидан?!Билолмадим на толдим, на толмадим,
Излаш ўзи роҳатдир, кетолмадим,
Дилбаримнинг васлига етолмадим,
Ё, дил ёзиб, ишқи роз етолмадим,
Фарғонадан, барибир кетолмадим!
Аё, дўстлар, не учун хафасизлар,

Ошиқмисиз, сарсари чопарсизлар.
Муҳаббатнинг қадрига етган куни
Йўлдошни ҳам албатта топарсизлар.
Мени билмас севгидан хабарсизлар!

ЁНИМГА ТУШ

Осмонда чарх уради куш,
Парвозидан хаёлим хуш.
Кўнглим сенга талпиняпти,
Қалдирғочим, ёнимга туш!

Кўк бағрига кўчяпсанми,
Уни севиб кўчяпсанми?
Эркинликнинг гаштин суриб,
Тўйиб-тўйиб учяпсанми?

Қанотингни майли, кенг ёз,
Кенгликларга айт ишқу роз.
Сенга шундай чексиз осмон —
Хонаи хос — бўлгани рост!

Ёзилса-да кенг қулочим,
Учишга йўқ ҳеч иложим.
Ахир менинг қанотим йўқ,
Ёнимга туш, қалдирғочим!

БЕГОНА

Сени ўпган сув яйради буғланиб,
Ўзинг эса, оқ чойшабга чўлғаниб,
Куш сийнангни сийпалайсан тўлғаниб,
Мени яна кутмоқдасан чўлғаниб —
Хаёлингга айлангансан жонимга,
Ҳурмат бошқа, йўлолмаймак ёнингга!
Томирларга сизмай жўшган қонинг ҳам,
Илинж билан турган ул бўш ёнинг ҳам —
Лаззат ичра тонгга қадар қолиш ҳам;
Нурдай бадан, нурдай момик болиш ҳам —
Бегонадир, менга мутлоқ бегона,
Ахир мен ҳам ёрим учун ягона!

ҲАР КУНИ

Ой десам ойдайсан, кунми десам кун,
Сенда ҳусну одобу малоҳат тўкин.
Ёнгинамдан ўтиб, эрталаб ҳар кун
Гоҳ энтиктирасан, гоҳ тоширасан,
Нигоҳингни нега сен яширасан?!

Минг истамай, менга кўзинг тушган йўқ,
Нигоҳларинг ҳали отилмаган ўқ,
Юрагимга аммо ташлаб ўтар чўғ.
Бу ҳавасми ёки чин хумормикин,
Кўз ташлаб кўзини тортган бормикин?!

Тонгнинг отишини уйғоқ кутаман,
Ўзгариб кетганман ўзим ҳам тамом.
Ёнингдан ютиниб аста ўтаман,
Қайрилиб карашга юрак бетламас,
Хаёлим кўзлари изингдан қолмас!

Кўзи билан олма терар баъзилар,
Енгилтаклар кўнгли шундай ёзилар,
Сенга ҳеч кетмайди бундай ҳазиллар,
Сен менинг орзуим, дину имоним,
Ҳар куни ўтиб тур ёнимдан, жоним!

ПАЛАХМОН ТОШИ

Ал-Фарғоний кўчасида яна уни кўриб қолдим,
Кўзларим беҳос чакнадию турганимча туриб қолдим,
Ажиб бир лаззат бағрида ширин хаёл суриб қолдим,
Сийратию суратлари дил-дилимдан уриб қолди,
Ул хушрўй кетган тарафга юрар йўлни буриб қолдим.
Нафасимни ичга ютиб, унга хиёл яқинлашдим,
Икки-уч бор қоқиндиму, аммо кўзим чақинлашди,
Етмади ёки журъатим қадамим секинлашди.
Соядай эргашиб унга хаёлимда бир оз шошдим,
Сўз ташлашдан ўзни тийдим фикру идрок ёрқинлашди!
Бир дақиқа орасида дилимдан не ўтса ўтди,
Кўзлар кўзларга тушганда танимни ҳаяжон элтди,
Кўтарилиб киприклари сўзламаган сўзим етди.
Ҳолимга ачиндиму у ё табассум ҳадя этди,
Нигоҳидан юрагимга қайтадан-қайта ўт кетди!

Ўн саккизу ўн тўққизга етиб ё етмаган ёши,
Қалдирғочнинг қанотидай қайрилмадир қора қоши.
Томоғу лабу яноққа боққаннинг қуяди доши,
Ёниб турган кўзлари-ку худди жонимнинг қуёши,
Уйингга тушса, эй Йўлдош, қани ул палахмон тоши!

ДИЛ ЁНГИНДА ҚОЛСА...

Нозланиб боқдию ақлимни шоширди,
Соғинчми, ё бир нимани яширди,
Мажнун қилиб қўйди, ундан ҳам оширди.
Ишқим жоми майга тўлса тўла қолсин.

Ўзгалар чалмасин унинг чилдирмасин,
Бегона қўл билан дилни тилдирмасин,
Севмаса, илтимос, менга билдирмасин,
Номин ёдлаб яшай, армон бўла қолсин.

Қолган қутган иқбол керак эмас менга,
Қошиқ тушган бўлса, хўрак хўракмас менга,
Муҳаббатсиз юрак-юрак эмас менга —
Харидори бўлса, кечдим, ола қолсин!

Тугилмаган бўлса агар у мен учун,
Ёлғиз яшамокқа етиб ортар кучим,
Ё раб, нимадандир ёниб кетяпти ичим,
Дил ёнгинда қолса, Йўлдош, қола қолсин!

ТИЛАК

(«Лайли ва Мажнун» видеофильмини кўриб...)

Бу ҳаётда уларни айирдилар,
Қанотларин аёвсиз қайирдилар.
Аммо дил бир-биридан айрилмади,
Хаёлларин қаноти қайрилмади.
Ахир «кирди икки руҳ бир баданга»
Бундай иқбол муяссар кам одамга!
Боқиб умрим ортига, ўйга ботдим,
Тонгга қадар тўлғониб, уйғоқ ётдим:
Ишқ ўтида Мажнундай ёнолмадим,
Эплолмадим ё сабоқ ололмадим.
Шу аламнинг азоби менга етар,
Ич-ичимни бир армон нотинч ётар:

Ё худо, ўзинг етгин арз-додимга,
Шундай севги ато эт авлодимга!

СЕВСАНГИЗ

Ўзгалар йўғида яшириб айтилган,
Ёлғиз қолганингда ошириб айтилган,
Хилватда учратиб, бош уриб айтилган —
Арзу илтижолар муҳаббат бўлолмас,
Юракнинг ичига ҳеч қачон йўлолмас!

Ўзини эҳтиёт этади баъзилар,
Ўнг келган тарафга кетади баъзилар,
Омонат манзилга етади баъзилар —
Кўзга мол-дунёдан бошқани илишмас,
Яшашни билишар, севгини билишмас!

Пинҳона иш тутган киши номард бўлар,
Бундайларнинг кўнгил кўзида гард бўлар.
Йўл-йўриғи содда дилларга дард бўлар.
Ошқор этилмаган севгига инонган —
Аламлар бағрида беҳудага ёнган!

Севсангиз ҳеч қачон ҳеч кимдан яширманг,
Ўзингизни мағрур тутингу оширманг —
Қизил гулни севиб, оқ гулга бош урманг —
Бу гуноҳни Йўлдош, ҳеч ким ёполмайди,
Бир йўқотган уни қайта тополмайди!

ЯШАШДАН МУРОД НЕ?

Ўнг бетга урсалар чап бетни ҳам тутганим ростдир,
Дардларимни айта олмай ичга ютганим ростдир,
Овозни чиқармай бир соядай ўтганим ростдир,
Тақдирнинг ёлғончи шамолига бўйнимни эгиб.
Ўзгалардан доим ўз бахтимни кутганим ростдир!
Бутун умр анқони изладиму кўриққа чопдим,
Адашган чоғимда гоҳо орзу дафтарин ёпдим,
Аламлар бағрида янги йўлу йўриққа чопдим.
Улуғлар бисоти бахтим бўлиб, кўлимга тушди.
Навоий бобомни ўқиб аввал ўзимни топдим!
Бу ҳаёт дарёсин шиддатида қалқиб оқяпман,
Кураш оловида топинг мени, балқиб оқяпман,

Кимни безор этиб, кимгадир, во дариг, ёкяпман,
Яшашдан мурод не — мағзини энди чақяпман,
Ўзимга ўзим, эй Йўлдош, умид билан боқяпман!

ВАТАН СОҒИНЧИ

Кенг дунёни кўрмасам бўлмас,
Саёҳатсиз юрагим тўлмас,
Талпинаман ҳамиша тоққа
Боргим келар узоқ-узоққа!
Тўлиб-тошиб шундай орзуда:
Гоҳ осмонда, гоҳ эса сувда
Ўзга юртга қадамлар қўйдик,
Етган онда шу ҳисни туйдик:
Бирдан маъюс ўйга ботамиз,
Фарғонага қачон қайтамиз?!
Ҳаволари жуда ҳам ширин,
Наволари жуда ҳам ширин.
Тингланг, дилим исёнин сирин:
Мақтовини роса айтамиз,
Самарқандга қачон қайтамиз?!
Намангану яна Андижон,
Хаёлимда қолган анда жон!
Марғилоним севгимга рамз,
Бухорога қачон қайтамиз?!
Фидо этиб, ҳар бир онини,
Аямасдан ҳатто жонини —
Бахтимизни ўйлаб куйинган,
Кувончимиз кўриб суйинган,
Юртбошимиз сўзин соғиндик!
Ватан, деган ишқий ёнғинда —
Нур балқиган юзин соғиндик,
Жуда-жуда ўзин соғиндик!
Хушёрмиз деб дилдан айтамиз,
Сафардошлар, қачон қайтамиз?!
Лондондами ёки Парижда,
Майли, кутсин бизни минг мужда:
Э, барибир номи хориж-да —
Яшаб бўлмас унда бир умр,
Ўзбекистон кўзимдаги нур!
Она шаҳрим суйиклигимдир,
Жоним Тошкент буюклигимдир!
Битта сўзни такрор айтамиз:
Уйимизга қачон қайтамиз?!

ЎЗБЕКИСТОН

Эллар аро тенгу эркин яшаган он:
Кўшиқ бўлди «Хуббул Ватан минал иймон»
Энди тамом уйғонганмиз йўқ ҳеч ҳадик,
Дунё элин дўстлашмоққа биз чорладик!
Боғи эрам, боғи беҳишт, нурли бўстон —
Ўзбекистон, Ўзбекистон, Ўзбекистон!

Кечаги ўй қолиб кетди жуда пастда,
Фикру ҳаёт ўзгаряпти басма-басдан.
Сурашгани кўл узатиб келишяпти.
Дилимизнинг поклигини билишяпти.
Бизга томон интилишлар бу ҳавасдан,
Ўзбекистон, Ўзбекистон, Ўзбекистон!

Алпомишнинг қони бордир қонимизда,
Амир Темур жони бордир жонимизда,
Улуғ сарбон они бордир онимизда,
Тоza ният дўстимиз кўп ёнимизда,
Иқболимиз баланд бугун ёру дўстан,
Ўзбекистон, Ўзбекистон, Ўзбекистон!

Юксакларга кўтаряпмиз юртим туғин,
Буюкликни яратаяпти кўнгил чўғи.
Ҳалолликка азалидан халқим уйғун,
Она сути билан сингар бундай туйғу!
Ҳар бир дилнинг ўзидаги минг бир дoston —
Ўзбекистон, Ўзбекистон, Ўзбекистон!

НИГОҲИНГ ЎТИДА

Ширин ҳаёл билан кўнгил тўларми,
Олисдаги меҳр ё унутиларми?
Интизор-интизор кутишларимни,
Ҳижрон азобини ютишларимни —
Айтмасам ҳам ўзинг билиб турибсан,
Йўқламасдан дилни тилиб турибсан.
Суянганим сену ғариб кўнглимдир,
Оташга чидашда таъриф кўнглимдир.
Нигоҳинг ўтида кул бўлиб ичим,
Кутишга етмасдан қолмасин кучим.
Биламан мен зору сен зор эмассан,

Каерни қидирсам ҳеч бор эмассан.
Юракни болишга босиб йиғлайман,
Орзуимни дорга осиб йиғлайман.
Тун ўғирлаб кетган ширин уйқумни,
Қўзларимдан олиб ташлагин қумни.
Ўзимни бахшида этганман сенга,
Севгилим, айт, қачон бўласан севги?!

ЖАСОРАТИНГ

Қувончми бу, ёки аламми,
Қўзимдаги не ўзи — намми?
Не бўлса-да, эгилган менман,
Сен гўзалдан енгилган менман!
Ўхшаб кетар худди эрмакка,
Айлантирдинг мени тентакка!
Аёллигинг мени қул этди,
Жасоратинг сени гул этди.

МАРЯМЖОН

(Севимли Марям Сатторовага)

Менда ўчинг борми ўзи, Марямжон!
Кимда бўлар бунча тўзим, Марямжон.
Тўлиб турган дилни буткул тоширдинг,
Ўз дардингни гўё менга оширдинг.
Қўшигинг бунча ҳам оромбахш, мунгли,
Шундай бир ёқимли эзилди кўнглим.
Бу дунё қурилган ўзи бир камга,
Қўзларим ҳам тўлиб боряпти намга.
Момом мақомига жон қўшибсан, жон,
Қайтди йўқотганим — ўша ҳаяжон.
Оҳанглар юрагинг тубидан оқиб,
Ошиқ-маъшуқларга ич-ичдан ёқиб —
Чуқур нафас олиб, тиклар қаддини,
Биласан эл кўнглин олиш ҳаддини!
Қўшиқларинг бугун жон-жонимга жон,
Менда ўчинг борми ўзи, Марямжон!

ЧОРЛА, ЭЙ, ФАРҒОНА

(Хориждаги учрашув)

Отамларни қувиб зуғму соддалик,
Бошимизга тушган ватангадолик.

Уйимиз гоҳ шаҳар, гоҳ чўли малик,
Раводир на салом ва на бир алиқ.
Хорижда бутунлайин қолиб яшаманг,
Оши миннатлидир асло ошаманг,
О, хориж, ҳар одимда эзади наъманг,
Нигоҳингдан отилиб туради таъманг,
Келгинди маъносин таъкидлар шаъманг.
Майлига ҳар қанча саволга ўранг,
Емириб ташлади юракдаги занг,
Элдош демас бирга улғайган жўранг,
Омонат яшашнинг иплари таранг.
Мусофирнинг қаттиқ бўлади жони,
Дунёни ёндирар дилим тугёни!
Фарғона деганда эрийди қорлар,
Чорла эй, Фарғона, фақат сен чорла.
Номингни ўзидан кўзларим порлар,
Васлингга интилиб, дилимда зорлар!

ГАР ШЕР БЎЛСАНГ

Бу ҳам шернинг уруғидан,
Масхарабоз йўриғидан —
Изларидан юрганлари,
Ёқмас, тобе турганлари.
Цирк устаси зўрлагандир,
Боғлаб, уриб, хўрлагандир.
Ё беҳисоб сийлагандир,
Шу маъкул деб ўйлагандир.
Шундай ақлу идрокка шон,
Бўйсундирган уни инсон!
Деб юпатар мени кимдир,
Нафратимдан ҳаёл жимдир.
Тамошадан излаб сирлар
Ўз-ўзидан лаб пичирлар:
Эй, шер, ахир сен кўркмас шер,
Бу холингни кўрган не дер:
Бўйсунма, эй, гар шер бўлсанг,
Шерлар ёдлар шердай ўлсанг!

СУРАТ

Унинг кўзларида балқиб турар бахт,
Югуртирди уни ўлимга не шахд?¹
Улуғ Ойбек куйиб ёзгандай,
Шеърларини суйиб ёзгандай:
Шеърый оҳанг урилган тошга,
Чиндан ҳам у ҳали чакнашга —
Улгурмаган чақиндир менга
Ҳасан Пўлат яқиндир менга!

ЖОНИМ ДЕДИНГ

Бундан ортиқ бахт борми,
Бундан юксак шахт борми —
Инъом этдинг барини.
Ахир сендай парининг
Хони бўлиб турибман,
Жони бўлиб турибман:
Йўқотмайди ким эсин.
Жоним, дединг, ахир сен!
Шунда титраб ағёрлар,
Қитмирлару айёрлар
Ичларидан куйишиб,
Гапиролмай увишиб —
Эсин еса, ҳай, есин
Нима деса ҳам десин:
Жоним, дединг, мени сен!

ГЎЗАЛГА ЯЛБОРИШ

Сени ҳеч хуш кўрмас эдим,
Мутлақо туш кўрмас эдим.
Чунки кўзга илмас эдим,
Ҳориш нима билмас эдим.
Болишга бош қўйган чоғим,
Момик бўлиб суйган чоғи —
Кўз очсам тонг отар эди,

¹Аламзада киши умумий ҳовлига келиб, бор овози билан жинойтчининг номини айтиб чақиради. У қутилмаганда «ким керак» деб ташқарига чиққан бошқа кишини, бегуноҳ Ҳасан Пўлатни отади.

Куёш ҳам тез ботар эди.
Кучу кудрат бари қолди,
Мана энди қариб қолдим.
Улуғ ёшга бориб қолдим,
Қари отдай ҳориб қолдим.
Ох, ухласам қотиб-қотиб,
Кўз илинмас болиш ботиб.
Нигоҳни суз, хуш кўраман,
Ухлолмасдан туш кўраман.
Сени истаб қолганимда,
Кўз юмилмай толганимда —
Нега мендан қочасан-ей,
Қачон кучоқ очасан-ей?!
Эгилгандир бўйним сенга,
Тўлиб кетсин қўйним сенга.
Бўлмасанг, эй, бунчалар қув,
Эркалагин мени уйқу!

ЎНГИМ ЭДИ

Қишлоқ боғин энг этаги,
Ўша бақа терак таги —
Шивир-шивир сўзларимиз,
Нур шимирган кўзларимиз —
Бехос-бехос ёдга тушар,
Хаёлимда тушга ўхшар.
Нима бўлган эсу хушга?
Айланиб биз икки қушга —
Икки ёққа учиб кетдик:
Мурғак сўзни сарсон этдик.
Оқиб ўтди қанча сувлар,
Аммо ўша учрашувлар —
Дилни эзиб ёдга тушар.
Наҳот энди тушга ўхшар —
Хира тортиб кетар таъбим,
Ўнгим эди бу, ё, раббим...
Ҳаётимнинг, эй, мазмуни,
Менинг ёлғиз ёруғ куним —
Қатта боғнинг энг этаги,
Ўша бақа терак таги...

ОФТОБ

(Адабиёт ўқитиш бўйича республика танловининг бир неча бор ғолибаси бўлган қўқонлик машҳур муаллима Маҳфуза бону Раҳматжон қизи Раҳимовага)

Бола кўнгли худди оппоқ бир қоғоз,
Унга илҳом билан ёзганларинг соз —
Буюклардан келган муҳаббатли роз!
Мутоала билан отади тонгинг,
Ўрганганинг яна туйилади оз!

Яна не уммонга хаёлинг учди,
Одамийлик фани қалбингга кўчди.
Ўқувчи жонига гўё жон қўшди.
Сен, эй, адабиёт муаллимаси,
Дарс пайти ҳамиша илҳоминг жўшди!

Устозодаликни ўрнига қўйиб,
Муаллималикни онангдай суйиб,
Сўзнинг қудратини юракдан туйиб —
Изланиш бағридан топдинг ҳаловат,
Офтоб бўлдинг офтоб ишқида куйиб!

Юзларингда ёнар меҳри муҳаббат,
Кўзларингда ёнар меҳру муҳаббат,
Сўзларингда ёнар меҳру муҳаббат!
Бунча ёниқ нигоҳ талабаларинг,
Изларингда ёнар меҳру муҳаббат!

ҚАСР ИЧИДАГИ ГЎЗАЛ

Рўбарў қўшнининг тўйими сабаб
Қарашгани кирдинг унинг қасрига.
Ялтир-юлтирларга ташламадинг кўз,
Тушмайсан бойликнинг ҳеч асирига.
Лек ўзингни бунча бегона тутиб,
Жонингни азоблаб қимтинишинг не?
Қасрдан, олгиндан, зардан баландсан,
Эй, поклик тимсоли, биладан сени...

СУБҲИДАМ

Субҳидамдан гўзал бирор он йўқдир,
Хонам деразасин очаман қатта.

Нигоҳим югуриб Шарқий тарафга,
Ёшариб кетгандай бўламан ҳатто.
Гапириб юборар шунда табиат,
Эзгулик бағрига чорлар сукунат.
Бепоён кенгликлар яна ёйилиб,
Кўз олдимда дунё кўтаради қад.
Жимликларни тинглаб ҳайратланаман,
Онгни яйратади ёруғлик саси.
Ҷизиб қолган-қутган қоронғуликни,
Борликни оқ ранга бўяр Эгаси!

ИШОНМАЙМАН

Шунчалар ҳам гўзал бўларми аёл,
Тасаввур этолмас ҳаттоки ҳаёл.
Нигоҳ бехос тушиб очилди оғзим,
Бир наърага тўлиб боряпти бўғзим.
Эс-хушни йўқотиб қўйгандай ўзим,
Аммо равшанлашиб кетгандай кўзим —
Осмондан тушдимми, — дейман, — бу пари!
Дунёнинг олтини, дунёнинг зари —
Яйрар қадамига поёндоз бўлса.
Қани, омад кулиб, қудратга тўлсам:
Жаннатни ташлардим унинг пойига,
Ўзни қул этардим унинг раъига.
Ишонаман ором олганлигимга,
Ишонмайман тирик қолганлигимга!

ЙЎЛИМИЗ АЙРИЛИБ...

Ёдимда боғ дарвозаси,
Ёнидаги марвартак ҳам,
Узун йўлак бўйлаб кетган,
Соя-салқин сўри ток ҳам.
Кўз олдимда ариқчанинг
Чулдир-чулдир оқишлари,
Ялтираган олмаларнинг
Барглар аро боқишлари.
Жийда гули сархуш этиб,
Маст этарди ҳатто майсиз.
Райҳон ҳидли шўх шабада
Суйкалганда бир яйрайсиз.
Боғ этаги сойга туташ,

Эшитилар шаркираши.
ойнинг сувда парчаланиб
Яна қайта яркираши,
Ҳаммасидан сенинг гоҳо
Ўйга ботиб туришларинг,
Қани, ўша таманнолар,
Ноз-ноз билан юришларинг?!
Гилосзордан ўрикзорга
Кувалашиб ўтар эдик.
Думалашиб бедазорда,
Пичирлаб шеър битар эдик.
Ўтди-ўтди, бари ўтди,
Йўл айрилиб қолдик ўтда!

СОДИҚЛИГИМ ҚАЛЪАЛАРИ

Нафсоният гуруримдир,
Мардоналик шуурумдир.
Менинг учун муҳаббатим —
Худди Макка, худди Римдир!
Ҳалол яшаш йўлим менинг,
Нафсим эса, кулим менинг.
Иродаму руҳим офтоб,
Покизадир кўлим менинг.
Ширин ўйлар бошимдадир,
Ватан ишқи дошимдадир.
Унинг меҳру она сути
Ичиб турган ошимдадир.
Жондай шаҳрим, далаларим,
Чакнаб турган лолаларим,
Улуғларим, болаларим,
Пахтазорим, толаларим,
Ху, кўринган баланд тоғим,
Боғи эрам мисол боғим,
Ўз уйим, ўз туғишганим,
Ўз ўртоғим, ўз чорбоғим,
Онажоним аллалари,
Ҳофизларнинг яллалари,
Кучоғида яйрашларим —
Содиклигим қалъалари!
Она-Ватан нидо сенга:
Жисму жоним фидо сенга.
Ҳамиша тенг, тинч яшашни
Раво кўрсин Худо сенга!

СУЙСА ЖОНИДАЙ

Севишганлар «икки руху битта бадан»дир*,
Ҳаммамизни пиширган ҳам ўшал бир тандир.
Бир-бирини англаганлар ягона шаъндир,
Халқ дегани асли ўзи она-Ватандир!
Иккита рух бир баданга жойлашганидай,
Бир-бирини ардоқлашиб, суйса жонидай —
Ўша фарзанд, ўша оғам, ўша отамдир,
Юрт бир тану бир жон бўлса — она Ватандир!

ФАФЛАТДА ҚОЛМАСИН

Ўзига сифмаган юракни очсам,
Унинг ҳовурини озгина сочсам —
Оламни куйдирар аланга бўлиб,
Юзу нигоҳларда муҳаббат тўлиб —
Фофилларга ишқий дилин ёради,
Мажнун дарди билан кириб боради.
Лоқайдликни эса, тамом ёндириб,
Туйғулар ўтига Сизни қондириб,
Яна муҳаббатнинг бағридан бўйлар!
Яшамокқа чорланг, эй, ширин ўйлар:
Фафлатда қолмасин қалблару онглар,
Фақат муҳаббатдан сўз очсин тонглар!

СЕНИНГ ТИМСОЛИНГДА

Севги эркалатган эрка хуш каби,
Кўксимдан самога учган куш каби,
Йиғит ёшимдаги ширин туш каби —
Ўзинг там-там, юриш-туришинг там-там,
Яйратяпсан мени яна Фариштам.
Ҳар не эзгуликни мен томон буриб,
Муҳаббатга ўздан кечишлик уриб
Ҳамиша оромбахш хаёллар суриб —
Гулзоринг гулобин тутяпсан, жоним,
Мендан не жасорат кутяпсан, жоним?!

*Улуғ бобомиз Алишер Навоийнинг «Лайли ва Мажнун» достонидан олинган

Фамли куним бўлса, кунимни олдинг,
Гар туним узайса, тунимни олдинг,
Нолага айланган унимни олдинг —
Сенинг тимсолингда оппоқ тонг келди,
Йўлдош орзулаган ўша шон келди.

ИШҚИНГ САҲРОСИДА

Чарақлаб кетибсан, ойдаин тўлин,
Зулфингга тегдими кимнингдир қўли,
Бежо туришингдан бўлдим паришон,
Қани, ишқ шивири, ўртадаги шаън?
Боши берк кўчада турибман, ишон,
Нигоҳинг ёняпти бу недан нишон?!
Шулмиди умидим, шулмиди сўзлар,
Не дер бир-бирига термулган кўзлар?!
Юрарга мадор йўқ, йўлим узоқдир,
Хаёлимни тутган қайси тузоқдир?!
Ёшликнинг алдамчи шўхлигин билдим,
Кулигимдан кўнглинг тўқлигин билдим.
Лоқайдлик отилган ўқлигин билдим,
Шикоятга ўрин йўқлигин билдим.
Кўз ёшим дарёси ғарқ этди мени,
Ва яна ўзимга шарҳ этди мени.
Ишқинг саҳросида куйиб мен қолдим,
Қовжираган хасга гўё тенг қолдим,
Айрилиқ Йўлдошни ё этиб қўйди,
Лек ўтни дилимга жо этиб қўйди!

ҲАДИК

Севги дарёсида яйраб чўмилиб,
Лаззат кучоғига гўё кўмилиб,
Эртанинг ишқида яшар эдим мен,
Довондан довонга ошар эдим мен.
Саодат боғини оралаб ҳадик,
Икки қушдай қанот қоқа олмадик.
Нихоний қарашлар йиқитди мени,
Дарёмиз соҳилга итқитди мени.
Сен қуёш, мен эса, энди сўнган шаъм,
Сен муҳаббат тонги, мен эса оқшом,
Йўлдошга ўз холи қилияпти нашъа.
Яшашга керакми шунчалар ҳашам?!

ҚУЁШГА ЎХШАР

Олам гўзаллари рашку қасдида,
Саодат нурлари қадди-бастиди.
Тағи-туғи унинг, балки, паридир,
«Оҳ»лар эзилади оёқ остида!
Назоқату нозик адоси бошқа,
Ақлу дониш боқиб, идроки шошган!
Хаёлда не кўзлар тўлади ёшга,
Омад берган Худо ул қалам қошга,
Наздимда ўхшар у худди қуёшга!

ТОНГ

Шарқий қирғоқлардан отаётган тонг,
Сендан баҳра олиб, сергакланган онг —
Ҳаракатга тушди энди аҳд билан,
Идрокни сочади сендай шахд билан.
Тонгда ховлисини супурган жонон,
Нонуштага синглим шошиб ёпган нон,
Онам бошим силаб уйғотган дамсан,
Борлиқнинг доғини ювган шабнамсан,
Юзимни сийпалар муҳаббатли ел,
Кийимлари оппоқ нозаниним кел!

ИККИ ОШИҚ

Бугун тоғнинг этагида,
Севгилимнинг этагида —
У ён-бу ён чопқиллашиб,
Гоҳ ўйноқлаб, гоҳо шошиб —
Лола тердик кучоқ-кучоқ,
Бошлангандай энг бахтли чоғ!
Дилбаримнинг чиройидан,
Тоғ қушлари бинойидай —
Чуғур-чуғур сайрашади,
Лолалар ҳам яйрашади —
Унга қўли текканидан,
Куйиб борар ишқий бадан!
Бутун борлиқ ҳаяжонда,
Бизни суйиб худди жондай —

Ўту ўлан хушбўй сочар,
Суйиб-суйиб ўпиб қочар —
Шабада ҳам бизлардай шўх,
Куйлаяпмиз икки ошиқ!

ЧАРАҚЛАЙДИ

Малоҳатда киройисиз,
Тошкентимнинг чиройисиз —
Нурданми ё бўй-бастингиз,
Менда борми ё қасдингиз —
Нигоҳингиз тушса нечун —
Жимир-жимир этар ичим?!
Сарв қалду нозик белсиз,
Гул уфирган ширин елсиз.
Бол томади тилингиздан,
Нелар ўтди дилингиздан?!
Кўзларингиз чарақлайди,
Яноғингиз ярақлайди.
Кўш сийнангиз хушни олар,
Дарров мендай бўшни олар!
Узоқдану яқиндан Сиз
Ҳамишалик чақиндайсиз!

ШАҲНОЗА

Ширин хаёл суришим,
Юрагимнинг уруши —
Кўзларингиз сеҳридир,
Одамийлик меҳридир.
Сизни кўрса яйрар жон.
О, Шаҳноза, Шаҳнозжон.
Хаёл суриб боғимда,
Қиёслаган чоғимда —
Сиз ягона хушбўй гул,
Ҳатто лолдир шўх булбул!
Томиримда жўшар қон,
О, Шаҳноза, Шаҳнозжон!
Гўзалликка ғурусиз,
Сиз баҳорий оқ нурсиз,
Юлдуз хира, ой хира,
Нигоҳингиз куйдирар!

Туздим шеърӣй бир маржон,
Сизга Шаҳноз, Шаҳнозжон!

ЭСЛАШ

Битта таниш кўз қидириб,
Оҳанрабо сўз қидириб,
Сув бўйидан, яна боғдан —
Илҳом излаб келган чоғда —
Тушиб қолди Сизга кўзим,
Учиб кетди бари тўзим.
Хайратлидир чиройингиз,
Қайдан ўзи ўй-жойингиз?
Келганмисиз Фарғонадан?
Айланяпман парвонадай!
Сархуш этди нигоҳингиз,
Чайқалар дил гўё денгиз —
Қайта-қайта кучга тўлиб,
Талпиняпти тўлқин бўлиб —
Олқиш айтар шундай онга!
Чикардингиз лек осмонга —
Мендай ғариб парвонани,
Эслатдингиз Фарғонани!

ЧЎҒ

Доноликда тенгингиз йўқдир.
Ибонгизнинг ўзи бир чўғдир.
Латофатда ўхшайсиз гулга,
Борлигингиз таскиндир дилга.
Аҳдиммисиз, шахдиммисиз ё —
Руху жонга сочасиз зиё!
Баҳри дилим очилмас Сизсиз,
Орзуларга бошловчи изсиз.
Ниятдан ҳам жозибалисиз,
Ушатасиз уни ҳали Сиз!

ТУФИЛГАН КУНДА

Уни доно, аллома деб,
Осмонларга кўтардилар.
Гоҳида у, гоҳида бу
Хислатига ўтардилар.

Битта дунё эмиш меҳри...
Яйрашди бор сўзни тўкиб.
Ҳамду сано кучайганда —
Бир таниши борар чўкиб!
«Бўш вақтида сўлим жойлар,
Онасининг аҳволи не?
Кўргани йўқ неча ойлар,
Кеча-кундуз йўлин пойлар!
Наҳотки, у чорламаса,
Онасини шундай кунда!»
Мақтовларга шоҳид бўлиб,
Танишининг таъби тундай!

ХАЁЛДА

Мажнунтоллар — пахтазор ичидан
Уйларига йўл олган аёллар.
Қаллакланган тут-бошин топшириб,
Яна қарзин ўйлаган хаёллар.
Қирғоқдаги қаровсиз ялпизлар —
Исиригин тутатган дарвишлар.
Кунгабоқар уйдаги югурдак,
Хўжайини кулганда «беш» ишлар.

МЕНГАГИНА АТАЛГАН

Уни кўрсам энтикаман,
Мени сийлар ширин титроқ,
Эриб кетар жон-жаҳоним.
Сен эса, дўсту бироқ —
Беҳудага уринасан
Мени йўлдан қайтаришга!
Дил руҳидан ё сен йироқ,
Аралашма қалтис ишга.
Чиройли ҳам эмас, — дейсан,
Не учундир кўзга илмай?
Гоҳ дидимдан очасан сўз,
Севгининг таг-тугин билмай!
Қара менинг кўзим билан
Ёлғизгина бир ойдир у!
Хунук эмас, менгагина
Яратилган чиройдир у!

ТЎЛАШ БУЛОҒИ

(Раҳимжон Алиевга)

Тўлаш дерлар кишлок номини,
Ўртасида бордир булоғи.
Сипқорганда зилол жомини,
Кўринади болалик чоғим.
Гоҳ Абдулло, гоҳо Анваржон
Бошлаб келган унинг бўйига.
Термулардик жимирлашига,
Кулок тутар эдик куйига.
Ёшлигимни излай бошладим,
Энди ундан қидиряпман сир.
Эсда қолган манзаралари
Кўз олдимдан ўтяпти бир-бир:
Сертабассум булок кўзлари
Ширингина кулар «қиқир»лаб.
Тарвақайлаб бақа тераклар
Баландрокдан чўзиб турар лаб!
Нилуфарлар елга ёпишиб,
Чайиб-чайиб турар юзини.
Шўх қизчалар худди кўзгуга
Қарагандай кўрар ўзини.
Ялпизлар ҳам бунда ўзгача,
Хушбўйлари ажиб уфирар,
Сув бетига қўнган кушчанинг
Олазарак кўзи пирпирар.
Муҳаббатга етишмаган ул —
Мажнунтолнинг яйрашига бок,
Унинг майда кокилларини
Гоҳ ўйнаб, гоҳ ўпяпти булок!
О, булоғим, ҳозир қандайсан,
Юрагимга яқин шаъндайсан.
Ширин сувинг камаймаганими,
Турибсанми ҳамон ўшандай?
Соғинчимсан сен, эй, булоғим,
Соғинчимсиз, беғубор онлар,
Хотиралар гурурриммисиз,
Сиздан ором оларми жонлар?!

БАҲОР ИСТАГИ

Кечаги кип-қизил кўйлагин ечиб,
Тонг билан тенг оппоқ бўлибди баҳор.
Ҳамма деразани ланг очиб кўйдим,
Гулнинг хуш бўйига тўлибди баҳор.
Шабада бағрида хонамни кезиб,
Қаерда, — деб сени зорланиб сўрар.
Қайтганим яхшидир қаҳратон қишга —
Гўзалликни сенсиз кўргандан кўра.
Нега келмаяпсан, сен, эй, Дилнозам,
Тополмай кўз ёшин тўкди баҳор ҳам.
Унинг дардларига,
Менинг дардимга —
Фақатгина, жоним, ўзингсан малҳам!

ОРЗУ

Бехосдан силкинса тоғ,
Тебранар яйлову боғ,
Хаттоки шарку Фарбу,
Шунақа унинг зарби.
Улғайиб шундай бўлки:
Силкинсанг тоғдай силкин...

БЕДАНА

Ўзини у ёққа-бу ёққа уриб,
Тўрқовоқ ичида сайрар бедана.
Унинг сайрашлари шунчаки эмас,
Кўйиб юборсангиз яйрар бедана.
Осонроқ дон излаб илинганларга,
Яна ожизлиги билинганларга,
Сочяпти азобу ғазабларини —
Тўрқовоқда бағри тилинганларга!
Тутқинликнинг асли сабаби надан?
Энди ўз-ўзига қиялпти таъна.
Тақдирига ҳеч тан бергиси келмас,
Озодликни сўраб сайрар бедана!

УЧРАБ ТУРАР

Унинг айна навқирон чоғи,
Хуруж қилиб юрак ўйноғи —

Топа олмай қолар йўлини,
Қўлтиғига артди қўлини —
Аллақайси дили қорадан,
Ва охири кетди орадан.
Ҳеч ким тушмай саросимага
Йиғилдилар маросимига.
Жимирлаб ҳам қўймади бадан,
Юрак ўзи ўйнар нимадан?
Баъзан учрар шундайин ҳолат
Айбига ҳеч бўлмас хижолат...

ҚҶҚОН ҲРДАСИДА

Юз йиллар тарихин ўзида сақлаб,
Узоғу яқиндан турар ярақлаб,
Кўзни қамаштирган, эй, баланд қаср,
Кўзлари очигу юраги басир —
(Фақат, фақатгина ишқи йўқ банда)
Ҳаяжонга тушмас сени кўрганда!
Сен бир қутлуғ зотнинг номидасану
Лек сенга йўғрилган минг-минглар жони!

ОЛИМ АЛИМАРДОН АБДУЛҲАМИДОВ ЯШАГАН УЙ

Ажиб ширин дардли хаёл суриб мен,
Остонанг остида мана турибман —
Эй, оддий хонадон, қутлуғ хонадон,
Ахир сен ёдгорсан ўшал донодан.
Нафаси келгандай гўё кулбадан,
Ўз-ўзидан титраб кетяпти бадан!
Уни ўйлаб, яна уни ўйлардим,
Юрагим ич-ичдан нени сўйларди?!
Қувноқ гурунгларим қолди орқада,
Сен сари шошилар беҳисоб қадам,
Эй, азиз хонадон, азиз хонадон!

СОБИРЖОН СОЙ

Атрофларга шовқининг солиб,
Қучоғингга қуёшни олиб,
Парча-парча этиб кетяпсан,
Булуғларга ўраб нетяпсан?

Шиддатинг ҳам ўзгача тобда,
Ой ўйноқлар худди коптоқдай.
Юлдузларни қайга элтяпсан,
Муродинга ёки етяпсан?!
Ўртадаги сенга айтар гап:
Қуёшимни, сен, эй, қайтаргин!
Қуёш билан тўлдир бағримни,
Ўрнига ол ёлғонларимни!
Муҳаббатни менга қўйгину
Тошларга ур бадбин туйғуни.
Нопокликнинг белини синдир,
Уни йўқлик қаърига сингдир.
Шарқира эй, Собиржон сойим,
Ҳамишалик ҳуш ҳаво жойим!

ЕТАР ЭНДИ

Ҳамон ғамли кўринадан,
Кўзи намли кўринадан.
Азадорлик етар ахир,
Дунё шундай ўтар ахир:
Ким отадан айрилади,
Қанотлари қайрилади.
Кимдир етмас севгисига,
Кимдир қайта бўлар эга —
Худойимдан сўраш билан,
Мардонавор кураш билан!
Бахтлига дил очар ҳамма,
Ғуссалидан қочар ҳамма.
Ўлгин десанг, майли ўлай,
Истайсанми, қулинг бўлай:
Қайғули ўй келтирар дард,
Кел, эй, дўстим, кўз ёшни арт!

ЯРАТДИ

Муҳаббатим кўзимни яратди,
Дилда ёнган сўзимни яратди.
Жасоратим қўлимни яратди,
Орзуларим йўлимни яратди.
Курашларим онгимни яратди,
Тундай меҳнат тонгимни яратди.
Бир-биридан ажратиш ҳатодир,
Эҳтиёжим барига отадир!

ЁР ОЛДИДА

Улуғ бобом Ҳофизни эслаб,
Сахийлигин макташга тушдинг.
Ҳасиссан деб ўқиндинг мендан,
Аламингдан тугилиб муштинг,
Дединг:
— Кўрсат қудрату кучинг!
Улуғ бобом саховат наҳри
Турк қизининг бир холи учун
Самарқанду Бухоро шаҳрин
Ҳадя этиб юборган унга.
Сен эса, эҳ, сенда нима бор?
Куролмадинг бирор уй хатто,
Куруқ сўзу куруқ имо бор?
Ёшлик умрим беҳуда ўтиб,
Ёр олдида эгилди бошим.
Бошқалатдан боғладим белни,
Ўтиб қолган бўлса-да ёшим!

ҚЎЛИНГИЗДАН КЕЛМАДИ

(Назира)

Мўлтираб қарадинг раҳбар кўзига,
Унга кулоқ бўлган кулоқларинг динг.
Тур, деганда — турдинг доим диқирлаб,
Ўтир, деса яна дарров ўтирдинг.
Ўзгаларнинг раъйига қараб яшадинг,
Ҳеч насиб этмади бирор бурилиш.
Ўл, деса бекордан-бекорга ўлдинг,
Қўлингдан келмади қайта тирилиш!

ТУШУНЧА

Уни ҳам тушунмайсиз,
Шуни ҳам тушунмайсиз.
Билмайсиз ҳеч нимани, —
Отасин койир Фани:
— Пулдан чўзишни билинг,
Эй, кани, тез-тез бўлинг!
— Шундайми, — дейди Ота, —
Сўзларим бўлса хато
Ўтгиздан ошиб аммо,

Тушунчанг тошиб, аммо —
Иякни ортдинг кимга,
Карайсан чўнтагимга!
Гўдакдайсан ҳали ҳам,
«Билимсиз» отанг малҳам.
Кўй, ўелим, тушунчани,
Танингга ўйла, қани:
Тутриқсиз бари гапинг,
Тегяпти кимга нафинг?!

ШОШЯПМАН

Йигирмадан ошяпман,
Ўзим тўлиб-тошяпман.
Энди рози бўл, дилдор,
Уйланишга шошяпман.
Кўзларингда жоним бор,
Изларингда оним бор.
Фақат сенинг ишқингда
Уриб турган қоним бор.
Латофатга тенгсиз бой,
Дил чироғи бу чирой.
Хаёлимда сен-жоним
Кундуз куёш, тунда ой!
Шошилмасак бўлмайди,
Кўнгилларим тўлмайди,
Бу завқ-шавқ кейинча
Топилмайди ҳеч қайдан!
Ошиғу зор Йўлдош ҳам
Бир мусулмон боласи.
Сени қачон эритар,
Унинг оху ноласи?!

СЕН ДАРДЛАРИМ ДОРИСИ

Севгининг йўқ арзони,
Эй, парирўй нозанин —
Бу жонингми ё танинг,
Сезиляпти ёнганинг!
Не сабабдан қуясан,
Ўзи кимни суясан?
Дилингдагин билмасам,
Ишқинг билан лек мастман.

Узатилган қўлларим —
Кенг очилиб йўлларим,
Етса, диллар бирлашса —
Тўйиб-тўйиб сирлашсак,
Худойимдан сўрайман,
Сени бахтга ўрайман.
Париларнинг вориси,
Сен дардларим дориси.
Менинг оппоқ тонггинам,
Фақат ўзинг жонгинам.
Ошиқ Йўлдош сўзи чин,
Туғилганман сен учун!

ДИЛНОЗА БОНУ

Дилнозани ҳамма танийди,
Ҳар дақақи кўрсам қанийди.
Нур киради у бор даврага,
Учрашгудай бўлсангиз агар —
Довдиратиб кўяр нигоҳи,
Кун куёши, тунларнинг моҳи!
Сарв сарвликни ундан олгандай,
Худди пари келиб қолгандай —
Нафаслари дардни даволар,
Асал олар ундан ҳаволар.
Юзин ювса сув ҳам яйрайди,
Лаби тегса унга байрамдай.
Ариқча ҳам чулдираб қолар,
Булбуллар ҳам пилдираб қолар —
Унинг хусну малоҳатига,
Номин жойлаб қалбин қатига:
Куйлаб севги деган ёрликни,
Уйғотади бутун борликни!
Мажнунтолнинг билгани билган.
Етишолмай ёниб эгилган.
Бўлиб турар шундайин ҳолат:
Ундан ҳатто гуллар хижолат.
Еру кўкнинг чиройи ўша,
Киройидан киройи ўша,
Уйга кирса йиғлайди осмон,
Ахтариши ошиққа хосми?!
Наздимда у мингларнинг жони,
Ана шундай Дилноза бону.

АЗИЗ

(Алишер Ибодиновга)

Пайғамбар босиб ўтган издай азиз,
Ҳадисларда битилган сўздай азиз.
Таомни таом этган туздай азиз,
Саратон куйдирганда муздай азиз.
Дунёни кўриб турган кўздай азиз.
Имонли нур балқиган юздай азиз,
Оқибатли ҳамиша ўздай азиз.
Бормикин бир-бирига биздай азиз,
Ҳақни айтсам — менга йўқ Сиздай азиз!

ЎЗИНГИЗНИ СУЙГАНМАН

Биздан ҳам ортиқмиди суйганингиз.

Халқ кўшиғи

Ўзингизни суйганман,
Ишқингизда куйганман.
Йигит бўлиб, кўз очиб,
Муҳаббатдан сўз очиб —
Кўрганим бир ўзингиз,
Оромимдир кўзингиз!
Зорим фақат Сизгадир,
Топмадимми ё қадр?
Ўрғамизга киноя
Ташламасин ҳеч соя.
Йўл қўймайлик гумонга
Суянайлик имонга!
Гўзалликда дунёда
Сиз ҳаммадан зиёда!
Қуёшиму ойим Сиз,
Хаёлимда доим Сиз!
Кўп қийнаманг Йўлдошни
Сизга тиккан бу бошни!
Суйганим ҳам ўзингиз,
Куйганим ҳам ўзингиз!

НАФАСЛАРИНГ ШИРИН ҲАВО

Пойларига умрим фидо,
Дилда фақат битта нидо.
Ёлбораман Сенга худо,

Мени ундан этма жудо.
Кизларнинг энг сарасидир.
Кўзимнинг оқ-қорасидир.
У ўзингдан тортиқ менга.
Минг жондан ҳам ортиқ менга.
Нафаслари ширин ҳаво,
Босган изи кую наво.
Ўз дардимга топган давом.
Уни менга кўргин раво.
Томирдаги қоним ҳам у.
Танимдаги жоним ҳам у,
Ўтаётган оним ҳам у,
Шаъним ҳам у, шоним ҳам у.
Сен борсану у бор менга,
Қўнолмайди ғубор менга.
Нигоҳларим йўлидадир,
Ўзинг уни юбор менга!

РОЗИМИКИН

Фозил Йўлдош ўгли ўтди,
Ислом шоир чўгли ўтди.
Улуғ Эргаш Жуманбулбул
Умри шеърий туғ-ла ўтди.
Бир-бирига қараб айтиб,
Гоҳ тарафма-тараф айтиб,
Айтишмоққа яраб айтиб,
Гўрўғлига шараф айтиб,
Алпомишни қайтиб-қайтиб —
Улуғлашдан маъни надир,
Улар қандай топган кадр?
Ул боболар ўйлагандай,
Ёниб-ёниб қуйлагандай,
Шуйтиб-шуйтиб сўйлагандай,
Олисларга бўйлагандай —
Йигит бўлиб ўсяпмизми,
Ғам йўлини тўсяпмизми?!
Жавоб олай ўғил-қиздан,
Розимикин Ватан биздан?!

НИМА ЎТДИ?

Гоҳ аразлаб кетганингда ҳам,
Бутунлай тарк этганингда ҳам —

Гўё ўзинг бағримда эдинг,
Ўзга юртга кетганингда ҳам!
Нима ўтди ўзи орадан,
Адашдимми ё бу борада?
Биламан, айб қидириш гуноҳ,
Ахир сендай кўзи қорадан?
Ўтирибсан ёнимда ҳозир
Аввалгидан кўринишинг зўр.
Бир сўзлаб, ўн кулиб турибсан,
Ҳатто шоҳга бўласан манзур.
Булбул асло айланмас зокқа,
Тушмасман ҳеч ўзга тузоққа.
Хаёлимда нега шошилиб —
Сен кетяпсан жуда узоққа!

ҚИЗИНГИЗНИ УЗАТИНГ

Ўн етгидан оширмай,
Ўй-хаёлин тоширмай,
Одамови бўлмасдан,
Дили ишққа тўлмасдан —
Қизингизни кузатинг,
Ўз тенгига узатинг.
Ёлғонларни эшитмай
Ҳаёт макри пишитмай
Бошласангиз тўйини,
Умри ўтар суюниб!
Ёстик эмас бошга у,
Айланмасин тошга у.
Ўйнамасдан кўзлари,
Қалин бўлмай юзлари —
Ёмон кўздан яширинг,
Бошингиздан оширинг!
Кимки бўлса, қари қиз —
Эътибордан нари қиз,
Шундан қўрқар бари қиз.
Қани, сўзла, эй Йўлдош,
Қиз яшириб тўкса ёш —
Ким беради бунга дош?!
Кезган ул мастон-мастон
Очкўз нигоҳ тушмасдан,
Тоза ният қонида
Уриб турган онида —

Ўн еттидан оширмай
Ўй хаёлин тоширмай
Қизингизни кузатинг,
Ўз тенгига узатинг!

ҚУТЛОВ

Дили тоза, ўзи бир хушрўй,
Илҳом келиб, суриб ширин ўй —
Латофату хаёдан сўзлаб,
Орзулаган бахтини излаб,
Руҳи баланд, чакнаган кўзи,
Одобидан нурлидир юзи,
Муҳаббатда Кумушнинг ўзи!
Такдир учун толмай курашар,
У қайноқлик бағрида яшар.
Фуруридир дардли қалами,
Имон ишки унинг олами,
Лоқайдларда бордир алами.
Гуллик руҳи доим конида,
Абдухалил унинг жонида!
Номи эзгу дилларга етсин,
Кенг оламни тутиблар кетсин—
Унинг шеърда янграган саси,
Нома ёзган Йўлдош тоғаси!

ТУЙГУЛАРИ ТОНГДАЙ БОКИРА

Даврани қизитган хуш лутф тафти,
Жуфтинг туриб, кўзинг олма теряпти.
Майлни билдирган сўзларинг билан,
Ўзгача сузилган кўзларинг билан —
Ютяпсан кимнингдир қарашларини,
Сезяпман ул нигоҳ яйрашларини.
Ҳамманинг назарин тортиш ўйингда:
Истагинг — яшашса сенинг куйингда!
Сенинг ўйларингга ўйи тесқари,
Унда мужассамдир хаёнинг бари:
Очкўз эркаклардан кўзин яшириб,
Оппоқ-оппоқ ният хаёлин суриб —
Бир аёл қаторда ўтирарди жим,
Не учун жимирлаб кетди вужудим?!
Мен уни танийман, поклик тимсоли,

Хамма майда-чуйда гаплардан холи.
Кайтара олмасдан кўпчилик раъйин,
Минг ўй билан келган бўлиши тайин.
Кимдир кузатганда ўша аёлни,
Авзоинг ўзгариб, буздинг хаёлни?!
У чиндан жозиба сеҳрига эга.
Шаъма қилиб унинг эрсизлигига —
Менсимай карадинг лабингни буриб,
Унда бор диёнат, унда йўқ фириб!
У бир тоза ҳаво, покиза тухфа!
Нега юрагингга илашди шубҳа?!
Кимни қизғанияпсан ундан ўзи сен,
Сендай еб қўймаган бу гўзал эсин!
Бир кунмас бир куни кўради бошинг,
Ўзингга қайтади маломат тошинг.
Солиштира кўрма унга ўзингни,
Аввал тозалаб ол тилу изингни!
У фақат ганимдир қоронғу тунга,
Ўзгармас истагим шулдирки:
Унга —
Нафратла қараган кўзлар ўйилса!
Виждону имонга баҳо қўйилса —
Унинг туйғулари тонгдай бокира,
Бу кўзгуни ҳеч ким этолмас хира!
Эй, бева, бардошнинг жигар пораси,
Эй, бева, қалбимнинг оғир яраси,
Маъюсликни ташлаб, кўтар бошингни
Ору номус деган ул қуёшингни —
Ҳамиша муқаддас тутиб юрибсан,
Худо марҳаматин кутиб юрибсан!
Дунё деганлари гоҳо шундай тор,
Кўрпа орасида ёлғизлик ютар,
Туннинг азобини тортган аёлсан,
Аммо боланг учун ширин хаёлсан!
Боланг улғайяпти, бу кунлар ўтар,
Ҳис этиб турибман: сени бахт кутар.
Болажони унинг, ҳей, болажони,
Нима хаёлларда уряпти қонинг?
Волиданг кўрмайди сендан ўзгани,
Ҳаёт уммонида ёлғиз сузгани —
Унинг орзусини топтаган кимдир,
Онандан сўрама, у доим жимдир.
Яхшилик тилайди душманига ҳам,

У фақат чидамга, бардошга малҳам!
Сен билмасдан ўсдинг ота меҳри не,
Ота салобати, ота сеҳри не?!
Сенга ота деган сўз ўзи йўкдай!
Отанг шохдан-шоҳга кўнган чумчуқдай —
Сенга увокни ҳам раво кўрмасдан,
Бузуқлар оёғин остида хасдай
Ўтказиб ҳам бўлди айни ёзини,
Ва ўзи яратди ўз аёзини!
Энди кўчадаги эгасиз итдай,
Худди нопок жойдан илашган битдай —
Биров ҳисобига яшаб юргани,
Сенинг ошингни ҳам ошаб юргани,
Гадойлар ҳолига келиб қолгани —
Қилмишига яраша жавоб олгани:
Онанг юрагига отилган шу ўк,
Буни унутишга, ўғлим, ҳақкинг йўк!
Фақат ҳалолликни хушлайди онанг,
Сени деб куну тун ишлайди онанг!
Болажон, сен учун яшаяпти у,
Сендан қолган ошни ошаяпти у!
Уни қизиқтирмас тилло, дуру зар,
Сендан кўрар нима кўролса агар.
Улғайиб номусли одам бўлмасанг,
Меҳру муҳаббатга дилинг тўлмаса —
Онангнинг бошига яна тош тегар,
Уни бу офатдан сақласин эгам!
Сен, эй, эрим бор, — деб мақтанган хотин,
Ўзингни бил, аммо лақиллашдан тин.
Мингтадан бир чиқар сендай енгиллар,
Нафрат ёғдиради мусаффо диллар.
Агар сенда бўлса одамий бир ҳис...
Буни тушунмайсан, эй воҳ, сен, эссиз!
...Эй, бева, бардошнинг жигар пораси,
Эй, бева, қалбимнинг оғир яраси!

ЎЗНИ АСРА, КЎЗНИ АСРА

Тилим куйиб турибди бугун,
Дилим куйиб турибди бугун.
Нега беҳос еесканиб кетдим,
Юрагимга тушди не тугун?!

Бепарволик шунча бўларми —
Шайтон тушган экан изимдан!
Хижолатим ёниб кўзимда
Уяляпман ўзим ўзимдан!

Кўлларим мушт ғазабда ёниб,
Рух қийналар азобда ёниб!
Дунё ҳам бир силкиниб олди,
Титраб кетди Шарқу, Фарб, Жануб!

Идрок этмас бундайин ҳисни
Кўнгли худбин, кўнгли тор бўлса!
Ёловачлар, наҳот, бор бўлса,
Ёз бағрида, наҳот, қор бўлса?!

Аё, соткин кимга уздинг ўк?
Аллақачон қочган кўрқоқлар,
Йўқдир энди сен ўйлаган рух!
Сарбонимнинг юраклари чўғ!

Ўйламаслар асло ўзларин,
Халқ ғамида ҳар бир сўзлари.
Буюкликнинг манзили сари,
Бизни бошлаб борар излари!

Ҳақиқатнинг бурҳонидирлар,
Жасоратнинг ҳар онидирлар.
Гербимиздай, байроғимиздай —
Эл гурури, шаън-шонидирлар.

Истасалар қонимни бергум,
Яшаб турган онимни бергум.
Она-Ватан, онажон Ватан,
Зарур бўлса, жонимни бергум!

Пешонамни силар Офтобим,
Унинг қалби севган китобим.
Ёришайпти тун бўлган таъбим.
Ватандошим, Сизга хитобим:

Қуёш чехра юзингни асра,
Тенг ичра тенг сўзингни асра!
Кўриб турган кўзинг-сарбонинг,
Эй, Ўзбегим, ўзлигинг асра!

ДИЛИМ ЁДИ

Бу дилим ёди Ҳақдир, ундан бўлак дилим йўк,
Бу тилим ҳамди Худо ундан бўлак тилим йўк.
Ҳар кун нола этаман уйғониб лайли нахор,
Ҳаёлимда қиш кетиб, юзини очар баҳор.
Яхшиларга яхшилик истаб келдим жаҳонга,
Ўзимни фулом этдим доим ишқий оҳангга.
Ёр-дўсту ақрабони жуда ҳам оз топганман,
Аммо дилга қуйилган мардона роз топганман.
Ҳақ қачон бандам деса, яғона бахтим ўша,
Уйимдир ғарибларга паноҳ бўлган ҳам гўша.
Йўлимни ҳеч айирма, ё Халлоқим Ватандан,
Жудо этсанг унда жон учгандай бўлар тандан.
Элу улус буюрса, чекинмасман заҳматдан,
Қани, суза олсайдим, ул дарёи раҳматда!
Ёмонликка яхшилик қайтаргувчи зотлар кўп,
Ана шундай эзгулик ичида ҳам ётлар кўп,
Пири комил устозлар изларидан чопарман,
Ўпиб улар этагин ўз йўлимни топарман.
Эй, Йўлдош, кўп оширма, банданинг даҳосини,
Котиби қудрат берар охир ўз баҳосини!

ФАРҒОНА КЎЧАЛАРИН НЕГА КЕЗАМАН?

Дўппи айлангандай айланар замон,
Кўраркансан барин бош бўлса омон.
Менинг ҳам ёшлигим олислаб борар,
Менга энди кимлар дилини ёрар.
Хувиллаб қолгандай гоҳо тўрт тараф,
Ёлғизликдан ўзинг асрагин, ё раб!
Эй, вох, қирчиллама эллик ёшида,
Имомали қолди кўзим ёшида!
Суянган укамдан айрилиб қолдим,
Энг кучли қанотим қайрилиб қолди.
Бу ёруғ дунёни бехос тарк этди,
Хайр-маъзурга ҳам улгурмай кетди —
Қирқ икки ёшида Турдиали укам,
Дунё ўзи шундай доим бири кам!
Юрагимга тез-тез отиляпти ўк,
Синфдошим Фарҳод, Йўлдошхўжа йўк!
Бу дунёда борми муродга етган,
Мунавваржон акам қаерга кетган?

Ўрнин босолмайди зару тилломиз,
Нега кўринмайди Сухбатилломиз?
Вужудим титрайди яна оғриқдан,
Икки тоғ кулади Олтиарикда:
Бири Абдуманноб, бири Зафаржон!
Қаердан оромин охир топар жон?
Зокиржон Эргашев жонсарақ киши,
Фарғона боғида ярақлар иши.
Бўш вақтида доим ушларди қалам,
Қоғозга тўкилган қувончу алам —
Шоирнинг ҳаётга қолдирган они,
Эслатиб туради Воҳид Мирзони!
Ишхонамга мен ҳам чопиб борардим,
Изланиб, янги гап топиб борардим.
Эҳ, ўша кунларим, ўша кунларим,
Бедор ўтса ҳамки узоқ тунларим —
Дил-дилимда яшаб қўлловчи Худо,
Ўзимга сизмасдим ижод завқидан.
Роҳатланар эдик ёза ва ёза,
Тирик эди устоз Абдулло Мирзо.
Кўплар кетиб қолди қаторимиздан,
Бир-бир ўтишяпти хаёлдан, кўздан:
Бугунги соғинчнинг айна нуқтаси
Дили пок Исмоил ака Тўхтасин.
Бу оламнинг ўзи асли бири кам,
Инсонларга ошкор этган сири кам.
Насирдин Шамсиддин ўғли бор эди,
Энг эзгу ишларга дили ёр эди.
Ёрмозорлик шофёр Обиджон Маҳмуд
Меҳру оқибатда ловуллаган ўт;
Турсунбой Маҳмудов юклари вазмин,
Қизитар эди у «табассум» базмин.
Ўлимнинг йўқ экан ҳеч бир иложи
Мана, бехос кетди Нуруллоҳ хожи:
Элга яхшилиги ҳар они эди,
У ҳайру эҳсоннинг султони эди.
Уни тилмас ҳеч-ҳеч Холматжон Банноб,
Ҳақни қидирганлар ундан топган наф.
Эсламан Холида Раҳмат қизини,
Ёзиб ҳам қўйганман қанча сўзини.
Яна бир айрилиқ ноласи дилда,
Хайрулло Бекмирзо борми Водилда?!

Ёши улуғ, аммо жуда ҳазилкаш,
Каттаю кичикка баробар дилкаш —
Отажон Фармонов яқиним эди,
Алимардон ёниқ чақиним эди.
Камолдин Саримсоқ ажойиб мухбир,
Не-не муаллимга бўла олган пир.
Солижон Абдулла оқибати зўр,
Кўнгилларда қолган идроки манзур.
Мамадали Мурад тўлқинда сўзлаб,
Танитган кишилар саноғи юзлаб!
Сўз айтмоқнинг келди яна хонаси,
Тўққиз жиянимнинг мунис онаси,
Шунчалар, ҳам тезоб узиларми жон,
Зухраҳон опажон, азиз опажон!
Қуванинг беғубор боласи қани,
Биз кутган ул янги ноласи қани?
Нега ағдарилиб кетмади осмон,
Қани, ўша ҳофиз Исроил Усмон?
Ўтди яна қанча ёру дўстларим,
Хуморим чиқарди ёзолсам барин.
Кўришолмай қолсак агар узокроқ —
Поёндоз бўларди бизга боғу-роғ.
Дастурхон ёзардик бир-биримизга,
Бу биздан меросдир ўғилу қизга.
Юрақ куйиб, «оҳ-воҳ» деганим билан,
Ўз этимни ўзим еганим билан —
Бошим айланяпти асабим қонаб,
Уларга нима наф, менга нима наф?!
Олам кўкаришу куёшга ташна.
Мана, Фарғонажон турибди яшнаб!
Муҳаббат яшайди дунё тургунча,
Гул бўлиб очилар ҳали кўп ғунча!
Қанча улуғларим соғдирлар шукур,
Элга ҳам, менга ҳам тоғдирлар шукур.
Уларни соғиниб, излайман бугун,
Бир-бир сўзлашишни кўзлайман бугун.
Ишдан сўнг айланиб шаҳаримизни,
Учратиб минг чехра, минг таниш юзни —
Худди ошиқлардай чакнайди кўзим,
Яшариб кетаман ўзимдан ўзим.
«Фарғонанома»да номи борларни,
Илгари ёзилган дўсту ёрларни —
Яна такрорлашни жоиз топмадим,

Куруқ аравада хеч-хеч чопмадим.
Ўзгаларни шерик этмадим гамга,
Ёлгон сўз айтмадим бирор одамга!
Минг ўйга йўйсинлар, майли, хатимни,
Ошқор изҳор этдим муҳаббатимни!
Олим Аҳмадали Фафуров келар,
Бой бўлиш йўригин гапириб келар.
Юнусали Султон, Раҳим Шоназар,
Одамийлик деган бир шаъни безар!
Доно Мирзакарим Умаров улуғ,
Файрат-шижоати ҳамиша тўлиқ.
Имон-диёнатни эъзозлашим,
Рустамжон Бобобек ўгли донишим.
Жажжи болакайлар дилию жони —
Биринчи мактабнинг Раҳимахони!
Ўз устида ишлаб, дарс берар ёниб
Гўзал Маъмурова Муборак бону!
Сабоғи бор халқнинг маърифатида,
Жуманазар устоз дилин катида.
Абдурахмон Қодир идроки нодир,
Шунинг учун элда тополган кадр.
Ҳақгўйлар ишонган ҳалол сўз бўлиб,
Эл истаган хушёр, ўткир кўз бўлиб —
Курашган Сотволди Тоштемиров ҳам,
Султон Назар эса, ҳакими малҳам!
Эргаш Абдужалил, Маҳмуджон Маъруф,
Ҳаётин йўллари достоний таъриф.
Ўзгачароқ сеҳри борми ё ажаб,
Довруғли ҳакимдир Раҳматжон Ражаб!
Акбаржон Қодиров маҳаллага бош,
Кўпнинг хизматига доим кўзу қош!
Толибжон Маткарим ота ўғлидир,
Меҳру оқибатда жуда чўғлидир.
Изланар болалар бўлсин деб омон.
Ҳаким Абдусалом Маҳмудов ҳамон.
Водилда Файратжон Раҳмонов кўп мард,
Пок ишлаб, ўзига юқтирмади гард.
Чарчамас бастакор Йўлдош Эргашев,
Доим қасқадир туради шошиб!
Ҳолматжон Содиков Алпомиш бўлиб,
Тоғни ағдаргудай кучли мушт бўлиб,

Рақиб полвонларнинг кесолган дамин,
 Шарафлаган кўп йил Фарғона номин.
 Ёниб кўшиқ айтар Султонали ҳам,
 Жонни кўшиб айтар Султонали ҳам!
 Дехқонбой Мурод очик сўзlidir,
 Акбаржон Мадғози эзгу изlidir.
 Ҳақликни эъозлаб, ҳақликни суйиб,
 Ҳурмат топиб келди Эмин Йўлчиев!
 Ҳар қандай иш тушса бера олган дош.
 Ўзимизнинг доктор Баҳромжон Йўлдош!
 Кабобпаз Ҳошимжон ёшликдан ошнам,
 Эй, менинг дўстларим, Сизга дил ташна!
 Сизлар Фарғонасиз, Фарғонажонсиз,
 Мен учун шавкатсиз, мен учун шонсиз!
 Айтинг, мардлигингиз боиси надир,
 Қаердан бу чирой, бу баланд кадр?
 Шаҳримнинг фарзанди аржумандлари,
 Отангиз Фарғоний, онангиз пари.
 Нега ишдан кейин кўча кезаман,
 Бу ўтни ўчирар на сув, на замон!
 Сизларни кўрай деб шошганим-шошган,
 Васлингиз нуридан ҳаяжон тошган.
 Бирингиз кўринмай қолсангиз агар,
 Уйдаи, йўлдаи толсангиз агар —
 Аллақандай оғриқ кирар ичимга,
 Ишонмай қоламан шунда кучимга..
 Нозик таъбларингиз бўлмасин хира,
 Тўйлар кўриб туринг, ғам кўрманг сира.
 Ҳар куни кўчага чиқинглар бардам,
 Бахтимдир Сиз билан учрашган ҳар дам!
 Сиз, эй, муҳаббатга лим-лим кўчалар,
 Ўтли истарангиз ишқий куй чалар!

ИШҚИ ҲАҚ

Ҳожа Абдуҳолик, Ғиждувоний сабоқларидан

Илми ладунийни билсанг, аввало,
 Ҳақ субҳанаҳу ва таоло —
 Яратган хоҳиши инояти-ла,
 Имон нури билан дил бўлса тўла —
 Қадрласа инсон ҳар бир онини —
 Англаб Абдуҳолик Ғиждувонийни!
 Англаб уч бўлимдир илми ладуний,

Минг шукур идроким илғади шуни:
 Пайғамбарлар ваҳий эгасидирлар,
 Намоён бўлади кўринмас сирлар.
 Азиз авлиёлар ризкидир илҳом,
 Икки дунё кўрки этиб турар ром.
 Унинг учинчиси нимадир, недир —
 Фаросат сўфийга Аллоҳ изнидир.
 Хожа Абдухолик Ғиждувониймиз —
 Ишқу муҳаббатга тўлган онимиз.
 Куддиса сирриху — Хожан Жаҳон
 Рухлар оламига — бўлган шохон!
 Ўзларига сигмай дарёдай тошиб,
 Зикри хуфияни этдилар кашф:
 Бойитиб Хожагон тариқатини,
 Оламга кўрсатди ўзин қаддини!
 Эшитгандай бўлиб ҳазрат сасини —
 Саккиз рашха — Қонун-қоидасини —
 Ўзига муҳаббат ишқида ўқиб,
 Икки дунё сиру асрорин уқиб —
 Йўлу йўриғини тугдим дилимга,
 Ва уни кўчирдим содда тилимга:
 Биринчи рашха, бу — билки ХУШ ДАР ДАМ,
 Эй, Одам Атонинг фарзанди одам —
 Ҳам ҳузур, ҳам огоҳ бўла олган сас —
 Ичдан чиқаётган ҳар битта нафас!
 Эй, дарё қирғоғида ўтирган инсон,
 Ишни хаёл билан битирган инсон —
 Сузмоклик завқидан нега кўрқасан,
 Бу чексиз оламнинг охир кўркисан!
 Ҳар битта дақиқанг кетмасин зое,
 Мўмин бандасининг орзуси-раъи —
 Уни излаб топдим — ўзимни асли,
 Яшаш бу имтиҳон топшириш фасли.
 Ишқи Ҳақ жафоси ниятнинг жони,
 Доимий хушёрлик жўш урган қони.
 Жамолига етмоқ қийину узоқ,
 Хиёл ёддан чиқса тўсади тузоқ.
 Ҳар бир олган нафас вақтинга изох:
 Гофиллик жаҳаннам, гофиллик дўзах!
 Иккинчи рашха, бу — НАЗАР БАР ҚАДАМ,
 Назар оёқдадир, эй, мўмин одам!
 Хаёл сочилиши солиҳ озори,
 Тушмасин нолозим жойга назари!

Ҳалоллик бағрида яша, эй, инсон,
 Ошингни ҳалоллаб оша, эй, инсон,
 Ҳушёрлик ҳамиша дунё мароми,
 Қадамингдан ўзга жойга қарама!
 Учинчи рашҳа, бу — САФАР ДАР ВАТАН,
 Бир бўлиб кетади ҳатто руху тан.
 Ўша солиҳликнинг табиатида,
 Эзгулик курашин дилин қатида —
 Ёмонликнинг ранги бутунлай ўчиб,
 Яхшиликнинг нурли бағрига кўчиб —
 Унинг одамийлик сифати бир чоф
 Фаришта мисоли очади қучоқ!
 Ўзгалар хизматин қилолса агар,
 Ўйида кўксига шабада тегар.
 Тўртинчиси — ХИЛВАТ ДАР АНЖУМАНдир,
 (Эй, сўзлар олови ёндирсанг ёндир)
 Хилват дар анжуман — зоҳиран халқ-ла —
 Ботинан қарасанг, ҳамиша ҳақ-ла —
 Яшамоқ ишқининг уринишидир,
 Бу ҳам фаришталик кўринишидир.
 Кимнинг юрагидан жой олса худо
 Охиратга ўзин этади фидо!
 Сўзлар эшитилар худди зикрдай,
 Худо кўринади ҳар бир фикрда!
 Сув келса симириб бўлса-да охир,
 Тош келса кемириб бўлса-да охир —
 Сўзига, ўзига қолади содик.
 Уларни ё савдо ва ёки сотиқ —
 Худони ёдлашдан чалғита олмас,
 Бевақт ўлса ўлар — Худодан қолмас!
 Бешинчиси — ЁДКАРД — зикри лисоний,
 Ва ё зикри қалбий ҳам дейдилар они.
 Шайх аввал тил билан очади роҳ:
 «Ло Илоҳа Иллаллоҳу Муҳаммадин Расулulloҳ».
 Мурид эса, жамлаб бутун диққатин,
 Катта очиб тоза кўнглининг қатин —
 Келтирар шайх кўнглин рўбарасига,
 Сингиб бориб унинг ҳар бир сасига —
 шайх кутган ҳолатга дилдан қайтади,
 Айтилган зикрни у ҳам айтади.
 Уч марта такрорлар бир нафас ичра,
 Тилдан дилга ўчмас қилиб кўчирар!
 Гоҳе ўз-ўзидан пасайганда шаафт,

Хеч нимадан топмай қолганимда гашт,
Хаёлим ҳам худди хувиллаган дашт,
Шунда сен мададкор, олтинчи: **БОЗГАШТ.**
Қачон калимаи ул тоййибани —
Айтганимда аввал яйрайди таним:
«Худованда менинг мақсудим сенсан»,
Саховатда ўзинг беқиёс кенгсан!
Губорлардан холи бўлади фикрим,
Оппоқ-оппоқ нурга айланар зикрим!
Еттинчи рашҳа бор — **НИГОҲ ДОШТ** сўзи,
Яна калимаи тоййиба ўзи —
Келтириб қўяди асли хушингга,
Қанот ато этар интилишингга —
Юрагинг ичида қолмас бирор санг.
Бир нафасда қанча кўп такрорласанг —
Қутлуғ калимаи тоййибани сен,
Худо учун қайта яралар эсинг!
Саккизинчи рашҳа — **ЁДДОШ**, шундайки,
Унинг чарақлаши худди кундайки:
Худо номин чексиз меҳри мавқ билан,
Яшашдан ҳам аъло завқу шавқ билан —
Ёдда тутмоқликдир, огоҳ бўлишдир,
Худонинг йўлидан бошлаган хушдир.
Ғойиб бўлмайдиган хузур ҳам ўша,
Ёруғлигинг борми, эй, сўнгги гўша?!
Ана шу саволим дилдаги: ёху,
Яна сўз айтяпсиз валийуллоҳим:
— Ҳамиша худонинг ўзи қозидир,
Покиза хислатли марддан розидир!

«ТАҚДИРИМНИ ТАҚДИР БИЛАН ЕНГАМАН»

(Тўртликлар)

Кимдир гўзалини қиблам деса, десин,
Сархушликдан, майли, эсин еса есин.
Ахир инсон зотин қибласи биттадир,
Дилимда ўзга ўй бўлмасин, ё қодир!

Юзингдаги парданинг тургани яхши экан,
Дийдорингни хаёлда сурганим яхши экан.
Арзоннинг шўрваси, ҳей, қачон татимли бўлган,
Ҳижронни енггандан сўнг кўрганим яхши экан.

Тирик ва абадий тургувчим меҳри,
Ҳамиша ўзига чорловчи чеҳра —
Ҳайратда тутади мени ҳамиша,
Эзгулик кутади мени ҳамиша.

Оламга тенг гўзал боғ яратибсиз амаки,
Офатихон гулзорни яйратибсиз амаки.
Сизга ўзи не бўлди: шундай боғлар бағрида —
Булбул қолиб қарғани сайратибсиз амаки.

Муҳаббатим мени қаритмас асло,
Ёшимни сездирмай қаддимни ростлар.
Гар ўзим кетсам-да, кетса-да қоним,
Жонингнинг бағрида узилмас жоним!

Лаззатли яшашга иштиёқ ортиб,
Шу ширин хаёллар домига тортиб,
Ундан гоҳ узоқмиз, аммо у яқин,
Чарақлаб кўрсатгин уни, эй, чақин!

Яхшилиқни ёмонга ҳам раво кўрдим,
Шу хислатда ажиб тоза ҳаво кўрдим.
Кўп адашдим, кўп дард чекдим, охирида —
Фақат меҳру муҳаббатдан даво кўрдим.

Аския тахтининг улуғ султони —
Ижрокўм азалдан қулги сурони.
Сўз баҳсида ҳеч кимни аямас эди,
Уни аямади ҳаёт бўрони.

Муҳаббатни олқишлаймиз,
Аслида — у дард дегани.
Муҳаббат, бу — мард дегани,
Фидойилик шарт дегани!

Қуёшнинг нуридан йўқолар соя,
Дилимда уйғонар шундай бир ғоя:
Ғаззолийдан қолган сўзга эгаман:
«Тақдиримни тақдир билан енгаман!»

Гоҳо синаб, гоҳо билмай сўрашар:
Кўнгил билан ақл нега курашар?
Меҳрини қуёшдай тенг соча олса,
Ўшанда хотиржам яшайди башар!

Офтобимиз чиқиб, тунни йўқ этди,
Мени эса унинг ишқи чўғ этди.
Мендан нима ўтди, эй, нима ўтди,
Нигоҳин кўксимга нега ўқ этди?!

Ейиш учун келмадим дунёга,
Кийиш учун келмадим дунёга.
Куйиш учун келганман дунёга,
Суйиш учун келганман дунёга!

Муҳаббат бор ерда нафрат ҳам бордир,
Шундай одамларга саодат ёрдир.
Не бўлса бўлсину уйғоқ яшагин,
Фафлатда қолганлар ҳамиша хордир.

Ўзим тавҳид қатрасиман
Бу аввало бахтим менинг.
Унга сингиб кетишим бор,
Бу ёлғиз ўй-аҳдим менинг.

Баҳра олиб китобнинг ул илоҳий кучидан,
Билдим жон танда эмас, таним жоннинг ичида.
Дунё макрин кўп кўрдим, аммо ошқор этмадим,
Шундоқкина турса-да тилимнинг уч-учида.

Зоҳирий ҳодисалар вақтингни олди,
Билиб кўй, бу билан тахтингни олди.
Раҳбар бўлолмасанг, ўзингга ўзинг,
Шаҳдимни олди дема, бахтимни олди.

Жон-жоним ўртанади гоҳ руҳда, гоҳо танда,
Ҳамиша икки жаҳон ўртасида дил ёнди.
Суратдан йироқлашиб, хаёлим тозаланди,
Сийрат ичида ёниб ваҳдад майига қонди.

Худоимга арзимни бошлайин тонг отардан,
Мени асра ҳамиша ул нафс деган хатардан.
Яшайпман ваҳдадул вужуд сари интилиб,
Ё, раб, сенга қўшилиб кетай худди Атгордай!

Вужудингни ёндирганда ишқ,
Чиндан ором бағишлар қўшиқ.
Сезмас висол ширинлигини
Айрилиқни кўрмаган ошиқ.

Хозироқ сўлсам майли,
Девона бўлсам майли,
Бир марта нигоҳ ташла,
Сўнг ёниб ўлсам, майли.

Севгини ўйинчоқ қилар баъзилар,
Яшашни ишрат деб билар баъзилар.
Ўзи ёмонликнинг уруғин сочиб,
Ўзгаларга инсоф тилар баъзилар.

Эй, табиат, қани, минг урин,
Ёз келмайди баҳордан бурун.
Ҳар бир бошда борсану шошма,
Вақтида кел, ўлим, адашма!

Терганингни териб бўлдинг,
Берганингни бериб бўлдинг.
Яна бунча уринасан,
Энди тамом, эриб бўлдинг.

Тутказиб қўйдилар қўлимга асо,
Ёшлик ўтиб кетди беш кунлик ёздай.
Ахир умр дегани бошқача ўзи,
Қанча узун бўлса, шунчалар оздай.

Ҳамма нарса чиройли,
Қўринади ошиққа.
Ўртадаги сукунат,
Ўхшар худди қўшиққа.

Қим бўлса ҳам яхши бўлса.—
Ўртада ҳеч деворим йўқ.
Эй, одамлар, билинг Сиздан
Юрагимга оламан чўғ.

Қим ўйнатиб турса кўзини,
Қўп ишлатар севги сўзини.
Ўшалардан химоя қилинг,
Ҳар мўминнинг мўмин қизини.

Гўзал аёл ўзи бошқача,
Энг аввало кўзи бошқача.
Унда қадду яноқлару лаб,
Ҳатто, оддий сўзи бошқача.

— Ҳой, ким бор деб дарвозани
Тақиллатди одамлар.
Худди ширин куйдай бўлиб,
Эшитилар қадамлар.

Йиғлаганда, тўйиб-тўйиб йиғлагин,
Баландпарвоз гапни қўйиб йиғлагин.
Дил ичида губор қолмасин, десанг,
Йиғлай олсанг жондан суйиб йиғлагин.

Мен асли қўшиқнинг ширин сўзиман,
Ошиқларнинг ёниб турган кўзиман.
Яхшилик кутаман ёмонлардан ҳам,
Меҳру муҳаббатнинг айнан ўзиман.

Куёшим деб, унга суйкалиб,
Куёшим деб, бунга суйкалиб,
Осон оқар кўзингдан ёшинг,
Кўп бўлмаса бунча куёшинг?!

Ё ҳаллоқи олам, бир ўзинг чевар,
Уни дарддан қутқар ахир у севар.
Ўзинг биласан-ку, усиз мен гўё —
Ёзнинг куёшини кўрмаган мева.

Сени деб ўзимдан безорман энди,
Ошиқ бўлиб бир ҳамд ёзарман энди.
Кўрадиган кўзим, қўлим ҳам ўзинг,
Чорлаб турган ўша йўлим ҳам ўзинг.

Менга олимнинг сўзи ҳам керак эмас,
Менга золимнинг сўзи ҳам керак эмас.
Ўзини мақташни яна бошладими,
Жонга тегиб кетди ўзи ҳам керак эмас.

Ишқу дард, Сўз уйқумни олган,
Ҳаяжоним шулар бағрида.
Шунча яшаб топганим ҳам шу:
Менга таянч ҳаёт қаърида.

Ёруғ дунё деганлари жуда-жуда қизиқ экан,
Аслида-ку ҳеч бандага беамр кирмайди тикан.
Ноҳақларни аямагин, жаҳолатга эгилмагин,
Арпа эккан арпа олар, буғдой олар буғдой эккан.

Арикда шарқираб оқаётган сувдай
Чопкиллаб-чопкиллаб ўтяпти ҳаётим.
Хаёлимда энди кўряпман дунёни,
У ёкка—бу ёкка кара, эй, Фиротим!

Пойингга ғамимни тўкмайман асло,
Қадни ҳатто хиёл букмайман асло.
Тўғри, сен жаҳону жонимсан, аммо —
Бандага ҳеч-ҳеч тиз чўкмайман асло!

Шоирнинг ҳар сўзи алоҳида шахс,
Кимдир нола қилар, кимдир ўйнар рақс.
Бир-бирига асло ўхшамаган акс,
Ўзи қози бўлар бошланганда баҳс!

Фарғонажон, сенинг шонинг фарзандларинг шонидир,
Фарғонажон — юрагимнинг уриб турган қонидир.
Қутлуғ номинг иқболиминг ярақлаган онидир,
Ота тупроқ, она тупроқ Йўлдошнинг жон-жонидир!

Бу дунёга келишдан муродим нима ўзи,
Инсон инсонмиди қолмаса ортдан изи.
Илтижоим, шулдир, тоза дил ўғил-қизим:
Унутманг, Сизлар менинг элга қолдирган юзим.

Одамлардан қарзимни узгани яшаяпман,
Ёмонларнинг ниятин бузгани яшаяпман.
Муҳаббат уммонида сузгани яшаяпман,
Беғубор бир оламини тузгани яшаяпман.

Шабнам тушса очилади ғунча ҳам,
Кўз ёшларим тўкилса-да шунча ҳам —
Юрагимни эзаяпти-ку димоғинг,
Чиройингни кўрсат, эй, дўмбоғим!

Бошқа шоирлардай кундузу кеча,
Тошга урилса-да неча ва неча —
Менинг кўнглим шиша каби синмайди,
Курашнинг ишқида асло тинмайди.

Шамга ўзини уриб, тугагандай парвона,
Ишқинг ўтида ёниб, мана, тамом бўляпман.
Адо бўлдим дейману аммо йўлингни пойлаб,
Ростини айта қолай, қайта кучга тўляпман!

СҮХ ДАФТАРИ

(туркум)

ЧАШМА

Гўзаллар гўзали Сўхнинг чашмаси,
Унинг бор ўзгача бир карашмаси.
Нозанин нозидай чимирилган они —
Эркаланиб яйрар ошиқлар жони.
Қулган каби «биқ-биқ» этишинг ёқар,
Ширингина кўшиқ айтишинг ёқар.
Ошиқдирман худди ўша куйингга,
Ким талнинмас сенинг ширин бўйингга!
Куюш ҳар куш сенга бир тушиб ўтар,
Ороланиб ой ҳам чўмилиб кетар.
Сендандир боғларнинг бари чехраси,
Эй, тоғлар.бағрининг пари чехраси,
Биламан, қолмаган номим эсингда,
Менинг муҳаббатли хаёлим сенда!
Бугун Тошкентдан ҳам бўйлаб турибман,
Ишқий достонингни ўйлаб юрибман!

ҲАЛИ ЎЗИНГНИ КЎРМАЙ

Мен сени ўйлардим, ҳали ўзингни кўрмай,
Мен сени куйлардим, ҳали ўзингни кўрмай.
Изларингни излардим, ҳали изингни кўрмай,
Вужудимда ўт ёнган, ҳали кўзингни кўрмай.
Мажнундай эдим сенга, ҳали юзингни кўрмай!
Топдим сени ўзингдан ўзга хаёлни сурмай.
Аввал қара нигоҳимга, йўлингни бурмай,
Шарафласин, кел, эй, бизни карнаю сурнай!

МАҲЛИЁ

Назокат манзараси Сўхга етмас,
Бир кўрсанг кўз олдингдан сира кетмас.
Тоғларида булоқлар оқиб турар,
Шаршаралар дилларга ўт ёқиб турар.
Ёнбағирлар кўксига гул тақиб турар,
Ҳаяжоним мағзини қақиб турар,
Маҳлиёман кўзилару улоқларга,
Маърашлари куйдай ёқар кулоқларга,

Шеърү кўшиқ ошиқ эрка булоқларга,
Гул хуш бўйи уфиради димокларга.
Хордиқ бериб, гоҳида қўл-оёқларга,
Сувдан чиқиб думалаймиз кумлоқларга...
Нукта кўйиб баланду паст жумбокларга,
Кўшиламмиз миннати йўқ чаҳчаҳларга!
Кулгу ўрин қолдирмайди чарчокларга,
Дам олгани келинлар-ей, биз ёқларга!

ИСТАГИМДАЙ БЎЛИБ ТУРОЛСАНГ

Тўлиб турган ойга қарайман,
Энтикаман нигоҳни узмай.
Шеърларимни ичда ўқийман,
Шоирона жимликни бузмай.
Қани, шундай тўлиб туролсанг,
Истагимдай бўлиб туролсанг.
Гоҳо нимта, гоҳо яримта
Бўлганингда ўйга ботар тан.
Ғамни мендай ютгин ичинга
Ва ишонгин шахсий кучинга.
Яна ўзинг ўзингни ейсан,
Боримча нур сочаман дейсан!
Ой қисмати битилган шундай.
Сен, эй, жонон, ҳозирги кундай —
Тўлиб-тошган ҳолатингни тут,
менинг қариб қолмаслигим кут!

ТОҒ ОҲУСИ

Кўшни қизи ёнгинамдан ўтаётир,
Хаёлимда ёнишимни кутаётир.
Меҳмон йигит сўз бисотин титаётир,
Аламидан қоғозга не битаётир?!
Гўзал эса қиё боқмай нетаётир,
Дил қўшиғин кимга изҳор этаётир?!
Гул узатган унга бугун битта ботир,
Гул кадрига энди-энди етаётир,
Тоғ оҳуси оҳ, қаерга кетаётир?!

ДИЛРАБО СҶҲ

Сўх тоғлари сўлим-сўлим,
Яна сенга тушди йўлим.
Ошиқ кўнглим сени истар.
Рухимдаги қайноқ хисда —
Баланд-баланд тоғларингнинг,
Ўхшаши йўқ боғларингнинг —
Оромижон хуш бўйи бор.
Соғинтирган ул ўйи бор.
Баҳодиржон пок дил ошнам,
Гўзалликка доим ташна:
Ҳар он ўнгдан келиб ишлар,
Чирой очган қурилишлар.
Шивирлайди чексиз боғлар,
Бошланяпти бахтли чоғлар.
Ҳар қадамда битта чашма,
Дилрабо Сўх шундай яшнаб —
Ловуллаатиб кўзимизни,
Лол этипти ўзимизни!

ТАСОДИФАН

Келиб сойнинг тепасига,
Ҳайратланиб қиз сасига,
Аввалига чўчиб тушдим,
Кейин эса хушим учди.
Хуш ёқарми «вах-вах» дейди,
Гоҳ қийқириб «ох-ох» дейди —
Қиз чўмилар сойда ёлғиз.
Тўсиб турар мени ялпиз.
Дириллайди кўш хандалак,
Энди тамом бўлдим ҳалак.
...Тасодифан кўриб қолдим,
Сўнгра жуфтақ уриб қолдим.
Сой томонга қайтолмайман,
Сабабини айтолмайман.
О, шунчалар гўзал бадан,
Эси оғар кўрган одам...

ТУН

Борлиқ туннинг бағрига чўккан,
Қоронғулик борини тўккан.
Вахимали кўринар қоя,
Девга ўхшар ҳар битта соя.
Ҳашоратлар чуриллаши ҳам,
Қурбақалар қуриллаши ҳам
Сергак этиб турар кишини.
Чўчитади ҳатто тун қуши,
Муздай-муздай шабода елар,
Чулдираган овоз ҳам келар.
Қоронғуда узилмайди гул,
Қоронғуда сайрамас булбул,
Ғижинаман укки сайраса,
Нахотки у тунда яйраса...
Ундайларнинг орзусидир тун,
Чиқа қол, эй, ўзинг ёруғ кун!

БОҒЛАРГА АЙЛАНГАН РУҲ

(Сўхлик машҳур боғбон Бобомансур ота хотирасига)

Сиз очган ариқлар бўйига бордим,
Тинглагандай бўлдим улар ҳисини.
Ариқ бўйидаги ўша ялпизлар
Сизни ёдлаб сочар ширин исини.
Изингизни излаб, ораладим боғ,
Ўриқлар шоҳлари эгилган қуйи.
Сизни қайдан топар жийда гулининг —
Елларга ёпишган оромбахш бўйи?!
Бу оламни ташлаб кетганингиз йўқ,
Рухингиз боғларга айланиб бўлган.
Ободдир, амаки, икки дунёнгиз,
Номингиз дилларга жойланиб бўлган!

ШАБАДА

Шабадажон, шабада
Сенга жуда мазза-да:
Санам юзин сийпалаб,
Қошу кўзин пийпалаб,
Сен нимани хушладинг,
Кўш сийнасин ушладинг.

Яноғига ёпишиб,
Томоғига ёпишиб,
У ёғидан ўтяпсан,
Бу ёғидан ўтяпсан,
Теккизасан лабга лаб,
Дуррасини торткилаб,
Ўйнапсан сочини,
У очди қулочини,
Ёққанидан сийлашинг,
Ортиқчадир сўйлашим...

МАЙЛИ

Жонмиди сўзингдаги,
Ўтмиди кўзингдаги —
Дилга нени туйдирди,
Ич-ичимни куйдирди.
Кўқдан ерга пастлатди,
Фарғонани эслатди —
Ҳаёли қарашларинг,
Яйратди яйрашларинг,
Хушимни олган ўзинг,
Қаерга бошлар изинг?
Ойданда гўзал юзинг,
Ўлдириб қўяр кўзинг!
Юрагинг қўри билан
Кўнгилни аввал тўлдир,
Ўлдирсанг, майли, ўлдир.

ЎЙ

Сўх чашмасин бўйидаман,
Яна унинг ўйидаман.
Жуда чуқур — жуда чуқур,
Туби агар бўлса сўқир —
Булоқ булоқ бўлармиди,
Ичи сувга тўлармиди?
Анҳор тўлиб оқмас эди,
Унга ҳеч ким боқмас эди.
Ер қаъридан сизади сув,
Тўсиқларни бузади сув —
Интилади ёруғликка!
Туролмасанг агар тикка —
Эзгуликка бўласан ёт,
Сени эзиб ташлар ҳаёт!

ХУШХАБАР

Дам олгани келиб, кўзим йўлингда,
Ахир борим-йўғим сенинг қўлингда.
Менга кўшилишиб Сўх ҳам кутяпти,
Сени деб менга ҳам гуллар тутяпти.
Нафасингдай асал унинг ҳавоси,
Аммо ишқий дарднинг сенсан давоси.
Бу ёқларга бурсанг агар роҳингни,
Яқиндан ташласанг ё нигоҳингни —
Юлдузлар тўкилар эргашиб руҳга,
Қуёш тўхталари мен турган Сўхга!
«Хуш дардам», эй, «тирик нафас»им, яйра,
Оқ қоғоз бетида юрагим сайрар:
Хаёлингга келиб қолдими ваъданг,
Қулоғимга урилди ширин шабаданг!

ЙЎҚЛОВ

Сўхга доим қанот боғлаб учганман,
Оқ булутлар тоққа кўнса кучганман,
Сувларидан тўйиб-тўйиб ичганман,
Дарёсини яланг оёқ кечганман.
Кўп туз тотиганман дастурхонидан,
Меҳмонини ортиқ кўрар жонидан.
Бу ерда сайилнинг гашти бўлакча,
Бугунгиси эса ошди бўлакча.
Нигоҳимни тортар ўтли нигоҳлар,
Йиғилганми дейсиз қуёшу моҳлар.
Юзлари чиройли, кўзлари чиройли,
«Хуш омадед» деган сўзлари чиройли.
Боболари оқар дарёдай улуғ,
Улардан ҳамиша кўнгиллар тўлик.
Унутмасмиз Бобо Калон бобони,
Ардоқланар Исо Тошматлар шони.
Нуроний дадалар ҳикматнинг кони,
Улар бахтимизнинг содиқ боғбони!
Вужудни титратди қайноқ сўзимиз —
Жонажон Дадахон Дадакўзимиз!
Тўкин дастурхонда меҳмон кутарди,
Сўхнинг саховатин баланд тутарди.
Арзийди ишлари аъло баҳога,
Бунчалар шошди у дорул баҳога?!

Бенаф сўз айтмасди Зайниддин Миров,
Изидан қайтмасди Зайниддин Миров.
Амрали Саидбек буюкдан буюк,
Кумри Поччаев ҳам суюкдан суюк!
Собит Девонаев ажойиб эди,
Унинг ҳам бошини номардлар еди.
Бугун кўплар оёқ тагини кўзлаб,
Ўзгани эшитмай, бақириб сўзлаб,
Мен — бу миллат, сен — бу миллат дейишиб,
Кимнинг ошин, кимнинг бошин ейишиб,
Нифок уругини сочган дамларда,
Юрак ўртанганда шундай ғамлардан —
Мен Сизни изладим, Кутбиддин ота,
Қаердан туғилди бугунги хато?!
Тешабой Одилов дейдилар Сизни,
Кўзларга суртамиз Сиз босган изни.
Диёнат бешигин дилу жонисиз,
Қахрамонлар ичра қахрамонимиз!
Куролдош Мельников номин шарафлаб
Унинг номин олиб, кундай ярақлаб —
Халилжон Мельников қатормизда,
Узимиз жуда кўп улуғлар Сиздан!
Халифа Маҳматов чиндан фаҳрсиз,
Чунки саховатда тошқин наҳрсиз!
Мўйдинжон Юнусов падари бузрук,
Унинг елкасида бўлди қанча юк.
Ҳазаллар битганмиз Чашма бўйида,
Ҳомид Нишононинг қутлуғ уйида —
Шоирлар шеър ўқиб, тунаб қолишган,
Ширин суҳбатлардан баҳра олишган.
Муаллиф Ортиқбой Ўринов ҳар чоғ,
Меҳру муҳаббатга очар кенг кучоқ.
Ўринбой Шамсиев фидойи, толмас,
Абдулла Султонов кейинда қолмас.
Оталар ўзини ўйламас нега
Ахир бу қандайин ҳикматга эга?!
Қадрдон Ҳаётжон ҳам Илёсжонлар
Элимиз ишига аямай жонлар.
Баҳодир Обиджон, ёш, аммо, рости,
Елкада юк билан қанча йўл босди.
Сўх дарди унинг учун армондир,
Кўп ўқиган, хўп ўқиган сарбондир.
Сўхнинг келажагин порлоқ этай деб,

Қани, нияту орзуга етай деб —
Ҳаммани қаторга чорлади бугун,
Ечилмасдан қолмас бирорта тугун!
Юсуф Дадабоев ғайрати тошган,
Илму фан йўлида шошгани шошган.
Эркинжон Мирзаев бўлим бошлиғи,
Меҳнат билан ўтган бутун ёшлиғи!
Журналист Каримжон Муҳиддинов ҳам
Ёмонларга тигу яхшига малҳам!
Маъруфжон Эгамов энг катта ҳақим,
Шундай шифокорни танимайди ким?!
Юрак хасталигин машхур табиби,
Ҳар бир беморига кўнгил ҳабиби!
Муҳаммад Воҳидни сайлаб қўйишган,
Мироб деб дарёга боғлаб қўйишган.
Ҳамрабой Илҳому Муҳаммад Шоди,
Яна ўзимизнинг Нодирий Нодир —
Бирлари биридан чечандир сўзга,
Шеърлари қўйилар юрагимизга!
«Ҳаёти нав» ёзди бугун қанотин,
Ғанижон, Сиз бошлик, дўстлар олмай тин —
Ҳақиқатнинг сўзи бўлиб қолинглар.
Яхшиларнинг ўзи бўлиб қолинглар!
Ахир бу манзилни Сўх деб айтишар,
Бундан ортиқ гўзал йўқ деб айтишар.
Кутлуғ номинг тушган кўплаб байтга,
Чиройингга Бобур тасанно айтган,
Чунки малҳам бўлдинг қувғин дилига,
У меҳрин қолдирган Сўхнинг элига.
Мақтовларинг доим еру фазода,
Ғафур Фулом, Қаҳҳор, Ойбек, Шайхзода —
Соғинч билан келиб илҳом олганлар,
Оғушингда кўп марта тунаб қолганлар.
Собир Абдуллаю Ҳабибий, Чархий
Баён этиб кетган вужудинг шарҳин.
Омон Мухтор ошиқ бўлиб хўп ёзган,
Уйғун кўнглин тўкиб кетган қоғозга.
Ўткир Ҳошим билан Носир Фозиллар
Биргалашиб тўкиб ширин ҳазиллар,
Топиб эзгуликнинг тотли ҳиссини,
Ўз уйин севгандай севганлар сени!
Сочилгандай гўё бошларидан зар
Сархуш кезган сенда Эркин Самандар!

Усмоң Юсуповнинг изи бор сенда,
 Шароф Рашидовнинг сўзи бор сенда.
 Дину диёнатнинг ўзи бор сенда,
 Не улуғлар ошу тузи бор сенда.
 Ҳозир хаёлимда бир савол нозил:
 Сенда туғилганми Фуломжон Фозил —
 Бағрингга талпиниб туради бот-бот,
 Ё топганми сендан меҳру оқибат —
 Унинг меҳнатлари айтяпти розлар —
 Ер очиб, уй қуриб, йўллари созлар!
 Сен дилбар водийнинг эркатойими,
 Куёшими ёки тўлин ойими —
 Чарақлаб кетади ошиқ нигоҳлар,
 Узоқлашсак агар куйдирар «оҳ»лар!
 Сайилга ташрифим жуда соз бўлди,
 Ҳозир қишу кўнглим эса ёз бўлди,
 Муҳаббат изҳори — ўша роз бўлди,
 Юракдан томгани, узр, оз бўлди.
 Чунки ҳаяжонда сўзлар туртинар,
 Мени ёз деб ундаб, бир кун тинар.
 Салобати баланд Обишир тоғим,
 Лазар этагига ёйилган боғим,
 Чил духтарон, сенга яна қайтарман,
 Дилим чигалини ёзиб айтарман.
 Дилдан сизиб чиққан кўшиғимсан, Сўх,
 Қизларинг парирўй, йигитларинг :цўх!

ҒУРУРИМСАН

Севинчимсан, ғуруримсан, бахтим, Фарғонажоним,
 Кўксимдаги марду майдон аҳдим, Фарғонажоним,
 Қани, кўшиқ айтолсам бугун сенга яраша,
 Ахир, қара, турибман-ку ҳимматингдан минг яшаб!
 Юракларда куёш мисол ёнмаганда муҳаббат,
 Жасорату садоқатга қонмаганда муҳаббат —
 Орзу,

дўстлик ғариб бўлса,

етмаса ёки бардош —

Тухфанг учун қўйилмасдан бугунгидай вазмин тош
 Сенинг учун жоним фидо,

жигаргўшанг — болангма

О, Фарғона, дардинг бўлса,

дардларингни олай мен!

Худди ёзнинг қуёшидай ёнапти хисларим,
Жасорат-ла умримизга умр қўшар дўстларим!
Фарғонада қўшиқ ўзга,
оҳанги ҳам ўзгадир,
Юртдошларим, дил қатида асраганим Сизгадир.

КУЗ ҚЎШИҒИ (Манзара)

Хазонлар устига кўрпача ташлаб,
Ястаниб ётибман ўрик тагида.
Эшитилиб чирт-чирт узилар барглар,
Қандайдир куй келар боғ этагидан.
Яқинда адашиб катта панд едим,
Ўшанинг қайғуси билан банд эдим.
Кўтарилди қўшиқ оҳистагина,
Лабларим тамшанди, гўё қанд едим.
Боғнинг этагида юрган ким ўзи,
Бутунлай бошқача куйининг сўзи.
Бундай жозибани кўрмагандир ҳеч
Қишлоғимнинг боғу кенг дала-тузи.
Овозлари унинг бунча ҳам нафис,
Бир масъум оҳангда куйлаяпти қиз
Нималарни, э воҳ, ўйлаяпти қиз,
Хаёлимни йиғди ўхшаши йўқ ҳис!
Унутдим кўнгилда нима ғам бўлса,
Битиб ҳам кетади нима кам бўлса.
Бу қўшиқнинг қандай жодулари бор,
Наҳотки кўзларим шундай нам бўлса?!
Олтин куз барглари жуда ранго-ранг,
Бу қўшиқ сеҳридан тургандай аранг —
Худди мендай эриб, ўзин тутолмай,
Бирдан тўкилишни бошлади, қаранг.

СОВЧИ

Бехосдан ёришиб кетгандай туним,
Кувонч олиб келди бугунги куним,
Мени ҳам одам деб, қаторга қўшиб,
Қўллари кўксида ошкора жўшиб,
Одам кириб келди ахир уйимга,
Аёлим ҳам худди мендай суюнган!
Мен ўстирган қизни орзулаб,

Ҳаяжон бағрида очишяпти лаб.
Ўша Мирзакарим қутидор каби
Ёзнинг қуёшидай чарақлаб таъбим,
Ўзимни қўярга тополмасдим жой,
Қаерга беркинди, қизим, Кумушой?!

ФИДОЙИ

(Машхур давлат арбоби, Меҳнат Қаҳрамони, Фарғона водийсининг ардоқли оқсоқолларидан Мақсудали Ҳайдаровга бағишлайман.)

Имонли қалбидан сўз очилганда
Ҳайратларга тўлди илҳом париси.
Наҳот гулдан бошқа ўйим бўлмаган,
Наҳот кўрмаганман гулдан нарисин?
Наҳот қулоқларим эшитмаган ҳеч
Севги шивиридан ўзга сўзларни?
Мақсудали аканинг ҳаётин тинглаб,
Каттароқ очилиб кетди кўзларим.
Энди навбат кутинг Сиз ҳам озгина.
Ҳаёлимни тортяпти Ер ташвишлари,
Ҳавойи гап экан баъзи ёзганим!
Гўёки осмондан ерга тушгандай,
Эртақ кучоғидан чиқди ҳушларим.
Бошимда ўзгача чарх уриб турар,
Саволга тутали илҳом қушлари.
Туғилишу яшаш маъноси нима,
Қаерда ҳаётнинг энг ширин они?
Ким учун тўкилди, айт,
Кимлар учун —
Жанглар майдонида боболар қони?
Офтобдай иссиқ юз нури қаердан,
Инсон фазилати ўзи нимада?
Ҳаёт китобини қайта варақлаб,
Дунёни тўлдирди шундай бир садо:
— Салом, эй, эзгулик қидирган инсон,
Нигоҳинг тушдимми улуғ изларга?
Бахтни қувиб етмоқ қийину аммо
Кўриб турибсан-ку етар излаган!
Ўзини ўйламай ўзгалар учун
Қурашиш азалдан бахт деб аталар.
Сув келса симириб,

Агар тош келса —
Кемириб-кемириб энгди оталар!
Ўзини кўрсатмас,
Урмас кўкракка,
Ҳиммати, ғайрати, меҳри миннатсиз!
Сухбатида доим исломий дарс бор,
Камтарлик бобида мисоли ҳадсиз.
Шу хислат ҳаммага дўсту ёр этди,
Куёшдай баландга кўтарди уни.
Камтарлик бор жойда ёришиб кетар
Ковоқ-димоғларнинг ҳар қандай тунин!
Фарзандлар ўстирди худди ўзидай,
Дилларида ёнар элга садоқат.
Қўлларидан тутди отадан ўтган —
Интилишу зехн, ирода, тоқат
Фидойи оталик номин шарафлаб,
Бутун эл қутлади дил-дилдан суйиб.
Унинг сиймосида ҳамиша янграр:
Камтарлик, шижоат, заковат куйи!

СИНГЛИМ, КЎТАР БОШИНГНИ

Рўпарамда турибсан,
Кўзинг тўла ёш билан,
Эсиз адо бўлибсан,
Ўша бағри тош билан.
Дик-дик сакраб турардинг,
Сифмас эдинг ўзингга,
Термулмаган эҳ, кимлар
Ҳатто босган изингга!
Нигоҳларни куйдирган
Оромижон ўқ қани?
Ахир нега сўндинг сен,
Кўзингдаги чўғ қани?
Қандайин барно эдинг,
Ширин эдинг жуда ҳам,
Келтирдими шу ҳолга
Сени ўша муттахам?!
Ожизлигин яшириб,
Ўзин роса ошириб,
Тўсган эди йўлингни,
Оёғингга бош уриб!
Ана шундай юзсизлар

Аёлларни савалар.
Бу — номардлик белгиси,
Бу гапга йўқ саволлар!
Кўрдай кўрмас боласин —
Жовдираган нигоҳин.
Фақат ўзин ўйлайди,
Ўзгаларнинг дод-охи,
Ота деган қутлуғ ном
Унга писта пўчоғи.
Хаёлида айш-ишрат,
Бетайинлар кучоғи!
Оиласи — саргардон,
Кимларгадир зор этар,
Кўнгли истаб янги ёр,
Асли ўзин хор этар.
Қай аёлнинг кўзи ёш,
Билдим, тугаган бардош.
Ўшал дам сўниқ руҳга
Оташ берган — дўст, қардош!
Ўз-ўзини ёқар ким?
Аччиқ қилибми унга?
Танин жарга отарми,
Ёнмаса агар тўнғак?
Йўқ, йўқ, синглим, тўхта сен,
Бу йўлингдан қайт, дейман.
Наҳот йўқ битта дўстинг,
Унга дардинг айт дейман.
Арзимас у аламга,
Арзимас у йиғинга;
Яшаш завқи кутяпти,
Яқинроқ кел йиғинга!
Арзимас у тирноққа,
Оёғингнинг гардига.
Майда ҳисдан баланд бўл,
Қўшил ҳалқнинг дардига!
Гўрўғлининг қизисан,
Оҳусан Алпомишга.
Нима учун бор ишқим
Танҳо Ширинга тушган?!
Тўмарисни онам деб
Тенглаштириб қуёшга.
Нима учун ул номни
Кўтаради эл бошга?!
Биласан-ку Зухрони,
У муҳаббат худоси!

Зиркиратар юракни,
Армони ва нидоси!
Қамокда кўзи ёрган
Чиннибиби ёддами?
Шодиева онаминг
Сендан каммиди гами?!
Магадан совуғида
Юпун юрган у эди,
Ўрмон кесиб,
Калтак еб,
Бино қурган у эди.
Ҳатлаб келиб ўлимни
У яна кўп яшади,
Бизга боғлар қолдирди,
Ошини ҳам ошади,
Сен ул она авлоди,
Набиевга бир сингил,
Ўшалардай курашсанг,
Эзилмайди ҳеч кўнгил.
Ўшалардай ўт изла,
Ўз вужуду корингдан,
Ўзингдан кўпайгину
Кам бўлма қаторингдан.
Номард учун ёш тўкма,
Ярат таъмал тошингни,
Тўмариснинг қизисан,
Синглим, кўтар бошингни!

ЭЙ, УНИ ТАНИДИМ

Кимлар калтак кўтарар гулга,
Тош отади кимлар булбулга?
Кимлар қари отасин туртар,
Оқибатни кимлар қуритар?
Ёмонликни кимлар кўрар хуш,
Аёлларга кимлар урар мушт?
Имонни ким поймол этади,
Ўз боласин ташлаб кетади?
Эй, бу ўша, номус-ори йўқ,
Дили совуқ, кўзлари совуқ,
Ҳароми қон урар танида.
Хотинини чақирганида,
Уялмасдан бақирганида

Таниб қолдим, бу ўша-ўша,
Ичи фиску фасодга гўша,
Нафи тегса отасига бир,
Ичи куйиб, қилолмай сабр —
Ҳар қадамда қилади таъна,
Биров ғами унга тантана.
Аллақачон қўл силтаб кетган,
Ундан ажраб муродга етган —
Хотинига эгилиб бўйни,
Хотинига тегишли уйни
Ўзимники дейишдан тоймас,
Етим ҳақин ейишдан тоймас.
Ўзгага юк ортишин қўймас,
Назари оч, кўзи ҳам тўймас.
Аёлини хўрлайди улар,
Ота-она ризкини юлар.
Хизматига бошин эгмаса,
Агар бирор нафи тегмаса —
Кечар ҳатто қариндошидан,
Шундай кунлар ўтган бошидан.
Андишасиз тўқол¹ хотиндай
Хижолат ҳам бўлмайди жиндай
Суянади ҳасаду кинга,
Кўзи тушса бирор текинга —
Остонадан нари кетмайди,
Минг уринманг, асло етмайди —
Ҳалол билан ҳаром фарқига.
Тилим лолдир унинг шарҳига:
Суриштиринг жуда ҳам қизик,
Шундайларнинг онаси бузук!
Тош ёғилсин бундай изларга,
Илтимосим фақат Сизларга:
Сингиллару опа, холалар
Туғилмасин ҳаром болалар!

АЛДАМАНГ

Сизни асло ўйламасликка,
Кўринсангиз сўйламасликка,
Изингиздан бўйламасликка

¹Қозоқ ва қорақалпоқларда хотин устига олинган хотин «тўқол» дейилади.

Аҳд қилганман, бекам, астойдил,
Ўзингни ҳам ўзинг кечир, дил!
Қўлингизни бугун у ушлар,
Айтолмайман яна ким хушлар,
Қизиқми ё ҳозирги тушлар?
Ҳазабидан ғижирлар тишлар,
Юрагимда ҳали ҳам қишлаб —
Бўлмоқчисиз хаёлларимни,
Майли, олинг зебу заримни,
Ўй шу бўлса, майлига, тўйинг,
Ҳақатгина мени тинч қўйинг
Майдонларда тепилган тўп ҳам,
Ерда ётган хашағу чўп ҳам —
Депсалса-да аёвсиз хўп ҳам,
Эзилиши, балки, мендан кам,
Буни билиб турибди эгам:
Энди Сизни ким ўпар, бекам,
Ёдингиздан чиқмасман қўп ҳам...
Узатилди кимга қўлингиз,
Бошқа бўлиб кетди йўлингиз.
Сиздай гўзал топилади кам,
Энди уни алдаманг, бекам!

ЭНДИ

Охиратни ўйламадинг, ўйлари ютар энди,
Юракдаги ишқ қалови ёнмасдан тутар энди.
Сочларинг оқин кўрган эзгулик кутар энди,
Ўзганинг юкин сен ҳам ўзгадай кутар энди,
Акс-садоси қайтмаган «оҳ»ларинг нетар энди,
Кўринганга муҳаббатдан сўз очиш етар энди,
Йиғмасанг хаёлни, Йўлдош, девона этар энди,
Шошилмасанг ахир номинг йўқликка кетар энди.
Ёш бўлишга уринишлар умрингга хатар энди,
Ўю хаёл ёлғиз унга интилиб ўтар энди,
Ҳақ йўлини топганга тонг чароқлаб отар энди,
Куёш ҳам бошқача чиқиб, бошқача ботар энди.

ОХИРИ БОРМИ?

На куним, на туним ўтади сенсиз,
Ҳажрингда юрак қон ютади сенсиз,
Хаёлим бир чалғиб, бутун вужудим

Гўё, хўл ўтиндай тутади сенсиз!
Мендан ортиқ куйган Тоҳиринг борми,
Севгининг ё шундай тахири борми,
Ёнаману ҳеч кул бўлмасман аммо —
Йўлингни пойлашнинг охири борми?!
Муҳаббат шаробин ким татияпти,
Юрагимга қандай юклар ортяпти?
Менинг кўнглим учун тонглар отяпти,
Нозу фироқингдан яна ботяпти.
Мана куйиб-куйиб умрим ўтяпти,
Вақт ҳокими қўлга асло тутяпти,
Нима деб келган бу дунёга Йўлдош,
Ҳамон сени соғинч билан кутяпти?!

КУЗАТИШ

Оппок-оппок нурга чўлганиб,
Ўтирибсан тўрида ёниб...
Бахтли бўлгин, қизим, ишқилиб.
Ич-ичимда йиғи тикилиб —
Сен томонга қараб қўяман,
Жонимдан ҳам ортиқ суяман.
Хайрлашиш чоғи ҳам етиб,
Ҳаёлимни паришон этиб,
Оёғимга бехос йиқилдинг,
Дилни меҳр тиги-ла тилдинг.
Бугун сени узатяпман-ку,
Бекаликка кузатяпман-ку —
Нега титраб йиғлайсан, қизим?
Минг айланай ўзингдан ўзим,
Муҳаббат топ борган жойингдан.
Фақат бордир битта қоида:
Қурашмасанг келмайди ҳеч бахт,
У меҳнату бардош билан нақд.
Гуллар очсин ҳар босган изинг,
Иссиқ бўлсин ҳамиша юзинг,
Сендан доим хушхабар келса,
Ёқимли бир шабада елса —
Умримизга қўшилар умр,
Тилайман ул ҳонадонга нур.
Ўз бахтингни яратгин ўзинг,
Рози бўлгин, оппоғим, қизим!

ДЎСТИМ ҚАНИ?

Бахам кўриб бахтли онни,
Хатто кўшиб қонга қонни.
Сўзда фидо этиб жонни,
Менинг шаъним — унинг шаъни —
Бўлган ўша дўстим қани?
Турар эдинг худди тоғдай,
Қора булут босган чоғда —
Қолдирдингми мени доғда,
Асли сароб қоямидинг,
Ё эргашган соямидинг?
Бошимдан не ишлар ўтди,
Ғаму алам қишлаб ўтди,
Душманимни хушлаб ўтди,
Сархуш этиб ўз омадинг,
Аҳволимни сўрамадинг.
Тишни тишга қўйиб яшаб,
Ўз жонимдан тўйиб яшаб,
Ошларимни кимдир ошаб —
Турганида кўринмадинг,
Ё топишга уринмадинг.
Офтоб чиқса — чиқдинг сен ҳам,
Бўлолмадинг бўй ҳам — эн ҳам.
Нима қилай энди мен ҳам,
Битта сўздан, Йўлдош, қайтгин,
Аммо тўғри сўзни айтгин!

ИШОНМА

Ишонгин ёмонни ўлди десалар,
Унинг қуни тамом бўлди десалар.
Ёмон одам яхши бўлмас ҳеч қачон,
Ёмонлиги қолар чиққунича жон.
Юрагин ичида бадбинлик яшар,
Ундан ҳеч яхшилиқ кўрмаган башар.
Алдайди, сулдайди, аммо тузалмас,
Ёмонлик бағридан кўнглин узолмас.
Фақат ишон уни ўлди десалар.
Ишонма у яхши бўлди десалар!

ЖАВОБ БОРДИР

Чорловимга олислардан етиб келган садо бордир,
Хаёлимни изларидан эргаштирган ўша ёрдир.
Тушларимга кириб қолса, қўлим ҳатто ойга етар,
Хатга жавоб қайтарибди, менга шундай раво бордир.
Тун ўрнини кундуз олиб, беморлигим ўтиб кетар,
Ул жононнинг ташрифида жон-жонимга даво бордир.
Ахир унинг ғубори йўқ пориллаган кўзларида,
Тан-танамга ором сочган роҳатижон ҳаво бордир.
Таърифламай оддийгина айта қолай сўзларида —
Марҳумга жон ато этган сеҳри баланд наво бордир?
Боғу бўстон яратяпман юриб унинг изларидан,
Муҳаббатга, Йўлдош, дилдан ана шундай жавоб бордир.

ХАЁЛ

Нафасинг нафасимга, жонгинам, тегиб турса,
Киприklarинг ўзини хиёлга эгиб турса,
Шундай гўзал оламнинг борлигини унутсам,
Пойингга тиз чўқсаму нафасни ичга ютсам,
Ўзингга кўп термулсам, узоқ-узоқ термулсам!
Ғойибдан садо келиб, дилинг калитин билсам,
Адо бўлмас ташвишни ғаним йўлига сочсам,
Вафодор бўла олсанг, кўнглимни сенга очсам!

ХУСНИНГНИ КЎРИБ...

Ким билибди оламда шундай бир ҳолат бўлар:
Сенинг хуснингни кўриб ой ҳам хижолат бўлар.
Юрагимда сайроқи бир куш бўлдию пайдо
Висолнинг орзусида мен ҳам ошиғу шайдо.
Сен шоҳликни истадинг ё мен шоҳ бўлолмадим,
Висол йўли қаерда ё огоҳ бўлолмадим.
Маҳлиё бўлдингми ё муҳаббат бозорига,
Чиндан тўйиб кетдингми ё ошиқлар зорига.
Мулки дунё, мулки дил ё мулки дин қўлингдами,
Баҳра олмоқ қасдида шоҳ — гадо йўлингдами?!
Жунунми деб устимдан кулганларинг ростмиди?
Парвойи фалаклинг гўзалларга хосмиди!
Гуноҳимми ишқиму мендаги сабру бардош,
Нима учун бош узра ёғдирасан яна тош?!
Кўрибу билиб туриб бир девона аҳволини,

Бунчалар қизғонасан ишва ё сўз болини.
Кимлигимга қизиқсанг, битта мўмин мирзоман,
Аммо сенга, мен Йўлдош, қул бўлишга ризоман!

БЎЛАКЧА

Бир марта келади дунёга одам,
Меҳру муҳаббатсиз босмадим қадам.
Умримизнинг ишқий они бўлакча,
Мени сархуш этар ёниб бўлакча!

Муҳаббат инсонга нурын таратар,
Шундан совуғу иссиғу иссиқ истара.
Ишқи бор одамда нигоҳ бўлакча
Юракдан айтилган ул «оҳ» бўлакча.

Яхшию ёмонлик қайтар дунё бу,
Сўзингни ўзингга айтар дунё бу.
Омад кулиб турса, кулиш бўлакча
Сухбатларга қўшган улуш бўлакча.

Муҳаббатим дилда, ширин жонимда,
Аёлим парвона бўлиб ёнимда —
Кўзи баён этган рози бўлакча,
Меҳри балқиб турган нози бўлакча!

Муҳаббатга, Йўлдош, бағишла ўзни,
Йўқотиб қўймагин у босган изни.
Ахир ўзинг кўрдинг, ҳаво бўлакча,
Дилингга ҳамоҳанг, раво бўлакча,
Шириндан ширин бу наво бўлакча!

ҚУЁШГА БИР ҚАРА

Қуёшга бир қара, дўстим,
Ақлинг кириб, зора дўстим —
Ҳар ишдаги миннатингни,
Жонга теккан иллатингни
Ўйлаб кўрсанг, йўқотардинг,
Енгиллашар эди дардинг.
Офтобимиз ёш-қарига,
Ерми-кўкми, у барига —
Ўз нурини сочади тенг,
Саховати шунчалар кенг.
Биздан унга ҳеч бир наф йўқ.

Бу борада асло гап йўқ.
Аммо куёш қарай берар,
Кунимизга ярай берар.
Яхшилигин миннат қилмас,
Умидворлик нима — билмас.
Юрагингда бўлса куёш,
Хурсанд бўлиб кексаю ёш —
Сенга кўнглин катта очар,
Аямасдан меҳрин сочар!

ТУРДАЛИ ҲАЙДАРОВ СЎЗИ

Кимки бўлса, менга боғлик,
Ё у ёқлик — ё бу ёқлик.
Шунчалик бир эрмак учун
Қилолмайман вақти чоғлик.
Юрагимни қилади ғаш
Муҳаббатга енгил қараш.
Ҳалоқатдир уйқусираш,
Ўзинг учун ўзинг кураш.
Севсанг, ўтли хониш керак,
Бир йўласи қониш керак
Тутаб яшаш яшашмиди,
Фақатгина ёниш керак.
Қайнаб турган қоним билан,
Жасоратли оним билан,
(Дунёга бир келар инсон),
Яшаяпман жоним билан!

СИЗ РАҲБАР ЭМАССИЗ

Тақдир билан ўйнашмасинлар,
Енгил-елпи ўйлашмасинлар.
Замонанинг нозик кетганин,
Шунинг ўзи элга етганин,
Ахир, мана кўриб турибсиз,
Шундай кунда яна бурибсиз —
Ўша ёққа йўлларингизни,
Узатибсиз қўлларингизни —
Одамларнинг ҳалол ризқига!
Раҳбар бўлиб туриб Сиз қилган —
Ишлардан уялар гадо ҳам,
Бўғилар ҳар қандай садо ҳам.
Нопок ўз-ўзига чоқ қазар,
Сиз раҳбар эмассиз, алҳазар!

БИР САНАМ БОР

Гўзаллар юртидир гўзал Фарғона,
Ўзин асли номи ҳам парихона.
Зухродир, Кумушдир бари кизлари,
Азалдан ишқий нур тарар излари.
Лекин бир санам бор — ўзгача санам,
Кўрганда оловга айланар танам.
Изларида қолган жуда кўп вақтим;
Моҳимга айтишга етмади шахдим.
Ёндирсанг, ой юзли, бутунлай ёндир,
Ҳозирги ҳолатим, ахир, аёндир —
Олам гўзаллиги сенда мужассам,
Ногаҳон куч етиб, агар сўз очсам —
Гўзаллар гўзали, караминг кўрсат,
Ақлимдан озишга етмасдан фурсат!

ЙЎҚ ДЕМА

Муҳаббатга ишонгин, уни асло йўқ дема,
У курашга чорласа, қадни ростла, йўқ дема.
Бахт излаб башар аро, дил-дилим бўлди яра,
Йўлда қолмай унга ет, қасдма-қасд-ла йўқ дема.

Дунё ўзи кенгга кенг, тор учун жуда тордир,
Орзуси бошқа-бошқа минг турли одам бордир.
Муҳаббатни ким депсар, ким эса унга зордир,
Тескари ишлар кўп, ҳеч кимдан жафо йўқ дема.

Бу олам ошхўрга ош, нонхўрга эса нондир,
Кимларгадир ол-олу кимларгадир имондир.
Сен интилган кўнгиллар совиган бўлса ёндир,
Бу борада ўзингни билу вафо йўқ дема.

Кунимни холи қудрат бир амаллаб ўтказдим,
Ҳаётнинг ўйинида гоҳ ютиб, гоҳ ютказдим.
Арқонни узун ташлаб, гоҳ семириб, гоҳ оздим,
Шўх ўйнаб, кўнгил олган боди сабо йўқ дема.

Билганингни ўргату билмаганингни сўра,
Тўкилиб нобуд бўлган пишмасдан қанча гўра.
Севсанг севги топарсан, ҳар ким экканин ўрар,
Шунча яшаб, эй Йўлдош, моҳи тобон йўқ дема?

ГУЛ БОЗОРИ

(Гулчи Жўрабой Маматовга)

Муҳаббатли гўшада
Кизийди гул бозори.
Бу маскандан не учун
Йирокдир дил озори?!
Гул тутганлар ёнидан,
Ўтаётган онимда —
Оромли хис-ҳаяжон,
Жўш уради қонимда!
Кириш учун кўнгилга,
Қайси йўлдан борилар?
Гул эзгулик элчиси,
Гулдан кўзлар пориллар.
Севиб-севиб гул тутсанг,
Юрагингда аҳд яшар.
Ардоқланди муҳаббат,
Изларингда бахт яшар!
Шаҳардаю кишлоқда,
Кизиса гул бозори —
Бора-бора, эй, йўлдош,
Қолмайди дил озори!

СЕН ҲАМ ТИНГЛА

Боғимга қўнган булбул,
Излаганинг фақат гул.
Шоҳдан-шоҳга қўчмай тур.
Узоқларга учмай тур.
Тўхта ёнинга борай,
Сенга дилимни ёрай:
Ўйласам ўйинг чакки,
Ўзингни боғинг якка —
Куйчиси деб керилма,
Манманликка берилма!
Яна бошқа қушлар бор,
Уларни ҳам хушлар бор.
Ҳаммамизда ишқий жон,
Булбулгинам, булбулжон!
Юрагингни тор этма,
Муҳаббатга зор этма.

Мурувват жуда арзон,
Эшитиш керак баъзан.
Менинг ҳам бор овозим,
Тинглаш сенга ҳам лозим!
Боғимга қўнган булбул,
Излаганинг фақат гул!

ГУЗАЛ

Жонидан ҳам шириндир севги сўзи,
Зорим оққан ариқ — ёрнинг изи,
Фарходу, Тоҳиру ўша Мажнунлар
Мен каби куйганми дунё кезиб!
Қандайин сарвиноз унинг ўзи,
Нигоҳидан ёришар ернинг юзи.

Мени боғлаб, доғлаб муҳаббатга,
Вужудимни ўтдан-ўтга отган —
Дилдаги қуёшли, қайноқ ёзим,
Орзуим, армоним, баланд созим,
Дунёга сифмаган бу овозим
Маҳбубамга ёниб айтган розим!

Бир олам лаззат бор нигоҳида,
Тириклигим унинг паноҳида.
Ўзига, ҳукмига жоним фидо,
Васлига етарман нур роҳида.
Энг ширин хаёлми бу — ё худо,
Жамолини кўрдим минглар оҳида!

ҚЎШИЛИШ

Баланд тоғда йўл топиб ўзинга,
Қаёқларга, эй, ирмоқ шошыяпсан.
Сени дилдан хуш кўриб айтяпман,
Ё ночорсан, ё ҳаддан ошыяпсан.
Кўряпсанми ўн қадам нарида
Бир ариқ сени кутиб оқяпти.
Шовуллаб қанча-қанча ирмоқнинг
Етганини ютиб-ютиб оқяпти.
Умр йўлларингни қисқартиряпсан,
Тамом бўласан ахир ҳозирок.
— Йўқ-йўқ, — дер, ирмоқ, — унчалар эмас,

Ваҳимачига ўхшайсан озрок,
Кўшилиб кетар ариқ анҳорга,
Дарёмизга етсак сурамиз айш.
Йўлларда қуриб қолмоқлик ёмон,
Кўшилишлар асли кучайиш!

МАНЗУРСАН

Балаңд тоғ қат-қатин ёриб чиқибсан,
Нарига-берига бориб чиқибсан,
Охири йўл топиб ҳориб чиқибсан,
Тошларга урилиб қолиб чиқибсан,
Ўзингни юзага олиб чиқибсан!
Нозиксану аммо турганинг кучдир,
Бардошинг ҳамиша синовга дучдир,
Сен учун тоғларнинг кудрати пучдир,
Кечаси-кундузи оққанинг оққан,
Ўзгача тароват бағишлаб тоққа!
Юксак тоғ кўзларин сирли ёши сен,
Пастдаги дарёнинг бошланиши сен,
Гўзалликнинг кўзга ташланиши сен,
Севгисан, булоғим, тенги йўқ зўрсан,
Ҳаммага-ҳаммага бирдай манзурсан!

КЎЗ ТЕГМАСИН

Дил сўзларим шуки, санам кўз тегмасин,
Кўзларни ўйнатган оловли чоғингга.

Ё ножўя, кўнгил қолар сўз тегмасин,
Мен киролмай доғда юрган боғ-роғингга.

Юзинг тиниқ худди сутга чайилгандай,
Айлангим бор сенинг қайнар булоғингга.

Хуснинг нури олам бўйлаб ёйилгандай,
Офтобимсан, қани айтсам қулоғингга.

Неча йил-ки юрак сиринг билолмасман,
Олар бўлдинг охир кимни кучоғингга?

Изинг изим, ўзга йўлга жилолмасман,
Зарур бўлса ўтин бўлай ўчоғингга.

Ошиқ олиб борса шеърий савғосини,
Яна қувиб, кўп зўр берма таёғингга.

Бобур каби севиб севиб савғосини,
Бошини қўйсинми, Йўлдош, оёғингга!

ЙЎЛ ПОЙЛАБ

Йўлинг пойлаб толиқмас бу кўзлар,
Кундуз қуёш, тунлари юлдузлар —
Ёлғиз қўймай нур сочиб дилимга,
Сени доим Мен билан тенг излар,
Хаёлимда мўлтирар юлдузлар.

Раъноларнинг раъноси ўзинг-ку,
Муҳаббатим маъноси ўзинг-ку,
Кел, кўнглимни чарақлат қуёшдай,
Илтифотинг — бир оғиз сўзинг-ку,
Муҳаббатим маъноси ўзинг-ку!

Ўйни ўйга улайман, йўл пойлаб,
Куйни куйга улайман, йўл пойлаб,
Сувга чўккан тош каби ўтсинми —
Яна Йўлдош Сулаймон йўл пойлаб?
Дил розини куйлайман, йўл пойлаб!

ЖОЗИБА

Юзидан рўмолин кўтарган чоғда
Ҳамма қушлар сайраб юборса боғда,
Қора булут бехос сўкилиб кетса,
Қуёш нури эриб тўкилиб кетса —
Бу қандай жозибга, бу қандай чирой,
Бу янги қуёшми ёки янги ой?!

Фаришталар суйиб ё уни жондан
Олиб келганмикин ё Шабистондан?!

Ё «Боғи эрам»нинг парисимикин,
Манзили ундан ё нарисимикин?!

Қўл етмас юлдузим ўшамикин, деб
Чақирсам ёнимга тушармикин, деб —
Безовта бўлмас ҳеч ўю хаёлим,
Сендан рашк қилмайди севган аёлим.
Бутун эриб битди ғубору ғамим,
Эй, менинг соғинчим, дилбар кўкламим!

ҚАЕРДАСАН?

Келди ўзинг айтган ёз,
Қаердасан, бер овоз!

Изинг бўйлаб оқяпти
Юрагимдан ишқий роз!
Бир кўрдиму йўқотдим,
Ҳижрон бағрига тортди,
Куйишим ҳаддан ортди,
Тузалмас дардга ботдим —
Келди ўзинг айтган ёз,
Қаердасан, бер овоз!

Гулдай нозик лабингни,
Назокатли таъбингни
Эзиляпман соғиниб,
Муҳаббатли қалбингни —
Келди ўзинг айтган ёз,
Қаердасан, бер овоз!
Ёноғингда қуёш бор,
Ўзгача кўзи кош бор.
Сени излаб тополмай
Қанча нигоҳда ёш бор —
Келди ўзинг айтган ёз,
Қаердасан, бер овоз!

Умрим фамли баётми,
Йўлдошга ё бахт ётми?
Сенсиз ҳаёт ҳаётми —
Келди ўша тўкин ёз,
Қаердасан, бер овоз?!

ОЙ ДЕСАМ ОЙ

О, онажон,
Фарғонажон,
Гўзалларнинг гўзали.
Дилдаги ох, Ўтли нигоҳ,
Муҳаббатсан азали.
Ой десам ой,
Тенгсиз чирой,
Кун десам кунсан ўзинг.
Севгисизга

Йўл йўқ ўзга,
Зим-зиё тунсан ўзинг.
Севги сири,
Ё шивири
Боғларинг куйиданми?
Булбулдай куш
Нега сархуш,
Гулнинг хуш бўйиданми?
Одамлигим,
Бардамлигим,
Юракдаги чўғимсан.
Ўю хушим,
Ширин тушим,
Боримсану йўғимсан.
О, онажон,
Фарғонажон!

ЁДДА ТУТ

Жуда ҳам олисда кезиб юрибман,
Юрагимни ўзим эзиб юрибман.
Юртим хавосига тезроқ етмасам,
Мусофирлик таркин адо этмасам —
Йўқотиб қўйяпман орзуларимни,
Дилимга битилган ёзувларимни.
Хаёлимни яна тортяпти кўпроқ
Болалигим ўтган жонажон тупроқ.
Боболардан қолган энг азиз ўтит:
Туғилган ерини тарк этмас йигит!
Ўзгалар юртида подшоҳ бўлгунча,
Ўз она юртингда, майли ўлгунча —
Гадо бўлсанг, кўзинг очик кетмайди.
Бу бахтнинг қадрига асло етмайди —
Меҳру муҳаббатни билмаган одам.
Ёшлигимда бир сўз айтганлар дадам:
Қорним деб, устим деб ҳар тараф чопма,
Қидирган бахтингни топмасанг топма —
Аждодлар сўзин ҳеч бурма эгрига,
Фақат ит чопади тўйган ерига!
Сен эса, одамсан, ёдда тут ҳар он —
Туғилган ерига чопади инсон!
Юртим хавосига тезроқ етмасам,
Мусофирлик таркин адо этмасам —
Инсон деган сўзга тушираман доғ,

Янчиб юборади елкамдаги тоғ.
Чиркираб қолади отам арвоҳи,
Вужудим ёндираб соғинчлар оҳи!

АТОЙИ ХУДО

Тонг махали сени бехос кўриб қолдим,
Кўзимни ололмай тикка туриб қолдим,
Сен баҳона ёки хаёл суриб қолдим,
Ўзимнинг бошимга ўзим уриб қолдим.
Ўтган йил сен келган кун у қувониб чин,
Майда қилиб ўриб олган эди сочин.
Учириб юбордим оқлолмай ишончин,
Қаёқлардан етиб келдинг, қалдирғочим?!
Мени энди тамом хароб этиб кетди,
Ўзинг кўрдинг, мана, сароб этиб кетди,
Кўзларим тўрт бўлиб йўлин пойлаяпман,
Бундай яшаш охир жондан ўтиб кетди.
Сен келдинг уйимни уй ўрнида кўриб,
Вижирлаб-вижирлаб, ширин суҳбат қуриб,
Нега уй файзи йўқ деб ўйлаяпсанми,
Ўзимдан ҳам хафаман яна туриб-туриб!
Ҳозир у истаса пойига жон фидо,
На етади арзим, на етади нидо!
Жуфти ҳалолингдан асло бўлма жудо,
Тилак шудир сенга, эй, атойи худо!

АРМОН

Юрагимни ўртаган
Дардни отдим ўртага.
Қучоғингга ол мени,
Ёшлигимнинг эртаги.
Орзу-ҳавасга ёрман,
Сенда ҳам борми армон?
Нигоҳ кимга илинди,
Ёлғонлиги билинди.
Титраб турар лабларинг,
Муҳаббатми юлинди?
Муҳаббат бу — хонумон,
Сенда ҳам борми армон?
Яна оғир кунингда
Кимдир сендан безганми?
Танҳо қолган тунингда

Ё ёлғизлик эзганми?
Мен ҳам меҳрга зорман,
Сенда ҳам борми армон?
Алдаганми ё дўстинг,
Қанотингми қайрилган?
Минг азобга ташланар,
Ўлмай туриб айрилган!
Одам одамга дармон,
Сенда ҳам борми армон?
Нима тушди бу бошга,
Суянибсан кўз ёшга?
Йўлдошнинг ҳам хаёли
Урилдими ё тошга?
Умид йўлида борман,
Сенда ҳам кўпми армон?!

ОШИҚ ТИЛАГИ

Кузатдилар бугун тўйингни,
Кўролмасман энди бўйингни.
Орзуларим учиб кетдилар,
Бир йўласи кўчиб кетдилар,
Ой висолинг насиб этмади,
Кўп куйдиму кўлим етмади —
Бу гулзордан бир гул узгани,
Севиб қолдинг ахир ўзгани!
Тош кўнгилни шундай ийдирган
Юрагингга номин тугдирган,
Мени эса ўтда куйдирган —
Ким экан у сени суйдирган?
Иқболингга мард бўлса бўлди,
Унда мендек дард бўлса бўлди:
Айланасан унинг жонига,
Сени кўяр куёш ёнига.
Муҳаббатни куйлаш аҳдимдир,
Борлигингнинг ўзи бахтимдир.
Кўзларингнинг ёшин кўрмайин,
Ё маломат тошин кўрмайин.
Ёниб-ёниб танҳо ўтарман,
Тушларимда гуллар тутарман,
Бу дунёдан нима кутарман,
Фарёдимни ичга ютарман.
Йўк энди бошқа йўл, жоним,
Севганингга Лайли бўл, жоним.

Кузатдилар бутун тўйингни,
Кўролмасман энди бўйингни.

ИККИ ПАРИ ИККИ ЁНИМДА

Хаёлларим ширин паришон,
Хоҳ ишонма, хоҳласанг ишон.
Икки пари икки ёнимда,
Иккови ҳам гўё жонимда.
Бири Лайлим, бири Шириним,
Яширмайман бунинг сирини:
Фарходману яна Мажнунман,
Ана шундан жуда мамнунман.
Юролмасман энди осуда,
Икки ўт тенг ёнар кўксимда.
Хўп очилган кўнглимнинг кулфи,
Тўлганишиб иккисин зулфи —
Дилларга сув бўлиб оқяпти.
Одамлар ишқ билан боқяпти.
Рашким кўзгаб қолар баъзида,
Эркалик бор улар созида.
Сархушланиб севгим ёзида,
Энтикаман ишва, нозидан.
Хаёлим Оқ сувда — Кўк сувда,
Икки ўт тенг ёнар кўксимда!

КЎЗИМ БЕХОС ТУШИБ...

Ағдар-тўнтар бўлиб кетди бу дунё,
Хайратларга тўлиб кетди бу дунё,
Асло кутилмаган ўт ёнди танда,
Бу гўзал ёнимдан ўтаётганда!
Ўнгимми, тушимми билолмай қолдим,
Қилар ишларимни қилолмай қолдим.
Ўйлар ўйимни ҳам ўйлолмай қолдим,
Ундан ўзга ёкка бўйлолмай қолдим.
Яноқлар ярақлар худди куёшдай,
Киприкка илинган омонат ёшдай —
Тўкилди пойига қиёссиз меҳрим,
Хушимни олдим жозиба сеҳри?!
Шак йўқ унинг нурдан яралганига,
Нигоҳидан кўшиқ таралганига!
Отаси куёшми, онаси ойми,

«Боғи эрам» унга туғилган жойми?
 Чикқанмикин десам эртақ бағридан,
 Ғўзалликда ўтиб тушар баридан.
 Атлас яшнаб кетган унинг эғнида,
 Изидан изиллар яна бир нидо!
 Таърифига кучи етар сўзим йўқ,
 Ўзни ушлайдиган бирор тўзим йўқ.
 Яна уни кўрмоқ бўларми насиб,
 Қандай бахтли йигит унга муносиб?!
 Кўзим беҳос тушиб, қолдим балога,
 Кул керакми ё бу ҳусни аълога?
 Кулликка танласа бахтим ўнгани,
 Бошга, Йўлдош, Ҳумо қуши кўнгани!

ОДАМИЙЛИК ФАСЛИ ФАРҒОНА

(Назира)

Унутиб қўйганмиз — юртнинг улуғ боболарини,
 Тарихнинг қалбидан оққан дардли наволарини,
 Булбули ғўёсини, ҳатто ширин ҳаволарини,
 Кўнгилнинг ороми ўшал тонгги саболарини,
 Қаердан топармиз энди бунинг даъволарини?
 Оҳ, десам Фарғона куймасин деб ўзимни тутдим,
 Ўз ёғимга ўзим қоврилдим сўзимни тутдим,
 Муштин кўтарганга кўнгли учун юзимни тутдим,
 Икболим ўғрисин сийдадим бу белни боғлаб,
 Боболардан қолган ул фидойи изимни тутдим.
 Аҳмад Фарғонийнинг шаънига тўлиб қўшиқ айтсам,
 «Сохиби ҳидоя» қутлуғ номин ҳам қўшиб айтсам,
 Темур Малик бобом имонимдир, ҳўп жўшиб айтсам,
 Сарвари коинот васфи доим кўнгилда ёниб,
 Ўз қисматимдан сўз очганда бир оз тушиб айтсам!
 Ғаддор фалак нима учун Хозиқ кўзини ўйди,
 Нодиранинг бошига тегирмоннинг тошини қўйди,
 Увайсий йўлига кулфатларни тоғ қилиб уйди,
 Фурқатий Фурқатдан, муқимликдан Муқимий куйди,
 Нега замон мардни қўйиб, ниқоб кийганни суйди?
 Зулумот қўйнидан ҳам ҳамиша нур излаганман,
 Умидим нигоҳлар тафтими, кўр излаганман
 Ўзимни «сен»ладим, ўзгаларни ҳўп сизлаганман,
 Қаптархона эмас, юртим, ахир бу Фарғона-ку,
 Ҳалолликдан бошқа йўл нораво деб бўзлаганман!
 Юзидан нур томар кимки, бўлса насли Фарғона,

Хорижда кўп кўрдим, орзулари васли Фарғона,
Муҳаббату мардлик, одамийлик фасли Фарғона,
Толмагин юртдошлар хизматин адо этишдан,
Бахтлisan, эй, Йўлдош, сен мардуми асли Фарғона!

ҚАНИ ЭНДИ

(Ўзбекистон халқ ҳофизи Муҳоджон Аҳмедов хотирасига)

Гуссаи айрилиқ важдан жон ўртар,
Кўнгилларни ичдан эзиб чунон ўртар
Муқимий дилида Фурқат пинҳон ўртар,
Машраб, яна нола этар, жаҳон ўртар.
Қани ул ҳофизи халқ, қайноқ қон ўртар,
Муҳоддини ўйлаб бугун Кўқон ўртар.

Муҳоджон куйласа тоғлар ҳам хоб эди,
«Муқриби хуш лаҳча» эди, хўп соф эди,
Ташна ошиқ бағри учун у об эди.
Эзгулик йўлига доим тавоб эди,
Ҳалоллик сўзига ўзи жавоб эди,
Муҳаббат дардидан бағри кабоб эди.

Умр ўтди кўз очиб юмгандай шувиллаб,
Дилни эзди дорил бақоси увуллаб.
Кўшиқлари унинг изидан чувуллаб,
Чаманзорим қолди булбулсиз хувиллаб.
Фалак ғаддорлигидан бошим ҳам ғувуллаб,
Юзу кўксимни нам этиб, кўз ёшим дувуллаб.

Қайдадир суҳбати жонон они энди,
Қай гулшанга қўнди унинг жони энди.
Тупроқ остидами қўшиқ қони энди.
Бош урсак деворга борми маъни энди?
Не наф излаяпмиз ёниб-ёниб энди?
Йиғлагин, эй аҳли Кўқон, қани энди!

УМР НЕГА ЕМИРИЛАР?

Дили бошқа, сўз бошқа,
Бир қарасанг юз бошқа,
Мўлтираган кўз бошқа,

Умримни кемиради,
Умримни емиради.
Озаймасдан жоҳиллар,
Изтиробда оқиллар.
Ичи куйган бахиллар
Умримни кемиради,
Умримни емиради.
Яна висир-висирлар,
Тишлари ҳам қисирлар.
Мени эзиб бу сирлар
Умримни кемиради
Умримни емиради.
Ҳушомадгўй қилпанглар,
Яшашни пул деб англар.
Кўзга кўринмас жанглар
Умримни кемиради
Умримни емиради.
Кимдир билиб-билмасдан,
Кўзларига илмасдан,
Назар-писанд қилмасдан
Умримни кемиради,
Умримни емиради.
Кемиришдан нима наф?
Емиришдан нима наф?
Куйлайман бағрим қонаб:
Ғанимат деб ҳар дамни
Авайлайлик одамни!

ОЛАМ МЕНИКИ

Тонг отарди,
Кеч кирарди,
Ойў йиллар шундай ўтарди.
Тирикчилик ташвиши борда,
Кунларимни гўё ютарди.
Ҳаёлимда шайтоннинг қўли
Жуда-жуда ҳам узун эди.
«Яхшиларга кун йўк» дейдилар,
Бу ҳам менинг бир сўзим эди.
Хувиллаган эди ич-ичим,
Сўнгсиз туман ичра яшардим.

Сени кўрдим,
Ростланди қаддим,
Нима бўлди ўзи, ёшардим?!
Соғинч билан кутаман энди
Ҳар тун оппоқ тонгнинг отишин.
Лоқайдликни муҳаббат енгди,
Аммо сенга зўрим йўқ —
Тушин!
Жаҳонни ёритдинг қуёшдай,
Борлигининг ўзи — бир бахтдир.
Ёнингдаги ўша қутлуғ жой
Мен қулингга тушдаги тахтдир.
Узун қилиб қўйдинг қўлимни,
Сен ҳам севгин демасман ҳеч-ҳеч!
Севиб қолдим,
Олам меники,
Шайтонларнинг бари қолди кеч!
...Сен ҳам севгин демасман ҳеч-ҳеч!

СОҒИНИШ

Гўзаллар гўзали жоним Фарғона,
Яна ўзим бўлай сенга парвона.
Аммо дилга сиғмас ҳозир тарона,
Кучоғингда қолган бахту толеим,
Мени излаб келган йўқдир ҳалиям!
Кеча-кундуз фақат хаёлим сенда,
Хайрлашган ҳолатим ахир эсингда.
Ўшанда сенинг ҳам ўтли ҳиссингда —
Унутиш бор эди вақту маконни,
Қайтариб бўлмайдим энди у онни!
Кўзингга тикилиб турган онларим,
Меҳрингдан жўш урган қайноқ қонларим,
Минг жонга айланиб кетган жонларим,
Жамолингдан кучим қудратга тўлган,
Наҳот, бари тушга айланиб бўлган!
Мени айрилиққа ташлаган фалак,
Қани, бу дунёни титратган малак,
Қаердадир, райҳон, хушбўй хандалак,
Қани, фақат менга бағишланган сўз,
Мендан бошқасига термулмаган кўз!

Қорнинг оппоқ-оппоқ бўлиб ёғиши,
Не гўзаллик бўлса, унинг оғуши —
Сени эслатади, сени, окқушим!
Тўхтасин дилимга ёғаетган сел.
Ҳижрон пардасини кўтар-у эй, кел!
Мени ёлғиз кўриб, кўчалар ҳайрон,
Кулгумни соғиниб, нечалар ҳайрон,
Нола қилганимга кечалар ҳайрон!
Сени кутаётган пойтахтга қара,
Йўл пойлаб ўзига беряпти оро!
Яшира олмасман соғинганимни,
Энди билдим ҳижрон деган ғанимни,
Жудо этмасидан жоним танимни —
Ўзинг йўқлаб келсанг узаяр умрим,
Ёлғиз сен булбулим, ёлғиз сен кумрим!
Сенга ҳам, менга ҳам Фарғона жондир,
Ёддан кўтарилса — ғафлатли ондир,
Сен бор, Фарғона бор, бу Йўлдош хондир.
Сени кузатгани чиқар бутун эл,
Фарғонани ўзинг бирга олиб кел!

МЕҲРИНГ ТАФТИ

Фарғонажонимдан йирокда туриб,
Куни йилдай узоқ фирокда туриб,
Нигоҳларим сендай чирокда туриб —
Яйраган пайтида куч олар кучим,
Муҳаббатли ондан ёришар ичим!
Биёбонда ташна бўлгандай обга,
Юрагим оқади ўша тарафга,
Висолинг айланган шону шарафга!
Кўринмай қоляпти ҳеч нима кўзга,
Ишим йўқ, ҳушим йўқ соғинчдан ўзга!
Насиб этганича топсам-да кадр,
Паришон юришим боиси надир:
Ўзим бу ердаю жоним сендадир!
Хаёлим қушлари бағрингда кезар,
Меҳринг тафти келиб, кўнглимни безар.
Менсиз дориломон яшаб турибсан,
Дунёни қаратиб, яшнаб турибсан.
Эй, Йўлдош, сен унга ташна турибсан,
Сенсиз тўхтаб қолар тандаги қоним,
Фарғона жонимсан, Фарғонажоним!

ҚАЧОНГАЧА?

Кўчада йигит-қизлар қор ўйнаб чувуллашар,
Завқли-шавқли хаёлим паришон чувалашар.
Иккимиз ҳам яқинда қорда яйраган эдик,
Изхори ишқ айтишиб, роса сайраган эдик.
Муҳаббатимга фақат ёлғиз ўзинг-ку эга,
Кўзларимга бехосдан кўринмай қолдинг нега?
Нима учун ўзингни мендан олиб қочяпсан,
Умримни гаму алам майдонига сочяпсан?!
Хувуллаб соғинчини ичга ютяпти кўча,
Ҳозир менга қўшилиб, сени кутяпти кўча.
Пойингга тўшалапти «оқ гилам бўлайин» деб,
Бору йўғим пар каби ҳам юмшоғу майин деб —
Қорлар осмондан эмас, менинг дилимдан ёғар,
Ҳижронингдан лол қотиб турган тилимдан ёғар.
Кўчада йигит-қизлар қор ўйнаб чувуллашар,
Қачонгача хаёлим паришон чувалашар?!

БУ ЕРГА ТЕЗРОҚ КЕЛ

Дунёда қутлуғ жой улуғ мозордир,
Уни йўқламаслик дилга озордир.
Бугун ҳам йўл олдим ул манзил томон,
Қишлиги учунми мискин ўйдаман.
Ором олмоқдадир бунда не-не жон,
Бу ерга тезроқ кел, гўзал баҳоржон!
Бекорга эмасдир қуйиб, ёнишим,
Кўпи яқинларим, кўпи танишим.
Мени деб, сени деб яшаганлар бор,
Кўп ишлаб, аммо оз ошаганлар бор,
Бирлари маърифат нурини сочган,
Бири эса олам сирини очган.
Бирининг боғидан хушбўй уфурган,
Яна бири тонгда кўча супурган.
Айта берсам барин ўчмас изи бор,
Қанча яхши ўғил, яхши қизи бор.
Яшил либос кийсин мана бу қабр,
Изғиринда турса чидамас сабр.
Қаерга қарасам, қировлар маржон,
Бу ерга тезроқ кел, гўзал баҳоржон!

УНИ ҚАЙДАН ТОПАРМАН

Кўнгил истар бир куйни,
Изларидан чопарман.
Қайда унинг макони,
Уни қайдан топарман.
Ширин сўзу аския
Қонингда бор, Кўқонжон.
Шоирларнинг жон-жони,
Жонингда бор, Кўқонжон.
Сен гулларнинг шаҳрисан,
Сен булбуллар фаҳрисан,
Муҳаббатнинг рамзисан,
Шеърый илҳом наҳрисан
Менга ёлғиз сирдошдай
Туйиласан Кўқонжон.
Кўшиқ бўлиб дилимга
Куйиласан Кўқонжон.
Ошиқ келса бош уриб,
Бағрингни оч Кўқонжон.
Севги чун ёнгин жон,
Сен Йўлдошга ҳаяжон!
Ниманидир излайман,
Умрим бўйи чопарман.
Агар анқо бўлса ҳам
Кўқонжондан топарман!

БОҒ КЕЗАСАН

Ойжамолим тонг чоғи боғ кезасан,
Нигоҳингда назокат, ҳаё тўкин.
Нималар деб шивирлар гунча лабинг,
Тонг насими дегани ё шумикин?

Субҳидамда кимгадир гул узасан,
Қадамларинг товуши куйдай ширин.
Кўзларинг ёнишида ишқ яширин,
Чин ошиқлар сезишар бунинг сирин.

Хаёлингни олдим сўзлаб-сўзлаб,
Гулдасталар тузьяпсан кимни кўзлаб
Умрим ўтиб бормоқда сени излаб,
Йўлингда қолиб кетмай бўзлаб-бўзлаб!

ШОШИЛИШ

Эс-хушим ўзимга кўпдан қайтмайди,
Боисини дил ҳар кимга айтмайди.
Бехос кўриб қолдим уни кўчада,
Хаёл қурғур шундан бери учди —
Ул маҳлиқо босиб ўтган излардан.
Дашнаи тез борми ё бу кўзлардан —
Юракка оғриқли ороми тушди,
Умр ўтиб борарми ё энди тушдай.
Тинчим йўқ шохдан-шохга қўнган қушдай,
Гоҳ сезаман ўзимни жуда бўшдай.
Бир кўришда шунча ташларми қалов,
Ичим ўз-ўзидан пуркаган олов —
Ер юзин ёндириб юбормасидан,
Кечикмай, келайлик, гапнинг ростидан:
Шошганимни сезар ҳар бир қараган,
Ўзга сўз қўшмагин энди орага!
Хушимни ўзимга қайтаргин, санам,
Карам кўрсатишга шошилгин сен ҳам,
Ер юзин ёндириб юбормасимдан...

ҚАДАМ ТАГИДА

Отангнинг қабрини излаб боряпсан,
Уни олислардан кўзлаб боряпсан.
Ҳеч ерга қарамай сўзлаб боряпсан,
Борлиқни унутиб, бўзлаб боряпсан.
Майли, кўзлаб бору майли, сўзлаб бор,
Сенга ўғитим йўқ, майли, бўзлаб бор.
Сен босган ҳар битта қадам тагида
Отангдан улуғлар ҳатто юзлаб бор!

ШОҲИМАРДОНДА

Бу манзилим «боғи эрам» аслида,
Нурга тўлар дилим унинг васлидан.
Оҳанрабомикин чорлаб туради,
Муҳаббатми у ё порлаб туради?!

Шаҳарнинг алдамчи кўзидан қочиб,
Юракни ўйнатган сўзидан қочиб,
Тоғлар орасидан ўтиб бораман,
Ширин ҳавосини ютиб бораман.

Кўзларим чакнайди қушларни кўриб,
Қўл ушлашган дили хушларни кўриб,
Ечилар кўнгилга тугилган ғашлар,
Ёмон ёмонлигин бу ерда ташлар.

Бир-бирин яхшилик томонга бошлар,
Поклик бахт эканин ҳис этар ёшлар!
Одамларга қаранг, ғамдан гапирмас,
Қуйлару ўйнару камдан гапирмас.

Эркалаб силайди юзни саболар,
Ҳалоллик дарсини ўқир боболар.
Ғубордан холидир яйлову само,
Тилак билан келар келину момо!

Тошдан-тошга сакраб юришар қизлар,
Ёр танлаш суҳбатин қуришар қизлар,
Ҳусну малоҳатни этишар кўз-кўз,
Тохиру Фарҳоддан очишади сўз.

Жим турарми буни кўриб танда жон,
Бунда Тошкент, Кўкон, бунда Андижон,
Бунда Самарқанду бунда Бухоро,
Гоҳ сархуш кезаман гўзаллар аро!

Ким райҳон ё жийда гулин суяди,
Кўзининг тагига олиб қўяди!
«Жаннат ариқ»дан сув ичган чоғимда,
Оқ сувни, кўк сувни кечган чоғимда —
Айтолмаган меҳрим тилим учиди,
Юргандай бўламан эртак ичиди!
Тоғларнинг маскани суянган тоғим,
Муҳаббат шивирин тинглаган боғим,
Кўнглимни хушлаган сирдош ўртоғим,
Соғинганда очиб борсам кучоғим —
Ғубор қолмас, Йўлдош, кўнгилу танда,
Ажойиб ҳислат бор Шохимардонда!

СЕНДАДИР

Жисму исмим менда, руху жоним сендадир,
Ғаму ташвиш менда, ширин оним сендадир.

Бир ишоранг тоғ этар, ё бири абгор этар,
Билагим кучию рангим қони сендадир.

Умримнинг йўлларин узайтирар бир нигоҳ,
У раво кўрдими, ё гадоман, ёки шоҳ,
Изимни кузатган ул посбоним сендадир!
Дилдан не ўтганин ёру дўстим биларми,
Бу бевафо дунё менга вафо қиларми?
Яшашга умиду чин жаҳоним сендадир!

Оз умримда жуда кўп аламлар бошдан кечди,
Ноҳақлик кишанин севгининг ўзи ечди.
Иқболу саодатнинг бари қони сендадир.
Истасанг бошимга, майли, осмонни ташла.
Ахир бир меҳмонман, кўнгил очишга бошла,
Йўлдошнинг ихтиёри, Ер-осмони сендадир!

ЛАБ

Бир нималар демоққа оҳиста шайланди лаб,
Фикру зикримни тортиб, орзуга айланди лаб.
Гўёки гул ғунчаси субҳидамда очди лаб,
Ўзидан бир нозми ё, ишвами сочди лаб.
Ногаҳон нигоҳ тушиб, бир умр суйдирди лаб,
Ҳали яқин бормасдан лабимни куйдирди лаб.
Бутунлай хушни олиб янгидан ёндирди лаб,
Ердаги ҳамма бошқа лаззатдан тондирди лаб.
Ороми сархуш этар ё эски шаробми лаб,
Ташналик ортди яна, анқо ё саробми лаб.
Ё гулми, ё гулдайин шунчалар нозикми лаб,
Қаддим ғоз тикланади, ё кучга озиқми лаб?
Бўсанинг соғинчидан таранглашиб тўлди лаб,
Йўлдош лабида қолган арзу-армон бўлди лаб!

ЯРАТАРМАН

Бир қараб, не куйга солдинг мени ўзи,
Қамони киприкда отдинг нени ўзи?
Оғриғу лаззати бор бу қандай ўқдир?
Шундан бери юрак ёниб турган чўғдир:
Хусни малоҳатга тўлиқ эга ўзинг,
Севишдан ўзгани билмас деб ўйлама,

Яна тил билан дил бирмас деб ўйлама.
Ишқимдан наҳри боғ яратарман ҳали,
Элимни ўзимга қаратарман ҳали.
Шоҳжаҳон бобомдай дил-дилимдан суйдим,
Мумтозмаҳалимсан сен, эй нури дийдам!
Не машаққат бўлса ол дош муҳаббатдан,
Ўз бахтимни топдим, Йўлдош, муҳаббатдан!

ЭЙ, ЛОЛА

Мени Водил қирлари жуда хушнуд кутди,
Лолалар жилмайишиб, лим-лим қадах тутди.
Чакнашлари Лайлига ўхшаб кетар худди
Ўзимни ушлолмадим висолига етган чоғ,
Хаёлимда Лайлига Мажнун очди кучок!
Неча рангда товланиб турадиган гул қўп,
Майли, булбул яйрасин унга шеърлар ўқиб.
Майли, кўнглин бўшатсин кимдир эртақ тўқиб.
Ўзимдану сўзимдан Сизни хуш кўраман,
Ёлғонлардан толиксам Сизни туш кўраман.
Куйдириб йўқ этдингиз дилимдаги ғашни,
Орзу қиламан Сиздай ловуллаб яшашни,
Бу дунёга сиғмаган қалбим Сизга ташна.
Ер қизил, қип-қизилдир Сиз тутган пиёла!
Сиз Мажнуннинг қоними ё чиндан, эй лола!

ЖОНИМНИНГ ЖОНИ

Овозингни яна эшитдим симдан!
Бир «оҳ» ёниб кетди ичим-ичимда!
О, сенинг товушинг оромбахш бир май,
Менга изҳори ишқ навбати келмай —
Ўтли муҳаббатнинг ҳароратидан,
Бутунлайин эриб қати-қатидан —
Янги телефон ҳам бузилиб қолди,
Сўзинг ўз-ўзидан узилиб қолди.
Ўзгача дунёсан, ўзга бир тилсим,
Чидаш беролмади ҳатто совуқ сим —
Сенинг оддийгина саломларингга.
Қурбон бўлсам ҳар бир каломларингга,
Ўша ҳаётимнинг энг бахтли они,
Ул пари, эй Йўлдош, жонингнинг жони!

ҚИШ ЗАВҚИ

Совукни кўрсатиб, совукни кўз-кўзлаб,
Қаҳридан, заҳридан ер музлаб, сув музлаб,
Қиличин яланғоч кўтариб киш келди,
Ерга дам бергани деҳқонга хуш келди.
Шаҳрим тозаликда шунча сариштами,
Борлиқ оппоқ-оппоқ ё бу фариштами?!
Ойнаси кўчага қараган уйимдан,
Кўринади худди нур мисоли кийимда —
Кучоққа сиғмайди етилган чинорлар,
Кўк юзин ялашга интилган чинорлар,
Кўчани тўлдирган ёш-яланг шовқини,
Хаёлда сураман ёшликнинг завқини.
Яширинми бунда ё ошиқона сир,
О, муҳаббат, яна этипсан асир!

КЕРАК ЭНДИ

Ёшлари бир ерга борган қариларга,
Майда-чўйда гапдан-сўздан нариларга —
На мулку на амал тахти керак энди,
Ёру дўстининг меҳри нақди керак энди.
Инсоф берсин худо ўғил-қизимизга,
Очиқ бағир ато этсин ўзимизга.
Нималар қилганмиз ўзи элимизга,
Қаердан оламиз қувват белимизга.
Кўз ташлайлик гоҳ-гоҳ босган изимизга,
Бор бўлса кўринмай қолмас кўзимизга!
Элу халқ билади ким ҳалол, ким айёр,
Эзгуликнинг умри, эй Йўлдош, узаяр!
На мулку на амал тахти керак энди;
Ёру дўстининг меҳри нақди керак энди!

ТУФИЛГАН КУН

(Қамолiddин Салоҳиддиновга)

Бошим кўкда бугун, сен туфилган кун,
Фарзгўйлар аламидан бўғилган кун.
Олам қалби покликка йўғрилган кун,
Сени қутлаб дўсту ёр йиғилган кун!
Тунлар ичра яхшиларга чироксан,

Ноҳалоллар даврасидан йироқсан.
Эзгуликка доим шундай кучоқ оч,
Қоронғудан нур қидиру меҳринг соч!
Муҳаббатдан яралган Одам Ато,
Муҳаббатдан адашма, қилма хато,
Баланд ёққин севгининг чироғини,
Яқин этгин одамлар йироғини.
Заҳар сочар азалдан илон ниши,
Одамларни дўст этмоқ одам иши.
Ёронларни висолга чорлаб тургин,
Қаерларда бўлсанг ҳам порлаб тургин.
Сендайлар бор, кўпларнинг йўқ ташвиши,
Тепамизда айланар иқбол қуши!
Ўтирибман дўстларим орасида,
Кўринишар кўзим оқ-қорасида.
Беғуборлик туғилган дақиқада,
Кину фитна бўғилган дақиқада —
Майда хисни улоқтир, Йўлдош, бугун,
Меҳринг тоза булоқдир, Йўлдош, бугун!

МИНГ ШУКУР

Қаерданман, кимман ўзи аслида,
Ор-номусим қайси зотнинг наслидан?
Қайси тупроқдану қайси хаводан,
Вужудим уйғонди қайси наводан!
Танимни ич-ичдан куйдирган оҳим —
Сенгадир, ё тангрим, ёлғиз паноҳим!
Минг шукур, сен мени дилдан яратдинг.
Ўзингни севдириб, яна яйратдинг!
Дунёда ишондим нимага, кимга —
Сифиниб яшадим муҳаббатимга!
Ўзгаларга ишқим изҳори қандай,
Севмадим ҳеч кимни сени севгандай!
Арзим бор: Йўлдошнинг бўлсин равоси —
Фақат Фарғонанинг еру хавоси!

ЯХШИЛИК

(Фидоийи муаллим Раҳматжон Йўлдошевга)

Меҳрингизни сочгансиз,
Дилингизни очгансиз —
Ёру дўстга ҳамиша.
Бағрингиз-ку бир гўша —

Муҳаббатли садога!
Ҳам шоҳу ҳам гадога
Бир кўз билан қараган,
Нифоқ солмас орага,
Бир-бирига қўл берар,
Парвозига йўл берар.
Елкасида офир юк,
Гоҳ кичкина, гоҳ буюк
Шогирдларни ўстирар,
Ўртада бир хис турар —
Яхшиликни эслатиб,
Бу эзгулик хислати.
Чиқиб шундай елкага
Узоқ-яқин ўлкага
Нигоҳини ташлаган,
Иzlанишни бошлаган
Талабингиз оз эмас.
Бу шунчаки роз эмас —
Ёзган шеърӣй заҳматим,
Номингизга раҳматим!

ЁЛГИЗ ҚУШ

Боғимда сайр этардим,
Аллақандай хуш дардим —
Беихтиёр кўзгалди,
Бор хаёлни у олди?

Назаримда минг тилда,
Ёниб куйлаб дил-дилдан
Нола қилар ёлғиз қуш,
Камдир унга минг олқиш.

Номи йўғу бир буюк,
Суюклардан ҳам суюк
Топган рангли оҳангни,
Асир этдинг, оғайни.

Ёлғизман мен ҳам сендай,
Яна ором бер жиндай.
Эй, нотаниш қушжоним,
Дардимга дард қуш, жоним!

ВОДИЛ

Водилим
Жон-дилим —
Хавонг бўлакча.
Оромли,
Маромли
Навонг бўлакча.
Булбулми,
Ё гулми
Сендаги чирой?
Тун ичи
Сой кечиб
Чўмилади ой.
Шивирлаб,
Гунча лаб,
Шабадахоним,
Ўпганда
Жон-танда
Яйрайди қоним.
Боғларинг,
Тогларинг
Сувидан яшнар.
Мен эса,
Бир бўса,
Висолга ташна,
Ўшал қиз.
Босган из
Юрар йўлимдир.
Гар ёқсам,
Бир бокса,
Келди қулим деб.
Мен излай,
Ул қиз-ла
Боғлаб қўй бошим,
Водилим,
Жон-дилим.
Ўзинг куёшим!

ИЛҲОМ

Шоҳлар ҳам кўрмаган сендай парини,
Ақлу идрокимнинг олдинг барини.
Ҳаёнинг, ибонинг куёшимисан,
Нимасан, ошиқлар кўз ёшимисан?

Оламнинг бор хусни сенда йиғилган,
Зиёмисан ё тун бағрини тилган?
Азобингдан ширин йиғлагим келар,
Топмай сени хаёл сарсари елар.
Ажиб туш кўрарман гоҳи-гоҳида,
Роҳат олармишсан дилим оҳидан!
Ишк бўлиб томирда урган қонимсан,
Фарғонада топган бахтли онимсан,
Илҳомсан, орзусан, рости, жонимсан!

СЕНГА КЎЗИ ТУШГАНЛАР

Сени кўпдан биларман йўлим устида яшайсан,
На кимгадир сўзлайсан, на кўз қирин ташлайсан.
Юзларинг оқи окқа, қизил қизилга чўлғанди,
Узуну қора сочинг кўзим олдида тўлғанди.
Бамисоли сарв қадинг яна ўзгача тўлғандир.
Сенга кўзи тушганлар, ахир бўлганча бўлғандир.
Қалдирғоч қанотидай қайрилма қошингни кўриб,
Кўз учида ним кулиб ўтган қарошингни кўриб,
Жон-жонимни олғувчи ҳиндуяш холингни кўриб,
Унинг остида турган лаби болингни кўриб —
Ҳушим учди, эй маҳваш, кўнглим ҳам бузилиб кетди,
Йўлдошнинг ичи-ичидан нимадир узилиб кетди.

ДОҒДАМАН

Тушимда ловуллаб, лабин буриб турар,
Кўнгилга не тушса, уни суриб турар.
Ўй-ўйлаб ўзимга ҳеч-ҳеч келолмасман,
Шунча боғу гулзор аро елолмасман.
Хаёлга у келар уйқудан кўз очсам,
Ундан ўзга сўзим йўқдир ё сўз очсам.
Лаби гунчасими кўзимни куйдирди,
Ташна этиб, айтар сўзимни куйдирди.
Ул қадди камоли ўзимни куйдирди,
Нигоҳида не бор, тўзимни куйдирди.
Бир кўрдиму энди тополмай доғдаман,
Ўзин пинҳон тутса, не қилай ул чоғда мен?
Шердай наъра тортдим, «оҳ-оҳ» деб бўзладим,
Гоҳ бутунлай ёниб, гоҳ эса музладим.
Хаёлимга сиғмас ҳеч ўзга гул, аммо,
Ҳоримасман куйлаб дилим булбул, аммо —
Қанча умрим ўтди, Йўлдош, гиз-гизладим,
Не қилай, Мискиндай анқони изладим.

ҲАЁГА ҚАЙТ

Бегонага сузилган кўз,
Диёнати узилган кўз,
Иболари бузилган кўз
Сохибини хароб этар,
Бор-йўғини сароб этар,
Бунга сира мисол бўлма,
Ҳам мазаҳу масал бўлма —
Охирида ўсал бўлма,
Йиғиштиргин эртагингни,
Йиғиштиргин этагингни.
Гулдан-гулга кўчган кушдай,
Гоҳ осмонни кучган кушдай —
Умринг ўтиб борар тушдай,
Маишатинг йўлида сен —
Яна кимнинг қўлидасен?
Ўзни ая, кўзни ая,
Юзни ая, сўзни ая.
Қаердадир, шарми-ҳаё?
Ўртанмагин кейин-кейин,
Шундай қолсанг охир қийин!
Шайтони бор кайфу сафо
Келтиради бошга жафо.
Йўлдош сенга тилар вафо.
Қани, ўзинг ўзингга айт:
Ибога қайт, ҳаёга қайт!

СОҒИНЧ БИЛАН

Бедор туру раҳмати раҳмонингдан адашма,
Ойга чикиб тушсанг ҳам ҳаддингдан сира ошма.
Ҳар кимнинг ўз ўйи бор, сен унга аралашма,
Бировлар сўзи билан борма ҳар хил шубҳага,
Кўз билан кўрмагунча ҳукм ўқишга шошма.

Кимнинг кўнгли нур олса тоати субҳонидан,
Охиратнинг ўйлари уриб қолса қонида,
Миннати кўринмаса сочилган эҳсонидан,
Шунда икки дунёси баробар обод бўлиб,
Минг битта жон яшайди унинг битта жонида.

Фаришталар лаънатлаб ёзар ор бозорини,
Фақат ўзи эшитар бандаларнинг зорини.

Кимки тўкиб элига имконида борини,
Имон билан яратса савобнинг гулзорини
Кўриш насиб этарми худойим дийдорини?!

Суйганим Оллоҳимдир, ундан жудо бўлмайин,
Кулликка ярамасам куч-қудратга тўлмайин,
Раҳмати ҳақ нурини ичмай туриб сўлмайин,
Мўъминларга аталган фармонин бажармасдан
Яна молу дунёнинг кучоғида ўлмайин!

Сен ҳам худди мен каби тонг отмай уйғон, болам,
Ўзгача сеҳр билан чўлғонган бўлар олам.
Бир марта кеч кўз очиб, дилимда ҳамон алам,
Унинг оппоқ юзларин кутаман соғинч билан,
Сенга зор қараб турар, эй Йўлдош, қоғоз-қалам!

НАЙ

(Абдулхайни тинглаб...)

Отабек овозини,
Тоҳирнинг ишқ розини,
Ошиқ Фариб созини,
Зулҳуморнинг нозини,
Муҳаббат эъзозини
Ҳис этмайди ким найда?!
Қани, тингла, жим, найда
Қанча шеър дустон бор,
Сувсиз чўлу бўстон бор,
Унда ҳамма ҳисдан бор,
Товланса минг тусдан бор
Унда бор куйган юрак,
Кимнидир суйган юрак.
Унинг ҳар оҳангидан
Туғиламан янгидан!

ҚЎҚОНЖОННИ СОҒИНИБ...

Дилим не истар —
Ёниб бир ҳисдан,
Йўлатмас уйқу.
О, ҳаёлим, қув —
Дунё ташвишин!
Соғинчим қуши
Учиб кетяпти,
Кўчиб кетяпти
Орзу бағрига,

Қўкон шаҳрига!
Йироқда туриб,
Фироқда туриб —
Қуйлайман уни,
Уйлайман уни —
Дадам туғилган,
Онам туғилган,
Жоним йўғрилган
Худди чўғ бўлган —
Эй, нузли гўша,
Сен ҳамон ўша —
Ҳам гулизорим,
Ҳам дили зорим,
Суюнч тоғимсан,
Ёшлик чоғимсан!
Сени соғиниб,
Сўзлар ёғилиб
Оппоқ қоғозга,
Ёзганим ёзган.
Сувинг шириндир,
Бу ҳам сиригдир.
Эх, сени суйиб,
Кезганда тўйиб —
Қўчаларингдан,
Йўғу борингдан
Айлангим келар,
Ўргилгим келар.
Ёлғонлари йўқ,
Назарлари тўқ —
Фарзандларингга.
Ёшу қарингга
Эхтиромим зўр,
Олқишга манзур,
Англар ўзини!
Ўпиб изини
Суртгим кўзимга,
Ишон сўзимга!
Ҳамма аёлинг
Бирдай ҳаёли.
Ҳамшаҳрим улар,
Ҳамфаҳрим улар.
Ўзгача меҳри,
Оромбахш чехра!
Кенг гулзору боғ —
Гузарлар ҳар чоғ:

Лутфдан чак-чак...
Ёзилар чарчоқ!
Аскиячилар
Сўз-ла чимчилар...
Қитмирлар жилар,
Бахрим очилар.
Рухий майилга
Қўнглинг чайилган.
Қошлари камон
Қизларинг тамон
Қараган ҳамон,
Қуяман тамом!
Олов ичида
Яшашга чидаб —
Ошиқлигимдан
Асал тилимда!
Гўзал такялар
Хаёлни олар.
Одату уриф:
Тонг билан туриб —
Гўё аллалар,
Супурги ялар —
Қўча-қуйларни,
Қовли-уйларни!
Ўтли оқибат
Дилингда қат-қат.
Сўзингда шеър бор.
Қўзингда шеър бор,
Онажонимсан,
Тану жонимсан.
Яшайсан менсиз,
Аммо мен сенсиз —
Яшай олмасман,
Сенсиз бир хасман,
Қолмайди хузур,
Минг марта узр!
Қадим-қадим сен —
Муҳаббатимсан,
Бунча латифсан —
Сен, эй, Қўқоним,
Дину имоним.
Қўчиб бораман,
Учиб бораман —
Эрта ё индин...
Сени соғиндим!

ОСМОНГА СИҒМАГАН МУҲАББАТ

(драма-достон)

Иштирок этувчилар

1. Аҳмад — 20 ёшлардаги олим йигит. Аҳмад-ал-Фарғоний бўлиб танилган вақти 50 ёшларда.
2. Робия — 16-17 ёшлардаги Турон гўзали.
3. Ҳалифа Мўътасим — 45 ёшларда.
4. Яҳё ибн Мансур — аввал 35, кейин 65 ёшларда.
5. Кўрбоши ал-Фазор — аввал 30, кейин 60 ёшларда.
6. Абу Машар Марғилоний — 50 ёшларда.
7. Нотаниш — 50 ёшларда.
8. Эна, мулла, ёш йигит, вазир, эшик оғаси, мунажжим, олимлар, шоирлар, раққосалар ва бошқалар.

Биринчи парда

БИРИНЧИ КЎРИНИШ

Парда очилади. Ойдин кеча. Саҳна ним қоронғу. Текис тепалик тоғларга туташган. Пастда, орқа тарафда баланд-баланд нақшинкор қасрлар, хиёбон, сой-анҳорлар, дала-лар, боғлар шундоқ кўриниб туради. Осмон тўла юлдузлар.

Аҳмад у ёқ-бу ёққа юриб, кимнидир кутяпти.

Аҳмад (томошабинларга қарайди):

Робияжон нега яна келмабди?
Танимни ёндирар юрагим тафти!
Оғриғимга фақат Робия малҳам.
Наҳотки келмаса, парим, бугун ҳам?
(У осмонга узок тикилади).
Жилмайишиб турар юлдузлар,
Мендан нени сўрар юлдузлар.
Хаёлимда суҳбат қуришар,
Одамлардай ўй ҳам суришар!
Робиями ёки юлдузлар кўхлик,
Робияда бордир беқиёс чўғлик!

(У яна осмонга қарайди. Шу пайт саҳнага аланглаб кириб келаётган элик ёшлардаги одми кийинган киши Аҳмадни кўриб, уни тинглайди)

Аҳмад: (кўкка тикилганича сўйлайди):

О, юлдузлар гуж-гуж юлдузлар,
Нигоҳларим Сизларни излар,
Дилда Сизга муҳаббат ортган,
Чорлаяпсиз яна суҳбатга.
О, Утаруд, сен энг яқинсан,
Сен, эй, Зухро, бунча чақинсан?!
Ана Зухал, ху ана Миррих,
Бир-бирига қондошдай уруғ!
Боғлиқлик бор ораларида,
Осмон сирин бари-баридан
Хабар топмоқ аҳди дилимда,
Адашмайин ё раб йўлимдан!
Бахшидадир элимга жоним.
Ушалса гар орзу-армоним:
Юлдузларга кўлим етади,
Кўк заминга хизмат этади.
Ва Ер яшар шунда хотиржам,
Эрку тенглик, тинчлик бўлиб жам —
Ҳалолликни суйиб-суйдирса,
Юлдузу Ой, Куёш куйдирса —
Ёниб битса Ерда иллатлар!
Кўлни кўлга бериб миллатлар —
Туғишгандай яшаса, қани.
Ошини тинч ошаса, қани!

(Нотаниш киши Аҳмадга яқинлашади.)

Нотаниш:

Эй, кўксида кўзи бор инсон,
Дил титратар сўзи бор инсон —
Эзгуликнинг изи бор инсон.
Халқ йўқласа ўзи бор инсон —
Яхши куну ёмон кунда ҳам,
Хоҳ офтобда, хоҳи тунда ҳам,
Инъомингиз муҳаббатми, не —
Ҳар бир сўздан топяпман маъни!

(Аҳмад унга ҳижолат аралаш ҳайрат билан кўз ташлайди.)
Аҳмад:

Ассалому алайкум, буво.
Хизрмисиз, эй, Сиз ким, буво?

Нотаниш:

Ва алайкум ассалом ўғлим.
Кўринади кўнглингиз чўғли!

Аҳмад:

Ҳозиргина борлиқ эди жим,
Атрофимда кўринмай ҳеч ким,
Ёлғиз қолиб, аламдан чўккан —
Юрагимни ёзардим кўкка!
Келишингиз ўзи қаердан,
Бехос чиқиб қолдингиз ердан?
Тушдингизми ёки осмондан?

Нотаниш:

Ўтиб келдим, шундоқ, шу ёндан,
Кўкда эди хаёл-фикрингиз,
Мафтун этди ўтли зикрингиз!

Аҳмад:

Яқинроқдан, қарасам Сиз —
Ўзимизга ўхшаб кетасиз!
Жуда ўхшар овозингиз ҳам,
Жуда ўхшар таъвозенгиз ҳам.
Қаерликсиз?

Нотаниш:

Келдим Ўзгандан!
Боскинчилар кўнглим бузганда —
Юрагимга катта тош осиб.
Ўлмай-нетмай ўзимни босиб,
Хонавайрон уйдан бош олиб,
Кўзларимга сўнгсиз ёш олиб —
Гоҳ у ерга, бу ерга кўчдим,
Таскин излаб Қубога тушдим!
Нигоҳ ташланг, ўғлим, қасрларга.
Тенгдош улар неча асрларга!
Уларда бор боболар руҳи,
Енгиллашди ғаму андуҳим!

Аҳмад:

Не кун тушди бувожон, бошга?

Нотаниш:

Шўр пешонам урилди тошга!
Илон тушди қушнинг инига.
Оёқ босиб ўзин динига —
Имон қочди, диёнат қочди.
Боскинчилар кўзимни очди.
Хотиним, бир ўғлим бор эди,
Келиним ҳам бир гулзор эди,
Уйнинг файзи бўлиб чиройи,

Ўғлим билан яшаб кирови —
Ўйлаб босиб ҳар битта изни,
Бажарарди хизматимизни!
Назоратчи қора арабий,
Ифлосликда йўқдир таърифи:
Эл бисотин талаганлари,
Қолганини ялаганлари —
Етмай яна инсофсизларча,
Орни этиб парчаю парча —
Гўзалларнинг кўзин ёшлади,
Нечасини булғаб ташлади,
Эшак қурти ёғиб бурнидан.
Бизни кўрмай одам ўрнида —
Тоза ҳисни ҳаққадай чўкиб,
Келинимнинг йўлидан чикиб —
Кўз олдимда уни кучоклаб,
Жирканса қўл-оёғин боғлаб —
Бир буюмдай ўнгарди отга,
Лаънат бўлсин бундай ҳаётга!

Аҳмад:

Наҳот, ҳеч ким йўлин тўсмади,
Етмадими ўғлингиз ҳадди?

Нотаниш:

Э, воҳ, ўғлим, нима деяпсиз —
Жон берилди ва лекин нафсиз!

Аҳмад:

Нега нафсиз, нега бувожон?

Нотаниш:

Сўз айтишга тилимда йўқ жон:
Ўғлим отса отга ўзини,
Бийладилар қонга юзини.
Икки ёнда иккита сарбоз,
Қилич уриб боз устига боз —
Ўғлимни, оҳ-оҳ, итқитдилар,
Ўртоғини ҳам йикитдилар!
Зардобларга тўлган хотиним,
Юрак ўйноқ бўлган хотиним —
Тушганида бошига таёк,
Қайтиш қилди ўша топдаёк!
Менга калтак таъсир этмади,
Ажалим не учун етмади,

Қанотларим қайрилиб бўлди,
Бор-йўғимдан айрилиб бўлдим!
Қачон чиқар марду майдонлар,
Қайда қолди бахтиёр онлар?!
Қунларимиз ўтяпти тушдай,
Ўрадаги кўр каламушдай!
Қачон ўзи туради бўрон,
Қачонгача тобедир Турон?!

Аҳмад:

Буво, кўнглим бузилиб кетди,
Ичу ичим эзилиб кетди.
Ҳар ерда бор бундай воқеа,
Узоқлашди бизлардан зиё!
Бу хўрликка чидамай ахир —
Қисмат бўлди яна ҳам тахир!
Хўжанд билан Бухоро ёниб,
Кўтарилди Косон исёни!
Ғалаёнлар бўлди Қубода,
Не-не мардлар бўлдилар адо.
Аҳилликни эплотмай Турон —
Бостирилди оловли бўрон!
Ўн йилдан кўп ўтди шунга ҳам,
Бизга раво кўрганлари — ғам!

Нотаниш:

Ҳа-ҳа, яна енгди ўшалар,
Ўч оляпти энди ўшалар.

Аҳмад:

Ақту идрок сустлашган дамда,
Хира тортар кўзлар ҳам намдан.
Ортиб борар қуллик чамамда,
Бойўғлилар сайрар чаманда!
Ўқиш,
уқиш зарурдир бизга,
Англадимки: йўл йўқдир ўзга!
Замонимиз истеъдодга бой,
Бири Қуёш, бири Юлдуз, Ой!
Шу туйғуни ҳис этар дилим,
Аҳиллигу дунёвий билим —
Эриштирар мустақилликка!
Ватан учун ўзини тикқан —
Бахт топади фақат ўқишдан!
Камситмасин ҳам эсу хушдан!

Нотаниш:

Не диндасиз, ўғлим, ишонасиз нега?

Аҳмад:

Мен учун бувожон, фақат Ўзи эгам!
Уни билмаганлар бахтдан жудодир,
Менинг интилганим Ёлғиз Худодир!

Нотаниш:

Мен ҳам ўтмишдан кечган бандаман,
Ўз тақдирин ўзи ечган бандаман!
Мусулмон мўминман ё алхамдиллиллох...

Аҳмад:

Осмонда ҳам шундай рухлар бор иллоҳ!
(Аҳмад яна беихтиёр осмонга тикилади.)

Нотаниш:

Нима излаяпсиз ўғлим, кўк бағридан?

Аҳмад:

Очилмаган сирлар бор унинг қаърида!
Буво, юлдузларга, қани, Сиз ҳам қаранг,
Бири ёрқин, бири кўринади аранг!

(Нотаниш нарироқда ўзини панага олиб, уларни
тинглаётган қизни кўриб қолади.)

Аҳмад:

Икки юлдуз учди иккита жойда!

Нотаниш: (қиз тарафга қарайди, секин пичирлайди)

Ерда ҳам юлдузинг борга ўхшайди,
Хайр ўғлим, эрта кундуз келаман,
Яхши ухлаб, яхши туш кўринг, омон!

Аҳмад:

Бунча шошилдингиз?

Нотаниш: (Осмонга ишора қилади.)

Кутяпти юлдуз...

(Кетади)

Аҳмад:

Юраклари тоза, роса иссиқ юз!

(Аҳмад бир дўнгликка ўтириб, яна осмонга кўз тикади.)

Бугун ҳаво жуда ҳам очиқ,
Юлдузларнинг кўзларида чўғ —

Тизилишган дурлар шодаси,
Кўринмайди улар адоси,
Улар ёритяпти ойсиз бу тунни,
Тинглаяпман гўё ажиб бир унни!

Робия: *(яшириниб турган жойида)*
Ажиб бир ун, — дейди, — қани у?
Тинглаяпти ростдан ёниб у!
Осмон билан сўзлашиб олсин,
Юлдуз билан юзлашиб олсин —
Роҳат қилиб эштай мен ҳам,
Уни тинглаш энг бахтиёр дам!

Аҳмад: *(осмонга тикилган)*
Осмоний жисмлар турли-туман шаклда,
Билса бўлар буни кузатишу ақлдан!
Барин бир-бирига боғлиқлиги бордир,
Биз каби бир-бирин кўмагига зордир.

Робия: *(Робия хиёл кўринади)*
Сизга фақат юлдузлар ёрдир,
Изингизда изларим хордир!
(томошабинга қарайди)
Наҳот олмас мени ёдига,
Қулоқ тутмас дил фарёдига.

Аҳмад: *(ўйчан)*
Осмон сирин очади осмон,
Мен-чи унга юракдан дўстман.
Атрофимни ўраб коинот.
Ниятимни сўраб коинот —
Руҳим билан руҳи гаплашар,
Ху ул юлдуз қаёққа шошар?!
Осмон менга қўлин чўзяпти,
Ой ҳам менга қараб сузяпти!

Робия:
Мендан яқин турибдими ой,
Беқиёсми ундаги чирой?!

Аҳмад: *(яна ўзи билан ўзи гаплашади)*
Вужудимда Кўк ишқи яшар,
Ақлу идрок ҳоҳида шошар —
Келажакка талпинаман мен,
Ё ёнаман, ё тинаман мен.

Ғаниматдир, ғанимат ҳар он,
Юлдузларга бахш этаман жон.
Бу дунёнинг ўйин-кулгуси —
Меҳнатим остида ўлгуси!
Керак эмас хуру парилар,
Оромлар ҳам мандан нарилар!

Робия: *(кўзлари ёшланиб)*

Наҳотки, у шундай бераҳм,
Наҳот таъсир этмайди оҳим!
У фақат Кўк ишқи билан маст.
Энди менга дунё керакмас!
(У ҳам осмонга қарайди)
О, Кўк сенга келяпти рашким.
Ҳолимни у билсайди кошки...
Хайр, эй, мурғак дилимнинг нури,
Сен, эй, дунё, кўзим шуури!
Сен, эй, севги, қандай чироксан,
Айбим нима? Нега йироқсан?!
Нега мени асло эсламас,
Фақат осмон ишқи билан маст?!

Аҳмад: *(кўзлари Кўкда)*

Кузатиб Юлдуз, Ой ҳаракатини,
Очамиз осмоннинг қати-қатини.
Излаганим фақат самовий ишқдир,
Ою Юлдуз боғим, Куёшим Кўшқдир!

(Узоқлашган Робия орқага қайтади, унга қулоқ тутади.)

Робия:

Мен неман, мен Сизга неман Аҳмадим.
Фақат Сизда, фақат Сизда фикру ёдим.
Шошилма, шошилма, шошилма юрак,
Яна қайта-қайта ўйлашим керак.
Қаёққа бораман ўзимдан қочиб,
Ёки қутилайми хаёлни сочиб?!
Йўқ-йўқ бундай кун ҳеч тушмасин бошга,
Ёруғ жаҳоним йўқ Аҳмаддан бошқа!

Аҳмад:

Илм олиш фарздир менга,
Бу кунларим қарздир менга.
Қайтараман олганларимни,
Бағишлайман халққа боримни!

Робия:

Халққа қайтарасиз борингизни Сиз.
Ұйлайсизми мени, ёрингизни Сиз?!
Майли бугун Сизни қолдирай холи.
Кўрамиз не йўлга бошласа толъе!

(У қўлидаги янги рўмолчасини ёйиб, унга қарайди.)

Сен оддий бир рўмолчами, йўк,
Қўлимда турибди ёнаётган чўғ!
Ахир ич-ичимдан чиққан ёнғинсан,
У қўлга олганда яна ёнгин сен!
Сени қўйиб кетай кўримли жойга,
Кўзлари олдида айлангин Ойга!
Менинг сўзларимни сўзлагин унга,
Вужудин куйдириб, бўзлагин унга!

(Робия ойдин кечанинг кўримли жойига рўмолчани ёйиб қолдиради. У дам Аҳмадга, дам рўмолчага қарай-қарай узоқлашади.)

Робия: *(Яна илҳақлик билан тўхтайдди)*

Нени сўзлар кулоқ тутайин яна,
Нигоҳ ташлашини кутайин яна.
Уни кўриб турмоқ ўзи саодат,
Тузалиб боряпти ичимдаги дард!
Шу ерда қоламан бугун тонг оша.
Майли, тўйиб-тўйиб қилай томоша!
Коронғуда дилга онг бўлиб кириб,
Офтоб мисол ёрқин тонг бўлиб кириб
Яшашга иштиёқ уйғотяпти у,
Юракка мўлжаллаб нур отяпти у!

(Кўлидаги дафтарга нималарнидир шошилиб ёзаётган Аҳмаднинг овози эшитилади.)

Аҳмад:

Бу кунлардан асло ўкинмам.
Оғушинга кирармикинман —
Хаёлимни олган эй, илм,
Ёлғиз сенга интилган дилим!
(У яна юлдузлардан кўз узмайди.)
Юлдузларим, қани, хозир учиб борсам,
Сизнинг бағрингизга тўлиқ кўчиб борсам!
Ҳеч ким очолмаган сирларни очсам,

Улуснинг пойига бойлигим сочсам—
Эришиб бўлмайди бунга илмсиз,
О, юлдузлар, қани, нега Сиз жимсиз?!

Робия:

Ҳар қандай олимдан унинг ками йўқ,
Улус ташвишидан ўзга ғами йўқ.
Араблар топтаган элини ўйлар,
Яна қаёқларга чўзаяпти бўйлар?!
Юрагин эзяпти аламли унлар,
Қачон келар ўзи ўша чароғон кунлар?!

(Аҳмаднинг овози келади.)

Аҳмад:

Юрак туб-тубида битта ҳис яшар,
Шу ҳисга суянар ҳақиқий башар.
Туғилган манзилга жон фидо этиш,
Раҳматин эшитмоқ онига етиш —
Бахту саодатнинг кулган онидир.
Ахир Ватан инсон жону танидир!

(Робия иккала қўли билан бошини ушлаб ўйлайди.)

Робия:

Мени эсламасин, майли унутсин.
Куним нафасини соғиниб ўтсин.
Кўкдаги орзусин ушатсин аввал,
Ўша чигални бўшатсин аввал.
Сингдирсин илмини ҳар битта жонга,
Кубонинг давруғин ёйсин жаҳонга!
Ва охири мени ўйлайди бир кун.
Ва олар елкамдан муҳаббат юкин!

(У Аҳмад томонга интилди, яна тўхтади.)

Уни кутиб олсин ҳидоят роҳи,
Илмга ташналик бўлсин паноҳи!

(Аҳмад саҳнанинг ўнг тарафидаги чеккасидан ўртага юради.)

Аҳмад:

Мен ким Абул Аббос Аҳмад бин Муҳаммад, бир сирман,
Ўн сақкиздаман!
Юлдузу Ой, Қуёшга асирман —
Улар билан суҳбатлашиш азалий орзуимдир!
Хабар топдим Мажостийдан, Мажостий ўзи кимдир?!

Устозларнинг устозидир, куч-қудрати оламий,
Унинг яна битта номи Овропода Пталамей!
Нега уни боболарим билишмаган илгари.
Билмоқ учун етмаганми ёки зехни, ё зари?
Йўқ-йўқ, асло, улар қўли узун бўлган ҳамиша,
Аждодларнинг сабоғидан фикри тўлган ҳамиша.
Кўк сирич билмаслик уят — Пталамей турганда.
Мен уни қаерларда ва қандайин ўргандим.
Тўғри, араб босқинлари ловуллабди аламни,
Аммо бизга Қуръон очди бир имонли оламни!
Қалбимизни нурлантирди худойимнинг қудрати,
Даъват олди, идрок олди ундан менинг ҳаётим!
Энди дадил кўринади Туронзаминнинг бўйи,
Омадсиз халқ деганларни уялтириш орзуим!
Унутмасмиз Зардуштийни, бошқа динда бўлсак ҳам,
Боболардан воз кечмасмиз азобларда ўлсак ҳам!
Илм топиб, бу дунёни охир асир этаман,
Сени хушнуд этиб Турон, муродимга етаман!

Робия: *(турган жойида)*

Омадингиз кела берсин, Аҳмад ака, илойим,
Уни фақат ўзинг қўлла, уни асра худойим!

(Аҳмад хушёр тортиб, у ёқ-бу ёққа кўз югуртиради.)

Аҳмад:

Юлдузлару ҳам Ой билан юзлашдим,
Юрагимни тўкиб солдим, улар билан сўзлашдим.
Шундай онда ёнгинамда Робия турар эди,
Гоҳ Ойдан, гоҳ юлдузлардан ненидир сўрар эди.
Робия, Робия, сени ҳеч йироқ тутганим йўқ,
Сен ахир ўзим! Ўзимни ўзим унутганим йўқ!
Менинг ҳар бир сўзларимда бордир Сенинг сўзларинг.
Менинг кўрар кўзларимдир, Робияжон кўзларинг!
Даъватинг-ла ҳақсизликка қараб келганман тикка,
Нима учун келаман деб, келмадинг тепаликка!

(Унинг кўзи рўмолчага тушиб, ҳайратланади.)

Рўмолча, рўмолча сени ким тиккан.

Ким бўлса ҳам бори меҳрини тўккан!

(Рўмолчанинг у ёқ-бу ёғини қараб, ёзув каштасини ўқийди.)

«Аҳмад оғам номи дилимга зиё,

Унга умри бўйи чўри Робия»

Бу сен-ку Робия, сен-ку Робия,

Рўмолчанг жонимга тенг-ку Робия!

Нахот келганингни сездирмай кетдинг,
Қачон келдинг, ҳозир қаерга етдинг?!

(У шошилиб, тепаликдан настликка туша бошлайди.)
Йўл олмоғим зарур ховлиси томон.

Робия: *(хилватдан чиқади)*

Шошманг, Аҳмад ака, мен шу ердман!

Аҳмад:

Нега яшириниб турибсан, жоним?

Робия:

Кўрдим илҳомингиз чақнаган онин!

Аҳмад:

Ҳар бир қарашларинг менинг титроғим!

Робия:

Нимага титрайсиз, титраманг тоғим!

Аҳмад:

Йўқ-йўқ, қолмай ундай туйғусиз кунга..
Аммо ҳаёлларим сендан ўкинган!

Робия:

Нега?

Аҳмад:

Бепарво ўтасан гоҳо ёнимдан,
Жоннинг ўзи қолмас шунда жонимда!

Робия:

Ёлғон сўзлаш ахир ярашмас Сизга,
Шундай дейсиз фақат кўринсам кўзга.
Эслатаман Сизга ўзимни ўзим,
Аҳмад ака, ёки ёлғонми сўзим!
Мени тортиб турар кўрқинчли ҳаё
Сизга мен азизми, юлдузларми ё?

Аҳмад:

Осмоним ҳам сенсан, юлдузим ҳам сен
Тонгиму офтобим, кундузим ҳам сен.
Сен келмасанг, билки, бошланар туним,
Алангали чоҳдан батгардир куним!

Робия:

Жуда юксакдасиз, қуйидаман мен,
Халақит бермаслик ўйидаман мен!

Аҳмад:

Оромбахш дарддан ҳам жозибалисан,
Сен рухнинг, сен таннинг ширин болисан!

Робия:

Муҳаббат ўтидан зиёд олов йўк,
Хор этиб қўймайди ҳеч кимни бу чўғ!

Аҳмад:

Қачон яқинлашсанг менинг ёнимга,
Қайта жон қўшасан шунда жонимга!

Робия:

Муҳаббатим эзгу ниятга уйғун,
Чалғита олмайди бегона туйғу!

Аҳмад:

Битта ривоят бор мозийдан қолган —
Антей кучу қудратни заминдан олган.
Менинг мададкорим, руҳиму ақлим,
Ростин айтсам ҳатто одамий шаклим —
Сендирсан Робия, фақат сендирсан,
Ўзгача оламсан, ўзгача сирсан!

Робия:

Ёмонликни беркитиб, яхшилиқни кўз-кўзлаб,
Ҳамнафаслар кўнглини кўтаришга сўз-сўзлаб—
Жаннатийлар изидан қадам босган инсонсиз,
Сизни фақат кадрламас, виждонсизу инсофсиз!

Аҳмад:

Сенинг лабларингдан чиққан нафасдай,
Ёз эритар тоғнинг музларин аста.
Менинг юрагимга ёққан ул қорлар
Нафасларинг тегиб, қачон оқарлар?!

Робия:

Мени уялтирар бундай саволлар!

Аҳмад:

Сен бўлсанг гар ширин бўлар ҳаволар!
Мана, тепалиқдан шаҳарга қара,
Ўхшаши топилмас гўзал манзара.
Илон изи бўлиб қўлаб ариқлар,
Анхорлару боғлар дилни ёруғлар!
Товланиб гумбазлар, анови қасрлар
Ёнимда сен бўлсанг яширмас сирлар!

Робия:

Хозир оппоқ-оппоқ нур кучди,
Каердандир дилимга тушди —
Ич-ичимга шодон туйғулар,
Унутилди номсиз қайғулар!

(Пастдан келаётган йиғи овози яқинлашади.)

Овозлари ўхшар худди энамга!

(Робия овоз келаётган тарафга югуради.)

Аҳмад:

Не ўй уни ташлади ғамга!

(Робиянинг овози келади.)

Робия:

Энажоним, Сиз бўлинг бардам!

Эна:

Гурс-гурс одам тушиб девордан —
Атрофимни бехос ўради,
Сени излаб, сени сўради.

Робия:

Кимлар экан?

Эна:

Қўрбоши одами!
Уларга ўйинчоқ кўзларнинг нами!
Қараб турсам ростдан ҳам сен йўқ.
Юрагимга отилгандай ўқ —
Ўғриларга ёпишиб кетдим,
Кейин эса арзу ҳол этдим —
Боскинчилар ниятин уқиб,
Ишонтирдим ёлғонни тўқиб!

Робия:

Қандай ёлғон?

Аҳмад: *(етиб келди)*

Нима гап ўзи?

Эна:

Қора бўлсин боскинчи юзи.
Улар жуда ҳаддидан ошди,
Кизинг қани, — дея сўрашди.
Марфилонга кетган дедим мен,

Уст-устига тепки едим мен.
Юрагимни гашлади улар,
Бир шумликни бошлади улар!

Робия:

Эртанги кунимдан этгандай огоҳ.
Хаёлимга келди ажиб ўй ногоҳ:
Ёшлигимдан ўзи иқболим нигун,
Ичимга ўрнашган ечилмас тугун!
Отамдан, онамдан жуда ёш қолдим.
Энамдан ҳаётнинг сабоғин олдим.
Аммо орзуларим жуда кўп эди,
Уни ҳам босқинчи араблар еди!

Аҳмад:

Мард бўлса, майдонда кўринсин, қани,
Қўзгатаман яна бугун Кубони!
Кўркмай кут, Робия, бундай кунни сен.
Сен Кубо орисан, тирик жонисан!
Эй, бадбахт жаҳолат, қўймайман сени,
Кучинг бўлса кўрсат, қани, қув мени!

ПАРДА ЁПИЛАДИ

ИККИНЧИ КЎРИНИШ

*Яна ўша сахна. Фақат ўртага тикилган қоронғу хужра.
Унинг тепасидан чиқарилган кузатуёв асбоби кўзга ташланади.*

Аҳмад:

Кўряпсанми бунни, Робия, қара!

Робия:

Кўзга ташланияпти ҳар битта зарра!

Аҳмад:

Бугун чошгоҳларда тугилади Кун,
Очилади қанча муаммо юки —
Жавоблар топаман саволларимга!

Робия:

Фақат Сиз таскинсиз кўнгли яримга!

Аҳмад: (тикилиб)

Оқариб турибсан ҳамон кўркувдан?

Робия:

Улар курук чиқар ҳар қандай сувдан.

Аҳмад:

Ўт чиқишин ўйлаб халқнинг ичидан,
Ҳоким сўзларимдан беҳад чўчиди.
Кўрбошини сўқди, кўзим олдида.
Бошни баланд кўтар, эй, нури-дийдам!

Робия:

Умидларим чикди бутунлай пучга,
Меҳру муҳаббатим айланди ўчга.
Орзуим сўқилди қати-қатидан,
Яхшилик чикмайди хўжа зотидан!

Аҳмад:

Баробар эмасдир, қара, беш бармоқ,
Тўғри эмас шундай хаёлга бормоқ.
Кўрдинг, Шайхулислом бизнинг тарафда,
Кўрбоши кетади ҳали қараб тур...

Робия:

Ростин айтсам Аҳмад ака гоҳида
Кўрқаман шул зотнинг ҳам нигоҳидан!
Алдамайди мени руҳим ҳеч қачон!

Аҳмад:

Шундай десанг чиқар танимдаги жон!
Тақдир алангаси куйдирди мени.

Робия:

Яшашдан бутунлай тўйдирди мени!

Аҳмад:

Яна нега ғамга ботиб боряпсан,
Юракка яна ўқ отиб боряпсан?!

Робия:

Тонг нури тушганда эриган тундай,
Кеча ўтиб кетган аламли кундай —
Қани, йироқлашса ғаму андуҳим,
Қани эди бунга ишонса руҳим!

Аҳмад:

Юрагинг, идрокинг, ақлинг бир бўлсин.
Яшаш иштиёқи, майли, сир бўлсин.

Робия:

Дилга тушса эди озгина шуъла,
Тўйгунча айтардим ишқий ашула!

Аҳмад:

Уйнинг мўрисидан тушиб турган нур
Яшамокка чорлаб турувчи сурур.
Умид қилмоқ яшаш эканин билдим.

Робия:

Аҳмад ака, бўлди, Сиздан енгилдим.
Сизни Ой кутяпти, кутяпти қуёш!

Аҳмад:

Мени ҳам йиғлатар, кўзингдаги ёш.

Робия: *(кўзларини артиб, табассум қилади)*

Ростдан, ўтиб кетди бари ғамларим,
Сизни қизғанишдан — кўзим намлари.

(У Аҳмаддан сўрайди.)

Нега кундузлари кўринмайди ой?

Аҳмад:

Осмон жисмлари ҳикматларга бой.
Унинг тағ-туғига етмоқлик учун —
Олимлар бахш этган бор ақлу кучин!

(Аҳмад яйраб кетади.)

Қуёш ой чиққан вақтида ва ё ботаётганда,
Ҳолатларин биласанми — туради улар қандай?
Ғарбда кўриб турганинг нечун кўринмас Шарқда,
Ҳаммаси очиқ-ойдин айтилган илмий шарҳда!

(Робия настдан чиқиб келаётган катта саллал кишига қаради.)

Робия:

Ана, кимдир келяпти

Аҳмад:

Ие, шайхулислом-ку!
Яҳё ибн Мансур, бу — энг мўътабар ном-ку!

Робия:

Аҳмад ака, нахот у нурли кадам?

Аҳмад:

Араблар орасида имони баланд одам!

(Аҳмад Яҳё ибн Мансур йўлига пешвоз чиқади.)

Хуш келибсиз ҳазрат, келинг-келинг, марҳабо!

(Робия ўзини бир четга олади.)

Шайхулислом Яҳё ибн Мансур:

Илми ҳикмат топади сендан абадий вафо!

(У Робияга қарайди.)

Кўрбоши тополмаган кечаги ўша қизми?

Кўрқманглар, ҳар инсоннинг ахир ўзида изми!

Аҳмад:

Ҳазратим қутлуғ Сизга, қайтиб берди худоим.

Робия: (оппоқ рўмол ичидан)

Узоқ яшанг, ҳазратим, бахтимизга илойим!

Шайхулислом Яҳё ибн Мансур:

Куннинг тугилиши яқинлашяпти,

Ўйлар гирдобида диққат ошяпти.

Айтадиган сўзим ўша кечаги...

Ҳадемай одамлар чиқар кўчага.

Куннинг куйишини билганлар ичра,

Ўша данғир-дунғир қилганлар ичра —

Бу ҳолни гуноҳга йўйганлар бўлар,

Эҳтимол, жонидан тўйганлар булар,

Битта сўздан ёнғин чиқиши мумкин,

Одамлар бир-бирин чўқиши мумкин!

Шунга эҳтиёт бўл, хушёр бўл, ўғлим,

Ваҳима ичида келдим бўғилиб!

Аҳмад:

Беюзликдан кимдир бетини юлар.

Ноҳақлик бўлмаса индамас улар.

Шайхулислом Яҳё ибн Мансур:

Ишон, ўғлим, аммо бепарво бўлма,

Муроду мақсадга етинглар ўлмай.

Бу қизнинг кўринмай тургани маъкул,

Асли хилватроқда юргани маъкул.

Қаллиғинг тушмасин яна тузоққа,

Олиб кетгин уни узоқ-узоққа!

Дарвоқе, ўқишга кетмоқчи эдинг,

«Байтул ҳикма»гача етмоқчи эдинг.

Аҳмад:

Бу аҳдимдан ҳали қайтганимча йўқ,

Аммо буни унга айтганимча йўқ.

(Робия севинади.)

Робия:

Худойимга яна ялбораман мен,
Каерга борсангиз бороламан мен!

Шайхулислам Яҳё ибн Мансур:

Худди йигитлардай мард экан бу киз.
Тезроқ жўна, ҳатто қолдирмагин из.
Бировга сездирма жўнаганингни.
Қадрла ва қизғон ҳар бир онингни!
...Кун куйганда кимки, бу ёққа чиқса,
Сени ҳурмат қилса, сўзингни укса:
Ҳаммасини масжид томонга қайтар
Намоз ўқиш керак бундай пайтда.
Қизни эса...

Аҳмад:

Ҳазрат, тушундим Сизни!

Робия:

Йўлимиз ҳам йўқдир бу йўлдан ўзга!

Шайхулислам Яҳё ибн Мансур:

(томошабинга қарайди)
Бундай гўзал қизни кўрмаган олам,
Бай-бай, таърифига ожиздир калом.
Қохирада, Басрада уни кўрсалар,
Бўйи тенг тиллога қизғонмай олар,
Бағдод саройига ярашар, аммо
Мўъжиза кўргандай карашар, аммо —
Халифа кул бўлиб қолар бу қизга.
Менинг хаёлларим бутунлай ўзга!
Аҳмадни орадан кўтариш зарур...
Ўзига ишонар, жуда ҳам мағрур!

(Шайхулислам Яҳё ибн Мансур кетади. Аҳмад кузатув ҳужрасининг ёнига келиб, Робияни имлаб чақиради.)

Аҳмад:

Кундуз коронғуда туришга чида,
Кузатамиз кунни шунинг ичидан.
Ана кўряпсанми куйиш бошланди.

Робия:

Яна нимагадир юрак ғашланди!

(Пастдан беҳос темир-терсақларнинг бир-бирига данғир-дунғир урилиши авжга чиқди, шовқин яқинлашяпти. Оломон Аҳмаднинг кузатув ҳужрасини ўради.)

Биринчи овоз:

Кун куйяпти Аҳмад, куйяпти Куёш!

Иккинчи овоз:

Гуноҳимиз кўпдир, тўкайлик кўз ёш!

Учинчи овоз:

Харом-ҳариш юриш касофатидан.

Тўртинчи овоз:

Яна Ўзи асрар бу офатидан!

Аҳмад:

Бир синчиклаб қаранг, олам қонунининг ҳукмига:

Куёш Аждаҳо буржининг бошига ва думига —

Яқин эканида, Куёш билан учрашади Ой.

Данғур-дунғир қилмай сўзга қулоқ тутинглар, хой-хой!

Шу вақтда Ойда Куёш йўлидан узоқлашув —

Кенглиги бўлмайди. Унинг хулосаси шу:

Ой Куёш оралиғидан ўтар, уни беркитар.

Бу ходиса давомида учрамас ҳеч хавф-хатар!

Биринчи овоз:

Нималар деб жаврар, айтинг, ўзи бу!

Иккинчи овоз:

Аллақандай зардушт зотин сўзи бу!

Аҳмад:

Тушуниб-тушунмай эзманглар дилни,

Зардуштий бобога текизманг тилни!

Мулла:

Ҳали Сиз зардуштий динидамисиз?

Аҳмад:

Мўмин муслмонман алҳамдиллиллоҳ,

Исломийдир менга худо берган роҳ.

(Кичик саллали мулла яна олдинга чиқади.)

Мулла: *(масҳара қилиб)*

Бизни ўқитмоқчи, ҳў-ҳў, ташаккур.

Аҳмад:

Мени англамайди қалбий кўзи кўр!

Мулла:

Йиғлаб-сиқтаб намоз ўқиш ўрнига,

Шубҳали ишларни қиляпти нега?

Аҳмад:

Уйғонишдан ахир туғилар тонг ҳам,
Қалбу кўз уйғонса уйғонар онг ҳам.
Хабарингиз борми «Байтул ҳикма»дан.
Шунча хиссиз бўлса, наҳотки, одам?!
Саволингиз ахир шунчалар ношуд,
Бунга не дер эди Хорун ар-Рашид?!

Мулла:

Ўз бошингни бола; ўзинг ейяпсан,
Нима учун мени ожиз деяпсан?

Аҳмад:

Ожизсиз, ночорсиз...

Мулла:

Сабабини айт!

Аҳмад:

Майли, баҳслашмоққа келиб қолди пайт.
Савобу гуноҳлар худодан экан.
Ҳаттоки оёққа кирмайди тикан?
Ундай бўлса, нега кимдир жаннати,
Кимдир, яна кимдир худо лаънати?!
Дўзах ким учуну беҳишт ким учун?!

Мулла:

Зардуштий эканинг кўрсатди кучин!
Ўйласам юрагинг ич-ичи кирдир.
Яна куфр кетдинг, сўзинг куфрдир.
Исломга ёв бўлган Сенинг ўз отанг.

Аҳмад:

Бошқачароқ ўйлар экансиз, аттанг!
Билмайсизми, недир Косон исёни?!
Ҳақсизликка қарши курашган ёниб!
Отам шу урушда шаҳид кетганлар,
Элнинг даъватини бажо этганлар.

Мулла:

Сен-ла сўзлашишининг ўзи гуноҳдир,
Сенга жаҳаннамнинг ўтлари нақдир.

Аҳмад:

Менга сўзларингиз таъсир этмайди,
Сизда ҳеч нимага идрок етмайди.

Мулла:

Ақлим етмаса ҳам этади қўлим,
Истасам бошингда чарх урар ўлим!

(Мулла настега шошилиб тушиб кетади. Одамларнинг данаур-дунгаири яна авжга чиқади. Аҳмад ҳужрасидаги кузатувни давом эттиради.)

Аҳмад:

Фурурланиб айтди куфр сўзини,
Қаранг, салкам Оллоҳ тутар ўзини!
Доғ туширар мулла дейилган номга,
Юзлаштирай уни Шайхулисломга!

Нотаниш:

Шайхулислом дейсиз, келяпти кулгим,
Шайхулислом тулки, ниқобли тулки!
Улар дўст бўлолмас, ҳаммаси ҳам ёт.
Яҳё ибн Мансурдан бўлинг эҳтиёт!
Мулла-ку арзимас, асабийлашишга...

Робия: *(кулади)*

Ишингиз йўқми ё ўшандан бошқа!

Аҳмад:

Тўғри айтдинг бугун катта иш бўлди,
Ёзиб қўйганларим жуда хуш бўлди.
Нурланиб боряпти недир онгимда,
Тушдамас кўряпман барин ўнгимда!

(Энанинг овози эшитилади.)

Робия:

Қандай кўргиликни айтиб келяпти!

Аҳмад:

Анови мулла ҳам қайтиб келяпти.
Ёнида Кўрбоши борга ўхшайди.

(Робия энани кутиб олади.)

Эна:

Кўрбоши-ла мулла сени сўради,
Ўша мулла бизни ёмон кўради.
Онанга қизлигида одам қўйган у,
Етишмай аламин ичга уйган у.
Отанг ўлган куни тўй қилган эди,

У қанча мардларнинг бошини еди.
Энди гов бўлмоқчи сенинг йўлингга,
Хой, Аҳмад, қизимни олгин кўлингга!
Асло ишонмагин, ўғлим, уларга,
Ем бўлиб кетмасин оч бўриларга!

Қўрбоши Ал-Фазор: *(У келибоқ энага юзланади.)*

Мужмайган қари дарахт танидай,
Иштаҳам бўғилар, нари тур, хай-хай!
Ажинга айланган юзингдаги ғам,
Сендан хазар қилар ҳатто жаннат ҳам!

Эна:

Жаннатга қўйилмас, наҳот, хунуқлар?
Бундай сўз қаддимни баттароқ буқар!

Қўрбоши Ал-Фазор:

Ёмонликнинг бари хунуқларда жам,
Йиғлай бер томошадир охиратинг ҳам!

Эна:

Умидимнинг бари охиратдан-ку,
Бундай сўздан ҳозир ўламан чўкиб...
Ёшлигимда гўзал бўлганман мен ҳам,
Ўн беш кунлик ойдай тўлганман мен ҳам.
Қарилик гуноҳми?

Аҳмад:

Йўқ, кулоқ тутманг,
Сўзимни моможон, ҳеч-ҳеч унутманг.
Билинг у дунёга кетиш олдидан,
Худо сийловига етиш олдидан —
Аввал қайтаришар ёшлигингизга,
Сўнг жаннат эшигин очишар Сизга!

Қўрбоши ал-Фазор: *(Муллага)*

Эй, мулла, дамингиз нега чикмайди.

Мулла:

Улар бетаъсирдир, сўзни укмайди,
Ёлғон чикди мана, кампирнинг сўзи.

Қўрбошим ал-Фазор:

Қора бўлсин унинг қўрқинчли юзи.

(У Робияга қаради.)

Шу ерда экан-ку хайрият, қизи!

Эна:

Кубодан чикмайди қизимнинг изи.

Курбоши ал-Фазор:

Бизга ҳам жин кампир шуниси тузук.

Аҳмад: *(лаблари титраб):*

Унга фақат ўзим тақаман узук!

Ёлғонмас Қўрбоши кечаги гаплар,

Ҳоким ваъдасидан олмасак нафлар —

Ҳозир жар солиб чикким кўчага,

Менга қўшилади менга учраган!

Бошимизга ҳеч ким сололмас соя,

Билинг, бизни Кубо этар химоя!

Кўрбоши Ал-Фазор:

Майли, майли, ҳазил гапларни айтдим,

Қани, мулла, масжид томонга қайтдик.

(Иккаласи бирин-кетин кетади. Пастдан кулгулари эшитилади.)

Эна:

Бугуноқ бу ердан жўнаб кетинглар.

Менинг юрагимни ёруғ этинглар.

Мени Марғилонда холанг кутяпти,

Тез бўлинглар, қани, вақт ҳам ўтяпти.

Аҳмад:

Чиндан ҳам шошилиш керакдир, аммо

Яна улар сезиб қолмасин, момо!

Улар қорасидан узмайлик кўзни,

Ҳеч гап ўтмагандай тутайлик ўзни!

Эна:

Ўғилгинам сенинг билганинг билган,

Маҳкам бўлмоқ керак юришу тилга.

Аҳмад: *(Энага)*

Эркаклар кийими борми бисотда,

Қоронғуда чиқиб кетамиз отда

Сиздан кейин уйга кетар Робия.

Эна:

Барини муҳайё этар Робия.

Робия: *(Аҳмадга қарайди.)*

Сиз туринг уларнинг кўзи олдида!

Аҳмад:

Майли, сен ҳам жўна, кутиб тур уйда!

(Робия билан Эна кетади.)

Синовга ташлайди бандасин худо,
Не мақсадга ўзин этипти фидо.
Қаердан кидирар яшаш нурини.
Осмонга сочяпман юрак кўрини.
Робия, Робия, кетмагин йирок,
Робияжон менга илохий чирок!

*(Аҳмад, Робиянинг яна изига қайтганини кўриб, унинг
йўлига пешвоз чиқади.)*

Нега йўлдан қайтиб келдинг, Робия?

Робия:

Сезмадингиз оға, наҳот шуниям!
Хаёл оғушида яна эрибман.
Индамай-синдамай кета берибман.
Хайр ҳам демасдан кузатдингиз жим,
Сизга нима бўлди ошиқ мунажжим?!
Қани, сўзланг оға, нур тўлсин дилга,
Шунинг лаззатида етай манзилга!

Аҳмад:

Виждону жонингнинг энг бойи қалбинг,
Меҳру муҳаббатнинг манбаи қалбинг.
Борлигимни сенга этмасам фидо.
Ҳидоятдан сўзсиз бўламан жудо!

Робия:

Жудоликдан оға, сўз очмай турунг,
Кўзларим не-истар, яқиндан кўрунг!

Аҳмад:

Ихтиёр бўлса менда куйишни истайман,
Муҳаббатни цунчалар туйишини истайман.
Такдирни ўз ҳолига кўйишини истайман.
Майли, юз ўгирсин мендан бор ошиқлар,
Мен дилимнинг оловга тўйишини истайман!

Робия:

Ягона орзуингиз бўлишни истайман,
Баҳордаги дарёдай тўлишни истайман.
Сиз яратган гулзорда насибам бўлмаса,
Ҳажрингизда бутунлай сўлишни истайман!

Аҳмад:

Осмон шоҳид сўлмайсан, ҳеч қачон сўлмайсан,
Робия, сендан ўзга ўйим йўқ, куйим йўқ,
Унутма юрагимда бошқа ҳеч ўйим йўқ!

Робия:

Хайр, энди мен кетдим, сўзингиз дилимда,
Еттунимча офтоб бўлар йўлимда.

*(Робия кетади. Аҳмад қоронеу хужра ичига киради.
Пастдаги гала-говур эшитилади.)*

Биринчи овоз:

Ўзингга шукур худо, ўзингга шукур!

Иккинчи овоз:

Ҳеч ким энди кетмасин куфр!

Учинчи овоз:

Раҳим қилди Худойим!

Тўртинчи овоз:

Ҳа, чин бўлсин илойим!

*(Бу овозларнинг бир қисми тепаликка яқинлашади. Аҳмад
хужрадан шодон чиқади. Кўзи Нотанишга тушади.)*

Аҳмад:

Ҳозир етиб келган сизми амаки?

(Пастга қарайди.)

Тепаликка чиқиб келар яна ким?

Нотаниш:

Омон-эсон чиқиб олди куёш ҳам,
Иншооллоҳ кетди ҳадиклару ғам!

Аҳмад:

Ойнинг ҳам мавқеи аниқланган чоғ,
Осмон гўё менга кенг очди кучок!

(Бошқалар ҳам етиб келиб, давра кенгайди.)

Нотаниш:

Аммо кузатишдан не наф олдингиз?

Аҳмад:

Нима учун буни сўраб қолдингиз?

Нотаниш:

Кўплар жохилларга тушяпти лакка,
Сизни чикаришди ёмон отликка!
Шу сўзни деганлар бўлганида жам,
Мийиғида кулди Шайхулислом ҳам!

Аҳмад:

Гуноҳим не ўзи?

Нотаниш:

Гуноҳингизми?
Зардуштийлар руҳи сеҳрлаб, сизни —
Назаримда худди жондай суйганлар,
Осмоний жисмларга боғлаб қўйганлар!

Аҳмад:

Гуноҳимдан сўзланг.

Нотаниш:

Ҳа, ҳамма бало —
Ниятингиз эзгу, ниятингиз аъло!
Сиз араб эмассиз, бунинг устига —
Йўйинг буни замон каму кўстига!

Аҳмад:

Мени Зардуштийга боғлаяпсиз Сиз,
Не ўйни айтишни чоғлаяпсиз Сиз?

Нотаниш:

Осмон илми бизда ҳаммадан чуқур,
Ана шу хусусда уйлайман қур-қур.
Зардуштийлар Кўкка яқин бўлганлар,
Ишқу муҳаббатда чақин бўлганлар
Ўшалардан ўтган осмонга меҳр,
Ўзингиз ҳам ўйланг, бу ўша сеҳр!

(Даврага йиғилганлар суҳбатга қўшилади.)

Биринчи одам:

Зардушт ҳақида нима биласиз?

Иккинчи одам:

Ёлғон-яшиқ гапга устами ё Сиз?

Аҳмад:

Нима хаёлларга боряпсиз Сизлар.
Амаким Ўзгандан, зиёратчилар.

Нотаниш:

Овестони билмайсизлар, кулунларим, тойларим,
Унинг ёди билан ўтди кулфатли кун-ойларим.
Уни илк бор ўша шохли Искандар куйдирган эди.
Аждодларим динин депсаб, жондан тўйдирган эди.
Лек боболар йўқотмасдан асраб ул кадрларини —
Тилдан-тилга кўчирганлар Овесто сатрларини!
Қора араб, қораялоғ талон этди Туронни,
Бутунлайин йўқотдилар эрку тенглик, хур онни!
Овестони ёндирдилар, келтирдилар Қуръонни.
Овестони ёд билганнинг тилларини уздилар,
Сўз битилган қасрларни қарсиллатиб буздилар.
Менинг валенеъматим ҳам бўлганлар асли мерган,
Овесто деб курашгану Овесто деб жон берган!
Ундан-бундан яширинча ёдлаганим эсимда,
Унинг ўти оловланиб турар менинг хисимда!
Ҳар бир сўзи, ҳар бир фасли Зардушт бобом нуридир,
Яроқлаган заковати даҳосининг қўридир!
Ўша дониш марду майдон Спитамен Зардуштдир,
Бу иккиси бир одамдир, битта тану бир ҳушдир!

(Нотаниш тўхтаб у ёқ-бу ёққа қарайди.)

Ёш йигит:

Овестодан айтинг, қани, эшитайлик бувожон,
Сўзингиздан кўшилгандир жонимизга худди жон.

Нотаниш:

Фарвардин ойин хурдод яъни олтинчи туни,
Ул илоҳий юлдузларнинг чексиз чакнаган куни —
Фароҳим деган кишин муқаддас ўчоғига,
Пурушаспага теккан ул қизнинг кучоғига —
Саодат, шуқуҳ, иқбол Тангри Фарроси нозил бўлди,
Тилларанг ё сарик туя соҳиби фозил бўлди.
Бу дунёга доим йиғлаб келар одамзод насли,
Доғдуганинг қорнидан кулиб тушган Зардуштий асли!
Ўшал динда хушланмайди бўлсангиз агар масъум,
Муқаддас хислатдир очиқ-чехра, ширин табассум!
Нажоткор Ахура — Мазда Олий тангримиздир чин,
У яратди ўйин-кулги, шодликни бизлар учун!
Зардушт туғилиб, думоғи қўтарилган ул онда,
Набобат сув фаришталари учиб Еру Осмонда —
Нажот топганларин яйраб-яйраб баён этганлар,
Орзуқиб қутилган бахтли вақтга улар етганлар!

— Мархабо! — деб олам бўйлаб хушхабар таркатганлар,
Бу муждадан Шайтон зотлар ўзларин йўқотганлар.
Кутлуғ келди хидоятли Зардушт пойи қадами —
У Олий Тангри Ахура — Маздамизнинг одами!
Бузғунчи, алдамчи, каззоб, иблисзот Друзванд —
Кеча-кундуз яхшиларни алдаш, авраш билан банд!
Унинг чуқур томирини Зардуштиймиз кесади,
Шундай кунлар келади-ки, хушшабада эсади!
Бошимиздан олиб ташлаб Друзванд сўроғини,
Қалбимизда ёқар ростлик ва Тангри чироғини!
Ўшанда ҳар босқинчининг куёшлари ботади,
Ахуравий-идоҳий тонг Турон бўйлаб отади.
Зардушт доим қавмларини дунё ҳаловатидан,
Улуғ лаззатлару кайфу сафо саховатидан —
Воз кечишни ё риёзат чекишни истамайди!
Эй, Туроннинг йўлбошчиси, бугун қайдасан, қайда?!

(Нотаниш сўздан тўхтайтиди, елкасига қиличу ханжар осиб, у ёққа-бу ёққа аланглаб келаётган кўрбошига кўзи тушади.)

Кўрбоши ал-Фазор: *(даврага кириб келиб)*

Ҳа, меҳмон нимани сўзлаб, яна ариллаяпсан,
Ёлғонларни тўқиб, балки, онгни захарлаяпсан!

Нотаниш:

Йўк-йўк, ундай деманг, соҳиб, кўнглингизни тутинг тўқ.
Халифага садоқатдан ўзга асло сўзим йўқ.

Кўрбоши ал-Фазор:

Биламан-биламан, сенда кўркув, ўчу алам бор!

Нотаниш:

Нега менга ишонмасдан беряпсиз яна озор?
Туғилганман арабларнинг босқинидан кейинроқ...

Кўрбоши ал-Фазор:

Босқинидан дедингми?!
Сўзинг чалкашу бироқ —
Қарилгинг учун, майли, кечирдим бу сафарча!
Яна йиғсанг, пешонангдан очаман катта дарча!

(Кўрбоши кетади.)

Нотаниш:

Бу манзилда ўтирмайлик, биз уларга гўё хас!
Зардушт руҳи сақлаб қолди! Энди келса аямас!

Биринчи одам:
Сохиб кетди.

Иккинчи одам:
Ана-ана узоклашиб кетди у.

Учинчи одам:
Қани, сўзланг, давомини...

Нотаниш:
Не бошларга етди у.
Вақти келса, қолганини яна бир-бир сўзларман,
Майли энди, ҳей, йигитлар, хайрлашай Сизлар билан!

Аҳмад:
Қўркманг, эй, амаки, қўркманг, қани орқага қайтинг,
Йўл-йўлакай бўлса ҳамки, яна бирор сўз айтинг!

Нотаниш:
Қани, тингланг, ўша буюк Зардушт нури-изидан,
Унинг Тангри Ахура-Маздага дил сўзидан:
Эй, Мазда! Сен мени ташла яна жанг ўтларига,
Юз тутай қайси Ерларга, айтгин қайси Юртларга.
Душманларим қўрқадилар йўлу йўриқларимдан,
Яна мени ажратдилар дўсту уруғларимдан!
Эй, Ахура-Мазда! Сени қандай хушнуд этайин,
Юртнинг аён-ашрафлари нега бугун бетайин?!

Аҳмад:
Зардуштий қалбида йўқ эди губор.
Назаримда ундан умидингиз бор?
Лек Ёлғиз Худони билмаган ул зот!

Нотаниш:
Ҳар хил худолардан энди биз озод!
Бидъатлар китобин ёпган бўлсак ҳам,
Ёлғиз худойимни топган бўлсак ҳам —
Унутмасмиз асло-асло уларни,
Илдизни ўйламасдан яшаб бўларми?!

Аҳмад:
Тун ичида инграётган юртда қачон отар тонг,
Югурдагу мутъеларда уйғонади қачон онг?!
Эй, Мазда! Биламан! Шундай бир ажойиб кун келар,
Бир-бирининг қўлин тутар Турон заминда эллар!

(Нотаниш ўзига тикилиб турган одамларга бир-бир кўз югуртиради, секин сўзлайди.)

Нотаниш:

Уйғон, Турон ўели, қани, эй, уйғон,
Сезяпсанми сабрнинг косаси тўлган.
Ё сенга тиз чўкиб яшаш аъломи!

Аҳмад:

Хей, ўзни эҳтиёт қилинг, амаки,
Изғишиб юрибди, билинг, амаки!

Нотаниш:

Сиз индамасангиз, индамасак биз,
Зардуштий бўлмасак, қавмимиз тўнғиз!
Қаранг, келгиндилар ошяпти ҳаддан,
Кимнинг авлодимиз? Чиқарманг ёддан!

Аҳмад:

Не-не исёнлардан хабарингиз бор.
Қандай бостирилди, беринг, эътибор.
Тўғри қалбимизда аламлар лим-лим.
Аммо керак ақл, керақдир илм!

Биринчи одам:

Келяпти анови майдагап мулла!

Аҳмад: *(Уни кўриб)*

Бу одамнинг юриш-туриши ҳийла!
Кўрбоши ҳам борга ўхшар орқада.

Иккинчи одам:

Улар ҳисобида ҳар битта қадам!

(Кўрбоши билан мулла бирин-кетин даврага яқинлашади.)

Кўрбоши ал-Фазор:

Қани, тулки, яна суҳбат қурдингми?
Кўлимдадир энди бу туллак думи!

(Пастдан йиғи овози келади.)

Кўрбоши ал-Фазор:

Ким ўзи у? Уни танишдай!

Мулла:

Жонимизга тегди оғриган тишдай!

(Робиянинг Энаси оппоқ сочини ёйиб келяпти.)

Аҳмад:

Нима гап, энажон?

Кўрбоши ал-Фазор: (тараддуд билан)
Гапиринг тезроқ!

Эна:

Робияни излаб юрибман болам!

Аҳмад:

Ундай деманг эна, ёруғ-ку олам!

Кўрбоши ал-Фазор:

Нега йўқ, не учун ўша Робия?!

(У Аҳмаднинг ёқасини ушлайди.)

Бу сенинг қилмишинг, сендаги риё!

(Аҳмад уни итариб ташлайди. Кўрбоши ўрнидан туриб пастга югуради. Аҳмад унинг орқасидан мушт ўқталади. У ҳам орқасига ғазаб билан қарайди, муштини кўрсатади.)

Аҳмад:

Ёруғликнинг ожиз душманисан сен,
Бузукликнинг сўнгги пушмонисан сен!

(У иккала қўлини мушт қилиб, асабий силтайди.)

Эй, сен бўлганингча энди бўласан,
Робия йўқ бўлса, сен ҳам ўласан!

ПАРДА ЁПИЛАДИ
(Ичкаридан овоз келади.)

Аҳмад:

Робия, Робия, қаерлардасан?!

Иккинчи парда

УЧИНЧИ КҶРИНИШ

Саҳнанинг ўнг тарафидаги «Байтул ҳикма» биносига чап тарафдан туташ бўлган қисмда Ал-Фарғоний яшайдиган ва ишлайдиган ёнма-ён икки хона кўриниб туради. Бирида ётар-турар жиҳозлари, иккинчисида ҳар хил усқуналар. Иккала хонанинг олди кенг ҳовли. Ўртадаги янги кўрилган устурлоб асбоби кўзга ташланади. Ал-Фарғоний ёлғиз, устурлобнинг у ёқ-бу ёғини кузатиб, дафтарига бир нималарни ёзятти.

Ал-Фарғоний: *(устурлобга энгашади)*

Бир бўлиб айланар осмон қисмлари,
Кўшилиб айланар ҳамма жисмлари.
Ердаги қитъалар, барча баҳралар.
Шаҳару қишлоғу тоғу саҳролар —
Айланиб туради ўзин сездирмай!
Сезмассан буни илм бағрига кирмай!

(У яна доира шаклидаги устурлобни ушлайди.)

Шу доира ичра асосий —
Ҳисоблашнинг воситалари.
Мана бу жой четлари, бари —
Йигирма тўрт бўлакка тенгдир,
Ҳар бир бўлак бир хилда кенгдир.
Доира ичин тўртдан уч қисмин
Эгаллаган айлана жисми —
Ичра яна кичик доира,
Кўрсаткичлар шу ерда турар —
Булар ҳисоб воситалари!
Ана шулар устурлоб бори!
Бу ютукка осон етдикми,
Не ўйласак тайёр этдикми?!
Кечагидай ҳаммаси, худди,
Йиллар ўтди, кўп йиллар ўтди.

(Ал-Фарғоний аста-секин юриб, саҳна олдига келади.)

Юнонлар алифни «сон» деб ўйлаганлар,
Бирликнинг йиғиндисин шундай сўйлаганлар.
Микдор деб англагунча биз қанча кўп йўл босдик,
Ва охири дунёдаги юксакликдан боз ўсдик!
Тараққиёт жасорат мевасидир аслида.
Фидойи инсон борки: жасоратнинг наслидан.

(У томошабинга яқинлашади.)

Илгарига қадам ташламаса фан,
Фароғат бағрига бошламаса фан —
У асло фан эмас, борлиғи хато,
Жонимизга теккан ахир сафсата!
Ким узлатда яшаб, тополган бахтин,
Ўлғизлик ухлатар инсоннинг шахдин.
Изланиб яшамоқ йўли камолат,
Ҳаётда учрайди шундайин ҳолат:
Комилликни даъво қилса гар сўзи,

Демак ўлдирияпти ўзини ўзи!
Илм фанни бир киши ярата олмас,
Кўмакчисиз ҳеч донг тарата олмас!
«Байтул ҳикма» илмларни солди бутун тартибга,
Энди унинг меваси етади кўпдан-кўпга!
Билим асли яшамоқдир, билим асли зарурат,
Бунга қарши сўз бўлса, этажакмиз уни рад!

(Ал-Фарғоний уйга ботади.)

Идрок шундай дейди, аммо дилим қоронғу,
Ич-ичимни кемириб турар қандайдир оғу!
Надандир бу, надандир, ўзгараман бир пасда,
Не учун вужудимни сезаман худди хасдай?!

(У яна осмонга қарайди, атрофга аланглайди.)

Ҳозир кулиб, энди йиғлаб турибман,
Нечун яшайпман, нечун юрибман —
Дунёнинг пойтахти бўлган Бағдодда,
Умрим ўтмади-ку фақат фарёдда.
Умримни ямлаган ана шу кулбам
Тош бошимга бахтим қуши қўнган дам.
Янги либос кийиб фикру сўзларим,
Каттароқ очилди илмий кўзларим!
Лекин, мени эзар ана шу лекин,
Қачонгача босар хижроннинг юки.
Робия ҳам нола қилаётгандир,
Дунё бизга гўё оловли тандир.
Кўкни хира этар дунёнинг кири,
Нопок қўлидадир поклик тақдири.
Ичимни ёндирар охири йўқ «ох».
Бу — менга хаёлда тикилган нигоҳ!
Ҳолсизликдан бехос шундай толаман,
Нега гоҳ ўзимни билмай қоламан?!
Ё худо, ўзимни ўзимга қайтар,
Ўтли кўзларимни кўзимга қайтар.
Қаёқлардан тушди юрагимга муз,
Умидсизлик руҳин ипларини уз.
Мени осмонларга чиқариб қўйди,
Хушларимни олди соғинчли кундай,
Қанот чиқаришиб нозик ҳисларим,
Қубо гулзорининг ширин исларин —
Ҳидлашар-хидлашар мендан узоқда,
Таним эса, яшар мана тузоқда!
Мени энтиктирар висол дамлари.

Бутунлай ювилиб кетар гамларим.
Ёшликка қайтаман ўйга қайтганда,
Оғриқ гоҳ йўқолиб боради тандан!
Бу тушим эмасдир, аниқ ўнгимдир,
Уни эслаб, яна кўзим юмгумдир.
Нимани ўйладим яна ютиниб,
Кучоғимга олиб, ўпайми уни.
Йўк-йўк, йўлимдан қоч, шайтони лайин,
Чўчитиб қўймайин уни илойим!
Хаёлга келиши ўзи бахтимдир,
Яна юз кўрсатса, ўша нақдимдир.

(Узоқдан, парда орқасидан Робия кўрина бошлайди.)

Ҳиссимга урилиб оромбахш елдай —
Ҳали келмасингдан нафасинг келди.

(Робия кўринмай қолади.)

Аллаламанг мени, эй, ширин ҳислар,
Яна алдаяпсиз муаттар ислар.

(Робия энди яқиндан кўринади.)

Кел, эй, Робияжон, келдинг вақтида,
Турган эдим айни висол шахдида!
Сенинг бу ташрифинг, тенгсиз тортифинг,
Керак эмас бахтнинг бундан ортиғи!

Робия:

О, Аҳмадим, ёрқин юлдузим,
Яна Сиздан олмасдан изн —
Сўрамасдан кириб келяпман,
Не ўйларни суриб келяпман.
Ўзинг эмас, дилинг зорланиб.
Юрагимни эзиб, хорланиб —
Бор овоз-ла мени чорлади,
Кўксингдаги кўзинг порлади.
О, Аҳмадим, жоним Аҳмадим,
Ақлингтами ёки ёқмади —
Чалғитдимми сени илмдан,
Ақлингданмас, сўра дилингдан!
...Бу ишқни ўғирлай олмади ҳеч ким.

Ал-Фарғоний:

Битта ишорангга дунёдан кечгум!

Робия:

Асло кеча кўрманг дунёдан сира.
Сизсиз онг нурлари топади хира!
Ойга чиқиб тинглаб мен сўзингизни,
Ерга тушиб кўрдим, о, ўзингизни!

Ал-Фарғоний:

Жон қўшилади жоним, жонимга,
Яна ўзинг келдинг ёнимга!
Хуш келибсан, хуш кел, Робия,

(Кўксини кўрсатади.)

Фақат сен экансан бундаги зиё!
Оймўмадек юзинг ўйчану маъсум,
Чехранга ёйилмиш гулгун табассум.
Қанчалар хушчақчақ эдинг Кубода,
Жимирлаб кетарди севинчдан бадан!

Робия:

Ҳаммаси-ҳаммаси ёдимда бордир,
Энди бир онига руҳим ҳам зордир.
О, Кубо, Кубожон, жону жаҳоним.

Ал-Фарғоний:

Ўзимникимасдай гупирган қоним!
...Ўзинг нозик, ҳисинг нозик жуда ҳам.

Робия:

Ҳамиша оларман шу сўздан малҳам!

Ал-Фарғоний:

Биринчи муҳаббат, олис муҳаббат,
Сени эслаганда тиклар ўзин қад!
Офтобга йўғрилиб, офтобни сочиб,
Тунд кўнглимни яна қайтадан очиб —
Чўғланиб, нурланиб, яқинлашяпти.
Хира тортган кўзим ёрқинлашяпти.
Кел эй, муҳаббатим, кел, эй, муҳаббат,
Фарғонани эслаб, кел, тиклайлик қад!

Робия:

Чопқиллардик, ҳа-ҳа, ўша адирларда!

Ал-Фарғоний:

Ўшанда ҳам мени жуда кадрлардинг!
Бирам ширин эди унинг ҳавоси.

Робия:

Бизни олқишларди қушлар навоси!
О, Кубо боғлари, Кубо боғлари.
Адирлардан кўринган баланд тоғлари...

Ал-Фарғоний:

Кўй уларни, жоним, эслама энди.
Соғинчларим менинг руҳимни енгди.

Робия:

Севги кўнглимизга ўт ёққан дамлар,
Кубода шарқираб сув оққан дамлар —
Кўзимизда эса, йўқ эди ғамлар,
Гоҳо кечалари кўтариб шамлар —
Адир тепасига чиқиб борардик,
На бор эди шубҳа ва на бор ҳадик!

Ал-Фарғоний:

Кубони эласам ёнар юрагим,
Олисларда қолган ўша тиргагим.

*(Аста кириб келган Абу Машар Марғилоний тўхтаб
қолади.)*

Хувияллашдан яна ингради кўнгил,
Оппоқ тонг нуридан очилгандай гул —
Сенинг ташрифингдан ёришди ёдим,
Тикланди эгилган, букилган қаддим!
Кўнглимга, хонамга сочилган зиё,
Кетма, тириклигим, кетма, Робия!

Абу Машар Марғилоний: *(Оҳиста сўзлайди.)*

Келмай кўйган эди, келибди руҳи,
Бошқалар кўрмайди, кўриб турар у.
Устоз топишади дилдори билан,
Ҳа, кутиб олгандир жон-жони билан!
Тинглайсизми мени Робия момо,
Устоз осмон бағрин очдилар, аммо —
Юраклари эса, ич-ичдан кемтик,
Таскин бўлолмаймиз, қаролмаймиз тик!
Тез-тез ҳолларидан хабар олинг Сиз.
Тез-тез ёнларида, момо, қолинг, Сиз!

Ал-Фарғоний:

Яна кетдинг, хайр-хўш демай Робия,
Дилни эзар яна кўринмас риё!

Ўзингга осону меҳрибон худо,
Унинг хаёлидан этмагин жудо.
У менинг ёлғизим, якка-яғонам,
Усиз хувиллайди дилиму хонам!

Абу Машар Марғилоний:

Қаерда кўп бўлса, муҳаббат нури,
Ўша ерда кучли идрок шуури.

Ал-Фарғоний: *(ҳамон пардага тикилган)*

Дилдан ўтди шундайин калом,
Гўё Мусо алайҳиссалом —
Кўлларида тутган ҳассадай —
Сендан келган ўша ҳар битта садо
Бахш этиб туради ҳамиша қувват.
Эгилмайди бўйним, эгилмайди қад,
Беҳушлик касали йўлиққан онда.
Сен кириб келасан жонимга жондай.
Янги қон югуриб, уйғонди бадан,
Тирилтирдинг мени яна қайтадан!

(Ал-Фарғоний яна устурлобнинг у ёқ-бу ёғини кузатади. Абу Машар Марғилоний кўлидаги китобга қараб-қараб қўяди.)

Абу Машар Марғилоний:

«Китоби комил лил Фарғоний фи —
Устурлоб»нинг фанга тегар кўп нафи!
Юрагингда ишқинг тўлиқ бўлса гар,
Изчил меҳнат қилсанг тўсикни енгар!
Меҳнат етилтирар улуғ кишини,
Келажак эъзозлар унинг ишини.
Фидойилар зарур худди қуёшдай.
Устоз кўзимизни очяпти мошдай.
Бизга ҳаяжону идрок улашар,
Шундай одамларсиз яшолмас башар.
...Умидсиз дил вайрона бир уй,
Эшитилар йиғлаётган куй!

Ал-Фарғоний:

Олимлик, бу — диққинафаслик,
Ёлғонларни билмаган ростлик.
Маишатдан бенасиб ўтиш,
Дўзах ичра кўрадиган туш!

(У сахнанинг чап тарафига қараб юради.)

Машаққатсиз ўзи яшаб бўлмайди,
Жоним койимаса кўнглим тўлмайди.
Ўтганлар меҳнати вужудимизда.
Келажак авлодга не қолар биздан?!
Энг оғир йўқотиш — вақтни йўқотиш,
Орзу йўлидаги нақдни йўқотиш!

(Саҳнанинг ўнг тарафида устоз сўзини вужудини қулоқ қилиб тинглаётган Абу Машар Марғилоний томошабинга қарайди.)

Абу Машар Марғилоний:

Олдинда кутмаса, сени бирор қувонч,
Яшашнинг қизиғи қолмагани шу.
Умидсизлик эзган ҳар бир одамнинг —
Ҳаётдан насиба олмагани шу.
Ҳаётга талаблар қўйиш учун ҳам,
Ошиқлик бағрида куйиш учун ҳам —
Сиздан билдим, устоз, ҳақдорлик керак,
Бу ҳисни кўтара оларми юрак?!
Етармикан бунга менинг бардошим.
Баъзан шу хаёлда қотади бошим!

Ал-Фарғоний:

Ирода йўқ жойда орзу мажолсиз,
ундай одам ўлар охир ажалсиз!
Одам ҳаётига раҳнамо виждон,
Ҳақгўйлар дилига Ер-Само виждон!

(У осмонга қарайди.)

Юракда турибди ҳали кўп дардлар,
Осмонга ҳам қулмас, керакдир мардлар.

(Ал-Фарғоний ўнг ёнига қараб, қўлидаги китобни кўксига босиб, мўлтираб қараб турган Абу Машар Марғилонийга кўзи тушиб, суюниб кетди.)

О, Абу Машар, о, сен Марғилон ўғли,
Юрагининг мусаффо кўзларинг чўғли.
Келдингми, жигарим, кел, эй, яқинроқ!
Сени кўрсам дилда ёнади чирок!

Абу Машар Марғилоний: *(китобни узатади)*

Китобдор китобни мукавалабди,
Бирин олиб, устоз бу ёққа чопдим!

«...Устурлоб»нинг донғи кетар дунёга,
Номингизни кўз-кўз этар дунёга!

Ал-Фарғоний:

Дастёрликдир илму билимнинг иши,
Енгиллатмоқ керак инсон ташвишин.
Инсонни алдаган ҳамиша пуч гап,
Ўқилган китоблар киради кучга!
Одамларга бўлган меҳру муҳаббат,
Ватан меҳри бўлиб кўтаради қад!

Абу Машар Марғилоний:

Устоз, Сиз, эй, шундай ишладингиз-ки —
Бирор он беҳуда окмади сувга!

Ал-Фарғоний:

Хали ҳеч нимага эришганим йўқ.
Етганим йўқ хали, ўғлим, орзуга!
Қачон етаркинман ўша аҳдимга,
Илм истаб Бағдодга келган вақтимга —
Йигирма беш йилдан ошиб кетибди,
Қара шунча умрим шошиб кетибди.

Абу Машар Марғилоний:

Йиллар шошиб кетди дейсиз-а, ажаб.
Дунёни шунчалар билиб қўйиб ҳам.
Вактни қизғанасиз ўйдамай ўзни.
Қанча-қанча ишни қилиб қўйиб ҳам!
Ёзгансиз «Самовий ҳаракатлару
Ва умумий илми нужум» китобин.
«Илми нужум ҳақида мукаммал —
Асар»ингиз, бари фаннинг офтоби!
Ой Ер устида ё остида қандай?
Ҳаракатда ўзи қайси юлдузлар.
Қандайин ҳолатда турар кундузлар?
Қуёшнинг ва Ойнинг чиқиш ҳолати,
Тиккага келиши, яна оғиши —
Бурчакларини ҳам аниқлаган ким?
Ҳаммаси-ҳаммаси Фарғоний иши!
Ҳисоблаш, ер ўлчаш, йилнинг ҳисоби,
Дунё бўйлаб қарвон йўллари солиш,
Араб тилидаги илмий луғатлар.
Жисму Жуғрофия, олишу қолиш.
Яна ускуналар яратганингиз,
Ҳе-ҳе, айта берсам жуда кўп устоз!

Юз-юзлаб одамнинг умрига тенгдир.
Нахот Сизга бари туйилади оз?!

Ал-Фарғоний:

Яхшиликни истаб йўл юрган одам
Зиёда куч билан ташлайди қадам.
Бошин майда-чуйда ўйлар банд этмас,
Дунёдан кетмоқни ҳеч писанд этмас.

Абу Машар Марғилоний:

Ўзимга аёндир ўзимнинг сирим,
Тақдиримни енгди янги тақдирим.
Сизга тенг келолмас ҳеч ким пирликда,
Кўрқардим ўлмай деб мусофирликда!
Барига сабабчи ўзингиз устоз,
Кўзларим очилиб боряпти оз-оз!

Ал-Фарғоний:

Ўлимни хохлама ва кўркма ундан,
Шунда қутиласан дилдаги тундан!
Ўлимдан кўрққанлар яшолмас узок,
Ўлимнинг даҳшати умрига тузок!
Кўрқоқлар ўлимнинг қаршисида қул,
Ўлим ҳам эҳсон деб қараган маъқул!

Абу Машар Марғилоний:

Феълу атворингиз бутунлай ўзга,
Нахотки, ўлмоқлик ҳеч нима Сизга?!

Ал-Фарғоний:

Ўлим муқаррар-ку, ахир у тайин,
Нега ўзни қийнаб, ундан кўркайин?!
Жасорат қўлимни ушлаб турибди.
Орзу-ўйларимни хушлаб турибди.
Қарилик ишини бошлагани йўқ,
Ҳали менга назар ташлагани йўқ!

Абу Машар Марғилоний:

Элик ёшдан ўтиш қарилик боши,
Шунга яқинлашди менинг ҳам ёшим.

Ал-Фарғоний:

Сезиб қолган бўлсанг кексалигингни,
Хотирадан бошқа ўйинг йўқ энди.
Ёшим сендан анча катта бўлса-да,
Ширин ҳаёл, ширин орзу бор менда.

Қарилик шунчалар кўнгилсиз нарса,
Уни ким ўйласа, қариб боради.
Орзу ҳаёллари ариб боради,
Ҳаёт гоҳо қисқа, гоҳо узоқдир,
Ҳаммада ҳамиша ҳар хилдир тақдир.
Бир лаҳза ичидир ўлимнинг вақти,
Мени ўлим эмас, кутяпти аҳдим!

Абу Машар Марғилоний:

Изингиздан юриб, изимни топдим,
Сиздан миннатдорман, ўзимни топдим.
Сизу китоб бўлди менинг сирдошим.
Нени буюрсангиз етади дошим!

Ал-Фарғоний:

Кўп китоб ўқисанг, нурланар зикринг,
Янгидан туғилар шахсингу фикринг.
Шунчаки ўқишдан йўқдир сира наф.
Худди овқат ҳазм қилолмасдай гап.
Китоби бор одам ёлғиз қолмайди,
Ҳаёлин беҳуда ўйлар олмайди.
Вужуд-вужудимдан чиқар бир хитоб:
Орзу-ниятларим соҳиби китоб —
Қариликнинг дўсти, ёшликка эса
Адашмайман, асло, раҳнамо десам!

Абу Машар Марғилоний:

Ўйу орзунгизнинг ҳали чеки йўқ.
Тоза қалбингизнинг ҳеч ҳам кеки йўқ.
Аммо Сизни устоз, кўролмаслар бор,
Ёмонлик қилмасдан туролмаслар бор.

Ал-Фарғоний:

Қара, қариликни ёмонлаб туриб,
Сўзимни насихат томонга буриб —
Қариликни ошкор этипман чоғи!

Абу Машар Марғилоний:

Илму маърифатнинг энг баланд тоғи,
Энди сўзни бошқа томонга бурманг,
Гапнинг индаллоси — Бағдодда турманг!
Иложин топсангиз Туронга кетинг,
Ўзни олиб қочинг, энди тарк этинг!
Сабабини фақат сўрамай туринг,
Қаёққа боришни тез ўйлаб кўринг!

Ал-Фарғоний:

Турондан сўз очдинг, уни жуда соғиндим,
Ичимни куйдирди муҳаббати ёнғиндай.
Туронзамин, ўзингни жондан ортиқ суяман.
Эй, мардлар диёри, ахволингдан куяман.
Сени ҳеч мақтамоқчи эмасман Туроним,
Аммо эгуликнинг энг кучли бўрони —
Сенинг фарзандларинг қалбин ичида ҳезир,
Эй, хурлик исёни қачон бўласан нозил?!
О, Турон, қечмишинг буюкликдан нишон.
Номингни ўзи ҳам ёқимли, нурафшон!
Мислсиз фарзандлик муҳаббатимизсан,
Яшаш офтобига элтадиган изсан!
Она янглиғ оқ ювиб, оқ тараган Туроним,
Келажакка умидла, эй, қараган Туроним.
Мусофирлик қаърида дилим доим оғриган,
Лек ҳозир боролмайман, боролмайман бағринга.
Абу Машар, тушунгин кўп ишларим чаладир,
«Байтул ҳикма» бўлмаса, ўлда-жўлда қолади!
Душманнинг кўплиги ўзимга ҳам аёндыр!

Абу Машар Марғилоний:

Дўст деб кучоқ очдингиз у ҳам пишган чаёндыр!

Ал-Фарғоний:

Яна кимда шубҳанг бор, исбот-далилинг борми?
Душманлиги очикми ё ўлгудай айёрми?

Абу Машар Марғилоний:

Яна сўзим Яхё ибн Мансурдыр.

Ал-Фарғоний:

Ундай дема, унда дилу тил бирдир,
Айтганман-ку бўлган бизга тарафдор.
Уни хуш кўрмасди кўрбоши ғаддор!
Робияни беҳос йўқотганимда,
У дўстдай ачиниб турган ёнимда
Қилғиликни қилиб қўйган кўрбоши,
Қадамини билиб қўйган кўрбоши —
Қўрққанидан менга тухмат қилган-да,
Ўртамизга тушган ана шу банда!
Моварауннаҳрдан келган Басрага.
Туронга ҳурматин дилда асраган,
Бағдодга келибоқ мени йўқлади,
Ишларимни кўриб барин ёқлади.

Ҳақгўйлиги учун топди у кадр,
Энди у Халифа ҳузуридадир.
У бош маслаҳатчи Турон бўйича!

Абу Машар Марғилоний:

Ҳа-ҳа, айёрликда ҳаммадан учар!
Бугун чақиртирди мени ёнига,
Аста кулоқ тутинг сўз баёнига:

(Абу Машар Марғилоний қиёфасини жиддийлаштиради.)

Жуда ҳам кўп ўзи Сизнинг хатонгиз,
Барига сабабчи ўшал отангиз.
Зардушт бўлган ул зот исломга қарши,
Муслимликка оид ҳар номга қарши —
Исён кўтарганлар бошида бўлган,
Зардушт деб курашиб, зардушт деб ўлган!
Сизни улғайтирган ана шу ғубор,
Қалбингизда эса, қасос ўти бор.
Бу қасаллик Сизга йўрғақда теккан,
Ич-ичдан душмансиз халифаликка!
Яширин куч тўплаш ниятингиз бор.
На орингиз ва на уятингиз бор!
Сиздан йўлу йўриқ олганлар изғиб —
Юрибди ҳар ерда ёмонлик кўзғаб!
Сизнингча, халифа ниқобли одам.
Фикру хаёлида маишат ҳар дам.
Сизнинг динингиз йўқ, диндан қайтгансиз,
Буларнинг барини менга айтгансиз!

*(Абу Машар ўзининг бу сўзларини ўзи кўтара олмай деворга
суянади.)*

Ал-Фарғоний:

Нима бўлди сенга, Марғилон ўғли,
Лабингдан учяпти гўёки ўқлар!
Менга шундай тухмат қилмоқчими у,
Юрагу бағримни тилмоқчими у?!
Унинг бу гапига ишонади ким?
Бундай ёлғонларнинг сўкилар чоки!

Абу Машар Марғилоний:

Сиз билмайсиз унинг режа тузганин,
Кўрасиз сўзлатар ҳали ўзгани!
Пулга сайрайдиган кўплаб топилар!

Ал-Фарғоний:

Ҳар қандай тухматнинг оғзи ёпилар!

Абу Машар Марғилоний:

Ҳақиқатгўй кўп деб ўйламанг, устоз!
Сўзимга узокдан бўйламанг, устоз!

Ал-Фарғоний:

Олтингина эмас, майда кумушлар,
Майда ҳис-туйғулар, майда юмушлар —
Ўйлашга вақт бермай доим шоштириб,
Худди чумолидай майдалаштириб —
Устингдан хохолаб кулиб тургандай,
Шу ўй ўтди ҳозир сени кўрганда!

Абу Машар Марғилоний:

Ё устоз сўзимга тушунмадингиз,
Илмдадир Сизнинг фикру ёдингиз!
Таъсир этмадими ҳалиги сўзим.
Уни халифага айтувчи ўзим!
Уни Яҳё Мансур такрорлаб турди
Сўнгра мени қайта эшитиб кўрди.
Ўзини жуда ҳам яқин тутяпти,
Мени жуда катта инъом кутяпти.
Йўқ десам иш чаппа кетиши аниқ.
Бошимга албатта етиши аниқ.
Халифа қорлашин кутиб турибман,
Ўзимни зўрма-зўр тутиб турибман!

Ал-Фарғоний:

Ножўя қарашин билганим йўқ-ку,
Мен ҳам унга ёвлиқ қилганим йўқ-ку?!
Айри сўз ўтмаган бўлса орадан,
Ўз-ўзидан нега айнийди одам?!
Сабаб недир менга душманлигига,
Етмадингми бўтам бунинг тагига?

Абу Машар Марғилоний:

Сиз билан ўту сув, билганларим шу.
Сизни йўқотишдир унинг эс-хуши!

Ал-Фарғоний:

Қандай тушди экан юрагига доғ?

Абу Машар Марғилоний:

Ҳатто сўзларини эшитмасданок —

Сезилиб туради қора нияти,
Ялтираган кўзнинг йўқдир уяти!

Ал-Фарғоний:

Кутқара оламан ундан ўзимни,
Ҳаёт очиб қўйган менинг кўзимни.
Мени деб жондан ҳеч кечма аввало,
Не дейиш ўзингга бўлсин ҳавола!

(Ал-Фарғоний ўзига ўзи сўзлайди.)

Куппа-кундузим ҳам айланди тунга!

Абу Машар Марғилоний:

Аммо бу ҳолатни сездирманг унга!

(Эшикнинг бесарамжон тақиллаши эшитилади.)

Ал-Фарғоний:

Келди нохуш одам ё нохуш хабар!

Абу Машар Марғилоний:

Ким бўлса ҳам келган бизни одам деб,
Шубҳала қараманг атрофга ҳадеб!

(Абу Машар Марғилоний ташқарига чиқиши билан овоз эшитилади.)

Фрад Ороба:

Ҳазрат ал-Фарғоний менга кераклар,
Ул зотга интилар тоза юраклар!

Абу Машар Марғилоний:

Майли, бобо, аввал, сўрайлик изм.

(Ал-Фарғоний эшикка яқин боради.)

Фрад Ороба:

Фрад Оробаман, юнонлик ўзим!
Шундай деб айтсангиз мени танирлар.

Ал-Фарғоний:

Нур юради Фрад Ороба бир-ла!

Фрад Ороба:

Нур ўрнига энди ёғиляпти муз,
Ҳалоллик олдида, аммо ёруғ юз!

Ал-Фарғоний:

Сизни кўп ўйлардим Фрад Ороба!

Фрад Ороба:

Ётару турарим бўлди хароба!
Шуни ҳам кўп кўрди менга хасислар,
Ўлди туйғуларим, энг эзгу хислар!

Ал-Фарғоний:

Одам икки марта келмас оламга,
Шу битта яшашни ботирманг ғамга!

Фрад Ороба:

Ҳазратлар ҳазрати ширин ўй суриб,
Ўлдирувчи яхши одам қидириб —
Келдим Сизнинг кутлуғу даргоҳингизга!
Қарорим қатъийдир йўл йўқдир ўзга,
Жондан минг бор кечдим йўқ бунинг сири!

Ал-Фарғоний:

Марҳум ал Маъмурнинг марҳум вазири —
Ҳам дину миллатинг бошқа деганда,
Олов ёнди шунда Сиздаги танда!
Кўзни олмадингиз бошқа тарафга,
Кулоқ солмадингиз бирорта гапга!

Фрад Ороба:

Нафас олишим ҳам унга боғлиқдай,
Ўз йўлимни топай дедим соғлиқдай!
Ҳасад қалбни ичдан емирувчидир,
Эзгуликни эса кемирувчидир.
Ҳасаднинг, албатта, қорадир юзи.
Улар билан қандай яшайсиз ўзи?!

Ал-Фарғоний:

Доноларнинг асли доноси меҳнат,
Рохатнинг отаси, онаси меҳнат!
Хузур-ҳаловатни меҳнатдан топдим,
Не-не ҳасадчининг оғзини ёпдим.
Сиз эса, Сиз эса, тамом кетдингиз,
Ҳасадчи истагин бажо этдингиз!

Фрад Ороба:

Ўзи озга яқин, кўпдан узоқман,
Ахир олислардан келган бир зоғман!
Ўз дилимни ҳатто ўзим билмайман,
Ўйлаб ҳам кўрмайман, кўзга илмайман!

Ал-Фарғоний:

Ҳамма кўриб турар босган изингни,
Таниб олмоқ зарур аввал ўзингни!

Фрад Ороба:

Энди бутунлай сўлмоқ истайман.
Яхшилар қўлида ўлмоқ истайман!

Ал-Фарғоний:

Не тақдир хаёлни шунчалар бузган,
Нахот истак йўқдир шу сўздан ўзга?!

Фрад Ороба:

Йўл юриб-мўл юриб, роса хоридим,
Миллату диним деб Юнонга бордим.
Сен Фрад Ороба эс-хушингни еб,
Босқинчи арабга сотилгансан деб —
Кувиб юбордилар мени шаҳримдан,
Миллагдошим қувли, ўша фаҳримдан,
Мен бормаган шаҳар, кишлок қолмади,
Ҳеч бири бағрига мени олмади!
Йўлга тушиб қолган тошга ўхшайман,
Ўлимдан кўркмайман, ўлимга шайман!
Нега қайтиб келдим — билмайман ўзим,
Бирор ёруғликни кўрмади кўзим.
Шарқимиз ҳам энди тенгсизликка фарқ,

Ал-Фарғоний:

Бутун Оврўпонинг етакчиси Шарқ!
Ёнимга келибсиз кўнгил бўлсин тўқ,
Сизни қувган ўша вазир энди йўқ.
Яна иш бошлайсиз «Байтул ҳикма»да,
Қаторда қайтадан ташлайсиз қадам.
Биламан кимлардан роса тўйгансиз.
Аммо кўп китоблар ёзиб қўйгансиз —
Уларни ҳеч кимса тортиб ололмас,
Сиз оддий тош эмас, энг тоза олмос!

Фрад Ороба:

Гўё фан бошланган «Байтул ҳикма»дан
Бу сўзлардан титраб кетади бадан!

Ал-Фарғоний:

Яна эски гапни бошламоқчисиз?
Орага совуқлик ташламоқчисиз!

Фрад Ороба:

Йўқ! Аксинча, менинг дилимни ғашлар —
«Байтул ҳикма»даги баъзи қарашлар!
Буни ўзингиз ҳам биласиз, бироқ...

Ал-Фарғоний:

Қани, эй Ороба, сўзланг, очикрок,
Кулоқларим Сизда, гапиринг тикка!

Фрад Ороба:

Ўзингизни олманг тушунмасликка!
Араб олимлари ғашимга тегар,
Лекин Юнонистон бўлмаса агар —
Бўлмас эди асло «Байтул ҳикма» ҳам,
Юртим ҳар бир фанга ягона малҳам.
Мен ўша ажодлар меросхўриман.
Ахир юнонликман, гапим тўғрими?

Ал-Фарғоний:

Дунёда не бўлса юнонга боғлаб,
Ўзни шу даъвога ҳамиша чоғлаб —
Дейсиз: Юнонники бари кашфиёт
Асло холис эмас Сиздаги ният!

Фрад Ороба:

Аждодим қолдирган олимларга қон,
Фаннинг ўша Ойи, Куёши Юнон!

Ал-Фарғоний:

Сиз юнон ва юнон дегандан кейин
Бунга арабнинг ҳам жавоби тайин.
Нега камситасиз ўзгалар номин,
Фанга бошқаларнинг қўшган инъомин —
Очик кўзларингиз кўрмайди нега?
Гапингиз куракда турмайди нега?

Фрад Ороба:

Оқ бўлса оқ демак керак-ку оқни!

Ал-Фарғоний:

Арасту сезгини — ҳису идрокни —
Билишнинг биринчи манбаи дейди.

Фрад Ороба:

У неча фанларни ўрнига қўйди!

Ал-Фарғоний:

Унга қўшилади Хоразмий устоз,

Аммо кўшимчасин ҳеч ким демас: оз!
Қани, Хоразмийга яна қайтайлик,
Сўзни майда-майда қилиб айтайлик:
жуфт сонни олайлик, бу — тенг иккига —
Бўлина олишдек ҳикматга эга.
Тоқ сон деймиз, тоқ сон эса иккига
Асло бўлинмаслик кучига эга?
Буларнинг бариси айтишга осон!
Яна бордир, яна жуфт-жуфт тоқ сон.
Тўғри бурчакли, учта бурчакли,
Беш бурчакли, яна бошқача шакли —
Ясси сойлар, яна жиёмий сон бордир.
У билан ёнма-ён «боғлиқ микдор»дир.

Фрад Ороба:

Қандай қилиб етди у бундай пайтга,
Буларни кимларга суяниб айтган?

Ал-Фарғоний:

Улуғ Арастуни, Арестотелни
Сиздан кам севмаймиз, билинг-да дилни!
Айирмачилиқдан тўкилган қонлар,
Қани, ўйлаб кўринг, ўша юнонлар
Бирлик йиғиндисин не деб аташган?

Фрад Ороба:

Ҳа-ҳа, «сон» деб битиб қўйишган тошга!

Ал-Фарғоний:

Бошқача аташга Хоразмий етди,
У буни «микдор» деб ҳавола этди?
Ким ёзган ҳисобнинг алифбосини,
Ундан зўрроқ борми, айтинг, ростини!
Мени қарши қўйиб Пталамейга
Қайси манфаатга бўлдингиз эга?

Абу Машар Марғилоний: (сўзга қўшилади)

Она Еру осмон жисмларининг,
Қанча майда-чуйда қисмларининг —
Оралик ўлчовин аниқлаган ким,
Ахир ўйламасдан чиқарманг ҳукм!

Ал-Фарғоний:

Кўчирма эмас-ку, Ороба, булар,
Ўйланг, устингиздан ҳақиқат кулар.
Сен юнон, сен араб дейиш аслида
Ўтиб келган баъзи худбин наслидан!

Сиз-чи, ёмонлардан эмассиз асло,
Қалбингизни ҳақлик йўлига мосланг.
Орамизга яна, Ороба, қайтинг,
Дилингизда не бор, борини айтинг!

Фрад Ороба:

Ёмон одамлардан қочиб юрибман,
Ўлимга кўксимни очиб юрибман
Тоza одамларга келмаяпман дуч,
Бошни кессин, майли, энг одил қилич!

Ал-Фарғоний:

Қон тўкмас яхшилар бекордан-бекор,
Ҳали топилади Сизга лойиқ қор.

Фрад Ороба:

Ўлим зарур менга, кечдим баридан,
Тўйиб кетдим дунё ситамларидан.
Бир йўла қутқаринг, қутқаринг ҳазрат,
Сўровимни фақат эта кўрманг рад!

Ал-Фарғоний:

Сиз ғарбдан экансиз, мен эса, шарқдан,
Битта орзу билан юрибман шахдам!
Қариндошимиз, буни унутиб бўлмас,
Шуни ҳис этган руҳ ҳеч қачон сўлмас!

Фрад Ороба:

Дунёнинг иккита тарафиданмиз,
Иккимиз ҳам асли юртдан жудомиз.
Шуни Сиз йўйяпсиз қариндошликка!

Ал-Фарғоний:

Умр вафо қилар доим дошликка.
Узоқ-яқинмиз, нари-беримиз,
Аммо охир битта Она-Ёримиз!
Ишонаман халқлар руҳан бирлашар,
Ул манзилга охир етади башар!

Фрад Ороба:

Тўғри дилим ҳозир ёришди қитдай,
Чиндан Ер, Қуёшу Ойимиз битта.

Ал-Фарғоний:

Тарқалганмиз ўша Одам Атодан,
Ҳеч биримиз айро эмас хатодан.
Аммо бизни яқин этиши мумкин,

Низолар ўртадан кетиши мумкин —
Топсак қариндошлик йўлу йўригин.
Қайта қўқартирсак унинг уругин —
Ўшанда ҳамма халқ яшар тенг, хурли,
Бусиз Она-Ер ҳеч бўлолмас нурли!

Фрад Ороба:

Сўзларимда йўқдир асло манзират,
Мени тушундингиз фақат Сиз ҳазрат!

Ал-Фарғоний:

Дунё гўзал яшаш азоб бўлса ҳам,
Вужудинг аламга лим-лим тўлса ҳам —
Унинг кучоғидан айрилгинг келмас,
Ўша жаннатга ҳам қайрилгинг келмас.
Дунё жуда гўзал, дунё шириндир.
Ўлмаслик хаёли менинг сиримдир.

Фрад Ороба:

Илмий орзуларим чала қолиб кетди,
Ноҳақликлар зуғми барин олиб кетди,
Йўлимдан чикмади бирорта аёл,
Хатто хаёл бўлиб қолмади хаёл.
Нега туғилганман, яшадим нега,
Ҳеч нимани раво кўрмади эгам!
Кимларда хотину яна қул қизлар.
Ёстиқ кучоқлаган неча гул қизлар —
Йиғиси урилар ҳар он кўксимга,
Тегар айқаш-уйқаш бўлган ҳисимга.

Ал-Фарғоний

Умри қийноқларда ўтган марҳумни,
Фақат заҳар-заққум ютган марҳумни —
Тирилтириб сўранг такрор яшашга,
Жон деб рози бўлар ўй келмас бошқа!
Усти бошларингиз, ҳа, серямоқдир,
Қўлни юпка қилиб қўйгандир тақдир.
Кўнглингизни ҳеч ким этмаганми банд?

Фрад Ороба:

Этган эди, бироқ, бериб кетган панд!

Ал-Фарғоний:

Лек нигоҳингизда муҳаббат тўла.
Назари очларнинг устидан кулар.

Гапга солиб кўрган юрак нурланар,
Кўзингизда ишқий ташналик ёнар!

Фрад Ороба:

Ўлим роҳатидан мени чалғитманг,
Менинг кўнглим учун ёлғонга ўтманг.
Сизни ҳар дақиқа чалмоқчи бўлган,
Тириклигингиздан ғазабга тўлган
Суфеи бин Юсуф айёрлигини,
Ҳар қандай пастликка тайёрлигини —
Пинҳон бажаришни қўймаганидай,
Арабдан ўзгани суймаганидай —
Мен ҳам ўшаларни энди суймайман,
Ўзимни уларга бериб қўймайман!
Кўнгли кенг инсонсиз, кечиринг, ҳазрат,
Яшашдан топмадим асло фазилат,
Аҳдим ёнингизда бир оз бўлиш эди.
Ҳақ Сизни асрагай исматида!

Ал-Фарғоний:

Инсон кўрар не бўлса қисматида!

Фрад Ороба:

Мени фақат, устоз, тушунасиз Сиз,
Аммо вақтимиз ҳам тугади эссиз!
Сизни кўрдим устоз муродга етдим.
Мени ўлим кутар, хайр, энди кетдим!

(Фрад Ороба шошилиб чиқиб кетади.)

Ал-Фарғоний:

Абу Машар чоп-чоп, тўсгин йўлини,
Бу ёкка судраб кел, ушлаб қўлини!

(Абу Машар Марғилоний Фрад Ороба изидан югуради. Ал-Фарғоний асабийлашиб, қўлларини бир-бирига уради.)

Ал-Фарғоний:

Ноёб истеъдоднинг эгаси эдинг,
Қитмирлар қилмиши бошингни еди.
Яшаш нелигини торроқ синабсан.
Вақтни бой бергансан, энди хунобсан!
Ғамнимас, қувончни ўйла, баҳам кўр,
Қуёш ҳам оламга фақат тўкар нур.
Умрнинг жоловин қўлда тутмабсан,
Ниманидир севиб, ёниб кутмабсан,

Дунёга қарашинг шунчалар торми,
Бундай яшамоқнинг кераги борми?!
Хулқни ўз холига қўйиб бўлмайди,
Чунки, бузилишга ҳамиша мойил.

(Абу Машар Марғилоний бўшашиб қайтиб келади.)

Инсон ўз-ўзини тутмоғи керак!

Абу Машар Марғилоний:

Яна лутф қилдингиз, ҳазратим, қойил!

Ал-Фарғоний:

Қани, Фрад, қурук қайтдинг не учун?

Абу Машар Марғилоний:

Уни судрамоққа етмади кучим!

(У қўлидаги қовозни ал-Фарғонийга узатади.)

Сарой хабарчиси ҳозир бериб кетди.

Ал-Фарғоний: *(хатни олади)*

Ул Фрад Ороба мени хароб этди.

Сездингми хуши ҳам йўқдир ўзида,

Қаерга борса ҳам қолма изидан!

Югур-югур, қани, югуриб боргин.

Бирор қор-қол бўлмай улгуриб боргин!

(Абу Машар Марғилоний ташқарига чиқиб кетади. Ал-Фарғоний қўлидаги қовозини ўқиб, хушёр тортади.)

Ал-Фарғоний:

Муборак Фармоний олий экан бу,

Меҳнатга чорлайди мактубнинг туби.

Аррам ибн ас-Асбаъ, Ҳисом ал-Қалбий,

Қубо чашмасидай тозадир қалби.

Басрадан ёнимга келиб турувчи

Ал-Жихоз илмлар руҳига сувчи.

Улар кўмагидан фойдаланамиз,

Халифа ёқлови яхшиликка рамз!

*(Ал-Фарғоний қўшни дарбоза олдига бориб, кўнгироқ чалади.
«Байтул ҳикма» биносидан бу томонга чиқиб келган
олимлар ал-Фарғоний атрофида тўпланадилар.)*

Ал-Фарғоний:

Ўзимизнинг истак-хоҳиш бўйича,

«Байтул ҳикма» мизнинг тузган ўйича —

Муборак Фармоний Олийни олдик!

Йаъқуб ал-Киндий:

Яна янги заҳмат тагида қолдик.
Бағлимуснинг ноёб «Алмажистий»син —
Англашга етмайди кучиму эсим!
Тагин «Жўғрофия» китоби ҳам бор,
Кўрамиз белимиз синмасин бекор.

Ал-Фарғоний:

Кўнгилини койитиб кўйяпсиз анча,
Сиз учун осон-ку ахир юнонча!
Билмайсизми уни ё арабчадай?!
Бу ўзимиз учун зарур-ку жуда.
Унда илмий нужум жадвали қандай?
Ишга зарур худди тандаги қандай!
Униси ҳам дилни шодумон айлар,
Дунё аҳолиси ўрнашган жойлар —
Кенглигу узунлик жадвалларидир,
Кўрқоқлик Сиз-биздан ахир наридир!
Бу Фармони олий бизга эътибор,
«Байтул ҳикма» тақдим этган режа бор.
Ал-Ҳажжогӣ ибн Юсуф, Ҳусайн ибн Исҳоқ —
Бошлар «Алмажистий» ишин бугуноқ.
«Жўғрофия» Сизга Йаъқуб ал-Киндий,
«Байтул ҳикма» мизнинг қарори шундай.
Мен «Алмажистий»нинг шарҳин ёзарман,
Ушалапти дилда яна битта армон!

Йаъқуб ал-Киндий:

Озайиб кетяпти меҳнат рағбати,
Яшаяпмиз ахир қарзга ботиб!

(Тақ-туқ овози эшитилиб, сўзламоқчи бўлиб турган ал-Фарғоний эшикка қарайди. Кимдир эшикдан бош суқиб, у ёқ-бу ёққа мўралайди.)

Ар-Фазор:

Аҳмад ал-Фарғоний шу ердамилар,
Кечирарми кирса биздай омилар?!

Ал-Фарғоний:

Хуш келибсиз меҳмон хузуримизга!
Мутлоқ ҳожат йўқдир узурингизга!

Ал-Фазор:

Мен Сизни танидим Аҳмад Фарғоний,
Сиз-ла бирга ўтган энг бахтли оним!

(Ал-Фарғоний унга синчиклаб тикилади.)

Ал-Фарғоний:

Қандайдир танишга ўхшайсиз чиндан,
Бир гашлик кўзгалди аммо ичимда.

Ал-Фазор:

Шоп-шоп демай дарров шафтоли дейин,
Юзингизни бурманг, танигандан кейин,
Сизни кўриб билдим қариганимни,
Танимадингиз-а, мендай ғанимни!

(Ал-Фарғоний атрофидагиларга илтижоли қарайди.)

Ал-Фарғоний:

Мени маъзур тутинг, биродарларим.
Жунбушга келяпти бутун дардларим.
Ҳоли қўйинг бизни...

(Ҳамма ўз жойига шошилади.)

Ал-Фазор:

Кўрдим-а Сизни!

Ал-Фарғоний:

Осмондан тушдингми, чикдинг қаердан?

Ал-Фазор:

Сўраб келдим Сиздан Фарғоний ёрдам!

Ал-Фарғоний:

Масхара қияпсан яна мени сен!

Ал-Фазор:

Ундай деманг Аҳмад, жойида эсим.

Ал-Фарғоний:

Кўрбошини нима қиламан койиб.
Ҳатто лаънат тошин отиш ҳам ҳайф.
Сендан ҳазар қилар энг хунук сўз ҳам,
Сендан ҳазар қилар муз мисол кўз ҳам!

Ал-Фазор:

Сизга дилимда йўқ асло бирор гард,
Менга ишонасиз, бўлсангиз гар мард.

Ал-Фарғоний:

Елғонларни тўқиш сен учун осон.
Наҳот фаришталик даъвосидасан?!

Тинглаб ёлғонларнинг қолиб сасини,
Билмайсан покликнинг пок баҳосини!

Ал-Фазор:

Хаёлингиз бошқа, сўзингиз бошқа,
Наздимда айланиб қолибсиз тошга.
Нега очмаяпсиз юрагингизни.
Гўзал Робиянинг тақдири Сизни —
Наҳотки, наҳотки, кизиқтирмаса.

Ал-Фарғоний:

Юрагим ичига қўл урдинг роса!
Одам бўлсанг агар, сен, эй, қўрбоши
Керак бўлса сенга мана, кўз ёшим:
Бир дақиқа одам сиёғига қайт,
Робияжон қайда, фақат ростин айт!
Бошим айланяпти юрагим тўлиб,
Қулинг бўлай, сўзла, бир одам бўлиб!

Ал-Фазор:

Бутун вужудимни титроқ чўлғаган!

Ал-Фарғоний:

Сен-ку покиза ҳисни булғаган.

Ал-Фазор:

Шошилмасдан менга бир ташланг назар.
Ростга ишонмаган дил букилади.

Ал-Фарғоний:

Саволимга қачон берасан жавоб.

Ал-Фазор:

Сизгадир узриму Сизгадир тавоб.

Ал-Фарғоний:

Гапни бунча чўздинг, эй, бандаи сур.

Ал-Фазор:

Ул ўғри мен эмас, Яхё ибн Мансур!

Ал-Фарғоний:

Ул ўғри сен эмас, Яхё ибн Мансур?

Ал-Фазор:

Нега ишонмайсиз, кўпдир унда сир!

Ал-Фарғоний:

Нима учун энди мени изладинг,
Айёрлар айёри, нени кўзладинг?!

Ал-Фазор:

Дунёдан яширган «оҳ-оҳ»ларим кўп,
Сизнинг олдингизда гуноҳларим кўп!
Туронликни депсаб, юзим қорадир,
Нималар ўтмади ахир орадан?!
Ўшанда гўёки осмонда учиб,
Тузликқа тупирдим тузларин ичиб!
Гўзал Робияни кўзлаганимда.
Унинг изларини излаганимда —
Ўғрига чиқарди мени ул ўғри,
Олишиб ҳам кўрдим тўғрима-тўғри!
Мени бор-йўғимдан айирди Яхё,
Оёқ-қўлларимни қайирди Яхё!

Ал-Фарғоний:

Керак бўлиб қолдими менинг ёрдамим!

Ал-Фазор:

Сизга юк бўлмайди кулфату ғамим!

Ал-Фарғоний:

Гапинг-ча, йўқ экан сенда ҳеч айб,
Қаршимда турибсан нега бўзрайиб?

Ал-Фазор:

Тўғри, Робияга берганман кўнгил,
Ҳеч қаерда йўқдир бундай тоза гул!
Эзилдим айрилиқ ташлаган доғдан,
Вужудим хижрондан қийналган чоғда —
Мен Сизни эсладим!

Ал-Фарғоний:

Не учун, нега?

Ал-Фазор:

Буни Сиз билмайсиз, билади Эгам!
Беш кунлигим борми-йўқми билмайман
Бу дунёни энди кўзга илмайман!
Хаёлимда фақат нариги дунё,
Кўзларимга каранг, ёлғон борми ё?!
Сиз, ҳазрат, ҳаммадан кетдингиз ўзиб.
Бу ҳол шаксиз унинг тинчини бузиб —
Уйқусин қочирган бўлиши аниқ!

Ал-Фарғоний:

Вужудимда хижрон азоби ёник.

(Ал-Фарғоний ал-Фазорга ғазаб билан қарайди.)

Энди шуни ўйлаб қолдими фаҳминг,
Эски ҳамкорингга келдими раҳминг.

Ал-Фазор:

Кўрқар менинг Сиз-ла учрашувимдан,
Хавотир олманг Сиз ошу сувимдан.
Мени йўқ этса ҳам розиман ҳозир!

Ал-Фарғоний:

Бир-бирингни, майли, йўқ қилсанг арзир.
Киприк қимирлатмай сўзлайсан ёлғон,
Томирингда урар ҳамон харом қон.

Ал-Фазор:

Сўзим ёлғон бўлса, пес-мохов бўлай.
Сўзим ёлғон бўлса тил тортмай ўлай!
Билинг, Робияни яширган ўша,
Уни қўлдан қўлга оширган ўша.
Сўзларимни бир пас этмай туринг рад,
Ўзни эҳтиётланг, Яхёдан хазрат!

Ал-Фарғоний:

Ишқи йўққа ахир гапириш осон,
Э, воҳ, Робияжон, қаерлардасан?!
Ҳижрон юки босар елкамдан зилдай.
Айта қол, Робия қайси манзилда?!
Кечир, мени, берган бўлсам гар озор,
Қулоқларим сенда, сўйла Ал-Фазор!

Ал-Фазор:

Мен ҳам севар эдим уни дилимдан,
Яхё ибн Мансур чикди йўлимдан.
Кўздан қочирмадим қора юзини,
Кўздан қочирмадим унинг изини
Битта Робиямас, юзлаб қизларни.
Турон чечакларин, ул гул юзларни —
Пуллаган Дамашк, Ясриб, Басрада,
Аммо Робияни қайда асради —
Билолмадим шуни, уринсам-да кўп!

Ал-Фарғоний:

Гўё олмас эди қўй оғзидан чўп.
Аммо сен ал-Фазор «оппоқман» дема,
Бирдир ўша билан сен тушган кема.
Тортинмайсан ўзга ҳаққин ейишдан,

Хузур қидирасан ҳамон айшдан.
Бировлар хотинин зўрлаб кучоқлаш,
Кимнидир ўзига кул қилиб боғлаш —
Бордир қайси динда, қайси имонда.
Не ўй танингдаги безовта қонда?!

Ал-Фазор:

Яхшилиқни билмас экансиз.
Ё кин уруғини Сиз ҳам экансиз.
Сизга юпанч фақат ёлғон-яшиқми,
Бунча лоф урасиз Сиз ҳам ошиқми?!
Айира олмайсиз ёлғону чинни,
Сизнинг ҳолингизга чиндан ачиндим.

Ал-Фарғоний:

Майли, айёрликка ўзингни ростла,
Душманга ачинмас душмани асло.
Кундузга оталиқ даъвоси бўлган.
Лекин қоронғулик равоси бўлган —
Қоп-қорасан, тунсан, тундир қиёфанг,
Ўзингга қайтади ўзингга жафонг!
Тулқи бўлиб чиқди бўри деганим.
Шунчалар ниқобли бўларми ганим.
Сен, эй, Яхё Мансур, сен бир шайтонсан.
Шайхулисломмассан, иблис руҳ жонсан.
Бошингни янчамаман, эй, зоти илон,
Ер-осмон курашар энди сен билан.

ПАРДА Ё ПИЛАДИ

Учинчи парда

Тўртинчи кўриниш

*Олтину дуру лаъллар билан безатилган тахтда Халифа
Мўътасим ўтирибди. Унинг гавҳару тилло, олмослар
қадалган тожи ярақлайди. Халифанинг икки ёнидаги икки
соқчи киприк қимирлатмайди. Атрофида вазиру вузаролар.*

Мўътасим:

Кутула олмадим сира қайғудан,
Кутула олмадим икки туйғудан —
Бир-бирини инкор этади улар,
Бир куни бошимга этади улар.

Бири ишонч бўлса, бири шубҳадир,
Қайсиниси дилда топади қадр?!
Билмайман, билмайман, бошим ҳам қотган,
Илдизи кўксимга қайси вақт ботган?!
Бу уруғни қайси ярамас эккан.
Ўйламоғим керак, ўша ким экан?!

(Халифа ёнидаги мунажжимга қарайди.)

Қани, не дейсиз, эй, Сиз, мунажжим.
Чеккада турибсиз сўзламасдан жим?
Дарак борми фалак илтифотидан?

Мунажжим:

Ҳеч бир ишора йўқ осмон қатида!

Муътасим:

Ҳадиклардан холи бўлмадим, сира,
Типирчилаб дилни қиляпти хира.
Вазирларда йўқдир нега аҳиллик.
Бир-бирини кемириб охир бахиллик —
Ўзига ҳам қолмас, ўзгаларга ҳам.
Бундан саройимга ёғилмасми ғам?!

Мунажжим:

Ҳаммаси-ҳаммаси қолди орқада,
Яна Сиз айтгандай ташлаймиз қадам.
Юксакмиз, юксакдан қарайлик доим.
Ҳали жуда узоқ қиёмат-қойим!

Муътасим:

Қойилман мунажжим, Сиз сўзлаган тилга,
Сиз малҳам қўясиз яраланган дилга!

(Муътасим атрофидагиларга бир-бир қараб чиқади.)

Гоҳ тадбир, сиёсату сулҳу муҳаббат,
Гоҳ таҳдид, шиддат ё афу мулозимат —
Илмини ўргандим, уни яратдим,
Гоҳ ғофил, гоҳ одил номин таратдим.
Рухий оламимиз ҳокимлари эй,
Рухий оламимиз ҳакимлари, эй —
Яна қадамларни куйдирмасин чўғ,
Тавбанинг эшиги ҳамиша очик.

(Муътасим вазирлардан бири кичик жуссали кишига тикилади.)

Сен, эй, Абу Амин жуда хурсандсан,
Сенга одамларни ўлдириш осон.
Вафода қиёссиз бўлиб турасан.
Шундай сўзлайсан-ки, ишонтирасан.
Дорга осилмади кимлар қасдингдан.
Қонхўр номин олдим Сенинг дастингдан.

Абу Амин:

Сизнинг ўйингиздир кулингиз ўйи!

Мўътасим:

Одамлар ўлими — сен итнинг тўйи,
Сенга ёкмас шодлик, ёкмайди кулги.
Бундай яшамокнинг, маъноси шулки,
Йиғлаб келиб, яна йиғлаб кетишлик,
Лаззатли дунёни захар этишлик!
Ал-Фазлдай суҳандон дорга осилди,
Шундан юрагингнинг ховри босилди.
Унинг мағлублиги сени сайратди,
Шундай шоир қони сени яйратди.

Мунажжим:

Аё Амин ҳазиллашибсан ғазабланган эл билан.

Мўътасим:

Бир-бирига қўл бериб келаётган сел билан.

(Эшик оғаси киради.)

Мўътасим:

Ташқарида не гап, бақиряпти ким?

Эшик оғаси:

Ал-Фазл мухлислари сифмас ҳеч ерга.
Жаҳолатдан бари ботгандир терга.
Ҳеч нима кўринмас қасоскор кўзга.
Кўпайиб атрофни роса ўрашяпти, —
Улар тухматчига жазо сўрашяпти.

(Халифа ўрнидан туриб, Абу Аминга яқинлашади.)

Мўътасим:

Сендайлардан ўзи юрагим безган,
Қандай кириб олдинг қаторимизга?!
Ёняпти, ёняпти, таним ёняпти.
Оламни куйдирар оловим тафти,
Ёнган билан нега тугамаяпти?!

Ўйлаб-ўйлаб охир қаловин топдим:
Сени ҳозир дорга осишим керак.
Шунда хиёл ором топади юрак.
Жаллод!

Абу Амин:

Шошилманг, шоҳим, дод!
Бошимизда турган хумо қушимиз,
Пушти паноҳимиз — ёлғиз кишимиз —
Фақат ўзингиздир, фақат ўзингиз,
Тўғридир, тўғридир бари сўзингиз.
Шубҳалар ичида яшаганим рост,
Бу — Сизга садоқат майлидан холос!
Ўзингиз сўзлаган сўзни эслатай,
Уқтирган эдингиз бизларга атай:
Кўрқоқлик қилибми ёки тортиниб.
Қатъий этмай ўзин ваколатини —
Халқнинг ҳуқуқини кенгайтирган шоҳ
Кўксини тилади охирида «оҳ!».
Юрагим қатини очиб сўзласам:
Халифалик тинчин кимки ўйласа —
Ҳукмдор ҳуқуқин ҳимоя этар!

Мунажжим:

Иккисин тенг тутган муродга етар

Мўъгасим:

Кўрмай бу аблаҳнинг кўзин ёшини
Олиб чиқиб узинг, унинг бошини.

*(Жаллод Абу Аминнинг бўйнидан ушлайди. Абу Амин шиддат
билан Халифга юзланади.)*

Абу Амин:

Бу қандай бедодлик, қандай бедодлик,
Бу асли одамий ҳисларга ётлик!
Ўз фикримдан ўзим очолмадим лаб.
Сен пинҳон буюрган сўзни такрорлаб —
Ёмон кўрганингни ёмонладим мен,
Қадамингга қараб, одимладим мен.
Ўша қанчаларнинг бошин еган сен,
Жаллодга буюрдинг мени нега сен?!
Сени чўчитарди шоирнинг тили,
Мен эмас, ўзинг-ку унинг қотили!
Ким айёр бўлолса, сен-ла топишди.

Ўзингни асрадинг менга ёпишдинг.
Тўхта, эй, Мўътасим, бунча қўрқоксан,
Аввал кўзларимга, қани, бир боқ сен!

Мўътасим (унга қарамай):

Амин оқлолмадинг ошу тузимни,
Қани, жаллод тезроқ бажар сўзимни!

(Жаллод уни олиб чиқиб кетади.)

Мунажжим:

Қони бордир бизда Одам Атонинг,
Такрорлаймиз биз ҳам баъзи хатони.

Мўътасим:

Шундан ишқий оҳанг кўлдир сўзимда,
Кимни қўйиш, кимни сўйиш ўзимда.

(Эшик оғаси кўринади.)

Эшик оғаси:

Яҳё ибн Мансур сўрар ижозат.

Мўътасим:

Майли кира берсин *(атрофдагиларга қарайди)*
Сизлар-чи, озод!
Қолсин бунда фақат эшик оғаси.

Яҳё ибн Мансур:

Соҳиби шафқатим, эй, эрк паноҳи.
Бу ерга етказар бахтлилик роҳи.

Мўътасим:

Тавонимни ялай бошлаганигда,
Нима ўйлар ўтган эди ёдиндан.
Эссам бўлар экан сени ўшанда.
Жонимдан тўйдирдинг, сен ҳам кушанда!

Яҳё ибн Мансур:

Хунук кўринади садоқатлилар.
Ёлғончилар эса яшашни билар.

Мўътасим:

Одам бўлиб сен ҳам ниқобингни еч,
Бир он ўзинг бўлиб турганмисан ҳеч.

Яҳё ибн Мансур:

Ниқобим йўқ Сизнинг хузурингизда,
Кимлар агар чиқса, Сиз босган издан —

Тўқимай-чатимай Сизга айтарман,
Асли ҳолимга ҳам шунда қайтарман!
Мана бу китобга Сиз ҳам бир қаранг,
Ўзни зўрға тутиб турибман аранг.
Ал-Фарғоний тузган мана, Янги «Зиж»
Ўйимга, фикримга ташлади ўкинч!
Бундай бебошликка ким турар куймай?

Мўътасим:

Нима учун, сабаби нима?

Яҳё ибн Мансур:

Зиж халифа Маъмунга боғлик!

Мўътасим:

Очикроқ айт, сўзла сиёғлик,
Маъмун йўқ-ку, ахир у ўлган!

Яҳё ибн Мансур:

Маъмун зиж пойдевор бўлган —
Фарғонийнинг ўшал зижига
Ва ёзиб қўйилган унинг ичига:
«Аз-зижул Маъмун ал-мум-жаҳон»дир у.
Не ҳадди бор? Қандай сирдир бу?!
Тортиқ этиб турса илмий инъомин,
Шарафласа ҳамон Маъмуннинг номин.
Маъмун издошлари унга суянган,
Ана шундан менинг юрагим ёнган!
Бу асли ножўя босилган из-ку,
Ахир Еру Осмон куббаси Сиз-ку?!

Мўътасим:

Унутмайди буни ҳеч-ҳеч Мўътасим.
Лекин сезилмайди нафратли ҳисим.
Садоқатни англатар ҳар битта сўзинг,
Мени ҳоли қўйиб, ўйлаб кўр ўзинг.
Ул «Зиж»дан мутлақо қолмасин нишон.
Юмушинг мазмуни қутлуғдир ишон!

Яҳё ибн Мансур:

Битираман барин енгнинг ичида.

Мўътасим:

Чиндан ҳам тенги йўқ айёрсан жуда.

Яҳё ибн Мансур:

Унинг бу сирини ечмоқлик керак,
Фарғонийдан рости, кечмоқлик керак.

Мўътасим:

Бу ҳақда жуда кўп гапирдинг, аммо
Уни хуш кўради Бағдодда ҳамма.
Топган далилларинг етарли эмас.
Йўқ этсак эшитган, майлига демас!

Яҳё ибн Мансур:

Тахту бахтингизнинг душманидир у,
Вақт ўтса тожнинг ҳам пушмоқидир у,
У қувватлар Маъмуннинг одамларини!

Мўътасим:

Қувватларми Маъмун одамларини?!
Итваччалар унга суянадими?!
Бунинг исботлашга борми одаминг?

Яҳё ибн Мансур:

Уларнинг кўпини йўлдан қайирдим,
Содиклардан бири ҳозир шу ерда.

Мўътасим:

Қани, чорла уни! Сўзинг рост бўлса!

Яҳё ибн Мансур:

(У Абу Машар Марғилонийни бошлаб қиради.)
Мана, ўша Сизга фидойи банда!

Мўътасим:

Кошки, ал-Фарғоний бўлса шарманда!

Яҳё ибн Мансур:

Фарғоний чиндан ҳам ғаламус хислик,
Билган илми эса, фақат ифлослик.
Унинг сўзларидан анқиб турар бад,
Уни тузатолмас ҳатто табобат!
Ҳукмдорнинг ҳукми сўзсиз вожибдир,
Унга Фидойилар дили очикдир.
Ростини сўзласанг, обрўйинг ошар,
Иқболинг кулмоқда, эй, Абу Машар!

Абу Машар Марғилоний: *(Яҳё ибн Мансурга қарайди.)*

Савдойи девона эмасман асло,
Сўзимга жавоб бер қаддингни ростлаб!

Ҳаёт деганлари хушбўй гул эмас.
Сен айтганча, Яхё, ёки пул эмас.
Бошқаларни дефсаб яшаш истаги —
Кўнглингнинг бирдан-бир суянч дастаги?
Сўзим такрорлар деб бўлма овора,
Сирли қарашингдан юрагим пора.

Яхё ибн Мансур:

Абу Машар, қани, келиб қолди пайт.
Ўйламасдан унинг душманлигин айт.
Тахтга содиклигинг изхорини қил,

Абу Машар Марғилоний:

Яхё ибн Мансур, сўзларинг маъкул!
Халифа Мўътасим онаси Суғдон.
Унга кўхна Мари бўлгандир ватан.
Қадри ошди шундан Туронликларнинг,
Араблар яшириб эски кекларни —
Кўтарилиб борди юракдаги ғам,
Жойланиб халифа саройига ҳам —
Тиклангандай бўлди эгилган қадлар.
Аста ошиб борди ҳам фикрий ҳадлар!
Етиб Ал-Фарғоний сўровлари ҳам,
Халифамиз кеча икки миллион дирҳам —
Ажратиб юборди хазинасидан —
Шошда битта канал қазимок учун.

(У Халифага қарайди.)

Бизда, ҳазрат, Сизга душманлик нечун?!
Устоз сизга жонин беришга тайёр.
Аммо уни суймас мана бу айёр!

Яхё ибн Мансур:

Кўрнамак-кўрнамак, ҳеч вафо қилмас!

Абу Машар Марғилоний:

Ал-Фарғоний фандир, фан жафо қилмас.
Ёлғончининг дўсти ёлғиз айёрлик.
Ундан йироқ юрар номусу орлик!
Жасоратлар ичра энг оғири илм,
Орзу йўлин боши-охири илм.
Олий илми нужум яралишида,
Бу фаннинг дунёга таралишида —
Сиздаги донишлик катта йўл очди,
Мана янги илм нуруни сочди.

Йўлу йўригингиз тўқислигида
Алломалар Синжор текислигида —
Бағдодимиз фани шунчалар ўсиб,
Ер меридианин бир градусин
Узунлигин ўлчаб чиқди олимлар!

Мўътасим:

Бу ишда айтинг-чи, қатнашди кимлар?

Абу Машар Марғилоний:

Фарғоний жонга жон бердилар асли,
«Байтул ҳикма»да-ку ижоднинг фасли.
Мукаммал жадваллар соз тузилиши.
Ҳақиқий занжирнинг пайдо бўлиши —
Ақлу идрокингиз меваси шоҳим,
Бахтимизга доим яшанг, илоҳим!
Ал-Фарғоний Сизга дуводадирлар!
Мана бунга ўхшаш юраги кирлар —
Кўролмади Сизни, бари буюқларни,
Топташни ўйлайди элга суюқларни!

(Мўътасим Яҳё ибн Мансурга савол назари билан қарайди.)

Мўътасим:

Жавоб тополмайсан унга чамамда.

Яҳё ибн Мансур:

Ёлғончилар бари Турон томонда.
Фарғоний устидан арз қилган ўзи.
Ҳар он ниқоблидир уларнинг юзи.
Теккандир устозин бирорта нафи.
Мени лол этипти тесқари гапи.

Абу Машар Марғилоний:

Мени суҳбатига чорлаган пайти,
Турондан катта иш беришни айтиб —
Бу ерга келишга мажбур этди у,
Ҳазратим ҳаддидан ошиб кетди у.
Бир гап — устозингни ёмонла деди,
Халифа ҳам бизнинг томонда, — деди.

Яҳё ибн Мансур:

Ажам одамлари арабга душман,
Кеч бўлади ҳазрат кейинги пушмон!
Бизга фақат араб олими керак,

Арабга арабнинг таълими керак.
Бизларга беролсин арабий бир шаън!

Абу Машар Марғилоний:

Миллат фани бўлмас, дунёники фан!

(У Яхё ибн Мансурга кўрсаткич бармовини ўқталади.)

Таши ялтираган жуда ҳам қип-қизил.
Чақнаб қуёш нурин кўрсатади юзи.
Хаёлга ҳеч келолмас ичин чириклиги,
Сохтадир чиройи, унинг йириклиги.
Сен ўша олмага ўхшайсан жуда ҳам,
Сенга ишонганнинг боши бўлади ҳам!

(У Яхё ибн Мансурга яна яқин боради.)

Ҳатто руҳим танимни эзди,
Сендан ақлу идрок ҳам безди.
Мени мажбур этдинг бўзлашга,
Сен ҳақингда ростин сўзлашга.

(У Халифа Мўътасим яқинига бориб, тиз чўқади.)

Бу макон ирфондир, маърифатуллоҳдир,
Ниятингиз тоза, ниятингиз оқдир.
Бахтин топиб нурга чайилган ул танлар,
«Ё орифин биллоҳ» деб эъзозлаганлар!
Энг аввало Сизга тилаймиз соғлиқ,
Омадимиз фақат Сизгадир боғлиқ.
Марҳаматингизнинг соясидамиз,
Сизга содиқликнинг ғоясидамиз!
Орада ҳеч нохуш шабода елмас,
Нурдан ўзга мужда саройга келмас!

Яхё ибн Мансур: *(Халифага қарайди.)*

Сўзлаяпман Сизга юракни тўкиб.
Исёндир, исёндир Туроннинг ўйи.
Аҳмад Фарғонийнинг тарафкаши кўп,
Бошимизга бало бўлар обрўйи.
Исёндир, исёндир Туроннинг ўйи.

Мўътасим:

Қани, икковинг ҳам кўзимдан йўқол,
Эй, эшик оғаси, ёлғиз ўзинг қол.

(Иккаласи чиқиб кетади.)

Мўътасим: *(ўзига-ўзи)*

Дерлар «Иштонсизнинг ҳадиги чўпдан»
Зимдан таҳдид қилар кўпчилик кўпдан,
Тинчимайди Турон, тинчимас Эрон,
Кеча бостирилди Румдаги бўрон.
Дамашк, Бағдодда писганлар йўқми,
Менга қарши бўлиб ўсганлар йўқми?!
Кимни сўйиб, кимни осишим керак,
Қадамимни билиб босишим керак?!
Бошимдаги тожнинг энг содиқ ити,
Ўзим ҳам ранжийман уни ранжитсам,
Йўл-йўриқ топилмас ақлимни титсам!

Эшик оғаси:

Арабга айланиб кетган Фарғоний!

Мўътасим:

Бегонадир унинг барибир қони!
Аммо унинг изи абадий издир.
Уни маҳв этмоққа ҳукмим ожиздир.
Далил топиб агар бадарға этсам,
У ҳам қўлин силтаб, Бағдоддан кетса —
Энг аввало жаҳон шоҳлари кулар,
Бунни тентакликка ёйишар улар.
Дунёнинг энг улуг одами ўша,
Бугун ал-Фарғоний яшаган гўша —
Бағдодга бағишлаб қалбин кўрини,
Қуёшдай сочяпти фаннинг нурини!
Йўқ-йўқ, унинг кўнглин олишим керак.
Хаёлида дўст бўлиб қолишим керак!
Наҳот фаҳминг етмас Яҳё ибн Мансур,
Ўйлаб кўр, охир бу — оддийгина сир.

(Мўътасим бир дақиқа жим қолади.)

Фарғоний, Фарғоний, Аҳмад Фарғоний,
Минг афсуски, араб эмасдир қони!

(У ўрнидан туради, керишади.)

Маънисиз ўйлардан увишди танлар!

(Эшик оғасидан сўрайди.)

Йиғилиб бўлдим чакирилганлар?

Эшик оғаси:

Абадият қасрин остонасида,

Сизни кутишяпти жуда осуда.
Каторда хорижлик меҳмонлар ҳам бор.

Муътасим:

Бир базм қурайлик тарқалсин ғубор?
Эштайлик яйраб, севги куйини.
Ўртани қизитсин сўзлар ўйини.

(Сарой задогонлари, шоирлар, олимлар тахт атрофидан ўз
ўринларини оладилар.)

Муътасим:

Яна соғинч билан кутдим Сизларни,
Шодумонман кўриб, нурли юзларни!

Биринчи шоир:

Бағдод, бу — жаҳоннинг пойтахти бугун,
Кўрмоқлик дунёга орзу аҳд бугун.
Эй, Сиз Ер юзининг ёруғ олами,
Олло таоллонинг лутфи карами —
Бирла ҳаётингиз зиёда бўлғай,
Бу фоний дунёмиз тургунча турғай!

Иккинчи шоир:

Ҳокони саид ҳазрат қабул мурувватини
Лутфу эҳсон, иззат саҳоватини —
Раво кўриб, шодмон этиб бизни ғоят,
Кўрсатдилар ҳозир беқиёс иноят.

Учинчи шоир:

Муқаддас Ҳақ таолло дуру зарини,
Бахту саодатнинг катта эшиklarини —
Сизнинг юзингизга қарата очгандир,
Қанча эзгуликлар нурин сочгандир.
Ҳасадгўйлар бору энди йўқдир ёви.
Бу олам ахлининг ихтиёр жилови —
Бугун бутунлайин Сизнинг қўлингизда,
Ҳазрат Хизр бува эса йўлингизда.

Тўртинчи шоир:

Сиздай саодатманд зоти киромга дил саси,
Салтанат дарахти Сиз, биз унинг меваси.
Султонлик маржонин боғичи ўзингиз.
Жаҳондорлик ипин улаган изингиз.
Беқиёс мактовлар Ҳазрат Хувайдога,
Дунё ичра топиб Сиздайин бандага —
Улуғлик тожини кўрибди муносиб,

Тожи, олам тожи Сизга этмиш насиб!
Тожи, лаъл-ёкутли, унга етмас таъриф!
Уни куёшдан ҳам баландга кўтариб —
Кенг дунёга кўз-кўз этиясиз ҳоконим,
Сизга бахшидадир ҳам қоним, ҳам жоним!

Бешинчи шоир:

Қуръон мутолаасидан доим ёришади юз:
«Осмонни ўз қудратимиз билан яратдик ва биз —
Уни яна кенгайтирувчидирмиз» дейди Халлоқи олам!
Бу хитобни қандай англаш ўзимизга ҳавола.
Тангрининг раҳмати ва саломларини.
Қалбни нурлантирган ул каломларини
Йўллаган сарвари олам сунъотига,
Унинг йўл-йўриғи чексиз қудратига —
Мувофиқ шодмонлик варағин унвони,
Бахту қудрат чехрасин очилган бу они.
Қутлуғ дил мевасин ҳосили фарзандларига,
Буюрди мурғак гўдагу ҳам ёшу қарига:
«Сабр-тоқат кўрсатиб вазминлик тоғида —
Ўзни тутиб туриб, ўшал вақтининг ҳар чоғида,
Айтяпман: Кимники гар юксалтирган бўлсак —
Ўшанинг ўрни тайиндир, борар жойидир юксак!
Пасая боради агар кимники пасайтирсак» —
Иборасин тубларини бундай бир ўйлаб кўрсак —
Бу шухрат худоимдандир, ҳазрати ҳокони сайд!
Сиз туфайли шодумонмиз ҳар кунимиз бир ҳайит!

Муътасим:

Ёндирувчи сўзинг йўқ-ку, эй, шоир,
Ёзганинга ўзинг йўқ-ку эй, шоир.

Биринчи шоир:

Шоирлар, ширин сўз айтсангиз кимгадир,
Ва унинг олдида топсангиз гар қадр —
Умидвор кўзингиз пойлайди кўзини,
Шунга бағишларми шоирлар ўзини?!

Иккинчи шоир:

Ўзингиз ҳам ахир шоирсиз-ку машхур,
Наздингизда улар наҳотки шунча хўр?!

Биринчи шоир:

Шеър сотмадим, лекин очмас болаларим,
Хушомад нонидан йироқ лолаларим.
Нақшинкор хунарим беминнат боқяпти,

Шундай яшамоклик жуда ҳам ёқяпти.
Тўғри шеър ёзаман: не буюрса кўнгил.
Шеър дегани ахир: Қалбингдаги гул!

Учинчи шоир:

Жаҳон султонининг офтоб янглиғ равшан —
Раъи мамлакатнинг юзи, шуҳратига шаън.
Салтанат кўкининг қуёшию ойи.
Сиз олам шодлиги, Сиз олам чиройи!
Ҳаққи таоломиз биз бандаларига.
Баланд-паст демасдан, ажратмай, барига —
Кийдирган теппа-тенг покликнинг жамосин
Нафсидан сақланса, бўлмаса наъмаси —
Бу жома кир бўлмас, юкмайди унга чанг,
Билингни, бу жома йиртилмас ҳеч қачон!
Инсон боласининг юраги буюрса,
Ўша эзгу орзу ишқида жўш урса.
Оппоқ-оппоқ бўлса ниятининг таги.
Имонли кишининг ул елкасидаги —
Фаришталар доғда қоладилар, чунки,
Олмагани ундан оладилар, чунки —
Эзгулик дарахтин кўкартириб қўйиб,
Мевасини ўзгалар еган чоғда тўйиб —
Ўзи ҳам қайтадан яшариб кетади.
Нимани истаса қўллари етади!

Мўътасим:

Салтанат дийдасин, эй, Сиз хушбўй гули,
Гулзорим тўтиси, кумриси, булбули —
Яна шеър ўқингиз, дилингизда не бор,
Кўнглингиз ичида қолмасин ҳеч ғубор.
Ўнг қўл фазилатин билишимиз тузук,
Не учун сўл қўлга тақилади узук?

(Ҳалифа ўйлаб жим қолади.)

Ал-Фарғоний:

Аҳли мажлис бунга, балки, кўшилар,
Фозиллар ҳамиша маҳрум кишилар.

Мўътасим:

Нимани ўғирлай олмайди ўғри?

Ал-Фарғоний:

Илмни!

Унга тегмас ажал ҳам!

Мўътасим:

Тўғри!

Яна битта савол ҳам донишлар фаҳмига:

Ким эришар ўзидан улуғлар раҳмига?

Ал-Фарғоний:

Ким раҳмдил бўлолса ўзидан пастларга,

Эътиборсиз қолмаса увоғу ҳасларга —

Эришади! Зое кетмас ҳар они!

Мўътасим:

Офарин, офарин Аҳмад Фарғоний

Ўзингдан ўзгага шодлик бахш этиш —

Энг гўзал ҳаловат бағрига етиш!

Сиз шу хаёл-билан яшаб келгансиз,

Ошни ҳаммадан кам ошаб келгансиз!

Ал-Фарғоний:

Қаҳрамонлик ҳисси инсон майили,

Бундай баландликка етмасам, майли.

Аммо жуда зарур инсон бўлмоқлик,

Шунга эришмаслик тирик ўлмоқлик!

Мўътасим:

Сиз «Байтул ҳикма»нинг дилу жонисиз.

Дунёнинг илмдаги қаҳрамонисиз!

Ҳозир не хаёлда турибсиз ўзи?

Нималарни кўряпти идрокнинг кўзи?

Ал-Фарғоний:

Осмонга тикилганимда юрагимда ёнар ўт:

Ерга энг яқини Ойдир, иккинчиси Ўтаруд.

Учинчиси Зухро, тўртинчиси Қуёш, офтоби бут.

Бешинчиси эса, Миррих, олтинчиси Аторуд!

Еттинчиси Зухал юлдуз, барининг бор ўз ўрни.

Кузатишу ўқиш керак билмоқ учун бу сирни!

Мўътасим:

Яна не ўйларни ўйламоқдасиз.

Дилингизда нени сўйламоқдасиз?

Ал-Фарғоний:

Баҳор юз очяпти йироқлашди қиш,

Вужудимда яна ажиб ўйғониш.

Қайта жонлангандай томиримда қон.

Очилиб боряпти Сиз билан имкон.

Ҳақиқат нелигин билсин авлодлар —

Уларга битайлик энг эзгу хатлар.
Йўклик селобида оқиб кетмасин.
Уни ўчиришга кучи етмасин:
Фитна-бузўқликнинг тўфонию чанги.
Дунёни қақшатган ҳасадлар жангин —
Кўлидан тузатиш асло келмасдан,
Оёқлар остида эзилсин ҳасдай.

(Даврага ҳофизлар ва раққосалар кириб келишади. Шўх кўшиғу раққосалар хироми кўзларни чақнатади. Шоирлар рақс тугаши билан бир чеккада тизилиб турган қизларга сўз айтишга шошилади.)

Мўътасим:

Қани, эй, шоирлар не дейсиз бунга?

Иккинчи шоир:

Гўё тун хаёлим айланди кунга
Янграб кетди бехос дардли бир наво.
Кўнглим оғриғига бўляпти даво.
Битта ишораси жонга талабгор.
Сездим пойларида не йигитлар бор.

(Давранинг энг қари кишиси қўл кўтаради, қизларга қарайди.)

Кария:

Менинг ширин-шакар ҳамроҳим-охим,
Сизни илғолмайди нурсиз нигоҳим.
Уйқуга ошиқдир бугунги туйғум,
Тунда кела қолган уйқуни севгум!
О, нозанин уйқу, нозанин уйқу,
Сенинг аразингдан яшайман кўрқиб!

(Кулги кўтарилади.)

Учинчи шоир:

Ажиб ҳис уйғонди шодлик боғида,
Хаёлим яйради қиз кучоғида.
Гулдай лабин ўйлаб, лабимда «оҳ»лар,
Хушни ўғирлади момик томоқлар!
Диркиллаган кўкрак, дудоғи оппоқ,
Ингичка белгаю сузук кўзга боқ.
Хумор-хумор қараб турса ёнингда,
Қутила олмайсан ҳирсли қонингдан.

Биринчи шоир:

Аввал ичингдаги шайтонни йўқот,

Муҳаббатга шунда сиға олар ҳад.
Ҳузур-ҳаловат деб ўйлайсан шуни,
Чаён санчигандай тошга нишини —
Ишқ азобин тортиш лаззатин билмай,
Висол йўлларини кўзингга илмай —
Кўзинг нега тушса-топташни ўйлаш,
Қип-яланғоч фахш сўзларни сўйлаш —
Тўшакдан-тўшакка ўтиб ётганинг,
Чуқур ботқоқликка тамом ботганинг!
Нега менсимайсан аёл зотини,
Кўргинг келмас унинг камолотини!
Сенга тинчлик бермас бебош эхтирос!

Учинчи шоир:

Ҳушим ўзимдамас, сўзларингиз рост.
Бермагансиз, наҳот, ўзгага кўнгиш?
Яшаш, яшашмиди ҳидламасанг гул.
Устоз кечирингу Сизда йўқдир шавқ,
Тамом бўлганингдир ололмасанг завқ.

Биринчи шоир:

Дориларнинг аълоси — ҳордиғу нафс тийишдир,
Ҳоли қўйиб ўзингни севганингни суйишдир.

Бешинчи шоир:

Мақтовли сифатлар эгаси улуғ зот.
Нур бағишловчи рух, бизни этиб озод,
Шаклга келтирувчи ақл мезонидирсиз,
Қатта халқимизнинг туриб ёнида Сиз,
Пойингиз шуъласи тахтни ҳам безади.
Султонлар султони, сардорлар сардори,
Муслмонлик шаъни, орзусию ори,
Эшитасиз ҳар кун нечалаб «оҳ»ларни!
Ер юзида юрган хонлару шоҳларнинг
Ҳуршиди тулуъ қилолган фақат Сиз,
Биз Сизга яраша бўлмаяпмиз эссиз!
Авлиё, Фозиллар гўшаси пойингиз,
Олимлар қибласи ўтирган жойингиз!
Дарвишлар паноҳи, эй, ҳақлик паноҳи,
Ҳар битта сўзингиз орзумиз роҳи!

Ал-Фарғоний:

Халқ ишонар ўзин ақлу кучига,
Халқ ўхшайди олтин қидирувчига.
Минглаб асар ичра қайси энг нодир,

Саралаб олишга ҳамиша қодир
Ва уни пардозлаб кўрсата олар,
Синовдан ўтгани абадий қолар.
Буюклар сўзига қор қилолмас вақт,
Элнинг хизматига турар доим нақд!

Мўътасим:

Шошилмасдан ўйлаб чиқаринг ҳукм,
Дунёда энг аъло саховатли ким?
Қайси инсон кўпдан-кўп сочар зиё?
Яхшиликлар қилиб юрганларми ё?

Ал-Фарғоний:

Бундайлар ҳеч қачон айланмас ғовга.
Ёмонликни раво кўрмас бировга.
Юраги бўлмаган кишилар ҳар он
Юракни пеш қилиб сўзлаши ёмон.
Мард одам ҳамиша гапирар тўғри,
Хушомадгўй яхши кийинган ўғри!

Бешинчи шоир:

Эй, уфқлар султони, эй, Сиз, тарикул-ақл,
Ҳар башар бахтлидир — бўлолса Сизга кул!
Арабларнинг қўли узун Сиз туфайли,
Ўзгарди Ватанга садоқат майили!
Бунга шоҳидликнинг шарбатини ичиб,
Қушдай енгил бўлиб, қушлар каби учиб —
Бағдодлик бўлишнинг бахтидан қоняпмиз,
Сизга содиқликнинг ишқида ёняпмиз.

(Мўътасим бир чеккада ҳаёл суриб турган «биринчи шоир»га қарайди.)

Мўътасим:

Нега чеккароққа чиқиб олибсиз,
Шундай шеърхонликдан ёки толибсиз?

Биринчи шоир:

Ажиб туйғуларга ич-ичим лиммо-лим,
Фақат қўшиқ айтсам бўшайди кўнглим.
Ноҳақликнинг бари жабрин туйганлар,
Муҳаббат ўтида ёниб куйганлар —
Атрофимга қани, йиғилса тўлиб,
Севги қўшиғидан бахраманд бўлиб —
Айланиб боришар жондош дўстимга.

Уларга суйнмай суйнай кимга?!
Кўшигимни айтсам, майлими, хазрат?

Мўътасим:

Сўраяпсиз, ахир этолмаймиз рад!

Биринчи шоир:

Ё хожаи соҳиби ал-мўмин давлатим,
Сиз жаҳон жаҳони — унинг савлати.
Руху жонингизга бўлай деб малҳам,
Сизга аталгандир кўшиқларим ҳам!

(Эшик оғаси кириб келади.)

Эшик оғаси:

Муборак изларин ўтмоқлик учун,
Кутяпти Фарангу шаҳоншоҳи Чин!

Мўътасим:

Фозиллар, шоирлар, хайр кўришгунча!

Овозлар:

Баҳра олдик тўйиб, яйрадик шунча!

(Ҳамма чиқиб кетади.)

Эшик оғаси: *(Халифага)*

Фарғоний борми деб сўрашди такрор,
Уни ҳам бир кўриш ниятлари бор!

Мўътасим:

Аҳмад Фарғонийни ҳамма танийди,
Дўстлиги чин бўлса унинг, канийди...

(Эшик оғаси чиқиб кетади.)

Мўътасим: *(ўзига-ўзи)*

Яна хаёлимда ўша Фарғоний,
Нахотки, йўлимга бўлолса моне?!

(У қарсак уради, эшик оғаси киради.)

Аҳмад Фарғонийни ортига қайтар.

(Эшик оғаси чиқиб кетади.)

Ёлғиз сўзлашай-чи, бирор сўз айтар...
Ул зот дунёдаги энг доно одам!

(Эшик оғаси киради.)

Эшик оғаси:

Аҳмад ал-Фарғоний қабул хонада!

Мўътасим:

Мен учун энг қадри доим дил раъидир,
Кўнгил ул оқ бадан парилар истайдир.

Эшик оғаси:

Янги келди Турондан, ул Табаристондан,
Константинодану ҳам Арманистондан.
Хуросону Хиндийдан, Мағрибу Машрикдан,
Ўша олис Чиндан, ундан ҳам наридан —
Буларнинг ярмидан кўплари оқ бадан!

Мўътасим: *(кулади)*

Бирор нуқси йўқми яна танларида?

Эшик оғаси:

Нигоҳ жуда ўткир Зубайда парида!

Мўътасим:

Барин бир-бир кўриб, қайтиб чиқаман,
Маъкул бўлганини айтиб чиқаман!
Унгача Аҳмадни ўзинг ушлаб тур.
Зериктириб қўйма, кўнглин хушлаб тур!

(Мўътасим бошқа эшикдан чиқиб кетади.)

Эшик оғаси:

Бошидадир Хумо куши, бахт куши,
Гўзаллар-ла ишрат энг зарур иши!

ПАРДА ЁПИЛАДИ

Тўртинчи парда

БЕШИНЧИ КЎРИНИШ

(Учинчи кўринишдаги ҳолат. Ал-Фазор ичкаридан чиқиб келади.)

Ал-Фазор:

Билмадим не ўзи имон, диёнат,
Ҳатто фарқламасдим недир хиёнат.
Билмасдим инсоний оқибатларни,
Пул деб ўйлар эдим гўзал қадларни.
Билмасдим муҳаббат борми ёки йўқ,
Билмасдим юракка тушадими чўғ.
Камбағаллик нима, нима муҳтожлик,
Менга улуг эди ким бўлса — тожлик.
Робияни излашим очди кўзимни,
Фарғоний танитди менга ўзимни.

(Кўча эшикдан Йаъқуб ал-Киндий келиб, ал-Фазорни ҳайрат билан тинглайди.)

Юрган йўлларимда, сўзимда хато,
Шу кунгача ўтган ўзимдан хато.
Очилган дилимни эшитадиган,
Хом сўзимни қайта пиштадиган —
Одамни топмадим излаган билан.
Атрофимда эса чаёну илон —
Бири дўстдай бўлиб қўлин узатган,
Бири ҳар онимни қўймай кузатган!
Қўлинг узун энди Яхё ибн Мансур,
Ва аммо барибир ўзим сендан зўр.
Шу йўлга тикилган, ал-Фазор жони,
Билиб қўй ўртада бордир Фарғоний.

(Йаъқуб ал-Киндий йўталиб ўзини сездиради.)

Йаъқуб ал-Киндий:

Сассиқ қапа ичра очилган гулдай,
Ёстик кучоқлаган бечора тулдай —
Аламу армонга йўғрилган сўзинг.
Нега нолияпсан ўзингдан ўзинг.
Гоҳо Фарғонийга тоғ деб қарайсан,
Гоҳ ҳамма одамни зоғ деб сайрайсан.
Нима бўлди ўзи сенга ал-Фазор?!

Ал-Фазор:

Ўзимдан ўз-ўзим чекканман озор!
Ёмон одам худди қозон куяси,
Унға суяниб мен бандаи осий —
Юзим қора бўлди, қўлим ҳам қора,
Лаънатга қоришдим не диллар аро!

Йаъқуб ал-Киндий:

Сўзингни эшитиб хира бўлди таъб,
Нима қилиб қўйдинг, ўтди нима гап?!

Ал-Фазор:

Қора қилмишимни Фарғоний билар,
Унинг яхшилиги бағримни тилар.
Кейинча барини сўзлаб берарман,
Дилимни бўшатиб бўзлаб берарман.

Йаъқуб ал-Киндий:

Кўзингдан сезилар адоқсиз нидо!

Ал-Фазор:

Бугун Шаммосуя тепалигида
Кузатишяпти-ку куннинг куйишин.
Мен-ку тушунмайман буларнинг ишин —
Бошқа хаёлларда қотган суягим.
Нега бормадингиз Шаммосуяга,
Фарғонийнинг яқин одамисиз-ку?

Йаъқуб ал-Киндий:

У билан тенгма-тенг ишлаган биз-ку.
Бирга эдик, Кунни кузатдик бирга.
Баъзи тахминларни тузатдик бирга.
Оламон ўраган кейин афтидан —
Савол-жавоб қизиб қайтишмабди-да!

Ал-Фазор:

Эй, кани, ўтиринг, мана, мен борман.

Йаъқуб ал-Киндий:

Етиб келишгунча қайтиб келарман.
Китоб дўконига киришим лозим,
Масжидда ўқийман пешин намозин.

(Йаъқуб ал-Киндий чиқиб кетади.)

Ал-Фазор: *(қуёшга қарайди)*

Кун ҳам ўз ҳолига келиб олибди.
Дарвоқе пешин ҳам бўлиб қолибди.

(У жойнамозини олиб, ичкарига кириб кетади. Жим-житлик. У ёқ-бу ёққа аланглаб кириб келган Яхё ибн Мансур таажжубланади.)

Яхё ибн Мансур:

Ҳей, ким бор? Ҳей, ким бор? Наҳот ҳеч ким йўк!
Одам шарпасидан ҳатто учкун йўк!
Қаёқларда экан ҳаром ўлгурлар,
Ажалидан олдин гумдон бўлгурлар!

(У яна у ёқ-бу ёққа қулоқ тутади.)

Келади, барибир келар Фарғоний.
Мени кўрса чиқар яна фиғони.
Номин эшитиш ҳам ғашимга тегар,
Шундай улғайишин билганимда гар —
Нени хаёл қилсам этардим адо,
Йўк қилиб ташлардим ўша Кубода!

Нега кутганимдай ўлиб кетмади,
Йўлларда ёки ем бўлиб кетмади?!
Темирдан эканми унинг вужуди,
Ўлмаслик сувини ичгандай худди.
Эй, келиш осонми Бағдодга яёв!
Оёқ тагидаги чумолидай ёв —
Тоғ мисол турибди бугун қаршимда,
Адашган эканман ўзим аршимдан!

(Яҳё ибн Мансур секин юриб, томошабинлар билан юзма-юз бўлади. Чап тарафдаги хоналардан бирининг дарчасидан жойнамозини йиғиштириб, ўрнидан қўзғолган ал-Фазор кўринади, ўзини хилватга олиб, Яҳё ибн Мансурга қулоқ тутади.)

Яҳё ибн Мансур:

Ҳар битта одамнинг ўзи бир китоб.
Уни ўқимокқа бера олсанг тоб —
Шунда юрагига кириб борасан,
Ажрата оласан оқу қорасин.
Ҳукм ўқий олмасанг ўзингга ўзинг,
Бебурдлик либосин кияди сўзинг.
Робияни ўзим олиб қочганман.
Аҳмаднинг номидан дилин очганман.
Кейин ўзни тутдим ўғирлатгандай,
Хатоликлар ўтди кейинча, андай...
Аҳмад борасинда жуда адашдим,
Нимага шошдим мен, нимага шошдим.
Қўшиб юборибман ҳатто қарвонга,
Лаънат бўлсин ўша ҳовлиққан онга.
Мўъғасимга энди суяниб бўлмас,
Ўша ал-Фазорни ўлдираман, бас.
Ўлдираман яна Абу Машарни.
Мен ким, истамасам улар яшарми?!
Удалайман буни ўз йўли билан,
Пулга учарларнинг ул қўли билан!
Менга арабларнинг омади керак.
Ўзгалар доврўфин кўтармас юрак.
Халифа арабдир, вазирлар араб,
Юртни сўрашяпти қаёққа қараб?!
Қулликка маҳкумдир Эрону Турон,
Кечаги тўфону кечаги сурон —
Бари-бари ахир бекоргамиди,
Боболар курашган шухрат ғамида!

Араб очган ахир «Байтул ҳикма»ни,
Ё худойим ўзинг кечиргил мени.
Ахир биз ёйдик-ку ёлғиз динингни.
Минг шўкур кўряпмиз ёруғ кунингни.
Лекин кам арабдан аллома одам.
Кеча Хоразмдан, бугун Кубодан,
Шуларни ўйласам титрайди бадан!
Эй, миллатдошларим, кимлар тарафсиз,
Ўзни кўтармайсиз қандай арабсиз?!
Унга оғзингизни очиб қараб Сиз —
Фарғоний олдида энди саробсиз!
Эмиш, у дунёга устози соний,
Мен учун кўрқинчсан Аҳмад Фарғоний!
Араб осмонининг юлдузи бўлиб,
Ҳаёлимиз тунин кундузи бўлиб —
Ўзини кўрсатган Йаъқуб ал-Киндий,
Суфеи бин Юсуф, ор йўқми жиндай?!
Аррам ибн ас-Асбаъ, ал-Фазл ал-Давла,
Ҳиссам ал-Қалбийсиз, яна ал-Жихоз.
Дилингизда борми ахир бирор роз?!
Она миллатимиз шаънин ютқазиб,
Олтиндан қимматли вақтни ўтқазиб —
Юрибсиз Фарғоний оғзига қараб.
Сизга хайф тож-тахту Сизга хайф араб!

(Уиккала қўлини мушт қилиб, асабий силтайди.)

Ўртамасин нега дилларни алам.
Ундан кўрқар хатто халифамиз ҳам?!
Араблар, араблар, қандай арабсиз?!
Фарғоний олдида энди саробсиз?!

(У томошабинга илтижоли тикилади.)

Уни ўз ҳолига қўя олмайман,
Издан қолмайман, асло қолмайман!
Тортган азобимнинг шудир асоси,
Армон бўлиб қолмас аммо қасосим!
Робияни жондан ортиқроқ суйган,
Билишимча, ҳамон ишқида куйган —
Бошқага сочмабди орзу-хаёлни,
Ўйлаб ҳам кўрмабди бирор аёлни!
Ҳамон Робияни дараклар эмиш,
Сўзлаганда кўзи яраклар эмиш.
Унинг Робияси тайинлик жойда.

Ҳар куйга соламан беролса фойда.
У катта савдогар саройидадир.
Қисматида недир бўлгандир содир.
Қоҳирада яшар ўша савдогар.
Унга каттароқ пул тўласам агар
Бутун ихтиёрин берар қўлимга,
Не десам Робия юрар йўлимга.
Букилиб бўлгандир эҳтимол ул қад,
Суриштириб топиб, ёздираман хат.
Роса очтираман дилин қатини,
Танийди-ку ахир унинг хатини!
Ёзар олисдаман, Бағдоддаман деб,
Келасизми, Аҳмад-бизлар томон, деб.
Ўйлаб-ўйлаб фикрим либосин кийди.
Иккаласи энди бир-бирин ейди.
Ал-Машар-ку сўзни кўнглидан узмас,
Қўркади энди у орани бузмас!

(Яҳё ибн Мансур кета бошлайди. Ал-Фазор дорчадан сакраб тушади.)

Ал-Фазор:

Қаёққа кетяпсан, тўхта мунофиқ!

*(Яҳё ибн Мансур ҳайратланиб, гоҳ ер, гоҳ осмонга қарайди.
Ал-Фазор унинг олдига ўтиб, йўлини тўсади.)*

Ал-Фазор:

Кўчага чиқиш йўқ, эшиклар ёпик!

Яҳё ибн Мансур:

Сени кўриб турганим чинми,
Ўзинг эмас, ёки бу жинми?!
Ул гуноҳкор қулоғинг дингми,
Сўзларимни, ҳей, эшитдингми?

Ал-Фазор:

Нега ботиб кетаяпсан терга,
Не мақсадда келдинг бу ерга?

Яҳё ибн Мансур:

Аввал сен айт савол жавобин!

Ал-Фазор:

Биласан-ку эмасман тобе!

Яҳё ибн Мансур:

Паноҳ сўраб кепсан-да, илон,
Сирлашдингми Фарғоний билан?

Ал-Фазор: (ёлгон сўзлайди)

Ҳозиргина келдим уни сўроқлаб,
Учрашган чоғимда ўзимни оқлаб —
Бор гапларни айтиб, сўрайман узр.

Яҳё ибн Мансур:

Сени кўриш унинг кўнглини бузар!
Алдаяпсан, кўрган бўлишинг керак,
Мени алдаяпсан, ўлишинг керак.
Сен тубансан, бирор сўзинг рост эмас!

Ал-Фазор:

Сезгим бор, ҳиссим бор, мен ҳеч хас эмас.
Мени тубан дединг менсимай қитдай,
Ўзинг ҳам эгасиз дайдиған итдай —
Кун кўрасан ҳали, қани, шошмай тур,
Кўз мошдай очилар ҳаддан ошмай тур!
Яширмасдан сўзим якунин айтай:
Ўша тубанликка ўзингни отай
Заҳарга айланар ошингу тузинг,
Пасткашларнинг кунин кўрасан ўзинг.

Яҳё ибн Мансур:

Йўқдир сенинг оринг, йўқ сенинг эсинг,
Доғ туширдинг араб деган номга сен.
Янчилар барибир никобли юзлар.

Ал-Фазор:

Муаммо қилмасдан очикроқ сўзла.

Яҳё ибн Мансур:

Фуруринг, шууринг, ифтихоринг ким?
Ўзинг арабсан-ку, мадалкоринг ким?
Куллар авлодига тобе бўлишлик —
Тубанлар ичида тубан ўлишлик!
Гапни айлангирдинг савол сўрасам...

Ал-Фазор:

Ким тубан, ким пасткаш ҳали кўрасан.

Яҳё ибн Мансур:

Ўйласам ҳамиша даврон сурибман,
Сенга алам қилар билиб турибман.

Дунёга келганман яйраб яшашга,
Икбол куши қўниб турибди бошга.

Ал-Фазор:

Энди довдирабсан, сен, эй, кўп шошма,
Кунингни кўрасан, ҳадингдан ошма!

Яҳё ибн Мансур:

Эхтимол кўрарман, балки, кўрмасман,
Ҳозир сен ер бўлсанг, мен ахир осмон.
Бошқа чиқолмайсан юрган йўлимдан,
Эндиги такдилинг менинг қўлимда.

(Яҳё ибн Мансур ёнидан ханжар чиқариб, унга урмоқчи бўлади.)

Тамомсан, ал-Фазор, етди ажалинг.

(Ал-Фазор унинг ханжар тутган қўлини ушлайди.)

Ал-Фазор:

Мени ўлдиришга етмас мажолинг.

(Иккиси олишиб турганда ал-Фарғоний ва унинг ҳамроҳлари кириб келадилар.)

Ал-Фарғоний:

О, Яҳё ибн Мансур, не бўлди Сизга!
Минг ҳасанот пойи қадамингизга!

Яҳё ибн Мансур:

Сизга бўлган меҳрим дилимда тўлиб,
Яшаш гўшангизни қўрмоқчи бўлиб —
Келганимда уни учратдим ногоҳ,
Макру ҳийлалардан бўлайлик огоҳ!
Ёлғонни ўйласа, майли, ўйласин,
Оғзига сикқанин, майли, сўйласин,
Маълум-ку бу шайтон босиб ўтган из,
Эътибор бермаймиз, аммо унга биз.
Ҳалифага азиз иккимиз бирдай.
Шайтонлар шайтони огоҳ бу сирдан.
Сизни излашидан мақсади ўзга,
Ёв этмоқчи бизни бир-биримизга.

Ал-Фарғоний:

Ҳар кимнинг нияти ўзига аён,
Кўпайиб боряпти илону чаён.
Хурсанд чиққан эдим расадхонадан
Юз ёруғ илмимиз топган маънодан.

Кўнгилсиз учрашув кутди кулбамда,
Тўйдим кўзлардаги ёлғончи намдан.
Сўзламоқ кишининг кўнглини ёзар,
Сўзланг, нега жимсиз, Сиз, эй, ал-Фазор?!

Яхё ибн Мансур:

Гапиролмай қолди мени кўрган чоғ,
Ўлдирмоқчи бўлиб, ўқталди пичоқ.
Тортиб олдим, мана, унинг қўлидан,
Кўпчилик олдида не дейди яна?

(Ал-Фарғоний ал-Фазорга қарайди.)

Ал-Фарғоний:

Нахотки, нахотки, пичоқ Сизники?

Яхё ибн Мансур:

Ундан тортиб олдим, бу ўзиники!
Мен ундан, махлукдан қиламан хазар

Ал-Фарғоний:

Сўзломмай қолдингиз нега ал-Фазор?

Ал-Фазор:

Ҳамма-ҳамма гапи ёлғон-ку бунинг!

Яхё ибн Мансур:

Кўзингни катта оч, тугади кунинг!

(Ал-Фазор ал-Фарғонийга жовдираб тикилади.)

Ал-Фазор:

Нима дейишимни билолмай қолдим,
На йиғлай ва на кулолмай қолдим.
Биласиз-ку менда пичоқ йўқлигин,
Одам ўлдиришга ҳеч чоғ йўқлигин!
Сиз менга ишонинг дея олмайман,
Уни фош этишдан, аммо қолмайман.

Яхё ибн Мансур:

Ўша Робияни ўғирлаган шу!

Ал-Фарғоний:

Тўқилмасин ё раб, кўзимдан ёшим.

(У Яхё ибн Мансурга ғазаб билан тикилади.)

Робияни ҳаром оғизга олманг,
Унинг қутлуғ номин бозорга солманг.

Ялинаман мени кўйинглар ҳоли,
Энг аввал иккингииз кўздан йўқолинг.
Жаллодсиз, жаллодсиз, иккалангиз ҳам,
Сизга дуч келмаслик ярамга малҳам!

(Яҳё ибн Мансур билан ал-Фазор бирин-кетин чиқиб кетади.)

Абу Машар Марғилоний:

Ўзида эмасдай ал-Фазор хуши,
Ҳа у тавбасига таянган киши!

Йаъқуб ал-Киндий:

Ҳақиқат тошига урилган боши,
Гоҳ етиб, гоҳ етмай турибди доши.
Унинг ҳам оғзидан тушмас Робия,
Туришидан унинг вужуди куяр!

(Кўчадан қайтиб келган ал-Фазор ал-Фарғонийга яқинлашади.)

Ал-Фазор:

Йўқ, устоз, вужудим куяр Сиз учун!
Яҳёнинг сўзида йўқдир бирор чин.

Абу Машар Марғилоний:

Ўхшаши йўқ кучли туйғунга,
Сенинг ўша бору йўғинга —
Ақлинг энди яқинлашяпти,
Шунинг учун ёрқинлашяпти
Сўзларингнинг маънолари ҳам.

Ал-Фарғоний:

Ҳали ал-Фазорнинг қарашлари хом:
Даволамоқ зарур хали дилини,
Сўзлашга ўргатмоқ керак тилини.
Даволамоқ зарур рухий оғригин.

Ал-Фазор:

Чидашим лозимдир энди барига!
Йўқол десалар ҳам ҳатто юзимга.
Сизларни деб яна қайтдим изимга!

Ал-Фарғоний:

Дилимдагин билиб қайтибсан яхши,
Ҳалиги сўзларим кўнглимнинг акси.
Яҳё ибн Мансур-ла олишиб бўлмас,
Кўзига ўзгалар кўринар бир хас!

Йаъқуб ал-Киндий:

Ёшликдан биламан ўша Яхёни,
Арабдан ўзгага бегона қони.
Ўзингизни унга яқин тутяпсиз,
Шайхлар баттолидан нима кутяпсиз?

Ал-Фарғоний:

Тўрларга ўралиб боряпти куним,
Вазирдай кўради халифа уни.

Йаъқуб ал-Киндий:

Алоқани узинг бари-баридан,
Ўтсин маш-машалар биздан наридан.
Сиз билан дўстлашдим эсимни таниб,
Робия, Робия, дейсиз, у қани?
У йўқ ахир, унга дилни ёряпсиз,
Уни кутиб-кутиб қариб боряпсиз,
Бошқа аёл йўқми шундай оламда.
Йўқотинг хаёлни, кутилинг ғамдан.
Ул Яхё ибн Мансур учраган чоғда,
Хохи боғда бўлсин ё хохи тоғда —
Сиз ҳам, Робия ҳам керак эмас денг,
Хайронликдан бўлар қулоқлари динг.
Шунда тинч ёнади қалбингиз шаъми!
Ё яшаш маъноси фақат ўшами?

Ал-Фарғоний:

Ўша!

Йаъқуб ал-Киндий:

Нега унда илм қияпсиз?

Ал-Фарғоний:

Ал-Киндий, Сиз нега дилни тияпсиз?
Одамларга бўлган ишқим ичида...
Робия хаёли ҳар он авжида!
Эс-хушим кетмади ўзга малакка,
Илтижо этаман фақат фалакка.
Ошиқман ўшанга, Юлдузга, Ойга,
Ўзни бағишладим шундай чиройга,
Улар бир-бирига қоришиб кетган.
Билинг, ал-Фарғоний муродга етган.

Йаъқуб ал-Киндий:

Сизга хайрон қоламан, рост, туриб-туриб,
Ҳаёт билан хаёлни аралаштириб —

Робияни кутасиз уни ёд этиб,
Яшаяпсиз бемалол ўзни шод этиб!
Хаёлда ўпасиз унинг изини,
Шунча алдайдим одам ўзини?!

Ал-Фарғоний:

Яна битта илмий ишни бошлаб қўйдим астойдил.
Қидиришдан, изланишдан таскин топиб турар дил,
Юракдаги муҳаббату ҳамма билиму қўрни
Яна осмон жисмлари ҳаракати ва ўрни —
Ҳақида янгича бир «Зиж» яратишга киришдим,
Қўлларимдан келганича ўргандиму тиришдим.
Ўттиз бобдан иборатдир яратилган офтобим:
«Мажистийга киришнинг фасллари китоби»
«Етти иқлим ҳисоби» бор, бу ёшларга хатларим,
«Фазовий асбобларда...мрамарнинг хизматлари»...

Йаъқуб ал-Киндий:

Ҳозир кўриб келган расадхонамиз.
Сизнинг изингиздан топган маъномиз!

Ал-Фарғоний:

Унинг ичида ҳам Робия бордир,
Жисму кучимда ҳам Робия бордир.

Абу Машар Марғилоний:

Кун булутни ёриб чиққандай бирдан,
Меҳмон келди, устоз, яна Мисрдан!

Ал-Фарғоний:

Мисрдан?

(Меҳмон кириб келади.)

Хуш келибсиз манзилимизга!

Меҳмон:

Ҳукмдоримиздан саломлар Сизга!
Арзу ниятлари хатга битилган.

(Меҳмон мактубни Фарғонийга узатади.)

Ал-Фарғоний: *(хатни ўқийди)*

Ҳурмату эҳтиром изҳор этилган!

(Кейин атрофга кўз югуртиради.)

Бағдоднинг Мисрдаги ноиби турқдир,
Бу асли дилдаги пинҳоний кўркдир!
Исми Тўлин бўлган шу ноийб чорлаб,

Ота-онам рухи йўлимда порлаб —
Иш бошлайман энди Қохирада ҳам.

Меҳмон:

Элнинг ярасига қўясиз малҳам!

Ал-Фарғоний:

Яқинда у ерга бориб келганман,
Аҳдимни айтганман шунда элга мен.

Меҳмон:

Ҳаётингиз ўтсин доим осуда!

Ал-Фарғоний:

Ердаги гўзаллик офтоби сувдан.

Меҳмон:

Нил сувин ичганлар куйиб кетганлар,
Ноҳақ солиқлардан тўйиб кетганлар.
Ҳеч чора тополмай юрибди улар.
Бугун Сизни кутиб турибди улар.

Ал-Фарғоний:

Кўтарилса сувнинг сатҳи гар баланд,
Солиқ солинади шу ҳолга монанд.
Сув сатҳи камайиб, қурғоқ келса йил,
Ҳисоби бошқача бўлади!

Меҳмон:

Қойил!
Сув сатҳига қараб олинар солиқ.

Ал-Фарғоний:

Бу ишга ҳам мадад беради холиқ!

Меҳмон:

Ноҳақлик бағридан қутқаринг бизни,
Кўзларни тўрт қилиб кутамиз Сизни!

Ал-Фарғоний:

Нил дарёсин сатҳин белгилаш учун
Ускуна яшашга сарфлайман кучим.

Меҳмон:

Бу иш дехқонларга қанчалар фойда.

Ал-Фарғоний:

Учрашиб қолармиз келгувси ойда!
Ўша Нил бўйига яна қайтаман!

Меҳмон:

Сизга яна битта хабар айтаман!
Тонгда Қоҳирада Сиз қайтган кунда,
Бир мўсафид мени йўқлади тунда.
Сизни излаб келган экан Ўзгандан!

Ал-Фарғоний (*сергакланиб*):

Нахотки, Ўзгандан, нахот Ўзгандан?!

Меҳмон:

Қўллари ҳассасиз, қоматлари тик,
Соқоллари оппок, ўзлари тетик.
Аввал сўроқлаган Сизни Бағдоддан,
Ҳозир Қоҳирада — десалар, отдан —
Тушмасдан қамчинни уст-уст урганлар,
Қоҳира томонга йўлни бурганлар.
Сиз кетган эдингиз, эссиз Бағдодга,
Ўзганлик эканлар, тушдими ёдга?
Яқин-ўрталарда қайтиб келар деб,
Ўша хуш шабада яна елар деб —
Нуроний отани ушлаб турибмиз,
Иззат қилиб, кўнглин хушлаб турибмиз!

Ал-Фарғоний:

Бу мужда тезлаштирар сафаримизни,
Кўзимга суртаман у босган изни!
Отам тирик, ё раб, отам тириклар,
Бу хабар қаддимни бутунлай тиклар!
Ҳай, дўстларим, қараб турибсиз нега?
Зар чопон ташдангиз меҳмон эгнига!

Меҳмон:

Саховатингизга устоз минг раҳмат!

Йаъқуб ал-Киндий:

Меҳмон ичкарига, қани, марҳамат!

(Йаъқуб ал-Киндий, Абу Машар Марғилоний, ал-Фазор ва бошқалар меҳмонни ичкарига бошлайдилар. Ал-Фарғоний ёлғиз қолиб, у ёқ-бу ёққа қарайди. У чап тарафдаги хона тоқчасида турган китобларни қўлга бир-бир олади. Ал-Фазор қайтиб чиқади.)

Ал-Фазор:

Қоҳирага бориш худодан бўлди,
Энди ҳаётингиз кемтиги тўлди.

Тутинган отангиз, каранг, ўшокда.
Яна бир хабардан юрагим тоғдай...
Тушар бағрингизга санчилган тикан.
Робия Қоҳира шаҳрида экан!
Англадим Яҳёнинг валдирашидан.

Ал-Фарғоний:

Тўхта-тўхта, қани, сўзла бошидан.
Ҳозир дарё оқар кўзим ёшидан.

Ал-Фазор:

Худо берган Сизга буюк дошидан.

Ал-Фарғоний:

Сўзлама, сўзларинг бўлса гар миш-миш.

Ал-Фазор:

Битта савдогарнинг қўлида эмиш,
Бир бошдан қарайман савдогарларни.

Ал-Фарғоний:

Аяб ўтирмаймиз зебу зарларни.
Қоҳирага тезроқ кетмоқлик керак.
Ал-Фазор, тезроқ етмоқлик керак.
Ўзга қулоғига етмасин бу сир,
Қани, энди меҳмон хузурига кир.

(Ал-Фазор яна ичкарига кириб кетади.)

Ал-Фарғоний:

Кераги йўқ асло йиғи-сиғининг.
Қани, ёнда бўлса сингил ё ининг.
Ёлғиз эдим асли, яна ёлғизман,
Хатто жуфти ҳам йўқ — қор босган изман.
Робия, Робия, гафлатда қотдим,
Қандай қилиб жоним, сени йўқотдим.
Ҳаётимнинг сенсан ёлғиз юраги,
Бугун эшитилиб қолди дарагинг!

(Хона дарчасини тўсган парда орқасидан Робия кўринади.)

Сездингми, Робия, соғинганимни,
Олов қамраб олган жисму танимни.

Робия:

Рухий юрак ёрилгудай уряпти.
Йўлларимни Сиз томонга буряпти.
Қочиб келдим, учиб келдим қуш бўлиб,

Жаннатда ҳам менга эсу хуш бўлиб —
Муҳаббат дарсига яна чорлайсиз.
Беҳишдан ҳам гўзал бўлиб порлайсиз.
Жаннату дўзахга ҳам сифмасман.
Сизсиз тордир менга Еру кенг Осмон!

Ал-Фарғоний:

Хаёлингла ўтган ҳар он фароғат,
Мени йўқлаб ҳар келишинг бир жаннат.

Робия:

Муҳаббатдан сўзлаб турар кўзингиз,
Менинг учун жаннат фақат ўзингиз!

Ал-Фарғоний:

Хаёлингда, идрокинда йўқ ғубор,
Ҳатто олган нафасингда севги бор.
Кўзларингда ёниб турар ҳарорат,
Сўзларингда ёниб турар ҳарорат!
Сенинг маъсум ва пок севгинг ҳайрати —
Умрим бўйи вужудимни яйратди.

Робия:

Сўзларингдан янграб дардли бир наво,
Синган руҳга бўляпти у даво!

Ал-Фарғоний:

Сенга ошиқлигим кўкартирди гул.

Робия:

Курашдан толмайди севилган кўнгиш.

Ал-Фарғоний:

Шу ҳис билан ўзни кўрсатдим илмда,
Муҳаббат чироғи ёнар йўлимда.
Мана, кириб келдинг ўз оёғингда,
Тирикман сенинг ул маёғингдан.
Овозингнинг кучоғида турибман!

Робия:

Очилибқол мол топтаган ғунчаман,
Гоҳо-гоҳо Кубо томон учаман.
Ўша гўзаллигу ўша тароват,
Ичидан шарқираб сой ўтган равот —
Туташиб кетарди жаннатий бокқа,
Уланарди унинг этаги тоққа!
Чўққидан ҳовлига ташлардик нигоҳ!

Ал-Фарғоний:

Мен улғайган ўша гўша — бу, эй, воҳ!
Сойимиз шарқираб оқяптимикин,
Ёшлар унга биздай боқяптимикин?!
Ҳали ҳам гулзорми икки қирғоғи,
Югурардик наврўз сеп ёйган чоғи.
Қирнинг тепасидан тушган шаршара,
Юзга сачрайдиган биллурий зарра —
Гўзалдир мен сурган ўйдан минг карра.
Ичимда айланиб юрибди наъра —
О, Кубо кучоғи, Кубо кучоғи,
Эй, сен муҳаббатнинг сўнмас ўчоғи!

(Ал-Фарғоний Робияга тикилади.)

Сенинг кўзларингда кўраман уни.
Кундузга айланар қалбимнинг туни!

Робия:

Менинг ҳам кўнглимда шу гап бор эди.
Йўлларимиз боғу кенг гулзор эди.

Ал-Фарғоний:

Онамиз тилида сўзларди ҳамма.
Бўзласа шу тилда бўзларди ҳамма!

Робия:

Сўзингизни тинглаб, ров бориб келдим.
Яна ёнингизга чопиб, хориб келдим.
Сизсиз татимади менга боғу роғ,
Сизни кутиб, Сизга интизор чорбоғ —
Соғинчдан эзилиб кетибди жуда,
Гўё тор узилган куйнинг авжида,
Боғ тўзғиган беҳуш аёл сочидай.
О, Аҳмадим, етолмадик ул дамга

Ал-Фарғоний:

Севги умид бағишлайди одамга!

Робия:

Онамиз тилида сўзларди ҳамма.
Бўзласа, шу тилда бўзларди ҳамма!
Қирнинг тепасидан тушган шаршара,
Юзга сачрайдиган биллурий зарра —
Гўзалдир мен сурган ўйдан минг карра —

Ичимда айланиб юрибди наъра —
О, Кубо кучоғи, Кубо кучоғи!

Ал-Фарғоний:

Эй, сен мухаббатнинг сўнмас ўчоғи!

ПАРДА ЁПИЛАДИ.

1998 йил март-май

МЕН СИЗНИНГ ҚУЛИНГИЗМАН

(Ҳасби ҳол)

Эски китобларда Хўқанди латиф деб таърифланган, лутф шаҳри сифатида эъзозланган Кўқоннинг жануби-ғарбий томониغا тўғри йўл олсангиз — аввал қадимги Ёғоч бозори, кейин Бақачорси келади. Унинг ёнида кун юришга қиялаб, Ашуркул мерганнинг охирига етиб, чапга бурилсангиз Ойдинбулоқ қишлоғига борасиз. Кейин катта Фарғона каналининг нариги қирғоғига ўтсангиз боғ-роғли Кумқишлоқнинг шундоқ тепасидан чиқасиз. Шу ердан бошланиб, Фарғонанинг ранги тоза бу қишлоғининг кун чиқиш тарафидан узунасига шарқираб Собиржон сой ўтади. Кўчанинг чап қисмидаги ҳамма хонадонларнинг чорбоғи ана шу сойга, унинг ўрмонзорга айланган қирғоғига туташган. Қишлоқ далалари оралиғидаги икки анҳор сув оқиб турадиган (ҳозир суви озайиб, бир анҳор бўлиб қолган) Ойдинбулоқ жуда шухратлидир.

Ҳавоси тоза, суви ширин, аммо одамларининг кўли калтадай кўринадиган бу қишлоққа ҳам мустақилликнинг офтоби тушиб, энди-энди хиёл йилтиллаган бинолар онда сонда қад тиклаяпти. 60-йилларда қишлоқнинг давкор деҳқони Сулаймонкул ака хонадонига тўнғич ўғил сабаб бўлиб, Ўзбекистон халқ шоири Уйғун, адиб ва таржимон Йўлдош Шамшаров билан кўшиқчи шоир Зоҳиджон Обидов ташриф буюришди. Қаторда Фарғона афандиси номи билан машҳур бўлган Адҳам Ҳамдам, устоз журналист Аҳмаджон Олим ҳам бор эдилар. Уйғун ака атрофидагиларга бир-бир кўз югуртириб:

— Табиати хўп экан-у, нега уй-жойлар нукул кесак-девор, бунча қаровсиз, — дедилар. — Эътиборни тортадиган битта ҳам дарвоза ёки бино бўлмаса-я?

Шўро ташкил этилган замондан буён қишлоқларига эл таниган доврुकли кишиларнинг қадам ранжида қилганини ҳеч ким эслолмайди. Бугунги улуғ меҳмонларнинг пойқадамани «Яхшилиқнинг бошланиши»га йўйиб, кўзлари хурсандчиликдан чақнаган мезбонлар халқ шоирининг кутилмаган саволига жавоб беролмай бир-бирларига қарашди, бошларини тебратишдан нарига ўтишмади. Ва ниҳоят, қишлоқнинг ўша вақтдаги бригадири Абдуллажон Исмоилов:

— Сабзавотчиликка ихтисослашган қишлоғимизда деҳқончиликдан бошқа иш билан шуғулланадиган бирорта ҳам одам йўқ, — деди ҳаяжонданми ё одати шунақами ўнг қўлининг кафтларини ёйиб, ҳавода ўйнатиб, ҳавони кесиб-кесиб гапириб. — Етиштирган ҳосилимизни давлат бозордагига қараганда ўн баробар арзонга олади. Бунақада қачон деҳқоннинг бири икки бўлади?!

Абдулла аканинг сўзидан кейин бошқалар ҳам тилга кириб, саволлар «қалтислашиб» бораётгани учун Адҳам Ҳамдам «тўхтанглар» маъносида қўлини кўтариб, сўзга аралашиб, суҳбатга мутлақо алоқасиз қизиқ воқеани гапириб, ҳаммани кулдирди.

— Э, домла, — деди ўртабўй, кенг елкали, кўзлари жовдираб турадиган, сочу соқоллари оппоқ, саксондан аллақачон ошган бўлсалар-да, тетик Туробжон бува, устоз Уйғунга нигоҳ қадаб, — Қишлоғимиз хонлар замонида ҳам, оқподшо замонида ҳам шов-шувли бўлган. Илгари келмаган экансиз-да! Э, аттанг, бу ерда Тусмуҳаммад ҳожи, Қорёғди, Ниёзмад, Ҳамрокул деган бойларнинг ҳо-ҳо, оғизни ланг очиб қўядиган ички-ташқи ҳовлилари, хонларникидан ўтадиган шийпонлари, бутун Қўқонга етиб-ортадиган ўрикзор, олмазор, шафтолизор, бодомзор, ёнғоқзор, беҳизор боғлари бўлар эди. Уйлар урди-урдида куйди. Боғларни ҳалиги сушелка дегани еб, калнинг бошидай унда-бунда қолдирди.

Бир пиёла чойни ичиб-ичмаган меҳмонлар ўринларидан кўзғолишди. Ҳозиргина Туробжон бува қишлоқнинг шуҳрати бўлган катта бойлардан сўз очиб, Тусмуҳаммад Ҳожининг номини биринчи бўлиб тилга олганини унутмагандирмиз. У яна Ҳамрокул бойни ҳам эслади.

Айтишларича, беҳисоб ер эгаси ва қирқ туялик савдогар бўлган, етти марта ҳажга борган Тусмуҳаммад Ҳожи бобонинг оталари Сиддикхўжа тўра асли Эроннинг Тус шаҳридан бўлиб, савдо ишлари билан Турон заминга келиб-кейтиб юрган. Ва ниҳоят Олимхоннинг таклифи билан Қўқонда қолиб, хон авлодларидан бирининг қизига уйланиб, шаҳардан унча узоқ бўлмаган даштликдан иборат мазкур қишлоқнинг, унга қўшни, «Бегвачча»нинг яралишига ҳисса қўшган. У ота тупроғи Тусни шарафлаб, кенжа хотинидан туғилган тўнғич ўғлининг номини Тусмуҳаммад қўйган.

Тусмуҳаммад ҳожи 91 ёшида, (унинг пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафо саллалоҳу ва алайҳи вассаламнинг наби-

ралари имом Хусайн авлодидан эканликларини баён этган, ўз давридан бизга етиб келган шажаранинг қатор мухрлар билан тасдиқланган ҳужжати бор) инқилоб тўзони кўтарилган (ҳовли-жойи ёнган) дамларда юрак ўйноғи билан бу дунёдан кўз юмган. Кўпроқ Улуғхожи лақаби билан танилган баланд мартабали Тусмуҳаммад хожининг ўғиллари Эшмуҳаммад имом билан Отажон бой ҳам кўп ўтмай ота изидан дорил бақога рихлат этдилар. Кенжа ўғли Эрмуҳаммадни олис Туркистонлик уламолар йўқлашди. У Қутби дин (Хўжа Аҳмад Яссавий) таваллуд топган Сайрамнинг катта масжидига имом бўлди. Эшмуҳаммад имомнинг ёлғиз ўғли Сулаймонбек ўн ёшида кип-қизил етимча бўлиб, мархум опаси Турсуной яшаган хонадонда, кейин рўбарў келган кишиларнинг ўтидан кириб-кулидан чиқиб кун кечирди. Унинг номига ўз-ўзидан «кул» сўзи қўшилиб айтиладиган бўлди. Етим ўсанлиги туфайли ер ислоҳати ишларига аралаштирилган саводсиз Сулаймонкулни 1929 йили Қўқон атрофида биринчилардан бўлиб тузилган «Пролетар» колхозни комсомол ячейкасининг котиби этиб сайладилар. Шундан уч ой ўтар-ўтмас колхоз кишлоқларини оралаб юрган шаҳар фирқа қўмитасининг раҳбари — Мирзажонов деган киши комсомол ячейкасининг котиби таржимаи-ҳолини суриштириб, уни чақиртириб:

— Ҳа, эшонвачча, унсур, кимлигингни яшириб, котиб бўлиб олдингми? — деди. — Йўқол кўзимдан, ҳали суягинг қамокда чирийди. Бундай хавфли душман қандай қилиб соғ юрибди?

Яқинлари, унга раҳми келганлар хорижга ўтиб кетишни маслаҳат беришди. «Онамнинг, отамнинг, бобомнинг қабрларини йўқлайдиган битта мен-ку, — деди, — арвоқларни норози қилолмайман». У ҳеч кимга сездирмай чекка-чеккада йиғлаб, қўнглини бўшатиб олар, кундузи ҳам, кечаси ҳам далада ишлар, аммо «қачон олиб кетар экан?» деб ҳадик билан яшар эди. Худо Мирзажоновга инсоф бердими ё бирор ҳалол одам аралашдимми, уни ҳеч ким суриштирмади. У тенгилар уйланиб, иккитадан, учтадан болалик бўлишган. «Нега сен сўққабош бўлиб юрибсан?» дейдиган одам йўқ.

Худди ўша пайтларда не-не сўроқлардан, қамоклардан қутилган, аммо касалманд бўлиб қолган қари Ҳамрокулбойнинг хонадонида Учқўприкнинг Чақа кишлоғидан келган бир қиз яшар эди. У ҳам етимча. Юртнинг катталаридан

ҳисобланган отаси Ҳалил доварни, онаси Хонбибини, катта акасини қора тупроққа топширган, кичик акаси қулоқ қилиниб, ҳовлилари колхоз идорасига айлантирилган ўн олти ёшлик Ойимча бибини тоғаси Ҳамроқулбой олиб келган. Қишлоқнинг инсофли кишилари икки етимчанинг бошини қовуштириб қўйдилар. 1936 йил ёзининг охирларида, фарзанд туғилди. Қишлоқда уларни йўқлаб келмаган одам қолмади.

— Вой, Сулаймонқул-ей, вой етимча-ей, ҳамма кўргуликларинг орқада қолгани чин бўлсин, — деб кўзига ёш олганлар ҳам қўп эди. — Ҳеч киминг йўқ. Ўғлинг Йўлдошинг бўлсин! — деб улар исмини ҳам кенгашиб қўйиб бердилар.

Ҳа, ҳамма яхшилик тилаган ўша тўнғич фарзанд, ўша Йўлдошали, мен бўламан. Кейин укам Имомали дунёга келди. Оиламизда ўн тўрт фарзанд дунёга келиб, улардан бештасигина улғайди: Мен, Имомали, урушдан кейин туғилган Турсуной, Турдали, Аскарали.

Мен ва менинг тенгдошларимга оталаримиз ва оналаримиз бизни:

— Катта бўлиб қоляпсизлар, янаги йилги пахта очилганда мактабга борасизлар, — деб суюнтриб юришганда, бирдан қишлоғимиз тўс-тўполонга, қий-чувга айланиб қолганини ҳамон юрагимиз зирқираб эслаймиз.

Ўша кунни қишлоғимиз қариялари Ҳамроқулбойнинг боғидан Матмусо буво билан Насриддин бувонинг боғига ўтишди. Эртапишар ўриқларнинг иккинчи сидирға қоқилиши. Қанттак ўриқларга ҳали тушилгани йўқ. Қариялар чойшаб ушлашади, атрофга сочилганини теришади, фақат икки йигит — дадамнинг жияни Шаробиддин амаким билан Малика хола деган дудуқ холанинг кичик ўғли Солижон ака шохдан-шохга ўтиб:

— Қани, бу ёққа ўтинлар, — деб чолу кампирларни шоштиришади. Биз ҳам ўшалар атрофида уй малашардик. Ўриқлар боғларнинг очик жойларига ёйилган бўйраларде куритилар эди. Эндигина учинчи саватдаги ўриқ ёйилаётганда Турдиали буво Қорёғди ўғли қўлини соябоғ қилиб Қорасув тарафга тикилди. Туробжон буво Ниёзмат ўғлининг колхоз тортиб олган еридаги чопиқчи йигит-қизлар боғни тиккалаб келишяпти.

— Болалар чанқашдими, дейман, — Турдали буво Матмусо буво билан Холжўра бувого ўтирилди. — Чойшабдаги ни саватга ағдармай турунлар.

— Оёқ олишлари безовта кўринадими, овозлари ҳам чикмайди? — Собира хола Отабой буво қизи пастки Кумлик Адолат холанинг этагидаң тортди. — Энг олдиндагиси Сотволдингиз-ку, хўп бўйи-басти бор-да, кўз тегмасин!

— Кўзларимнинг оқи-қораси, — Адолат холанинг кўзлари чакнади, — борим-йўғим шу арслоним, уни отасиз катта қилдим-а, отасиз...

— Бувижонлар, оталар, дадажонлар, онажонлар, — Сотволди ака ички ҳаяжон билан гап бошлаб, очигини айтишга қийналди. — Бошга тушганини кўз кўрар...

— Нима гап?

— Бирортанг оёғингни чопиб олдингми?

— Айланай, болаларим, айта қолинглар.

— Уруш бошланибди! — деди Малика холанинг катта ўғли Собиржон ака қалтираб. — Фашистлар қўққисдан бос-тириб кирибди!

Совуқ хабар қишлоқдан бурун далага етиб келган экан. Матмусо буво билан Абдуғани буво Абдували бувонинг ерига югуришди. Адолат хола Сотволдисининг бўйнига осилиб олди. У ўғли ўзини ўтга урса ўтга кирмоқчи, дарёга ташласа дарёга ташламоқчи, дунёнинг нариги чеккасига бўлса ҳам ўғли билан бирга кетмоқчи. Кўзларининг нури кетган, юзларига ажин тўкилган она, мушфиққина, якка-ёлғизини урушга юборишга бардоши чидармикин?! Кечагина келин танлаб юрган Собира хола, Марям хола, Ҳошим буво, Абдували буюлар изиллаб қолишди. Турдали бувонинг кўзига дунё зим-зиё кўриниб, биттаю битта фарзанди Нурматжонни кидирди. Қаердасан, Нурматжон, отанг фақат сенга суяниб қолган эди-ку! Келинга бўлишиб қўйишган, янги ойнинг ойдинига тўй белгиланган. Ҳамма кутяпти Турдали буванинг қариганда кўраётган бу тўйини! Энди нима бўлади?! Қишлоқ азадор ховлига айланди. Ўша куни ҳаво дим эди. Шабададан асар ҳам сезилмайди. Ҳатто дов-дарахтлар барги ҳам бу совуқ хабардан қарахт бўлганидан қилт этмасди.

Бир ҳафта орасида кичкина қишлоғим йигирмадан ортиқ қулундай-қулундай йигитлари билан хайрлашди. Йигитларни биринчи кузатиш куни Турсунбой ака укаси Узоқжоннинг қўлига хат тутқазиб, қайсидир қизнинг номини айтди, хатни унга топширишни тайинлади. Биринчи муҳаббат мактубимикин бу?! Муқимжон Отажон ўғли, Шаробиддин Насриддин ўғли ва Малика холанинг иккала ўғли Со-

биржон ва Солижон, Абдуғани бувонинг икки фарзанди Курбонбой билан Набижонлар икки ўт орасида — ота-оналари бағридан чиқолмайди, холироқ пайт пойлаб қизларга бир нималар демокчи бўлишади. Қишлоқ сулувлари, иф-фатли санамлар, бунча тортинчоқ бўлмасангиз? Хайрлашишга санокли дақиқалар қолганда ҳам кўнглингиз қат-қатида эъозланган эзгу орзуларингизни, чашмадай тиниқ муҳаббатингизни пинҳона тутасиз!

Уйланиш ёшидаги йигитлардан бирортаси ҳам қолмади. Бола-чақалик эркаклар икки-уч ой ўтгунча чақирилмади. Онам, дадам, мен билан укам Имомали тоғам ва холаларимдан хабар олиб келдик. Биринчилардан бўлиб чақирилган Холдарали тоғам (Ҳалима холамнинг катта ўғли) билан хайрлашолмай қолдик.

— Энди Эргашим тинч турсин, ё, худо, — дер эди Ҳалима холам.

Қишнинг қаҳри бошланган кунлари дадамга ҳам чақирув қоғози келди. Онамнинг кўз ёшлари тийилмайди.

— Бир менми? — деди дадам онамни юпатиш учун сўз қидириб, кўпга келган тўй бу!

— Тўй бўлмай ўлсин, номи ўчсин, мана булар буни тушунадими? — дейди онам мен билан Имомалини кўрсатиб, — илоё, уруш чиқарганларнинг уйи куйсин!

— Куй, ўзингни тут, қирқ йил қирғин бўлса ҳам ажали етган ўлади, худо кўриб турибди гўдаklarимизни. Худодан бошқа меҳрибонимиз йўқ. Ё парвардигорим, буларни ўзинга омонат қолдирыпман. Ноумид қилма!

Онам индамай қолдилар. Дадамнинг хаёлларини паршон қилмаслик учун аламларини ичларига ютганларини, ичларида йиғлаётганларини энди олти ёшдан ўтаётган бўлсам-да, сезиб турардим. Онам айтганларини бажариб, Имомали иккаламиз ўчоқ бошига чиқиб, мўридан:

— Дадажон, келинг, Сизни соғиндик. Келинг, дадажон, тезроқ келинг, — деб илтижо қиламиз! Буни деярли ҳар кун такрорлаймиз!

Ҳалима холамнинг кичик ўғли Эргашали акам ҳам урушга олинганини эшитиб, онам, Имомали уччаламиз Учкўприкнинг Чақа қишлоғига бордик. Қиёмат-қойим устидан чиқдик. Саломат холам билан Эсонбой каттам, Ўғилча опоқ бувим ҳам шу ерда эканлар. Ҳаммалари онам билан додвой билан кўришишди. Холамнинг катта ўғли Холдарали

тоғамдан қора хат келибди. Икки кундан кейин Ўғилча опок бувимнинг кизи Омина опамнинг куёви ҳам қурбон бўлганини эшитдик. Қишлоғимизга эса ҳафтада бир ё икки шум хабар келиб, еру осмон йиғига тўлади. Қишлоқнинг ўзида очликдан шишиб, ҳали сарғайиб, ҳали эти суягига ёпишиб, худди тарашадай бўлиб жон бераётганларнинг саноғи йўқ. Имом бўлгани учун уруш арафасида қамалиб қетган Йўлдошали қорининг ёлғиз ўғли, тенгдошим Ваҳобжон қишлоғимизни қиялаб ўтган темир йўлда увок излаб юриб, мадори кетиб йиқилиб, ҳаётдан кўз юмганини кўрганимда саккиз ёшда эдим. Кўпларнинг, жуда кўпларнинг жони кўчада кетаётиб, далада кетмон кўтариб туриб, уйда чўнқайганча, устунга суянганча узилгани кўз олдимдан ҳеч-ҳеч кетмайди. Тирик қолганлар ана шундай даҳшат қаъридан қандай омон чиққанига хайратланади.

Дадам фронтдан қайтган кун, Анваржон, Мамадали, Узоқбой, Майнахон, Тожинисо, Хурсаной, Раҳмонжон ва яна бошқаларга қарайман. Дадаси ё акасини кутаётган ана шу тенгдошларимга парвонаман. Улар елкаларини қисиб, худди биров туртаётгандай ҳадиксираш, мўлтираш билан қарашади. Ураимжон дадаси Мамарайим ака олиб келган камарни, кизил юлдузи бор шапкани кўз-кўзлайди. У биздан ёшда, суюнчилашга шошилади.

Уйимизда тўй. Дадам шарафига. Бу ўйин-кулгилар нега? Ўртоқларимга қараб, дадам яна озгина келмай туришса, уларнинг дадалари билан бирга қайтишса бўлар экан, деб ўй сураман. Дадамнинг бўйинларига осилиб турганимда, кўзим Узоқбой, Майнахон ва Мамадалининг жовдираб қараб турганини кўриб, ғалати бўлганимда шу ўй келди.

Дадалар, жон дадалар, нега ҳаммангиз баробар қайтмадингиз?

Мамадалининг дадасидан алақачон қора хат келган бўлса-да, у кутяпти.

— Менинг дадам ҳам келади, юлдуз олиб келади, — дейди Майнахон. Унинг онаси Муҳаррам хола Юсуфжон акага атаб тикиб қўйган банорас тўнини ҳеч ким йўғида шабадалатиб яна бўғчага солиб қўяди.

Ҳовлимизда шоду хуррамлик давом этипти. Биролди қишлоғилик ширин лутф устаси, қизиқ-қизиқ хангомалари билан кишилар дилига чироқ ёқадиган Тўрабек ака гижжани чалапти. Эсимда, у доим Меликўзи ака билан бирга

чаларди. Мелиқўзи ака дутор чертарди. Тўрабек акага қараб-қараб, дадасининг соғинчи вужудини ўтдай куйдирган Ўзоқбой югурганича чиқиб кетди. Орқасидан чопдим.

Фарзандлар бахтига омон қайтинглар, дадалар, жон дадалар!

...Менинг «ўн гулидан бир гули очилмаган», ҳали уйла-нишга ҳам улгурмаган ҳамқишлоқ акаларим — Турсунбой, Нурматжон, ака-ука Собиржон-Солижон, Сотволди, Орифжон, Қурбонбой, Набижон, Зиябойларга қишлоқни қайта кўриш насиб қилмади. Собира хола, Турдали буво, Малика хола, Адолат хола, Ҳошим буваларнинг қаддини буккан шу хижрон, шу алам! Мирзоид, Мелиқўзи, Акбарали, Тўрабек, Эр-назар, Зиёвуддин, Фиёсиддин акаларнинг хотинлари, бола-чақалари ҳамон кутишяпти уларни! Мамажон акани-чи! Бир ҳовуч тупроқларинг каерларда қолиб кетдийкин, қишлоғимнинг Ватанни ҳимоя қилган қулунлари, алпомишлари?! Шаробиддин ва Муқимжон амакимлар урушдан жароҳатланиб қайтиб, узоқ яшолмадилар. Ўқлар ўрни дадамни нима қилди?!

Дунёда энг ёмон кўрганим, бу — икки ҳовли нарида яшайдиган Хосият опа эди. Уни кўришга, у билан рўпара келиб қолишга юрагим безилларди. Сира-сира истамаганим сари ҳаёт уни мен билан учраштирарди. Эҳ, Мамажон ака, умр йўлдошингизни жону дил билан севар эдингиз. Унинг ҳам шундай севгиси бор деб ўйлардик. Сиздан ҳали қора хат келмай туриб, Сизни кутишга бардоши етмай, ким биландир дон олишди, кейин эса, яна бошқанинг этагини тутди.

Қани Мамажон акам кириб келсалар. Уни дунёдаги энг гўзал қизга уйлантириб қўйишса!

Қани Мамажон акам кириб келсалар?

Урушнинг охириги куни. Туш маҳали эди. Колхоз қоровули от чоптириб ўтди:

— Уруш тугади! — дейди овозининг борича. — Эшитмадим деманглар, уруш тугади. Ғалаба!

У отини чоптирганича ўтиб кетди. Икки фарзандидан айрилган тили чучук Малика хола сочлари тўзғиганча йиғлаб, вужуди титраб-титраб йиғлаб:

— Уйиш тугади, уйиш тугади, — деб уйма-уй юрибди.

— Уруш тугади! — Собира хола, Турдали буво, Абдуғани буво, Марям хола, Қумринисо опа, Асал хола, Турсуной хола, Тилла ая, Муҳаррам ая, Тўпанисо опа кўзларидан дув-дув ёш тўкилиб, бир-бирларини қутлашади.

Биз, болалар, у ёқдан-бу ёққа югураимиз:

— Уруш тугади!

Гўё ҳамма барабарига наъра тортгандай. Қишлоғимизда шу икки сўзгина янграр, шу икки сўз қишлоғимизни тўлдирган эди.

Тирикчилик ғалаба наъшидасини суришга ҳам йўл бермади. Очликдан ўлди-ўлди камаймас эди. Биз-ку ўн ёшлиқлармиз, ҳатто ёши энди олти ё еттига етганлар ҳам тирикчилик қаърида, қорин қайғусида ўзига яраша юмуш топиб олар эди.

Дадам билан онам урушдан илгари ҳам, кейин ҳам колхозчи бўлганлар. Эрта баҳордан то қишнинг бошланишигача иккалалари ҳам тонг қоронғусида далага кетиб, тун қоронғусида қайтишар эди. Биз эса, дала яслиларида — увотларда, жўяқлар орасида эмаклаб оёққа турганмиз. Дунёда энг ёмон кўрган одамим бригадир эди. У ишга чикмай, кир юваётган аёлларнинг тепасига дағдаға билан келар, қозондаги иситилган сувни ағдариб ташлар, ювилган кийим-бошларни ерга улоқтирар, қаматиб юбориш билан кўрқитар эди. Бригадир билан айтишган кишиларнинг уйига ҳаш-паш дегунча қизил шапкаликлар етиб келар, ишдан сўроқсиз қолганларни қамаб қўйишлари ҳеч гап эмасди. Шунинг учун биринчи ва иккинчи синфларда ўқиб юрган вақтларимда биттаю битта орзуим бригадир бўлиш эди. Дилимдагини ҳаммадан яширар, аммо ўзимни бригадирликка тайёрлар эдим. «Аёллар хоҳлашса уйда қолишларини ўзларига айтаман, — деб аҳд қилардим. — Ҳали катта бўлай, ёш боласи бор оналарни далага чиқармайман». Саккиз-тўққиз ёшимдан чорбоғимизни суғоришда, чопишда дадамнинг ёнларига кирган эдим.

Дадам, «Қорасув бўйи» деган жойдаги кўрик бўлиб ётган лаҳтак ерни тонг гира-ширасида кўшда ҳайдаб, кейин менга:

— Анови паст-баландликларни текислаб тур, — деб ўзлари колхоз ишига кетдилар.

Йўлдан ўтиб кетаётган Шеркўзи бува деган паст бўйли, миқтидан келган амаки баланддай кўринган жойлардан тупроқ олиб, у ер-бу ердаги ўйдим-чукурларни тўлдираётганимни кўриб, мен томонга бурилли. Озгина вақт кузатди.

— Нечага кирдинг? — деб сўрадилар.

— Ўн бирга.

— Хў-хў, хўкиздай бўлиб қолибсану ер текислашни билмайсан-а, — деб кўлимдаги кетмонни олиб, тупрокни кетмон билан суриш ва тортишни «мана бундай-мана бундай» деб шарт-шарт кўрсатди. Кетмонни аччиқ билан узатгандай бўлдилар. Шеркўзи бува кетганларидан кейин текислаган жойларига қараб, ишга тушдим. Дадам кечки пайт келиб, ернинг яқин ярмини кўлдан чиқарганимни кўриб, ишимдан қониқиш ҳосил қилиб:

— Юр, ўғлим, қолганини эртага текислайсан, — дедилар. Биргалашиб уйга қайтдик. Бувимга суюнчилаб, «катта бўлса, энг ками бригадир бўлади», деб мақтадилар. Яйраб кетдим.

Кўп ўтмай орзуим ўзгарди. Назаримда учинчи синфда ўқир эдим. Бригадир қишлоғимизга отда кириб келаётган раисни кўриб, икки букилиб, саломга шошилганини, икки кўлини кўксига қўйганини, от жilовини ушлаб жовдираганини, раиснинг ҳар бир сўзига бош эгаётганини кўрдим. Раис бўлсамгина ҳалиги ниятларнинг бемалол амалга ошишига ишондим.

Биз ўқийдиган мактаб қишлоғимиздан чамаси тўрт-беш чақирим узокликдаги Мингтут қишлоғида эди. Кимнинг қандай яшашини, кимнинг оч, кимнинг ярим очлиги кийимидаги ямоқларнинг кўплиги ва озлигидан ҳам билиниб турарди. Кўқон туманининг ёлғиз ўрта мактаби бўлган илм даргоҳимиздаги уч юздан ортиқ ўқувчилар орасида ўша 1944—1954 йилларда бирорта ҳам тўқ бола йўқ эди. Отанасидан айрилиб, холасининг бағрида ўсаётган тенгдошим Мамажон тўққиздан ўтган бўлса-да, йўқчилик туфайли мактабга бормас эди. Уни алдаб-сулдаб арча байрамига олиб бордим. Юқори синфда ўқийдиган акаси мактабга бормади, унинг йиртиқ ботинкасини Мамажон кийди. У арча атрофида ўқувчилар билан бир қаторда турар экан, негадир хижолат билан ўз оёқларига қараб-қараб кўярди. Эски ва ямоқ ботинкасидан оёғининг бош бармоқлари чиқиб турарди. У бир нарсани, фақат бир нарсани — «Бечора, ҳеч кими йўқ экан, камбағал экан», — деб ўйлашларини истамасди.

Аслида эса, ҳаммамиз шундай эдик. Жулдир кийимларда, йиртиқ-ямоқ пойафзалларда, кўпинча, оёқяланг сафга туриб, бахтсиз бўла туриб, бахтли болалармиз деб, оч туриб, тўқмиз деб қўшиқ айтган ўша болалик йилларимизни ҳозир эсласам йиғлагим келади. Муаллимларимиз Америкадаги, Англиядаги, Франциядаги, боринг-ки, бизнинг мамлакатдан

бошқа ҳамма мамлакатлардаги тенгсизлик, очарчилик, бахтсизлик ҳақида шундай суҳбат ўтказишар эдики, рост гап, хийла катта бўлиб қолганимда ҳам чет элларда яшаётган одамларга, айниқса, болаларга жуда-жуда ачинар эдим. Эй, менинг беғубор, аммо ёлғонлар бағрида ўтган болалигим!

Мақтабимиз биносининг шундоқ ёнида учта колхозга хизмат қиладиган алоқа бўлими бўлиб, ҳар қайси колхознинг хат ташувчилари газета-журналларни, хат-хабарларни шу ердан олиб кетиб тарқатишар эди. Колхозимизнинг хат ташувчиси қизиқишимни сезиб бир куни:

— Ҳаммасини ўқиб бўлиб, кейин эгаларига тарқат, — деб газеталарни топширди. Унга ёрдамлашиб юрдим. Кўп ўтмай унинг тавсияси билан хат ташувчи бўлганимда бешинчи синфни битириб, ёзга таътилга чиққан эдим. Газеталарни, идроким етганча журналларни ўқиш мени бошқачароқ олам бағрига етаклади. Кўрган-билганларимни ёзишга иштиёқ уйғотди. Машқларимни, хабарларимни ҳамма газеталарга жўната бошладим. Шунча ёзганим билан бирортаси газета юзини кўрмасди. Еттинчи синфда ўқир эдим. Ўқишдан чиқиб, алоқа бўлимидан газеталарни олиб, одатдагидай яна бирма-бир варақлаб, юрагим «жиғ» этиб кетди. Бу туманимизнинг «Янги Фарғона» газетаси эди. Унинг биринчи саҳифаси пастида кичкина «Ўқувчилар ҳиссаси» номли мақола тагидаги ўз имзомга кўзим тушиб, суйинганимдан энтикдим. Уни кўринган одамга кўрсатгим, газетани бошим оша кўтариб югургим, овозим борича жар солгим келди. Назаримда бундан ҳамма хабардордай, ҳамманинг ҳаваси келаётгандай... Кўчага чиқсам ҳамма ўша-ўша, ўз иши, ўз хаёли билан банд. Мен эса, газета тахламлари, хат-хабарлар солган бўз халтани орқалаб, «Янги Фарғона»ни очиб, биринчи саҳифанинг пастидан кўз узмай, битта-битта қадам ташлаб, кишлокдан кишлокқа ўтдим. Ўзимизнинг кишлокқа ҳам шундай ҳолатда кириб бордим. Ўтган-кетганлар «Бунча газетага термулиб олибсан? Нима гап?» деб сўрамайди. Менинг эса, мактангим келади. Ҳовлимизга кирибок:

— Буви, бувижон, — деб бақирдим. Имомали онамизнинг кўшимиз Майрам холаникига ўтга чиқиб кетганларини (ўша вақтларда гугурт йўқлигидан одамлар кимники-дадир кўмилган чўғ бўлса, олиб чиқиб, ўчоғини ёндирадди) айтди. Кутолмадим. Кўчага отилдим. Оташкуракда чўғ олиб чиқаётган бувимнинг ёнига югурдим.

— Ҳа-ҳа, — дедилар бувим жавдираб, — тинчликми?

— Уйга юринг, бувижон, тез юринг, — дедим ҳовлиқиб, — қани, тез-тез...

Бувим Чақа кишлоқдан Усмонали тоғам ёки холаларимдан бирортаси келди деб ўйлаб, остонадан ўтишимиз билан:

— Ҳеч ким йўқ-ку, — дедилар.

— Мана буни кўринг, — дедим газетани кўрсатиб, — мақолам чиқди.

— Мақолим? — ҳайрон бўлдилар бувим, — қанақа мақолим?

— Мақолим эмас, менинг мақолам, — дедим. Аммо бувим тушунмадилар.

— Ёзганим газетада чиқибди, — дедим хиёл ҳовримдан тушиб.

— Ие-ие, сенинг ёзганинг-а?!

— Ҳа, бувижон!

— Ичингдан тўқиб ёзганинг-а? — деб яна сўрадилар.

Бувим ҳаяжонланиб кетдилар, мен яна эски ҳолатимга қайтдим. Бувимнинг ҳарф танмасликлари эсимга тушиб, ачиндим. Аммо газетадан кўзларини узмай, уни қайта-қайта ўпдилар, дадам кириб келганларида мендан бурун суюнчилашди. Дадам тик турганларича мен кўрсатган мақолачамни хиж-жалаб ўқиб, имзони кўриб, бувимга қарадилар.

— Йўлдошали, кара-я, — деб (бувимни ҳам Йўлдошали дер эдилар) газетани бувимнинг ўзларига қайтариб кўрсатдилар — «Оққан ариқ яна оқади» деганлари ҳақ экан. Тусмуҳаммад хожи бобом, имом бўлган отам, амаким олим эдилар. Уйимизга ўша офтоб қайтпти, Йўлдошали, ўша офтоб қайтпти.

Дийдалари қотиб кетган, кам куладиган йиғидан йироқ дадамнинг кўзларида ёш йилтиллади. Онам эса мени алқаб, Худодан мени ёмон кўзлардан асрашини тилаб, овоз чиқариб, назаримда хузур қилиб йиғладилар. Ҳамма оналардай гўзал онам яна ҳам гўзал кўриниб кетдилар.

Эрталаб мактаб йўлида яна газетага термулиб кетаётганимни Бегвачча кишлоғилик Юсуфхўжа ака деган амакигина сезиб:

— Ҳой, Сулаймонкулнинг ўғли, сенга нима бўлди? — сўрадилар. — Кеча хат-хабар улашиб юриб ҳам қўлингдаги газетага термулиб олган эдинг. Мактабга чакқон-чакқон бориш ўрнига яна кўзингни унга қадаб олибсан?

— Чиқибди, — дедим.

— Нима чиқибди?

— Мана, чиқибди, — дедим газетанинг кўзим қадалган жойини кўрсатиб, — мана-мана.

— Сен ёздингми, — деди у кўз югуртириб, — Ростми? Вой, сен-ей, яша! Энди астойдил ўқи!

— Хўп! — дедим. Ана шундай ғурурли ҳолатда мактабга кириб бордим. Муаллимларнинг ҳам, ўқувчиларнинг ҳам ўқиганлари сезилмади. Синфимизда Раҳимахон исмли чиройли, жуда ҳам ақлли, аълочи қиз бор эди. Унга газетани индамай узатдим. У ҳам индамай олиб, партасининг тагига қўйди. Ўқишдан кейин пахта тераётган аълочилар мақталган мақоламда унинг номи биринчи бўлиб ёзилган эди. Раҳимахоннинг ёнига бориб:

— Ўқинг, чиқибди, — дедим.

— Нима чиқибди? — деб газетанинг у ёқ-бу ёғига қаради. Кўрсаткич бармоғимни қўйдим. У ўқиб, синфдошларга хурсандчилик билан ёйди. Энди мен ҳеч нарсадан хабарсиздай, ўзимни бепарволикка солиб ўтирдим. Газета қўлмақўл бўлиб кетди. Биринчи дарсга кириб келган она тили ва адабиёти ўқитувчимиз Лазокатхон опа Абдуллаева ҳам ундан хабар топиб, ўқиб:

— Кўп китоб ўқишнинг меваси бу, — дедилар, — мутолаа билан орзуинг ушалади, лекин ховликма...

Ўша кунни дарс ҳам, ҳеч кимнинг сўзи ҳам қулоғимга кирмади. Хаёлимда мақолам остидаги имзом худди ўчиб кетадигандай парта тагидан газетага тез-тез қарайман. Ялт этиб кўринган «Й.Сулаймонов» турибди. Кўнглим қайтадан жойига тушади. Шу-шу хабарвозликни бошлаб юбордим. Раис бўлиш орзуси ҳам қолиб кетди. Редакцияга яланг оёқ, йиртиқ-сиртиқ кийимларда кириб келадиган, усти-бошининг ғариблигини ўйлаб ҳам кўрмайдиган муштдай қишлоқи болани худди катта киши ташриф буюргандай кутадиган Али Розик, Раҳимжон Ҳамдамов каби устоз журналистлар менинг илк сарбонларим бўлдилар. 9-10 синфларда ўқиётганимда шоир, публицист, фельетончи, ўткирқалам, қаттиққўл Аҳмаджон Олим назарига тушиб, кўзларим янада катгарок очилгандай бўлди. Ҳар бир сўзни ўз ўрнини топиб ишлатсам сўзимнинг ҳам, ўзимнинг ҳам кадрим ошишини ҳис эта бошладим. 1953 йилнинг сентябрида туманимиз газетасида Муқимий бобомизга бағишланган биринчи

шеърим босилди. Кейинча, «Дўстлик хати», «Кўчат», «Кўзичок»... чоп этилди. 10-синфга кўчганимдан кейин хат ташувчиликни бас қилиб, яхши ўқишга, журналист бўлиш учун олий ўқув юртига кириб олиш ҳозирлигини кўришга жонжаҳд билан уриндим. Аммо САГУ (ҳозирги ТошДУ)да ўқиш насиб этмади. Конкурстан ўтолмай қишлоққа хижолат билан қайтиб, ўзим ўқиган мактабда бош пионер вожатий бўлиб ишлаб, ўқишга тайёрландим. Ўзимнинг ўша йиллардаги кечмишларим ҳақида «Фарғонанома» номли дostonимда шундай ёзган эдим:

Онам ҳам, отам ҳам, ёрим ҳам, борим ҳам тупрокдир,
Оламдаги бор нарсадан унда хикмат кўпроқдир.
Ойдин булоқ — дунёдаги энг ширин сув булоғим,
Сен боғимсан, ўз уйимсан, молу қўйим, улоғим.
Сен жонимсан, сен кўзимнинг қорасию оқисан,
Менда қони оқиб турган боболарнинг ҳокисан.
Ўрикзору, беҳизору, шафтолизор боғимсан,
Дадажоним ҳаётини кўрган бахтли чоғимсан.
Кўзга шундоқ ташланади дадам босиб ўтган из,
Сойимизда чўмилардик гоҳ тўпланиб, гоҳ ёлғиз.
Болалигим кўринади кўчаю сўқмоқларда,
Кундузлари бошоқ териб, тунлари тўқмоқлардик.
Ўну ўн бир ёшимиздан катталардай қўш хайдаб,
Гоҳ барг кесиб, шоли ўтаб — бор эдик ҳамма жойда.
Далада эдик, қора-қура болалар эдик,
Илк қадамдан бошлабоқ нонни ҳалоллаб едик!

Ана шу руҳни Фарғона аёлларига бағишланган «Гулнома» дostonимда ўзгача йўналишда давом эттирганман.

Олисдан келяпти энг қувноқ садо,
Юпуну очликда ўтган бўлса-да:
Беғубор, беташвиш болалигини,
Унинг аълолардан аълолигини —
Тенгдошлар эслашга доим уринар,
Мисоли қуёшдай чакнаб кўринар.
Шириндир болалик эсланган онлар,
Анорхон, Жўрахон, Насибахонлар,
Инобат, Майнахон, Иноятойлар,
Қаердасиз, ўша, эй, жажжи ойлар?!

Ахир ким унитар синфдошларни,
Ўша норасида кўзу қошларни?!
Бугун навбат келди меҳримни қўйиб,
Ўша қизчаларни қуйлайин тўйиб.
Меҳру одоб балқиб турарди юзда,
Тўрт қиз ўқир эди қаторимизда!
Ўтирарди гўё паргаларда ой,
Икки Раҳимахон, икки Сотқиной!
Сув ҳам ўз йўлида оққани оққан,
Қалдирғочдай учиб кетдик ҳар ёққа!
Оппоғим Фарғонам, жоним оппоғим,
Юмшоғим, Фарғонам, суянган тоғим,
Қишлоқи ўғилга қучоғин очди,
Дорилфунун онгга зиёсин сочди.
Билим булоғидан этди баҳраманд,
Талабалик йиллари ширин худди қанд!
Не бўлса айтайлик ё барисини,
Меҳру муҳаббатнинг олдим дарсини!
Орамизда қизлар жуда кўп эди,
Чирою ҳаёда жуда хўп эди.
Гўзалу оқила Гўёхонимиз,
Нафиса идрокка тўлган онимиз,
Гулчеҳра, Клара, яна Хосият...
Фақат ўқиш эди орзую ният!
(Қизлар ичра энди Манзурамиз йўқ,
Уни эслаганда дилга тегар ўқ)
Йигирмадан ошиб борганим сари,
Юрганман довдираб, сархуш сарсари,
Фарғонам кўчаси, сўлим кўчалар,
Йўлимнинг устидан чикди нечалар,
Хаёлдаги қизни, аммо топмадим,
Нега ҳеч бирига кўнгил чопмади?
Ва ниҳоят етиб йигирма учга,
Билакларим тўлиб беқиёс кучга —
Ариқ қазиганман гоҳ Фарҳод бўлиб,
Шеър ёзганман ишқий оҳангга тўлиб!
Ўша Ширинимни қидирдим узок,
Қийналдим қизларга ташлолмай тузок.
Ошиқларга ўзи нима муқаддас —
Севгини баландга кўтаради даст.
Шудринг қурир тушса қуёш нигоҳи,

У кўринса ични куйдирар охим,
Куёш эритади тоғларнинг қорин,
Чулдираган ирмоқ муҳаббат зори.
Дил потирлар домга илинган кушдай,
Худди яхшиликка йўйилган тушдай —
Эзгулик кутаман йўлингни пойлаб,
Нега топа олмайд қоламан ойлаб?!
Висол онларининг самоси нурли,
Унинг ҳар бир они беҳад сурурли.
Эй, менинг нозигу ширин хаёлим,
Караминг бўлмаса қурийди ҳолим.
Худди интилгандай Зухрога Тохир,
Шу севги менда ҳам бўляпти зоҳир.
Жони йўқ жонларга жон ато этар,
Танимга қайтадан қон ато этар.
Йигит эркин асир этган нимаси,
Ҳатто унинг битга нозик имоси.
Нозанин малагу маҳлиқоларим,
Оёқлар остида инграган зорим —
Қўшиқ бўлар битга имонгиз билан,
Менга жон бағишлар ёр-ёру ўлан!
Куёш шошар унинг зиёратига,
Мен ҳам минаманми севги отига?!
Бағрига оларми висол даргоҳи,
Сен не дейсан, эй, Қайс, ошиқлар шоҳи?!
Бардошингни сездим ўз бардошимда,
Яна не савдолар бордир бошимда?!
Ё етиб бордими Худога арзим,
Чиқиб қолди йўлим устидан Орзу!

Куйиб кул бўлайин, майли, аммо бу аланга Сен бўлсанг!
Фақат Сенинг кўзларингдан сачраган чўғдан вужудим аланга
бўлиб, ловуллаб-ловуллаб ёнайин, ҳеч ким ўчиролмайдиган
бўлиб ёнайин. Кулга айланайин, майли!

Эшитяпсанми, қани, Сенинг кўзларинг ёндирса...

Кеча хурсанд эдим, бугун кўнгил ғаш. Ёнимда сен йўқ.
Карвонидан адашган бўғалоқдай кўзларим жовдирайди. Нега
аразладинг?

Кеча бирга эдик. Кўзларим Сенда эди. Худди кунгабо-
қар куёшга қарагандай кўз узмасдим!

Бугун қаердасан? Осмонни қоронғу булут босиб, ёмғир куйганда бошини эккан кунгабоқардай турибман. Қуёшни йўқотган кунгабоқардай бошларим эгилган. Мени ерга қаратма, қуёш бўлиб чиқ, бошимни кўтарайин, бағрим, қуёш бўлиб яна чиқ!

Кул, сен кулсанг олам кулади, олам худди ўзингдек чақнаб кетади. Бугун эса, маъюссан, олам ҳам маъюс. Гуё менга олам ғамдан, кўнгилсиз воқеалардан иборатдай.

Сен кул, жону жаҳоним. Шунда олам қувончдан бошқани кўрмагандай яшнайти.

У ўртада ҳеч нима ўтмагандай кулиб кириб келди. Хаёлнинг қора пардаси кўтарилиб, унинг қоп-қора, охири кўринмайдиган тарафи ҳам оқаришиб, оппоқ рангга бўялиб, жилва қилди.

Эҳ, табассум қандай бебаҳо бойлик!

Илк бўса! Илк бўсани унутадиган ҳам бормикин? Умрининг мазмуни, яшашнинг бошланиши, ҳаётда иккинчи туғилиш, Севгининг, охиратда ҳам бирга бўладиган севгининг пайванди эмасми ахир?!

Қирқ йилдан ўтиб бораётган бўлса-да, унинг қиёссиз таъми лабимда турибди. Илк бўсам соҳибаси, ўша оташқалб, яна сени ўйлаяпман. Яхши ҳам умримни сенга боғлаганим, яхши ҳам тақдирим сендан айру тушмагани!

Бўлмаса бутун ҳаёлим бировнинг хонадонида бўлиб, илк бўса таъми куйида ўзимнинг ҳам умрим, мурғак муҳаббати мен билан боғланган ўша шўринг қурғурнинг ҳам умри туманда ўтармиди?!

Қандай яхши, илк бўса — менинг вафодорим!

Шундай қилиб, ҳаёлимнинг сочилган онлари, ошиқликнинг паришонлиги ҳам сўнги нуқтасига етиб, боши очик студентлигим охирида физика факультетининг аълочи талабаси Орзухон Исоқжон қизига уйланиб, оила кишанига ўз ихтиёрим билан бўйин тутдим. Ҳозирги Фарғона Давлат университетига борганимда, унинг атрофидаги осмонўпар чинорлар тагидан ўтаётганимда муҳаббатнинг ўша жондай ширин шивир-шивирларини эшитгандай, ишққа лим-лим ўша ҳаяжонли сукунатларни, ёниқ нигоҳларни, фақат кўзлар сўзлаган оромли дақиқаларни кўргандай бўламан! Ўз бахтини шу ерда топган Мухтор Холбоев билан Гуёхон Аскарровани, Раҳматжон Йўлдошев билан Мақсудахонни, Бурхонхўжа Фозилхўжаев билан Муборақхонни, Тўхтасин Аб-

босов билан Кимёхонни ва яна қанча-қанча дўстларимни (улар ҳозир суйимли ота-она, ардоқли бобо, момо бўлиб ҳаёт завқу шавқини ҳамон сураётганларини) эслаб, ширин-ширин антикаман. Беғубор туйғу, ҳалол яшаш — узоқ умр эканига ишонаман. Фарғона Давлат педагогика институти (ҳозирги Фарғона Давлат университети) ўзбек адабиёти кафедрасининг ўша вақтдаги раҳбари мумтоз адабиётимизни сув қилиб ичиб юборган, ўнг минглаб шеърӣ мисраларни ёддан ўқийдиган улуғ устоз Акрамжон Иброҳимов (илоҳим жойлари жаннатда бўлсин) ўзлари билан ишлашни, илм билан шуғулланишни маслаҳат бердилар. Фикру ёдим газетада эканини, маоши оз бўлса-да, вилоят «Коммуна» газетасининг мусаҳҳихлигига розилик берганимни айтиб, узр сўрадим. Бу даргоҳ талабалик вақтларимдан кадрдон бўлиб қолган, мақолаларим, кейинча, лавҳаларим, репортажларим, шеърларим билан кўриниб турардим. Ишга келишим эса, баъзиларга ёкмади.

— Ўрта маълумотли фалончи маоши озлиги учун ишни ташлаб, ҳозир кутубхоначилик қияпти, — деди саноат бўлими мудири. Ўшанинг ўрнига келибсиз, аттанг, нима қиласиз ўзингизни хор қилиб! Олий маълумотли бўла туриб, 69 сўм ойликка ишлагани уялмайсизми?

— Ўзимни синайман!

— Тавба, синайман эмиш. Адабий ходим бўлиб ишлангиз ҳам гўрга эди, — деди унинг ҳамтовоғи. — Шеърингизни қаерда ишласангиз ҳам ёзаверасизда! Қараб турунг, бу ерда ўсмайсиз.

Газетанинг шакли катта бўлиши муносабати билан яқинда ишга келган устозим Аҳмаджон Олим бу гаплардан хабар топиб:

— Ёзишдан, яхши ёзишдан бошқа нарсани ўйламанг, — деди, — астойдил бўлсангиз, ҳаммаси ҳали Сизни ҳурмат қилишга мажбур бўлади.

Ёзганларим ҳали бўлим мудиридан, ҳали котибиятдан қайтади. Дилим оғрир, аммо умидсизланмасдим. Улар қайтарган мақолаларни, лавҳаларни республика газеталарига юборадиган бўлдим. «Совет Ўзбекистони»да, ёшлар газетаси (ҳозирги «Туркистон»)да, «Ўқитувчилар газетаси» (ҳозирги «Маърифат»)да, кейинча «Саодат» журналида қатнаша бошладим. Секин-секин ўзимизникилар ҳам кўника бошлашди. Аммо тирикчилик қийнар эди. Институтни имтиёзли би-

тирган умр йўлдошимга иш тополмадим. Мусахҳиҳ бир кун ишлаб, бир кун дам олиши керак. Синовдасан, хар куни ишламасанг адабий ходимликка ўтказишмайди, — деб кечакундуз ишлашга мажбур этишади. Мусахҳиҳлик қиламан, навбатчилар ўрнига ҳам газета ўқийман. Эвазига мақолаларимни чиқаришга кўмаклашгандай бўладилар.

Аҳмаджон Олим Кўқонга қайтиб кетди. Анча мунғайиб қолгандай бўлдим. 69 сўм ойлик, онда-сонда келадиган қалам ҳақи ижара ҳақиға, Кўқонга ота-онамни кўриб келишга, ўтин-чўпга учма-уч етса, еб-ичиш-чи? Кийим-кечак олишни-ку хаёлга ҳам келтириб бўлмайди. Республикага анча танилиб қолган Охунжон Ҳакимнинг аҳволи ҳам мендай эди. Маош оладиган куни эрталаб, қарасак уйда ҳеч вако йўқ. Чақалоқ қизим Адибахоннинг бешигини тебратиб ўтирибман. Орзухон супрани қоқиб-қоқиб, ундан бир ҳовуч ун чиқариб, атала қилаётганда Кўқондан саҳар машинага чиққан қайнонам кириб келдилар. Бошларида тугун. Орзухон тугунни очиб, патирларни дастурхонга қўяётганда қайнонам:

— Қозонингга қара, нима қилипсан? — дедилар.

— Ўғлингиз аталани хуш кўрадилар, — деди гапни тўғрилаб, — шунга уннаб турган эдим.

— Яхши кўрсалар, майли, тезроқ бўл, ишга кеч қолишмасин! Атала ҳам пишди. Ярим косагина бўлибди. Уни патир билан ичдим.

Мен ҳам ота-онамга, Орзухон ҳам уйдагиларга қийналганимизни сездирмас эдик. Куёвликка олинган костюмимни Орзухон ағдариб тикиб берди, кейин пальтомни ҳам! Муҳарриримиз Абдулла Мирзаев менга бўлган қитмирликларни сезиб, менинг баҳонамда бутун редакция штатларини қайта кўриб чиқди. Драматург Жалол Машрабий мудирик қилаётган бўлимда, Охунжон Ҳакимнинг ёнида адабий ходим бўлиб иш бошладим. Устоз Машрабий, дўстим Охунжон хурсандчилик билан кутиб олдилар.

Редакцияда ишлаш билан ҳаётнинг алғов-далғов қаърига шундай шўнғиб кетдим-ки, яшаш ва изланишнинг бу қаттиқ синовларида бошимдан нималар ўтганини ёзсам қатор-қатор китобларга айланиши мумкин. Болаларга бағишланган «Биз саёҳатчилармиз»: «Ҳамма ҳавас қилади» номли шеърый тўпламларим, «Даъватингни эшитяпман, ҳаёт», «Қатга йўлга чиққунча» номли очерк китобларим ҳақида

адабий жамоатчиликнинг илик сўзларини эшитганим, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, журналистлар уюшмаси ташкил этган танловда бир неча йил такрор-такрор совриндор бўлганим машқларимни давом эттиришга ишонч уйғотди. Газетанинг мактаб ва ўқув юртлари, маданият, ахлоқ-одоб, санъат ва адабиёт соҳаларини қамраган энг катта бўлимини бошқардим.

Кўнглимга тугиб қўйган, аммо ушалмаган орзуларимдан бири — ҳаммадан кўпроқ ишлаб — ҳаммадан кўпроқ пул топиб, дадам билан онамни хурсанд этиш, рўзғорни тўкин-сочин қилиб, киймаганларини кийдириш, дам олдириш эди. Уруш жароҳатлари, бунинг устига оғир меҳнат, юрак хуружи қўшилиб, дадам бутунлай ётиб қолдилар. Ё Худо, энди кўкараётганимда, мақсад отининг жиловини энди қўлга киритганимда ноумид қилма, дадамга соғлиқ бер, умрларини узайтир! Ахир дунёга келиб, азоб-уқубатдан бўлак нима кўрдилар. Шафқат қил, ўзинг шифо бер! Кўкон, кейин Фарғона касалхоналарида қаратдим.

Кўконнинг Миргулишон бой боғи ўрнида жойлашган касалхонада бир ойдан бери кечасию кундузи дадамнинг кўзларига термуламан. Оғирлашиб боряптилар. Кунлари битаётганини, ҳар бир нафас ҳам ғанимат бўлиб турганини ўзлари ҳам сезяптилар. Мен, Имомали, Турсуной, беш-тўққиз ёшлардаги Турдали, Асқарали дадамнинг атрофларида худди тўтикушнинг болаларидай чирқиллашиб, гоҳ дадамга, гоҳ бир-биримизга жовдирашиб қараймиз. Дадамнинг кўзлари қачон очилса энг аввало ҳали узатилмаган синглим Турсунойга, уйланмаган Турдалига, Асқаралига беҳол мўлтирайди. Кейин нигоҳлари менинг кўзимга, Имомалининг кўзига, умидвор тикилаётгандай. Айниқса, уччала норасидага илҳақликлари шундоққина сезилади. Дадам бизга бутун юракларини қалқон қилмоқчилар. Кичикларни қалб пардасида авайлаб, вояга етказмоқчилар, уларни ҳаётнинг ҳамма машаққатларидан асрамоқчилар, улар учун ҳамма азобни ўзлари тортмоқчи!

Эй, ҳаёт, бунчалар бешафқатсан! Нега дадамнинг орзулари ипини узяпсан, мени алам дарёсига улоқтиряпсан?! Бераҳм ўлим дадамни юлиб олди. Хаёлимда кўзлари очик кетди. Фарзандлар хузурини кўра олмадилар. Ичларим аламдан тирналди. Ё раб, куйиб кетяпман, куйиб! Дунёда роҳат ҳам борлигини дадамга кўрсата олмадим. Дадамнинг елка-

дош, ҳасратдош, кетмондош қадрдонлари бўлган Фазлиаҳмад Зияев, Салоҳиддин Сироҷиддинов, Абдуллажон Исмоилов, Шаҳобиддин Эргашев, Аҳмаджон Жўраевларни, дадамга меҳру оқибат кўрсатган Аҳмаджон Эргашев, Иброҳимжон Жўраев, Мўйдинжон Насирдинов, Мўминжон Мадаминов ва яна қанча-қанчалар мен учун ёруғ оламдаги энг азиз одамлар бўлиб қолдилар. Ахир улар дадам билан ҳаммадан кўп суҳбатлашган, бир товоқдан ош олишган, бирга қайғуришган, бирга кулишган! Қишлоққа борсам ҳаминиша ўшаларни кидираман!

Онам қачон борсам:

— Мен ҳам, укаларинг ҳам фақат сенга суяниб қолганмиз, — дейдилар, — бахтимизга ҳаминиша соғ бўл!

Онамга нима деб жавоб қайтаришни билолмай ҳаяжонланаман. «Йўқ, бувижон, — дейман ичимда, — мен Сизга суяниб қолдим, укаларимга суяниб қолдим» дейман.

Онамнинг ҳузуридан қайтиб келиб, яна хаёлда гаплашаман. Гапнинг рости, юзма-юз тургандай пичирлайман: Бағрингиздан яна хизматга қайтиб келдим. Ишга кетаётиб ҳам, қайтаётиб ҳам, иш тепасида ҳам Сизни ўйладим, онажон. Олисда бўлганимда, борибоқ Сизни кучишни, тўйиб-тўйиб ўпишни, кўзларингизга термулишни дилимга тугардим. Шундай қилмасам кўнглим жойига тушмаслигини, Сизни кўргандай бўлмаслигимни, хаёлимни бирор дақиқа ҳам бошқа нарсаларга сочмасликни ўйлаб, яна Сизга ошиқаман!

Бола пайтимдагидай эркаланишни, кўчадан чоғиб келиб, сиз бўлмасангиз ҳамма ёқни бузиб-чақириб, кўшниникидан чиқсангиз кўпдан бери кўрмагандай кучган беғубор дақиқаларимни жуда-жуда соғиндим. Худди ўша йиллардагидай бошимни тиззангизга қўйишни, Сизнинг: «Кўзичоғим» деб, «Суянчиғим» деб, меҳнат дағаллаштирган кўлларингиз билан бошимни силашингизни жуда-жуда соғиндим, онажон!

Олам, бу — Сиз эмас, табиат, бу — Сиз эмас, онажон! Улар кимни аяйди, кимнинг пешонасини бекордан-бекорга силайди! Курашмаганлар четга улоқтирилгани, шафқатсизликлар қаърида йўқ бўлиб кетганини ким билмайди?! Йўқ, Сиз мени ҳаётга тайёрлагансиз, машаққату курашдан чўчимасликка ўргатгансиз. Ҳаёт тўфонида оёғим қалтирагани ҳам, унинг синовларидан нолиётганим ҳам йўқ.

Аммо, онажон, содаликни, Сизни соғиндим. Ўшанда ёнингизда бўлганимда ўзимни сипо тутганимга, худди болалигимдагидай юзимни юзингизга суйкамаганимга, эркаланмаганимга ўқиняпман.

Яна йўлга чиқдим онажон!

Орадан ҳафта ўтиб-ўтмаган бўлса-да, онам худди йиллаб кўрмагандай соғинч билан кутадилар. Бу сафар ҳам шундай бўлди. Ҳол-аҳвол сўрашиб бўлгандан кейин:

— Турсунойдан хабар олдингизми? — деб сўрайдилар. Синглимни уч-турт ҳафтадан буён кўрмаганимни ўйлаб, тарадудланганимни сезиб:

— Сенга ҳам осон эмас, Фарғона билан Кўкон ораси кошки яқин бўлса, — дейдилар. Онамнинг хаёлларида бу иккала шаҳар худди дунёнинг икки чеккасига жойлашган. Мен куламан, онам ҳам куладилар.

— Мендан бурун синглингдан хабар ол, — деб тайинлайдилар. Қайтишда Бувайда туманининг Янгикўрғон қишлоғига тушдим. Бутун оиланинг севинчи ҳеч ерга сиғмай кетди, мени қаерга ўтирғизишни билмай шошишди. Қиш чиқиши, баҳор шабадаси уфуриб қолган. Турсунойнинг ҳаяжонини кўриб: «Шундай меҳрибоним бору нега тез-тез хабар олмайман, — дейман ичимда, — мени ундан ҳам ортиқ кўрадиган борми?»

Унинг жажжи қизи Шоҳистажон:

— Тоға, аям анови узумларни Сизга сақлаб қўйганлар, — деди уй шифтига осилган уч-турт бош узумни кўрсатиб, — Энди иккаламиз еймиз-а?

Бу гапдан хабарсиз синглим ошхонадан келиб, илмоқ билан узумларни туширяпти. Негадир томоғимга бир нималар тикилиб, ўзимни зўрга тутдим.

Синглим менга ёзилган дастурхонга эҳтиётлаб қўяётган узумлар узум эмас, назаримда, бу — меҳрнинг ўзи эди. Мең ҳеч қаердан тополмайдиган меҳрнинг ўзи эди бу!

Ўз эрким билан ишлашдан, ҳалолликнинг химоячиси бўлишдан ўзга ўйим йўқ эди. Юрак буйруғи билан иш тутишим бир неча бор қоқинтирди. Газетамизнинг 1969 йил 9 сентябр сонидagi «Улама дарахт» сарлавҳали шеър туфайли миллатчи сифатида қамалишимга бир баҳя қолган. Менинг рухсатим билан босилган мазкур шеърнинг қисқа мазмуни шуки: қаердадир бир одамнинг касал юрагини олиб, ўрнига бошқа кишининг соғлом юрагини қўйгани, бемор

эсон-омон яшаётгани ҳақидаги хабарни ҳайратланиб ҳикоя қилган муаллиф «агар тилим касалликка учраса, унинг ўрнига ўзганинг тилини қўядиган бўлсалар, йўқ-йўқ, бундан ўлганим яхши» деб наъра тортади: «Кучим борича, ўз тилим учун курашаман» мазмунидаги аҳдини ошкор этади. Нима учун ўз тили учун курашади? Бу миллатчиликнинг ўзи эмасми?! Рус тилига қарши кўтарилган исён бу?! Бундай қораният билан берилган қитмир саволларнинг, совуқ хитобларнинг соҳиблари кошқи ўшанда гапга тушинишса! Чақир-чақир бошланди. Вилоят партия қўмитасининг мафкура бўйича котиби Абдусамад Маҳмудов (илоҳим жойлари жаннатда бўлсин) асабий ҳолатда:

— Москвадан Андропов Тошкентга «Фарғонада нима гап?» деб телефон қилибди. Ҳаммамизни ўлдирдинг бола, — деди, — энди ўзингни ўзинг ҳимоя қил! Бугун пайшанба, билдингми, душанба куни бу масала бюрода кўрилади. Қамаб қўйишлари ҳам мумкин.

Титраб кетдим. Учта гўдагим нима бўлади? У ёқда онам ва тўртта укамнинг умиди ҳам мен! Наҳотки, пешонамга «халқ душмани» деган қора тамғани босиш ҳаракати кетаётган бўлса?! У ёққа чопдим, бу ёққа чопдим. Ҳеч қаерда нажот ҳам, ҳеч қаерда узатилган меҳрибон қўл ҳам йўқ. Институтимиз ректори, устоз Ғанижон Абдурахмонов Ўзбекистон Фанлар Академиясининг муҳбир аъзоси бўлиб сайланган эди. Ундан мени ҳимоя қилишларини сўрадим. Ғанижон ака шеърни ўқиб:

— Бунда ҳеч қандай миллатчилик йўқ. Ҳар бир тил ўзини бойитиш ва яшаши учун курашиши керак, — деб таскин бердилар, танқидчи адабиётшуносларни чақиртирдилар. Мўйсафид муаллимим Акрамжон Иброҳимов (илоҳим жойлари жаннатда бўлсин) шеърга кўз югуртириб чиқиб:

— Уларнинг ҳадиги бедодлик-ку, ахир бу оддийгина истақ ифодаланган шеър халос-ку, — деб фиғони фалакка кўтарилди. — Расул Ҳамзатовнинг «Юксак юлдузлар» номили китобида она тилига аталган шеър бор. Унинг олдида «Улама дарахт» ҳеч нима эмас.

Олимларнинг ижобий хатини, Расул Ҳамзатовнинг китобини кўтариб Абдусамад Маҳмудовга учрадим. У хатга, кейин Расул Ҳамзатовнинг «Она тилимга» деган шеърига кўз югуртириб:

— Шу ерда тур, иккинчига кўрсатаман, — деб шошилганича чиқиб кетди. Иккинчи котиб Александр Фадеевич Гаврилов улуғ шоирнинг шеърини ўқиб, Абдусамад Маҳмудов билан бирга биринчининг олдига киришибди. Абдусамад Маҳмудов хонасига қайтиб:

— Биринчи Расул Ҳамзатовни ҳам муҳокама қилиш керак деяпти, — деди. — Ана, лакма олимларнинг ёзган хати ҳам икки пул. Душанбани кут, кейин мол боқасанми, ер чопасанми, ўзинг биласан. Ҳозир бўшсан!

Тарвузим қўлтиғимдан тушиб, бошим қотди. Адҳам Ҳамдамнинг маслаҳати билан нажот истаб, Тошкентга бордим. Хуллас, устоз Комил Яшиндан тортиб, то ажойиб инсон Жуманиёз Жабборовгача учрадим.

— Битта бадийий ғўроқ шеър экану шунга шунчами? «Совет Ўзбекистони» газетаси редакцияси жамоасидан ўз фикримизни билдириб хат ёзамиз, — деб Жуманиёз Жабборов қўлларига ручка-қоғоз олдилар. Улар бир-икки сўз ёзганларида котиб кириб, партия Марказқўмидан келган ходим уни йўклаётганини билдирди, шундан кейин ўриндан туриб, бош муҳаррир хонасига кириб, узок туриб қолдилар,

— Йўлдошали, — деди қайтиб чиққан Жуманиёз ака тарадудланиб гапириб, — Сиз Фарғонага бора беринг, хатни ўзимиз жўнатадиган бўлдик.

Ҳаммадан мадад сўз эшитдим. Аммо ҳаммалари ҳам ўз фикрларини ёзиб беришга ботинишмади. «Шарқ Юлдузи» журнали редакциясида Носир Фозилов билан дардлашиб ўтирсам устоз Саид Аҳмад келиб қолдилар. Кўзларим ярақлаб кетди:

— Келганингни Адҳам айтди.

— Адҳам ака ҳам келибдимми? — деб ҳовлиқиб сўрадим Саид Аҳмад акадан.

— Йўк, кўнғироқ қилди. Ҳамма гапни эшитдим. Эҳтиёт бўлиш керак.

Лекин бир қамалиб келган одам зарар қилмайди. Йигит кишининг бир ўтириб чиққани маъкул. Одам танийди, — деди Саид Аҳмад ака кулиб, — Мана, мен, беш-олти йил ўтириб, кам бўлдимми?!

Гапиролмай қолганим, кўзларимдаги мунг чуқурлашганини кўриб, қўлларини елкамга қўйиб:

— Ҳазиллашдим. Нима бўлди сенга ўзи, бунча кўрқасан, сени бошига урадимми улар, — деди Саид Аҳмад ака кўнглимни кўтаришга уриниб, — қайғуришнинг ўрнига бир қул-

санг-чи, ҳеч ким сендака кўп қаватли қилиб, беғубор кулол-майди. Парво қилма, Шароф Рашидовга ўзим айтиб қўяман, — кейин атрофдагиларга қаради, — Йўлдошали Фарғонада қулса, Тошкентда эшитилади, — деди.

«Саид Аҳмаддай улуғ одам ҳазил-хузул қиялпими, демак, қамаб кўйишмайди, — кўнглимга хиёл ёруелик тушгандай бўлди. — Дарвоқе, Шароф Рашидовга ростдан ҳам айтишармикин? Адҳам Ҳамдам билан телефонда гаплашишибди-ку», — озгина дадиллашдим. Нажот истаб, мени кўллаб-қувватлайдиган бирор қоғозга эга бўлиш умидида яна қолган таниш-билишларга учрашишда давом этдим. Шанба куни Фарғонага қуруқ қайтдим. Ўша куни Адҳам Ҳамдам қанақадир тўй қилаётган эдилар. Устозга Саид Аҳмад аканинг «Шароф Рашидовга ўзим айтиб қўяман», — деганларини айтдим.

— Бекор айтибди. Ўзи зўрға юрибди-ку! Аралашса, биздан бурун ўзини қамаб кўйишади, — деди Адҳам ака. Кечкурун тўйда Ғанижон Абдурахмонов мени бир чеккага тортиб:

— Илтимос, ҳеч кимга айтманг, ҳалиги хатни бошқача ёзишга мажбур этишди. Барибир, улар айтганича эмас, анча юмшатдим. «Шоир билиб-билмай миллатчилик руҳига кирган» деган мазмундаги фикрни билдирдик. Сизнинг шахсингизни ҳимоя қилдик. Ўзингиз ва ижодингиз ҳақида баланд фикрлар баён этдик, — дедилар. Шу гапни жуда қийналиб гапирганликларини, кўлларида келганича суюганликларини, энди ўзимни-ўзим ҳимоя қилишим зарурлигини таъкидлаётганликларини ҳис этдим. «Тўғри, бор гапни хийла юмшатиб ёзишибди. Бу ҳам катта жасорат. Тошкентдагилар бирор нима ёзиб беролмадилар-ку, — деб ўйладим ичимда. — Пешонамдагини кўраман. Икки марта лаб хат ёзишга мажбур бўлганликлари учун Ғанижон Абдурахмоновга ўз миннатдорчилигимни изҳор этдим. Бюрога-ча вилоят КГБсининг оддий югурдагидан тортиб, бошлиғига нари олиб бориб-бери олиб келди. Бюрода газета раҳбарлари менга ишонганликлари, бадий асарлар билан шуғулланиш менинг зиммамда эканлиги ва ҳоказоларни айтиб, ўзларини ҳимоя қилиш йўлини тутишди. Аслида ҳам шундай: асосий сабабчи менинг ўзим. Айтишларича, сўров минбарида бир соату қирқ уч дақиқа тик турибман. Мен билан неча марта савол-жавоб ўтказган КГБнинг бошлиғи,

бюро аъзоси, Пушкирь деган узун бўй, ранги захил, кўзлари каттиқ одам шеър муаллифи бўлган, Қирғизистоннинг Ўш шаҳрида яшайдиган Талъат Солиев билан қачондан буён кадрдонлигимни қайта-қайта суриштирган эди. Бюрода ҳам у яна бошқалардан илгари:

— Шеър муаллифи билан қандай танишлигинг бор? — деб сўради.

— Уни танитайман, умримда кўрмаганман, — дедим. — Шеъри Ўзбекистонда ўтадиган Қирғизистон адабиёти ва санъати кунлари муносабати билан келган.

Бюро аъзоларининг саволларига тиззаларим қалтираб жавоб қайтарардим. Муҳокама қизиб турган пайтда Пушкирь:

— Автор билан охириги марта қачон учрашгансан? — деб яна саволга тутди.

— Уни ҳеч қачон кўрмаганман, дедим-ку!

— Кўргансан! — деди у муштини ўйнатиб, — водийда ёшларнинг яширин миллий ҳаракати борлиги ҳақида маълумотга эгамиз, — деди у дарғазаблик билан менга бурнини жийриб қараб, — шеърни Йўлдош Сулаймоннинг ўзи уюштирган. Уни қўллаб-қувватлайдиганлар йўқ эмас. Анови олимлар эса, шоирнинг хавfli даъватини таҳлил этиш ўрнига бу ярамаснинг шахсияти билан ижодини кўкка кўтаришибди. Биз уни ўша сиёсий саводсиз олимлардан кўра кўпроқ биламиз. Йўлдош Сулаймоннинг боболари бой ва дин арбоблари бўлган. Отасининг амакиси Эрмуҳаммад Тусмуҳаммад хожи ўғли Қозоғистоннинг Сайрамида имом бўлган. 1937 йили қўлга олиниб, отиб ташланган. Бу йигит ўша халқ душманининг думи. Яширин миллий ҳаракатнинг ташкилотчиларидан. Ҳақиқий коммунист бўлганда шундай расво шеърнинг босилишига йўл қўярмиди?! 30-йилларда бундайлар сўроқ қилинмасдан отилган. Ўшга хат юбордик. Шеър муаллифи қамокқа олинади.

Унинг сўзини қилт этмай тинглашди. Менга кимдир савол берган эди, лабларим титраб, тишларим тақиллаб, тилим айланмай, гапиролмай қолдим. «Бу қандай ифлос одам ўзи?! Ахир ўлимдан хабарим бўлса, бордир. Аммо унинг гаплари фирт тухмат-ку? Нега унга бошларини лиқиллатишадди? У мени йўқотмоқчи? Нега? — Ҳушимни йўқотиб қўйгудай ҳолатга туша бошладим. Ё худо, тухмат балосидан ўзинг асра, ё худо, ўзингдан бўлак меҳрибоним йўқ, худо! Гўдақларимга раҳминг келсин, онамга, ўкаларимга раҳминг келсин!»

Вилоят партия кўмитасининг биринчи котиби Фахриддин Шамсуддинов бир пиёла чой кўтариб, ёнимга келиб:

— Ичинг, кўркманг, — деди паст овозда. Негадир жуда жуда йиғлагим келди. «Ё, худо, ўзингга аён, ё худо, — дейман яна худога ёлбориб, ичим ёниб, — бу одамнинг менга раҳми келяпти. Лекин кўнглидагини очик айтолмайди, ҳимоя қилолмайди. Чиндан ҳам қамаб кўйишармикин? Орзу, Орзу-жон, — деб ёстикдошимни, яна 1-6 ёш орасидаги болаларимни ўйлаб, кўзларим ёшга тўлди. — Адибажон, Рустамбек, Ҳамдамбек, ҳали ҳеч нимага ақли етмайдиган гўдакларим, билинглар, гуноҳсизман, халқ душмани эмасман. Ё худо, норасидаларга раҳминг келсин, ё худо!»

Ичимда гапирардим, атрофимдагиларга қарашга юрагимнинг тоқати, бирор сўз айтишга эса мажолим йўқ эди. Вилоят партия кўмитасининг саноат ва қурилиш бўйича котиби, дадилсўз, мулоҳазали Воҳид Содиков менинг китобларимни берилиб ўқиганини гапириб, ёшлигимни ҳисобга олишни сўради. Ўша вақтда шундай сўз айтишга у қандай жасорат этди? Ишқилиб, энди унга ёпишиб қолишмаса эди. Ҳушёр тортдим. Ундай дейилди-бундай дейилди ва охири мени партия сафидан ўчириш ва ишдан ҳайдаш масаласини кўриш бошлангич партия ташкилоти йиғилиш муҳокамасига қолдирилди. Вилоят партия кўмитаси котиби, бўлим мудирлари, КГБ ходимлари иштирокида ўтган умумий йиғилишда:

— Майли, мени отиб ташланглар, аммо партия сафида қолдиришлар, болаларим бутун умр таъқибда яшаганидан ўлганим яхши, — деб ўз жамоам орасида йиғлаб юбордим. Йиғилиш тўрт ярим соатга яқин чўзилди. Ҳисоб дафтарчамга ёзилиш шарти билан қатъий огоҳлантириш берилди. Ишдан олиндим. Агар бир йил ичида ўзимни оқлолмасам партия сафидан ўз-ўзидан ўчирилишимни таъкидлашди, буни йиғилиш қарорига киритишди.

Озодликка бутунлай чиққанимга, мудҳиш хаёллар таъқибидан қутилганимга гоҳ ишониб-гоҳ ишонмас эдим. Ўша куни кечаси соат 1-2 орасида Орзухон:

— Хўжайин-хўжайин, — деб уйғотди. — Ёстифингиз ичига ё девонга илон-пилон кириб қолган шекилли.

— Йўғ-е!

— Роса чийиллади, — деди у яна.

— Қани, жим-жит-ку!

— Уйғонишингиз билан тинчиб қолди.

Иккаламиз ёстикни ағдардик, кўрпани бир бошдан гижимлаб чикдик. Йўқ.

— Хаёлингизда шундай бўлгандир, — деб кулдим, чирокни ўчириб ёстикқа бош қўйдим. Мендан бурун Орзухон уйкуга кетди. Кўзим энди илинганда ёстикдошим яна уйғотди.

— Чийиллаяпти. Девоннинг ичидамикин?

Девоннинг у ер-бу ерни қайчилаб, ичини ағдар-тўнтар қилдик. Топилмади. Орзухон ўзича, мен ўзимча хайрон. Анчагача у ёқ-бу ёққа ағанаб, ухлаш пайида бўлдим. Орзухон туртди.

— Янами, — дедим аччиқланиб, — нима бўлди ўзи сизга?

— Ғалати овоз қулоғингизнинг ичидан келяпти, бирор нима кириб қолганга ўхшайди, — деди у, сезмаяпсизми?

Кўрсаткич бармоғимни қулоққа олиб бориб, роса силкитдим. Чиндан ҳам бирор нима борга ўхшайди. Соат тунги тўртлардан ўтиб қолган бўлса-да, Фарғонанинг қулоқ ва бурун касалликлари бўйича таниқли шифокори Ўринбой Баҳромовга ҳовлиқиб телефон қилдим. У узоқ йиллик кадрдоним бўлгани учун «ҳозир етиб бораман», — дейди деб ўйлаган эдим.

— Эрталаб касалхонага келинг, — деди у уйкусираган ҳолатда. «Хавфли бўлмаса керак, — деб ўйладим. — Бепарвоку». Кейин ухлолмадим. Касалхонага тонг ёруғи билан кириб бордим. Докторни эшик тагида узоқ кутдим. Ўринбой қулоғимни аллақандай аппаратга солиб кўриб, жиддий қараб:

— Қулоғингизга аввал сичқон, орқасидан мушук кириб кетибди, — деди. Мен ҳазиллашаётганини хаёлимга келтирмай, сўзининг давомини кутдим.

— Ҳазил, — деди у кулиб, — бу чийиллаш асабингиз бузилганидан...

Қулоғимнинг чийиллашини ўзим-ку эшитмас эдим, оиламдагилар эса, кўникиб қолишди.

Мени Тошкентдан илҳақлик билан кузатган устоз Жуманиёз акам, дўстим Охунжон Ҳаким кейин телефонда кайфиятимни суриштириб, ҳамма бало-қазо ўтиб кетганини эслатиб, боягидай баланд кулгилар билан юришимни тайинлашди.

Миразиз Аъзам ғаразли сиёсатдонларни, ўзимизнинг хушомадгўйларни сўкиб хат ёзиб мени дадил бўлишга ундади. Устоз Уйғун ака менга ноҳақ жазо қўрганликларини республика ўқитувчилар малакасини ошириш институтидаги учрашувда танқид қилганликларини эшитдим. Асқад Мухтор, Саид Аҳмад, Туроб Тўла, Раҳмат Файзий, Носир Фозилов, Ўқтам Усмонов, Сафар Барно, Анвар Эшон, Мухсин Олимов сим қоқиб, кўнгил сўрашди. Ўша вақтда Бувайда тумани партия кўмитасининг биринчи котиби Мақсудали Хайдаров, Фарғона шаҳар ижроқўмининг раиси Султонхон Тиллахўжаев, вилоят кинолаштириш идорасининг раҳбари Ҳамиджон Кавлонов, устоз Воғиз Музаффаров, Ақром Қамбаров, тенглош дўстларим Мирзажон Исломов, Маҳмуджон Абдуллаев, Алимардон Абдулҳамидов, Раҳимжон Шоназаров ва бошқа олиму раҳбар бўлган яқинларим ўзимни ўнглаб олишимга чиндан ҳам далда бўлишди. Ўзбекистон тумани партия кўмитасининг биринчи котиби Алижон Пайғамов телефон қилиб, қишлоғимга қачон боришимни сўрадилар. Бу донишманд, меҳру оқибатли, толмас инсон билан дам олиш кuni ўзим улғайган қишлоқда, колхоз идорасида, холи хонага тузатилган дастурхон устида учрашдик. Иккаламиздан бошқа ҳеч ким йўқ. Раис ҳар замонда бир убудан хабар олиб туради.

— Раҳбарларнинг калласи йўқ. Ҳаммаси бир-биридан қўрқади. Уларнинг бу пўписаларидан чўчиб, ўз эътиқодингизни йўқотиб қўйманг, — деди Алижон ака жиддий нигоҳ ташлаб, — Хурушчевнинг вақти ҳам бир нави эди. Яна илгариги ҳолатига қайтапти. Ўшаларнинг йўриғига пионер бўлиб, қўлингни чакканга қўйиб, эшитаётганингни изҳор қилмасанг, ишлаш ҳам, яшаш ҳам қийин!

Унинг гапларини чўчиброқ эшитдим. Биламан, ҳамманинг дилида айтиб бўлмайдиган ҳасрати бор. Аммо мана бу «мазза қилиб яшаб юрган» партия раҳбари юрагини ёзаяптими ёки мени синаяптими?

— Сизнинг ҳақгўйлигингизга, ўртадаги суҳбат шу ерда қолишига ишонаман. Раҳбарларнинг ҳаммаси ҳам шоду хурам эмас. Миллий гурурнинг поймол этилаётганидан, ўзгаларнинг ноғорасига мажбур ўйнаётганидан юраги эзилганлар ҳам топилади. Сизга маслаҳатим, ўзингизни оловга ташламанг, аммо хушомадгўй ва қўрқоқ ақл юрагингизни бутунлай яралаб қўймасин. Қалам олганда қулоғингиз киндик қонингиз тўкилган муқаддас тупроқ садосида бўлсин!

Алижон Пайғамов шундай сўзлар айтиши мумкинлигини илгари хаёлимга сиғдира олмас эдим. Ҳамма ҳам «урра-урра» билан яшамаётганини, не-не диллар қаърида исён кўтаролмай бекинган мунгли туйғулар борлигини, ўзим эса осмонда юрганимни, илҳомни баландпарвоз қизил гаплардан қидирганимни сезишим бошланди. СССР конституциясида ёзиб қўйилган, оғиз кўпиртириб таъкидланадиган ўша озодлик, тенглик қани? Сўз эркинлиги қани? Нега алдашди, нима учун алдашди? Тобелигимизга бундан ортиқ яна қандай далил керак?! Саволимнинг ҳам, умидсиз хаёлимнинг ҳам охири йўқдай. Аввалига бутунлай сурилиб кетмаганимга шукур қилган бўлсам-да, айбсиз айбдорлигим алами, бунинг устига кечирим сўраганларим, бундай хатога бошқа йўл қўймасликка, она тилим ҳақида ўйламасликка сўз бериб, ўзимни сақлаб қолганим, кимларнингдир сенга «рахим келмаганида очикликда юриш сенга қаерда эди» дегандай қарашлари, совуқ муомалалари борган сари асабимни қакшатиб, кимдан ўч олишимни, кимга йиғлаб, юрагимни қандай бўшатиб олишни билмасдим. Устозларим, муаллимларим, раҳбарлар ўзлари баланд овозда айтаётган гапларига ўзлари ишонишадими?! Ё чиндан СССРда миллатлар тенгма-тенг ҳуқуқлими, озодми, ўз эркимиз ўзимизнинг қўлимиздами, виждону эътиқодимиз ихтиёрийми? Сўзимиз эркинми?! Қоғозда бўлак, амалда акси! Қандай юзсизлик, қандай қабихлик эди бу?! Лаънат бундай сохта тенгликка, бундай сохта эркинликка?! Ичимдаги аланга пасайиш ўрнига кўтарилиб борди. Ёлғонлар, ёлғонлар, ёлғонлар! Наҳотки, ана шу ёлғонлар ичида яшайпман?!

Худди ўша кунлари Самарқанд сафарида бўлиш насиб этиб, кўпчилик билан «Гўри амир»га кирганимда:

— Мана бу сохибқироннинг қабрлари, — деб кўрсатишганда ўзимни тутолмадим. Ҳамроҳларим йиғлашимни ҳар хил мазмунга йўйишди. Улар нима деб кулишса, кулишди. Лекин мен сабабини айтолмадим. Айтсам шу ернинг ўзида масалам ҳал бўлади. Фарғонага ҳам қайтолмайман, хоинга айланаман-қоламан. Қўйиб беришса, ё ҳеч ким бўлмаса, улуг бобомиз бошида туриб, фарёд кўтарсам! Юракни ёзишга илож тополмадим.

Яқинда улуг устоз Абдурауф Фитратнинг асарларини варақлаб, унинг «Темур сағанаси олдида» деган кечинмасига кўзим тушиб, ўрнимдан беихтиёр туриб кетдим.

ТЕМУР САҒАНАСИ ОЛДИДА

«Бағрим ёник, юзим қора, кўнглим синиқ, бўйим букук. Сенинг зиёратингга келдим, султоним! Эзилган бошим, қисилган виждоним, куйган қоним, ўртанган жоним учун бу сағанангдан даво излаб келдим, ҳоқоним!

Юз йиллардан бери жафо кўриб, ғам чекиб келган туркнинг қонли кўз ёшларингга тўқарга келдим!

Қоронғулар ичра ёғдусиз қолган ўзбек кўзлари учун Турронингдан сурма олгани келдим!

Номусини бад кишиларнинг оёқлари остинда кўруб, турклик қони қайнағай, мусулмонлик ҳамияти тошғай, тамуз оловлари каби сачрағай!...

Улуғ ҳоқоним! Турклик шарафи таланди. Турк учун қўйиғлик давлат битди, турк отиға кўрдиғлик ҳоқонлик яғмоға кетди. Туркнинг номуси, эътибори, иймони, виждони золимларнинг оёғлари остинда қолди... Туркнинг юрти, улоғи, ўчоғи, Туррони ёт кўлларга тушди...

Ҳоқоним! Туркликка хиёнат қилганлар турк бўласалар ҳам қонларини оқитмоқ сенинг муқаддас одатингдур, ётма, тур!

Сенинг омонатингга хиёнат қилганларни, эз, ур, ўлдур!...

Биламан, шу чоғда сенинг тўлқунли денгизларга ўхшаган юрагинг мен каби юраксиз бир ўёилнинг шу кўринишидан нафрат қиладур. Чунки юқорида айтдигим ишларнинг ҳаммасига ўзим сабаб бўлдим, барчасини ўзим қилдим, сенинг Туронингни ўзим талатдим, сенинг туркингни ўзим эздирдим, сенинг омонатингга хиёнат ўзим қилдим!..

Мен уч кунлик умримни тинчгина ётиб ўтказмоқчи бўлмасам эдим, шуларнинг бирортаси бўлмас эди!

Мен кўлимга топширдиғинг қиличнингни ташлаб, чолғуни олмасам эдим, Туроним таланмас эди!..

Мен ёлғиз қонли кўз ёшларимни бу сағанага тўқмак учун эмас, ўз ёзуқларимни иқрор этарга келдим, ҳоқоним!

Мен ёлғиз ёзиқларимни иқрор этарга эмас, Туронга бердигим зарарларни тўламоқ учун келдим, ҳоқоним! Мендан нафрат этма!

Эй арслонлар арслони! Меним ёзуқларимдан ўт!... Кўлимдан тут, белимни боғла, муқаддас фотиҳангни бер!

Сенинг дунёда сизмаган ғайратингга онт ичаманки, Туроннинг эски шараф ва улуғлиғини қайтармасдан бурун оёқдан ўтирмасман».

Худди менинг ичимдаги гусса, алам-ку бу! Бу нидони ўкиб, шўро замони, ўша мудҳиш кунларим ёдимга тушиб қалтираб кетдим. Ўша вақтда бу ҳасратномани ўқиш тугул, ҳатто Абдурауф Фитратдай бобомизнинг номини эшитмаган эдим. Уни билганимда, бу ёзганини йиғлаб, ёдлаб, ундан куч олганимда, ўттиз уч ёшлиқ қирчиллама пайтимда қон босими касалига йўлиқмаган бўлар эдим. Ўшанда бир ярим йилдан кейин ҳисоб дафтарчамга ёзилган қаттиқ оғохлантириш олиб ташланди. Ишга бўлим мудирини эмас, катта адабий ходим бўлиб қайта тикландим. Қулоғимнинг чийиллаши эса, икки йил ўтгандан кейин тийилди. Шунча хунрезликдан кейин ҳам эҳтиёткор бўлолмадим. Замонасозликка идроким етмаганиданми — аниқ айтолмайман, бошимда яна бир неча бор қалтак синди. Туртиниш-суртинишлар вақтимни бадиий ижодга қаттиқроқ боғлади. Хотиржам кунларимдаги офтобларимни булутли онларда тополмаганимда ўн-ўнлаб шеър битиб, дил ёздим. Ҳозир ўшалардан бирини эслаяпман:

Дардим сизмас дунёга,
Сизмай қолдим ўзим ҳам.
Ҳаёлимда бир-бирин
Алдар икки кўзим ҳам.
Ким дўстиму ким душман
Била олмай мен ҳалак.
Иккиси ҳам ширин сўз,
Тушунтир ўзинг фалак.

Онанинг оқ сутини
Кимдир ўлчар пул билан,
Кимдир кимга чоғ қазар
Кўлидаги гул билан.
Кўзингни оч, эй, Йўлдош,
Юрак ўтсиз бўлмасин,
Куйга тўлдир дунёни
Одамийлик ўлмасин!

Аммо бу шеърни яна бирорта ғаламиснинг (яширинча гап пойлайдиган кўп эди ўшанда) қўлига тушишидан ҳадиксираб, кимгадир кўрсатишга, кимгадир ўкиб беришга ботинмадим, рости кўрқиб, уни яширдим. Яқин йигирма йилдан кейин ошқора бўз айтиш қизиган пайтда уни чоп эттирдим. Уни ўша вақтдаёқ дардли оҳанглар булбули бўлган бугун эса Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист мақомини олган Охунжон Мадалиев баланд овоз билан айтди.

Ўйлаганда ҳам, куйлаганда ҳам одамийлик дафтарини ва рақлашга уриндим. Болаларга бағишланган «Раҳима-чи, ваҳимачи», «Мен отамни ўйласам», «Мен — биринчи муаллим», «Ҳозир ёшим олтида», «Қуёшли кун», «Ҳиротга саёҳат» номли шеърый тўпламларим, «Сен — менинг қуёшимсан», «Боболар қалби», «Боқий умр» ва бошқа очерк китобларим, «Авлодлар», «Муҳаббат», «Жалада қолган гул» каби қиссаларим чоп этилди. «Дардим сизмас дунёга», «Шаҳризод бўл бир кеча», «Фаргонанинг қулиман» номи билан чиққан шеърый китобларимнинг асосини ишқий оҳанглар ташкил этади. «Субҳидам» ва «Вафо» романларим икки мартадан нашр қилинди.

Кучим етганича, имкониим бориҗа тиришиб, ўспиринликдан кўзимни чақнатган баландликка интилдим. Унинг қаеригача чиқдим? Айтолмайман! Аммо мени, умидли санаб, қўлларимдан тутган биринчи устозим Аҳмаджон Олим, Адҳам Ҳамдам, Абдулла Мирзаев, Воғиз Музаффаров, кейинча Қуддус Муҳаммадий, Илёс Муслим, Қудрат Ҳикмат самимияти ёдимдан ҳеч-ҳеч кўтарилмайди. Ойбек, Фафур Фулом, Абдулла Қаҳҳор, Асқад Мухтор, Шайхзода, Миртемир билан неча бор бир дастурхонда ўтирганим юрагим ичидаги чўғдир.

Каттага катта, кичикка кичик устоз Саид Аҳмад-чи? Илк очеркларимни ўқиб:

— Одам бўладиган сиёғинг бор. Кўнглинг худди Фарғона ҳавосининг, тўғриси, Шохимардон ҳавосининг ўзи! Беғубор кулгингни соғиниб келдим, — деб ўз шахсий машинасига ўтиргизиб, Фарғона водийси бўйлаб, неча-неча бор айлантирган, танимаганларга танитган, бу бетакрор адиб ҳақидаги эсдаликларим назаримда катта китоб бўлади. «Субҳидам», «Вафо» романларимни эринмай ўқиган, кўзларимни мошдай очган маслаҳатлари билан мени катта йўлга олиб чиққан Ҳамид Фулом, Мирмуҳсин, Носир Фозилов, Ҳайдарали Ниёзов, Лазиз Қажумов, Абдулазал Ваҳобов саҳоватидан қандай баҳраманд бўлганимни изҳор этиш шогирдлик бурчимдир. Ҳозир захматкаш ва бағри кенг мураббий Носир Фозилов мен учун қанча-қанча вақтини аямай сарфлаганини хаёлдан ўтказаман. Мени ўз ўғилларидай яқин тутган Уйғун ва Комил Яшиннинг китобларимга ёзган сўз бошилари менинг учун энг азиз ёдгорликлар эмасми? Дунёга машҳур Одил Ёқубовни ўйлаганимда беихтиёр ҳаяжонланаман. Ўзимни Одил Ёқубов яратган мактабнинг талабаси ҳисоблаганим баъзан баланд дорга осилиш бўлиб туюлади.

Хорижга кам чиққаним — энг катта нуқсонларимдан бири. Фарғона кўйнида туриб, яна уни соғинаман. 1968 йили май ойида Чехославакия-Венгрияда бўлдим. Қандай гўзалликка рўбарў келсам, кўз олдимдан аввал Фарғона ўтади. «Шарқ Юлдузи» журналида чоп этилган мазкур сафар таассуротини ота тупроққа хитобан «Сенсиз яшолмадим» деб номлаганман. 1988 йили Афғонистонга борганимда биринчи куннинг ўзида Фарғонани соғиниб, Мозори Шарифда кечқурун шундай ёзган эдим:

Дунё кўриш аҳд-орзусида,
Гоҳ пиёда, гоҳ эса сувда —
Ўзга юртга қадамлар кўйдик,
Илк кунданоқ шу ҳисни

туйдик:

Бирдан маънос ўйга ботамиз,
Фарғонага қачон қайтамиз?!

Ҳаволари жуда ҳам ширин,
Наволари жуда ҳам ширин.
Тингланг, дилим исёнин
сирин:

Мақтовини роса айтамыз,
Фарғонага қачон қайтамыз?!
Лондондами ёки Парижда,

Майли кутсин бизни минг	Фарғонажон — кўзимдаги
мужда,	нур,
Эй, барибир номи хориж-да,	Битта сўзни такрор айтамыз:
Яшаб бўлмас унда бир умр!	Фарғонага қачон қайтамыз?!

Фарғона — менинг жоним, хону моним, борим-йўғим, менинг муҳаббатим, отам, онам, жигарбандим, укаларим. Уни минг ранг, минг оҳангда куйлаш бағрида ёнаману бошқаларни ёндира олмай қийналаман. Ёндираман, албатта, ёндираман! Ана шундай умид билан яшайман. 1991 йилнинг 1 сентабрида ҳамма кўчани тўлдириб, бир-бирини қутлаган, яйраган, яшнаган бўлса, менинг хурсандчиликни йиғи билан изҳор этганим, дардимнинг йиғи билан чиқиб кетгани, парвардигорнинг марҳаматига шукрона айтиб, Худога билганимча, ҳамд ўқиганим, эй, илҳомимнинг энг тўлган, энг қайноқ онлари, хамиша Сиздан куч оламан! Фарғона бағрида эркаланиб, энтикиб-энтикиб кезар эканман, ҳамшахарларимни, ҳар бир кўчани, дарахтларни, чулдираган ариқчаларни, хиёбонларни, йўл қирғоқларидаги гулларни кўзларим билан сийпалаб ардоқлайман!

Сени тушларимда кўрар эдим, фақат тушларимда. Ўнгимга қаердан келиб қолдинг, қаердан бино бўлдинг, вужуд-вужудимга яна қаердан келиб қуйилдинг? Қаердан келдинг олов, қаердан келдинг, тўфон? Қаердан қуйилдинг, баданбаданимни яна ширин титратиб, томиримда яна безовталикни бошлаган қайноқ қон?

Кўпдан унутганим, кўпдан кўнглимни хувиллатиб қўйган, кўпдан мени лоқайдлик бағрига ташлаб, ўзини олиб қочиб юрганим, айт, қаерда эдинг, яна қандай келиб қолдинг? Сени қайси шамол учирди?!

Кел, эй, соғинтирган оппоқ нур, кел, тунни қуйдириб, оламини ёритиб кел, оппоқ нур! Бу ҳис-туйғуларимни «Кўқоннома», «Марғилоннома», «Гулнома», «Фарғонаном» қасидаларимда, «Онажоним Фарғона, онажоним», «Уйкудаги гўзал», «Хўқонди латиф», «Тоғлар охусининг қўшиғи» сингари юзлаб очерк ва лавҳаларимда ифода этишга ҳаракат қилганман. Умримнинг сўнгги ўн йилида бир вақтнинг ўзида Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси Фарғона вилояти бўлими котиби, маънавият ва маърифат маркази вилоят бўлими раҳбари, атамалар ҳайъати раиси, Ҳаж ва Умра ҳайъати раиси, яна қатор жамоат ишларини кучим етганича бажардим. Кучим етганичами? Орзуларим ушалдим?! Уйга ботаман. Дадам нима деган эдилар?

Ха, ўшанда ўн икки-ўн уч ёшларда эдим. Ёзда ҳар куни икки пакирдан ўрик кўтариб, бозорга бир маҳал, баъзан икки

махал қатнар эдим. Қайтишда ёғоч бозоридан ўтишингиз билан йўлнинг икки қирғоғида дарахтзор бошланар эди. Одатдагидай ўз хаёлим билан хиргойи қилибми, ёдлаган шеърларни пичирлабми айтиб, тебраниб, у ёққа ташланиб-бу ёққа ташланиб келаётсам, кулоғимга кимнингдир овози эшитилди. Бундай қарасам, сарғиш туя шундоқ тепамга келиб қолибди. Орқасида яна битта туя бор. Ўзимни чеккага олдим. Туяқашларнинг иккаласи ҳам оппоқ соқолли, оппоқ саллали. Улар менга савол беришдими ё ўзаро гаплашишдими — англолмадим. Олдингиси кейингисига қайрилиб:

— Бу бола катта оқин бўлади, — деганларини эшитдим. «Оқин» дегани нима? Уйлаб-уйлаб, уни яхшилиқка йўйдим. Ўша онда ёнимга қарасам улар йўқ. У ёқ-бу ёққа алангладим. Бир пасда қаяққа ғойиб бўлишди. Кўзларимга гоҳ ишониб-гоҳ ишонмай, уйимизга келиб бувимга айтдим.

— Хизр буваимизни кўрибсан, ўғлим, — бувим суюниб кетдилар. Бу воқеани эшитган дадам ҳам бувимнинг гапларини тасдиқладилар.

— Шоирни оқин ҳам дейишади, — дедилар дадам, — худо хоҳласа ўғлимиз катта шоир бўлар экан! Боболарнинг руҳи унга мадакдор бўлади, бу ёғи энди ўзига боғлиқ!

Дадам билан бувимнинг ана шу умидлари менга ҳамиша куч бўлди. Ўша ишқ билан ҳалоллик ва муҳаббат либосини устимдан ечмай, ҳеч кимга оғирлигимни туширмай уриниб-уриниб шу ергача келдим. Аммо мақсадга етолмадим. Катта шоир, катта адиб бўлиш қўлимдан келмади. Хузур-ҳаловат ичида ўралашиб қолдимми, ўйинқароқлигим йўлдан адаштирдими, ё ўзимга, ўзим эртароқ маҳлиё бўлиб, вақтни йўқотдимми?! Мени ҳамиша ўзига имлаб турадиган чўкки этагида ўралашиб қолдимми?! Наҳотки, энди кеч?! Ўзимни нима билан юпатаман? Ўша баландликдан анча куйида турган бўлсам-да, худо менга бир таскин ато этди. 1996 йилнинг январ ойидан буён Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари бўлиб, ҳар куни ишга ҳаяжон билан бораман, ҳар куни Ўзбекистоннинг энг улф кишилари Одил Ёқубов, Саид Аҳмад, Ҳамид Фулом, Иброҳим Раҳим, Эркин Воҳидов, Носир Фозилов, Пиримқул Қодиров, Ўткир Ҳошимов, Мирмуҳсин, Шукрулло, Озод Шарафиддинов, Эркин Самандар, Худойберди Тўхтабоев, Нормурод Нарзуллаев, Икром Отамурод, Азим Суюн, Ҳайридин Султон, Тохир Малик, Хуршид Даврон, Хуршид Дўстмуҳаммад, Анвар Обиджон, Сафар Барно, Шойим Бўтаев, Абдували Кутбиддин, Турсунбой Адашбоев, Ҳалима Худойбердиева, Ойдин, Турсунбой, Иброҳим Ғофуров, Қутлибека, Муҳтарам, Дадахон Нурий, Ҳожиакбар Шайхон, Омон Мух-

тор, Фаффор Хотам, Аббос Саид, Шодикул Ҳамро, Назар Эшонкул, Йўлдош Эшбек, Матназар Абдулҳаким, Набижон Бокий, Фарида, Шарифа Салимова, Гулчехралар, яна Ҳалималар, Зулфиялар билан мулоқатда бўламан. Жаҳоншумул ёзувчи Чингиз Айтматов билан бир неча марта ёнма-ён, рўпарама-рўпара суҳбатлашганларим, Қорақалпоқ адибларининг раҳбари, беназир Тўлипберген Каипбергенов билан туғишгандай яқин ака-укалигим, козоқ Мухтор Шаханов билан қадрдонлигим, яна номи дунёга ёйилган ёзувчи ва шоирлар даврасида тез-тез бўлиб туришим, булар — шунчаки айтадиган сўзми?!

Адабиётимиз эртасининг буюклигидан хабар бериб турган Иқбол Мирзо, Салим Ашур, Исажон Султон, Наби Жалолиддин, Гулчехра Муродалиева, Зебо Мирзаева, Ислом Ҳамро, Минҳожиддин Мирзо, Қаноат, Абдувоҳид Ҳайит, Гуландом, Мухтасар ва яна қанчалар хонамга кириб келишади. Ахир уларни ҳаяжонсиз кутиб бўладими? Бу устозларимнинг, бу тенгдошларимнинг, бу укаларимнинг ҳар бири ўша мен интилган чўққи-ку, ҳар бири халқимнинг қалби-ку! Фарғонажонимдан ўзимнинг Матлубам, Баҳодирим, Алишерим, Мухаббатим, Маъмурам, Дилоромим, Маҳфузам, Анварим, Исмоилим, Мўминим, Фатҳиддиним, Ҳабибим ва бошқалар мендан улуғ бўла туриб, кичик кўнгиллигу меҳру жонсарақлик билан гоҳ хат, гоҳ телефон орқали аҳволимни сўрашади. Фарғонанинг беназир шоири, дўстим Охунжон Ҳаким ҳақида ёзган китобим унинг меҳру оқибатига жавобимдир.

Баъзан юзма-юз, кўпинча сим орқали Самарқанддан Хосиятнинг, Уйғун Рўзиевнинг, Термиздан Шафоат Раҳматиллонинг, Хоразмдан Ошиқнинг, Бухородан Тошпўлатнинг, Қаршидан Исмоил Тўхтамишевнинг, Шарофат Ашурованинг, Андижондан Тўлан Низомнинг, Қамчибекнинг, Фариднинг ва Мухтор Умархўжанинг, Намангандан Ҳабиб Саъдулла, Эрмамат, Абдулла Жалилнинг овозини эшитаман. Улуғ Абдулла Орипов билан эса, ҳар куни неча бор учрашаман, маслаҳатлашаман, дардлашаман. Унинг янги ўлмас асарлари қандай ёзилаётганига шохидман. Шу бахта яраша ишляягманми-йўқми, фақат шундан хижолат бўлиб, хушёр тортаман. Мен ана шундай одамлар орасида яшаягман. Хизматларини югуриб-югуриб бажаргим келади. Ўзимни ана шу пирларимнинг қули эканимни катта йиғинларда бахтиёрлик билан эълон қилганман.

Дилим ичида самимий бир хайқирик яна исён кўтаради:
— Эй, яхши одамлар, унутманглар, мен Сизнинг қулингизман!

1999 йил,
Тошкент.

МУНДАРИЖА

Эртак айтинг	3	Сабо	27
Эй, ўтган вақтим	3	Офтобхоннинг дил сўзи	27
Сени кўрсамгина	4	Ота сўзи	28
Кўнгил дарахти	4	Сухбат	28
Узоқда қолган йиллар	5	Мухаббатнинг сурати	28
Дўст	5	Яхшилик қил	30
Куз узоқ деб ўйлама	6	Қарахт	31
Қани, Сиздай севсам	6	Мен Сизни изляпман	31
Мурғаклигим	7	Орзумсан	31
Мардлар	7	Қанот	32
Марғилоннинг дили жони	8	Кўнгил очсам	32
Сени қуйлайман	8	Жоним ширин	33
Дилга қулоқ тут	9	Хамон ўша	34
Яйраб ўйнанг	10	Сўз очишса	34
Осон эмас	10	Бир қараб	35
Куйдирма кўп	11	Бир қўшиқ бағрида	36
Ота	11	Бошланар	36
Безовталиқ	12	Ўз қаторингга интил	36
Оқибат	12	Рохатдир	37
Умрим давоми	12	Гул қули	37
Чорлайман	13	Бу олам	38
Ишонч	13	Хушни йиғ	38
Мухаббатим	13	Илтижо	39
Одам одам билан	14	Унинг васли	40
Нахот	14	Марғилонлик дилраболар	41
Адашгандай	15	Изхори ишқ	41
Меҳмонингиз бўламанми?	15	Ёнимга туш	42
Беихтиёр	15	Бегона	42
Мени дегил	16	Ҳар қуни	43
Қасдим бор	17	Палаҳмон тоши	43
Эй, отамнинг қишлоғи	17	Дил ёнгинда қолса	44
Соғинишдан сўйлайсанми?	18	Тилақ	44
Сиз оймисиз?	18	Севсангиз	45
Бўлакчаман	19	Яшайдан мурод не?	45
Увол этма мўлтирашингни	20	Ватан соғинчи	46
Турдалини ўйлаб	20	Ўзбекистон	47
Ҳаёл	21	Нигоҳинг ўтида	47
Дил кетди	21	Жасоратинг	48
Кўшалок гул	21	Марямжон	48
Дара	22	Чорла, эй, Фарғона	48
Фарғонажон	22	Ғар шер бўлсанг	49
Энди сен йўқ	23	Сурат	50
Севги борлигидан	23	Жоним дединг	50
Ой ва жонон	24	Гўзалга ялбориш	50
Буюқ қўшиқ	24	Унгим эди	51
Чин севсангиз	24	Офтоб	52
Майдон узра	25	Қаср ичидаги гўзал	52
Яхшилардан яхши	25	Субҳидам	52
Юксаклар сири	25	Ишонмайман	53
Жуфтлик	26	Йулимиз айрилиб	53
Ўзимдан қулдим	26	Содиклигим қалъалари	54
Ит ҳақида	26	Суйса жонидай	55
Ёнсам, бутунлай ёнай	26	Ғафлатда қолмасин	55

Сенинг тимсолингда	55	Атойи худо	116
Ишқинг саҳросида	56	Армон	117
Ҳадик	56	Ошиқ тилаги	117
Қуёшга ўшар	57	Икки пари икки ёнимда	118
Тонг	57	Кўзим бехос тушиб	119
Икки ошиқ	57	Одамийлик фасли Фарғона	119
Чарақлайди	58	Қани энди	120
Шаҳноза	58	Умр нега емрилар?	121
Эслаш	59	Олам меники	122
Чўғ	59	Соғиниш	123
Туғилган кунда	59	Меҳринг тафти	124
Хаёлда	60	Қачонгача?	124
Менгагина аталган	60	Бу ерга тезроқ кел	125
Тўлаш булоғи	61	Уни қайдан топарман	125
Баҳор истаги	62	Боғ кезасан	126
Орзу	62	Шошилиш	126
Бедана	62	Қадам тагида	127
Учраб турар	62	Шоҳимардонда	127
Кўқон ўрдасида	63	Сендадир	128
Олим Алимардон Абдулхамидов яшаган уй	63	Лаб	129
Собиржон сой	63	Яратарман	129
Етар энди	64	Эй, Лола	129
Яратди	64	Жонимнинг жони	130
Ёр олдида	65	Қиш завқи	130
Кўлингиздан келмади	65	Керак энди	131
Тушунча	65	Туғилган кун	131
Шошпаман	66	Минг шукур	132
Сен дардларим дориси	66	Яхшилик	132
Дилноза бону	67	Ёлғиз куш	133
Азиз	68	Водил	133
Ўзингизни суйганман	68	Илҳом	134
Нафасларинг ширин ҳаво	68	Сенга кўзи тушганлар	134
Розимикин	69	Доғдаман	135
Нима ўтди?	69	Хаётга қайт	135
Қизингизни узатинг	70	Соғинч билан	136
Кутлов	71	Най	137
Туйғулари тонгдай бокира	71	Кўқонжонни соғиниб	137
Ўзни асра, кўзни асра	73	Осмонга сифмаган муҳаббат (драма-достон)	140
Дилим ёди	75	Мен сизнинг қулингизман (ҳасби хол)	236
Фарғона кўчаларин нега кезаман?	75		
Ишқи ҳақ	79		
«Тақдиримни тақдир билан енгаман»	82		
Сўх дафтари (туркум)	88		
Гўзал	111		
Қўшилиш	112		
Манзурсан	112		
Кўз тегмасин	113		
Йўл пойлаб	113		
Жозиба	114		
Қаердасан?	114		
Ой десам ой	115		
Ёдда тут	115		